

Эркин Воҳидов

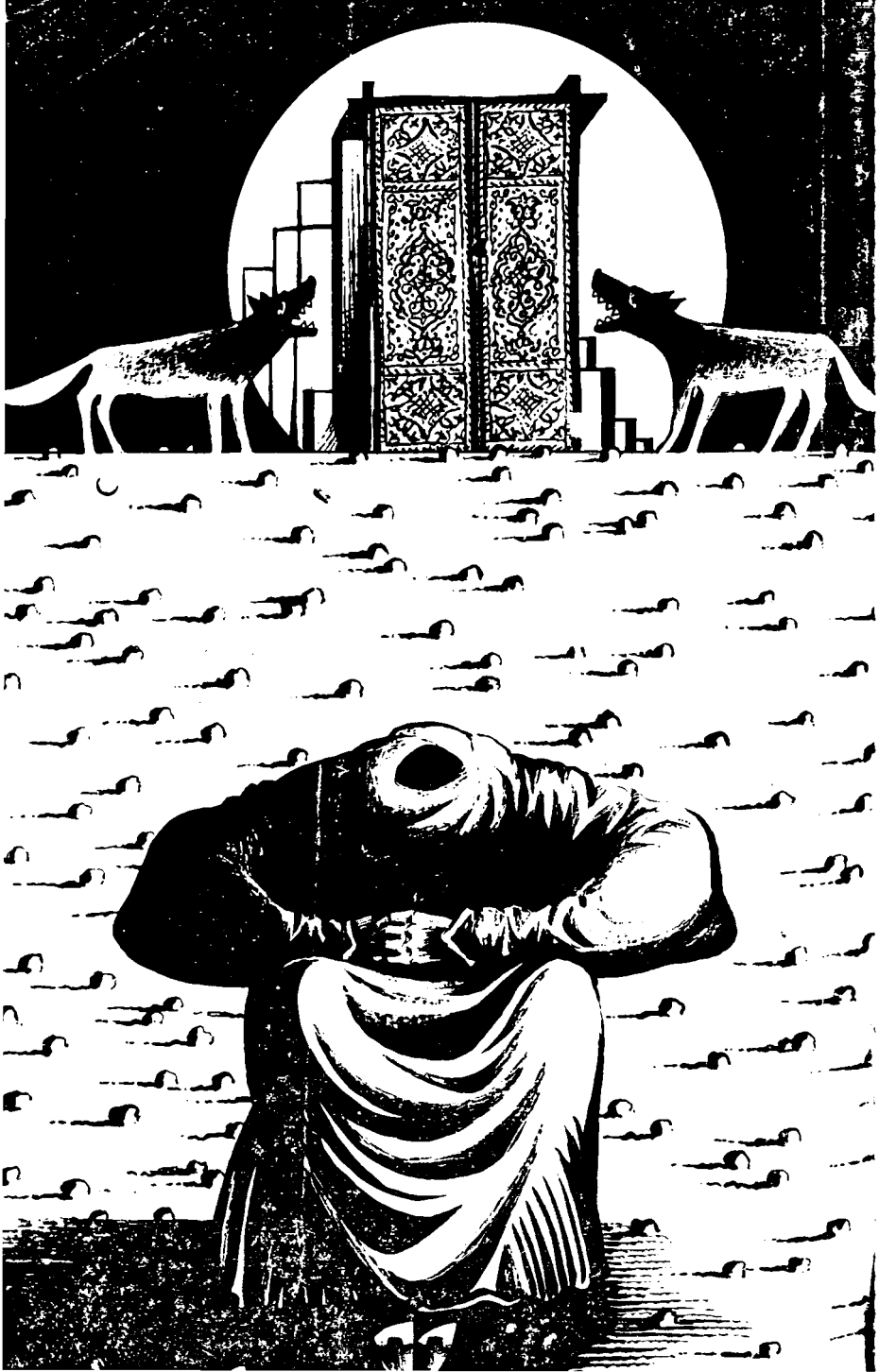

куй авжида узилмасин тор

Биз етмаган манзилларга ҳам
Наслимизнинг етар қадами.
Бутун замин, курраи олам
Авлодларнинг бўлур Ватани...

Эркин Воҳидов

куй авжида
узилмасин тор

Шеърлар ва дoston

Тошкент
Гафур Гулом номидаги Нашриёт-матбаа Ёрлагани
1991

Воҳидов, Эркин

Куй авжида узилмасин тор: Шеърлар ва дoston.— Т.: Фафур Фулом номидаги Нашриёт-матбаа бирлашмаси, 1991.—336 б.

Етти ёшдан етмиш яшаргача ўзбек танийдиган ва шеърларини севиб ўқийдиган шоирларимиз бор. Биз фахр билан номини тилга оладиган ана шундай алломаларимиздан бири Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидовнинг мазкур китобига унинг энг сара шеър ва дostonи жамланди. Марҳамат, азиз ўқувчи, мутолаа Сиздан энди. Севимли шоирингиз билан ушбу учрашув ҳам мароқли кечишига асло шубҳамиз йўқ.

Вахидов, Эркин. Минуты. песни не порвись струна: Стихи и поэмы.

Ўз2

В $\frac{4702620202-136}{M352(04)-91}$ 30—90

ISBN 5-635-00516-0

Мен бир минг тўққиз юзу ўттиз олтинчи йилнинг... Йўқ, мен таржимаи ҳолимни туғилган кунимдан эмас, илгарироқдан бошлашим керак экан. Менинг дунёга келишим тарихи бундай бўлган: минг тўққиз юз ўттизинчи йилда тошкентлик ёш ишчи Каримжон йнгирма бешмингчилар қаторида коллективлаштириш ишида қатнашиш учун Фарғонанинг Олтиариқ районига сафарбар қилинади. У оиласи — хотини, чақалоқ қизи, ўн беш ёшлик синглиси билан Олтиариққа кўчиб боради. Ўша пайт Тошкент педтехникумининг сиртқи толибаси бўлган синглиси Розияхон тез орада география ўқитувчиси дипломини олади ва қишлоқ мактабида дарс бера бошлайди. Тақдир қизни бу ерда ёш муаллим Чўянбой Воҳидовга дуч қилади ва бу никоҳдан... Мана энди таржимаи ҳолимни бошласам бўлади. Мен бир минг тўққиз юз ўттиз олтинчи йилнинг йнгирма саккизинчи декабрида Фарғона вилоятининг Олтиариқ районида қишлоқ ўқитувчилари оиласида туғилганман. Бу оилада биринчи фарзанд қиз бўлиб, у гўдаклигида зотилжамдан ўлган экан. Укам Элбурсни эслайман. Мендан уч ёш кичик эди. Қизамиқ билан оғриб икки яшарлигида ўлган.

Отамни Олтиариқнинг ўқимишли, обрўли одамларидан бўлган деб эшлашади. Ундан дарс эшитган, шогирд бўлган, бирга ишлашган одамлар мен ҳар гал қишлоққа борганимда — ҳозир энди у ер шаҳар типидagi район — отамнинг ишларини, гапларини хотирлаб айтиб беришади, қувноқ, дилкаш, сўзга чечан одам бўлган дейишади. У тарих муаллими, сўнг партия, совет ташкилотларида ишлаган. Ватан урушининг дастлабки йилларида фронтга кетиб, бош миясида осколка жароҳати ва ўпка шамоллаш касали билан қайтиб келди, минг тўққиз юз қирқ бешинчи йилда ўттиз уч ёшида Тошкентда Олмазордаги касалхонада

вафот этди. Бир йилдан сўнг онам ҳам дунёдан ўтди. Икки қисқа умрнинг ёлғиз ёдгори бўлиб мен тоға қўлида қолдим.

Урушдан аввалги даврдан кўз олдимда қолганлари: отам Марғилонга ишга тайинланган эди. Кеч куз ёмғир билан қор аралаш ёғиб турганда Олтиариқдан Марғилонга кўчганмиз. Занжирғилдиракли тракторга прицеп уланган, унга юкларимиз, шкаф, сандиқ, кўрпа-тўшаклар ортилган эди. Йўлда прицепнинг ғилдираги ариққа тушиб кетган ва юкларимиз ағдарилган эди. Мен онам, эмизикли укам билан кабинада ҳайдовчи ёнида ўтирган эдик...

Тол новдасидан ясаб олган «тойчоғим»ни миниб билқиллаган иссиқ тупроқ кўчада чанг кўтариб чопиб юрганларимни эслайман.

Отам фронтда эканида онам қишлоқ советида секретарь вазифасида ишлар, қийинчилик битан кун кечирар эдик. Жўхори поясини шимиб тилимни қонатганим, болаларга қўшилиб кунжара еганим учун онам юзимга шапалоқ ургани ва ўзи кечгача йиғлаганини унутмайман. Ўйлаб қарасам, болалик хотираларимнинг кўпчилиги шеърларга, дostonларга кўчган экан, «Нидо», «Қуёш маскани» поэмалари, «Болалик», «Оқсоқол», «Болалик эканда...» шеърлари ўша мурғак тасаввур, илк хотираларнинг меваси бўлган.

Тошкентда кечган болалик ва ўсмирлик йилларимдан олган энг ёрқин эсдаликлар Островский номли пионерлар саройидаги шоир Файратий тўғараги ва тоғамнинг хонадоида бўлиб турадиган адабий суҳбатлар билан боғлиқ. Тоғам касби юрист бўлса ҳам адабиёт ва санъатга қизиққан, шеърятни нозик тушунадиган киши эди. Уйимизга шоир Чустий, хонандалар ака-ука Шожалиловлар, Маъруфхўжа Баҳодиров, кенг билим эгаси бўлган олим, таржимон Алихон Соғуний тез-тез келиб туришар эди. Менинг шеърятга қизиқшимни сезган тоғам бу суҳбатлардан мени ҳам баҳраманд қиларди. Оддий почта хизматчиси Мулла Шукуржон ака, савдо ходими Акмалхон акаларнинг зукко баҳсларига маҳлиё бўлиб ўтирар эдим. Улар Ҳофиз, Навоий, Бедил, Фузулий байтларини таҳлил қилиб, ҳар бирлари ўзларича талқин бериб ўтиришарди. Бу суҳбатлар ичкиликсиз,

фақат шеър ва қўшиқ кайфи билан, аския завқи билан музайян бўларди. Афсуски, бундай давралар энди камайиб йўқолиб бормоқда.

Пионерлар саройидаги адабиёт тўғрисида қатнашиб юрган вақтимда «Муштум» журналіда биринчи шеърим босилди. Шеър тагига 22-мактаб 7 «а» синф ўқувчиси деб исм-фамилиям ёзилган эди. Тўғрак ҳақидаги таассуротим устоз Ғайратий тўғрисида ёзган хотираларимда баён қилинган.

7

Эллик бешинчи ва олтмишинчи йилларни ўз ичига олган «олтин даврим» талабалик умримнинг унутилмас ва ўзлимдан йироқлашмас бир қисмидир. Бу йилларда биринчи шеърлар китобим «Тонг нафаси» ёзилди. Сергей Есенин шеърларидан таржималар қилдим. Ёзувчилар Союзининг ёш ижодкорлар семинаридаги қизғин баҳслар, улуғ устозлар Ойбек, Ғафур Ғулом, Абдулла Қаҳҳор, Миртемир, Шайхзодалар билан илк мулоқот ва учрашувлар, университет даргоҳидаги адабий муҳит ҳаётимда ўчмас из қолдирди.

1960 йилда университетни тугатиб «Ёш гвардия» нашриётига ишга кирдим, 1963 йилда Бадий адабиёт нашриётига ўтиб, то 1970 йилгача муҳаррир, бўлим мудири вазифаларида ишладим. Бу ўн йил ичида менинг еттита шеърый китобим, Есенин, Украинка, Светловдан қилган таржималарим босилиб чиқди. Ҳамза номли академик театрда «Олтин девор» (1969) комедиям қўйилди. Республика Ленин кўсмомоли мукофотига сазовор бўлдим (1967).

1970 ва 1975 йиллар орасида буюк немис шоири Иоганн Вольфганг Гётенинг «Фауст» трагедиясини ўзбекчалаштирдим. Бу давр ичида ҳеч бир идорада ишламадим. Бор вақтим, кучим, имкониятимни шу ишга сарфладим. Умуман, жаҳон адабиётидан, рус классиклари, Совет адабиёти намуналаридан қилган таржималаримни тарозунинг бир палласига қўйиб, ўз асарларимни бошқа паллага қўйсам, таржималар оғирлик қилса ажаб эмас. Бу меҳнат менга адабий қардошлик бурчини адо этиш баробарида бебаҳо ижодий тажриба, катта сабоқ мактаби ҳам бўлди.

1975 йилда «Ёш гвардия» нашриётига бош муҳаррир ўринбосари вазифасига тайинланган

бўлсам, ўтган ўн икки йил давомида аввал ўша нашриётда бош муҳаррир, сўнг янги ташкил қилинган «Ёшлик» журналида редактор бўлиб ишладим, ниҳоят Фафур Ғулом номли Адабиёт ва санъат нашриётида директорлик вазифасини ҳам адо этдим. Бу давр ичида ўндан зиёд китобим босилиб чиқди, республика Ёзувчилар союзининг Ҳамид Олимжон номли мукофотини, Ҳамза номли Ўзбекистон давлат мукофотини олдим, «Халқ шоири» унвонига мушарраф бўлдим.

Бундай қараганда битта шоир қилиши мумкин бўлган ишни қилиб қўйгандекман. Лекин ҳеч қачон ўз қилган ишимдан кўнглим тўлган эмас. Ҳамиша ёзганимдан ёзадиганим муҳимроқ ва азизроқ туюлади. Мен ижодий меҳнатни фаол жамоат ишлари билан қўшиб олиб боришдек шарафли вазифа юкни доимо елкамда ҳис қилганман. Одамларга фақат шеъринг эмас, ўзинг ҳам кераклигингни сезиш — бу катта бахт. Шунинг учун ҳам жамоат меҳнатидан ҳеч қачон ўзимни олиб қочган эмасман. Қайноқ ҳаёт ичида яшаб, ишлаб ўрганганман, гўшанишинлик табиатимга бегона.

Таржиман ҳолим борича ёзган шеърларимга, юрган йўлларимга, ҳаётимда учратган одамларга сочилган. Мана бу икки сатр ўйлаб топилган эмас, балки кўнглимдан чиққан сўзлар:

Одамлар, сиз менинг ҳаётим,
Ҳар бирингиз умрим парчаси.

1987

куй авжида узилмасин тор

У кунларни тиклар хаёлим,
Ёдга келар барча, барчаси...
Одамлар,
сиз менинг ҳаётим,
Ҳар бирингиз умрим парчаси.

Тонг лавҳаси

Уфқларга қўйиб гулдаста,
Тоғ ортидан кўтарди-да бош,
Пастга боқди чўққидан аста
Олтин қалам тутган бир наққош.

Ҳар нуқтага сайқал бериб у,
Водий узра чизди зар лавҳа.
Сўнг Қуёш деб имзо чекди-ю,
Тонготар деб қўйди сарлавҳа.

1956

Камтарлик ҳақида

Гарчи шунча мағрур турса ҳам,
Пиёлага эгилар чойнак.
Шундай экан, манманлик нечун,
Кибру ҳаво нимага керак?
Камтарин бўл, ҳатто бир қадам
Ўтма гурур остонасидан.
Пиёлани инсон шунинг-чун
Упар доим пешонасидан.

1956

Севги

Ун саккизга кирмаган ким бор,
Боғингдан гул термаган ким бор.
Сен ҳақингда ёзиб тўрт сатр,
Сирдошига аста кўрсатиб,
Қўшни қизга бермаган ким бор.

Дастлаб ҳар ким қалам олган он
Ёниб сени куйлар бегумон.

Маскан қуриб ҳар бир кўнгилдан,
Ошиқларни қолдириб тилдан,
Шоирларни қилурсан бийрон.

Тушдим чоғи мен ҳам домингга,
Эзгу ҳислар бахш этдинг менга,
Ҳаётимга зар лавҳа бўлдинг,
Илк шеъримга сарлавҳа бўлдинг,
Хаёлларим улфатдир сенга.

Юрагимда ҳис этдим қанот,
Тилсим каби очилур ҳаёт,
Висолдаги дамларим ширин,
Ҳижрондаги ғамларим ширин,
Кулиб боқар менга коинот...

Ун саккизга кирмаган ким бор.
Боғингдан гул термаган ким бор...

1959

Пўлат

У даставвал ойболта бўлди,
Сўнг замбарак бўлиб қуйилди.
Қилич ҳам у,

милтиқ

ва наган,

У бомба ҳам бўлиб портлаган.
Лекин олган жаҳонни фақат
Перо бўлиб қуйилгач пўлат.

1959

***

Учрашувга ошиқадн дугонанг,
Кўзлар висол орзусида чарақлаб...
— Болам, чойинг совиб қолди,— дер онанг,
Ўлтирасан уйда китоб варақлаб.
Ҳали севги деб аталган бастакор
Юрагингда торлар чертиб ўтмаган,
Ҳали ҳеч ким гуллар тутиб навбаҳор

Сени висол боғларида кутмаган.
 Кечаларинг осудадир, бир одам—
 Ёди билан банд бўлмаган ўйларинг...
 «Ёш Вертер»ни ўқиб бир кун мени ҳам—
 Севармикин кимдир дея ўйладинг.
 Фойибона йўлларингга интизор,
 Аллакимнинг кутишини билмайсан.
 Деразангни чертиб сенга илк баҳор,
 Бир даста гул тутишини билмайсан.
 Сен ҳам уни, у ҳам сени кўрмаган,
 Қаердадир яшар лекин дунёда.
 Боғлар кезиб ҳеч гулга юз бурмаган,
 У сен учун ҳар кимдан ҳам зиёда...
 Учрашувга ошиқади дугонанг,
 Қалб орзиқиб, ёр олдига чопади...
 Қаердадир сени излар парвонанг,
 У албатта сени излаб топади.

1959

Йўқ, ҳаловат истамайман

Йўқ, ҳаловат истамайман,
 Ором билмас ёш жоним.
 Тўлқин урган уммонча бор
 Юракдаги тугёним.

Бўронларга, довулларга
 Пешвоз юргим келади.
 Дарёларнинг гирдобига
 Кўкрак ургим келади.

Тинчлик билмас одатимдан
 Озор чексам майлига.
 Олов бўлиб бир дам ёнсам,
 Сўнг ўчсам ҳам майлига...

Ҳар машкулга бардош берар,
 Чидар менинг тош бошим.
 Аммо сокин, тинч яшашга
 Сира йўқдир бардошим.

1960

Олимлар ва шоирлар

Қанча илҳом керак, ишқ, орзу-тилак,
Инсонни фазога учирмоқ учун.
Қанча билим керак, тафаккур керак
Буни шеър, дostonга кўчирмоқ учун.

16

Олимни банд этар юлдузли осмон,
Чексиз фазо илми шоир хаёлин.
Ҳа, бу шундай замон, ажойиб замон,
Олимлар—шоиру
Шоирлар—олим.

1961

* * *

То тирикдирки табиат,
То қуёш сочгайки нур,
Уч эгиз бордир тушунча,
Уч бу сўз ёндош бўлур:
Моҳиру меҳру маҳорат,
Олиму илму амал,
Ошиқу ишқу машаққат,
Шоиру шеър у шуур.

1961

Шеър ҳақида шеър

Ҳазил

Шеърим, мана битдинг ниҳоят,
Туним уйғоқ ўтди қошингда.
Битдинг дедим, севинма фақат,
Қанча иш бор ҳали бошингда.

Ҳали сени тирнаб-тирмашлаб,
Юз марталаб ўчирмоғим бор.
Қайта-қайта гижимлаб ташлаб,
Такрор-такрор кўчирмоғим бор.

Ахир бир кун мавсуминг етиб,
Қирганида ғўза шонага,

Аста сенинг қўлингдан тутиб
Етаклайман газетхонага.

Илҳом дилга боғлаган қанот,
Унда-бунда ташлаймиз одим,
Бизга айлаб «ширин» илтифот,
Қарши олар адабий ходим.

Сени аста ёнимдан олиб,
Кўрқа-писа тутаман унга.
Шеърми?—дея у қовоқ солиб
Кўзойнагин қўяр бурунга.

17

Ўқиб чиқар, тортмага ташлар,
Ўз ишини эттирар давом.
Энди, шеърим, шу кундан
  бошлаб,
Сен меники эмассан тамом.

Ҳеч ким сени шеър демас энди,
Ҳеч ким демас қўшиқ ё ғазал.
Сен куй, илҳом, шавқ эмас
  энди,

Бунда сенинг номинг
  «материал».

Уринмагин энди беҳуда,
Учмоқ учун боғлама қанот.
Ором олиб ширин уйқуда
Муҳаррирнинг тортмасида ёт.

Ёз ҳақида битилган бўлсанг,
Шошма, ҳали қиш келгунча
  тур.

Бахтинг кулиб, йил ўтгач,
  аранг
Ярминг чиқса, шунга ҳам
  шукур.

Ҳали сени, шеърим, неча бор
Ғурбатларга етаклар тақдир.
Бунда қанча... мухлисларинг
  бор,
Ҳали сени қилурлар таҳрир.

Ўзгаради қанча каломинг,
Ўзгаради қанчалар лавҳанг.

2—1383

Езилганда «Тонг» бўлса
номинг,

«Оқшом» бўлар балки
сарлавҳанг.
Сўнг оламга ёйгали қанот,
Элни ўзга қилгали «шайдо»,
Қуёш янглиғ бир кун —
ҳайҳот! —
Газетада бўлурсан пайдо.

18

Уз номимдан танийман аранг,
Лол тураман сенинг қошингда.
Навбат билан танқидчи аканг
Енғоқ чақар энди бошингда.

Таҳлил айлаб терсу ўнгингдан,
Иккимизни қилади беҳол.
Хўп дўппослаб, танқид сўнгида
Ижодимга тилайди камол.

1961

Сурат

Қаердадир кўрганман уни,
Бир дақиқа бўлганман улфат,
Эслолмайман, аммо, қай кун,
Қай дақиқа, қай дам, қай ҳолат.

Кўзларида ажиб муаммо,
Тилсиз сурат боқар менга жим.
Э, у ўша...
Топилди гўё
Унут бўлган бир бўлак умрим.

Кўз олдимдан ўтади бир-бир—
Аллақандай туманли, хира—
Хаёлимнинг қай бурчидадир
Иўқолмоқчи бўлган хотира.

У кунларни тиклар хаёлим,
Ёдга келар барча, барчаси...
Одамлар,
Сиз менинг ҳаётим,
Ҳар бирингиз умрим парчаси.

1961

19

Қизалоқ

Синглим Фирюзага

Қўғирчоқдан бир зум нари кетмасдан
Эркалар, бағрига босар қизалоқ.
Ҳаёт нима—ҳали идрок этмасдан,
Гўдаклигига ҳам ақли етмасдан,
Она бўламан деб ўсар қизалоқ.

Таажжуб, ким солмиш унинг
кўнглига,

Қирмоқ қайда ҳали ҳаёт йўлига,
Она алласига қонмасдан ҳали,
Эртага шу уйга бека бўлгали

Супурги тутади жажжи қўлига.

Ҳалитдан оналик меҳр-шафқатин
Дилингга солдингми, эрка қизалоқ?

Тотиб кўрмай ҳаёт болу заҳматин,
Мушфиқ оналикнинг бор

машаққатин

Бўйинингга олдингми, эрка қизалоқ?

Гулзор яшагандек ғунча қатида,
Томчида қуёшнинг жамолин кўрдим.

Уйласам, ўй битмас ҳаёт ҳақида,
Шу жажжи қизалоқ табиатда

Табиатнинг буюк камолин кўрдим.

1961

Самарқанд кечаси

Мунажжим тасбеҳидан тўкилган доналардек

Осмон узра сочилиб ярқирайди юлдузлар.

Ой шаъму теграсида учган парвоналардек

То саҳар жавлон уриб парпирайди

юлдузлар.

Қаддини камон этиб, юзда табассум изи,
Кеча сукунатига қулоқ тутар янги ой.
Ногаҳон эшитилса чақалоқнинг йиғиси,
Яна бир Улуғбек деб ўйлаб қолди, ҳойнаҳой.
Самарқанд юлдузлари лаълимикан,

дурдона,

Нақш олмалар сингари териб олгим келади.
Ҳар бири сўйлар экан қадимдан бир афсона,
Саҳаргача кўз юммай қулоқ солгим келади.
Ана Ҳулкар—етти қиз имлар мени

йироқдан,

Ойдин кўчалар бўйлаб шуълаларда оқурман.
Улуғбек қадам қўйган бу муқаддас

тупроқдан,

Улуғбек нигоҳ тиккан юлдузларга боқурман,
Бу кеча кўк уммони машъалларга тўлуғдур.
Ҳилолга қўнган юлдуз сузар гўё елканда.
Қадимий шаҳрим узра кезаман, дилда ғурур,
Юлдуз тўла осмонни кўтарганча елкамда.

1961

Кимни этмас бу кўнгил шайдо

Дунё экан...

Ишқ деган савдо

Борми фақат менинг бошимда?!

Кимни этмас бу кўнгил шайдо,

Ким шеър ёзмас менинг ёшимда?!

Севги илк бор тушдию қалбга,

Ҳаётимнинг бўлди мазмуни.

У қўлимга тутқазиб қалам,

Кўзларимдан олди уйқуни.

Олди бутун фикру хаёлим,

Кетди дилдан ором, ҳаловат.

Севги бутун боримни олиб,

Шеър завқини қолдирди фақат.

Борлиқ олам кўзимга минг-минг

Гўзалликка тўлиб кўринди.

Гуллар менга ошиқ булбулнинг

Шеър дафтари бўлиб кўринди...

Айб этмангиз,
Дўстлар, бу савдо
Борми фақат менинг бошимда?
Қимни эмас бу кўнгил шайдо,
Қим шеър ёзмас менинг ёшимда?!

1961

21

Космонавт ва шоир

— Айт-чи, шоир, учар бўлсанг
фазоларга,
Кўчар бўлсанг Ой, Ҳулкару Зухроларга,
Йўлга ердан нималарни олар эдинг,
Сен кемангга нималарни солар эдинг?
— Учар бўлсам агар чексиз фазоларга,
Кўчар бўлсам Ой, Ҳулкару
Зухроларга,
Она-Ердан бир кафт тупроқ олар эдим...
Олар эдим лола, наргиз, сунбуллардан,
Қарқуноқлар, саъвалардан,
булбуллардан,
Арчаларнинг япроғидан олар эдим,
Мажнунтоллар бутогидан олар эдим.
Тиёншоннинг қора кўзли оҳулари,
Чаманларда бол излаган асалари,
Бошим узра парвоз этган қарчиғайим,
Боғ кўчадан миниб ўтган қора тойим
Ерда қолса, учмоққа ҳеч розимасман,
Фазоларга кўчмоққа ҳеч розимасман.
— Сўйла, шоир, сира чек йўқ
тилагингга,
Учар бўлсанг, ҳамроҳ этиб юрагингга
Она-Ердан нималарни олар эдинг?..
— Айта берсам, сира чек йўқ тилагимга,
Учар бўлсам, ҳамроҳ этиб юрагимга
Она-Ернинг муҳаббатин олар эдим,
Гўзал ўлкам табиатин олар эдим.
Олар эдим баҳору қиш, куз, ёзини,
Олар эдим ирмоқларнинг овозини,
Суҳбатларнинг гулусини олар эдим,
Шўх қизларнинг кулгусини олар
эдим.

Куйларнинг ҳам энг дилбари, энг
 созини,
 Навосини, гулёрини, шаҳнозини,
 Олар эдим чапандозин ҳам баётин,
 Ҳофизларнинг тонгда айтган
 муножотин,
 Навоийнинг, Фузулийнинг
 шеърларини
 Олар эдим, олар эдим мен барини.
 Буларсиз мен учмоққа ҳеч
 розимасман,
 Фазоларга кўчмоққа ҳеч розимасман.

1962

Юрак ва ақл

Икки куч бор—
 Юрак ва ақл,
 Икки ёнга тортувчи мени,
 Улар бундоқ бўлса ноаҳил,
 Қайбирининг тутай измини?

Мени бир ён бошласа ақлим,
 Бошқа ёнга етаклар юрак.
 Билломайман, қайбири ҳақли,
 Қайбиринга ишонмоқ керак?

Ақл менинг ҳар қадамимни
 Солмоқ бўлар тарозу тошга,
 Ҳар дақиқа тергайди мени,
 Ўхшама деб кўча бебошга.

Юрак эса унга сўз бермас,
 Бу дунёда фақат ўйна дер.
 Билмас,
 Сира билгиси келмас
 Қонун надир, қонда надир.

Ёр кўйинга чорласа бири,
 Юр деб ҳар кеч айласа хитоб,
 Бири уйга етаклаб кириб,
 Қўлларимга тутқизар китоб.

Ақл айтар:
Севдинг, ұша қыз,

Айт-чи, сенга қилурми вафо?
Юрак фақат сев дер, севгисиз—
Яшамоқдан борми ҳеч маъно?!

Ақл менга қилар насихат:
«Ёш жонингни ўртама бекор».
Юрак бўлса ён дейди фақат,
Ҳаёт бизга берилар бир бор.

Ақл дейди:
Шеърингдан не наф,
Машқларингдан лаззат олар ким?
Йўқ, дер менга, ўлтирма ўйлаб,
Шеър ёз дейди нодон юрагим...

Ақл чексиз фазога ҳоким,
Ақл ҳоким олам юзига.
Борлиқ унга бўйсунар,
Лекин
Юрак кирмас унинг сўзига.

Шундан бир ён бошласа ақлим,
Бошқа ёнга етаклар юрак.
Билолмайман, қайбири ҳақли,
Қайбирига ишонмоқ керак.

Айбли эмас бунда иродам,
Маъзур тутинг, дўстлар, сиз мени.
Ақл қанча ҳақли бўлса ҳам,
Тутар бўлдим юрак изминни.

У бахш этган оташда ёндим,
Ўзи бўлди менга раҳнамо.
Унга,
Фақат унга ишондим,
Юрак мени алдамас асло!

1962

Гўзаллик

Мулки борлиқ ичра бир маҳал
Кўрксизгина олам яралган.
Бермоқ учун дунёга сайқал
Олам аро одам яралган.

24

Шундан бери инсон типмайин
Шу ер узра тер тўкар ҳамон.
Ерни гўзал қилгани сайин
Гўзал бўлар ўзи ҳам инсон.

1962

Май шеъри

Май—баҳор
                    қизининг
Ун саккиз ёши,
Унинг ажиб нозу
Адолари бор.
Бошида гулчамбар
Порлоқ қуёши,
Чаманда булбули
Шайдолари бор.
Бахмал кўйлагиди
Гулдан тугмалар,
Шалолалар айтган
Наволари бор.
Зулфи сунбулини
Ювган чашмалар,
Ўпиб тароқлаган
Саболари бор.
Қиёс тополмайман
Баҳор ҳуснига,
Яшил либосида
На соз бу жаҳон!
Чексиз водийларнинг
Зумрад тусига
Рашку ҳавас билан
Боқадиди осмон.
Мен ҳам боғлар аро
Сайр этиб бу дам,
Лолалар базмига

Қўшилгим келур,
 Май—баҳор ҳақида
 Шеър айтиб мен ҳам,
 Хушхон булбулларга
 Жўр бўлгим келур:

Баҳор келар
 Қайта-қайта,
 Май қайта-қайта,
 Шоирлар ҳам
                   чарчамайди

Мадҳ айта-айта.
 Шеърлар кўпдир,
 Шеърлардан ҳам
 «Баҳор»у «ёз»,
                   «май»,

Мен энди ёзмай.
 Қайда дейсиз!
 Гул боғларга
                   етаклаб баҳор,
 Лола териб берса менга
 Этаклаб баҳор,
 Қанча ёзсанг оз, деб турса,
 Ёз деб турса Май,
 Бўлурми ёзмай?!

Гарчи баҳор қайта келур,
 Май қайта келур,
 Янги қўшиқ олиб, янги—
 Куй айта келур.
 Қанча баҳор кўрган бўлсам
 Мен шу ёшгача,
 Ҳар йил баҳор бошқачадир,
 Биз ҳам бошқача!
 Май—баҳор қизининг
 Ун саккиз ёши,
 Унинг ажиб нозу
 Адолари бор.
 Бошида гулчамбар
 Порлоқ қуёши,
 Чаманда булбули
 Шайдолари бор.

1962

Ватан

Хароб кулба,
Ва бир парча ер,
Атрофига тугилган четан.
Умр бўйи бобом тўкди тер
Қилгунича шу ерни ватан...

26

Ватан!
Қутлуғ бу тушунчага
Олам мазмун бахш этди отам.
Амурдан то Челюскингача
Менга мерос қолдирди Ватан...

Йиллар ўтар,
Утар асрлар.
Бизнинг тарих қолар йироқда.
Хокимиздан она тупроқда
Чечак бўлиб унар насллар.

Биз етмаган манзилларга ҳам
Наслимизнинг етар қадами.
Бутун замин,
Курраи олам
Авлодларнинг бўлар Ватани

1962

Асаблар

Асаблар,
Асаблар,
Асаблар...
Сабабсиз сочилган ғазаблар,
Гуноҳсиз чекилган азоблар.
Кўз ёшлар...
Барига сабаблар
Асаблар, асаблар, асаблар.

Асаблар кимларни қулатмас,
Асаблар уйқуни йўлатмас,
Қалбни ҳеч шодликка тўлатмас,
Одамзод темирмас, пўлатмас!
Асаблар кимларни қулатмас!.

Асабга сўз берманг, одамлар,
Ғазабга йўл берманг, одамлар,
Умр-ку шунчалар қисқадир,
Шуни ҳам қилмаймиз биз қадр.
Асабга сўз берманг, одамлар,
Азобга йўл берманг, одамлар!

1962

27

Чумоли

Ғайрат камарини белига боғлаб,
Уздан каттароқ чўпни ортмоғлаб
Манзилга тез етмоқ ёлғиз хаёли—
Сўқмоқ йўлдан борар
Чумоли.

Атрофига боқмас, ишлар узун кун,
Кўпнинг хирмонига қўшмоқ учун
дон...

Йўқ,
Одам аждоди бўлмаган маймун,
Чумолидан тарқалган инсон.

1962

* * *

Фурсат—олтин,
Сен кўкрак кериб
Олтнингни сочиб борасан.
Фурсат қувар,
Унга чап бериб,
Сўроғидан қочиб борасан.

У етолмас,
Ешсан—абжирсан,
Қолмай келар лекин орқангдан.
Қочма йигит,
Вақт келар, бирдан—
Фурсат маҳкам тутар ёқангдан.

Фойда бермас
Минг тавбанг у кун,
Сўрар экан фурсат сарҳисоб.
Бенаф ўтган
Ҳаётинг учун
Вақт олдида берурсан жавоб.

1962

28

Азгануш

Арман қизига

Кўрдиму лол бўлди ақлим, ўнгмиди бу ёки
туш,
Бўлса ҳам ўнг ё сени кўргач, бошимдан
учди ҳуш.
Сен баланд тоғ узра эрдинг мисли оҳу ёки
қуш,
Ёлвориб мен пастда дердим: бир нафас
ёнимга туш.
Азгануш, ҳой, Азганушим,
Азганушжон, Азгануш.

Сен хаёлнинг бир дамилик жилвасиму
чинмидинг,
Ё ғазалларда битилган «ул париваш» сенмидинг.
Орази гул, сочи сунбул, бир тани
сийминмидинг,
Балки Ширин Ширин эмас, сен ўзинг
Ширинмидинг?
Азганушим,
Азганушжон, Азгануш, ҳой,
Азгануш.

Ўсма қўйдингму қошингга, бунчалар тим
қорадир,
Билмадим, бу қошларингдан қанча диллар
порадир,
Раҳм қилғил битта ўзбек шунчалар
ёлворадир,
Туш ўзинг, ё айт, ёнингга қайси йўлдан
борадир.
Азганушжон,
Азгануш, ҳой, Азганушим,
Азгануш.

Боқ,бу тоғлар ортида бир ўлка бордир кўп
йироқ,
Мен қанотли йўлчига бу бир нафаслик йўл
би роқ,
Юр, париваш, мен билан юр, борми сенда
иштиёқ?
Гул тутарман сенга сўлмас ул чамандан бир
қучоқ,
Азганушим, Азганушжон,
Азгануш, ҳой, Азгануш.

1962, Ереван

Фузулий ҳайкали қошида

Еллар, бир дақиқа тўхтаг
эсишдан,
Сернаво булбуллар, сайраманг бир
оз.
Қарбало даштида яёв кезишдан
Чарчаб тин олмоқда Фузулий устоз.

Денгиз, тўлқинларинг урма
қирғоққа,
Шоир ўйларига бермагил халал.
Устоз юрагида шеър туғилмоқда,
Дунёга келмоқда бир мунис ғазал:

«Сабо ағёрдан пинҳон ғамим
дилдора изҳор эт,
Хабарсиз ёрими ҳоли харобимдан
хабардор эт,
Кўнгил, ҳам гуларин танҳо
кечурма, иста бир ҳамдам,
Ажал хобиндин афгонлар чекиб
Мажнунни бедор эт».

Япроқлар тебранар шеър мақомига,
Чечаклар жимгина эгиб турар
бош.
Мармар сарҳовузнинг кумуш
жомига
Шоир кўзларидан оқиб тушар ёш.
Боку боғларига чўкмоқда оқшом,

Денгиз мавж уради товланиб
 зарҳал.
 Шонр юрагидан тошганда илҳом,
 Ёш билан қуюлиб келади ғазал:
 «Паришон ҳолинг ўлдим, сўрмадинг
 ҳоли паришоним.
 Ғамингдан дарда туштим,
 қилмадинг тадбири дармоним,
 На дерсан, рўзигорим бўйлами кечсун,
 гўзал жоним.
 Гўзим, жоним, афандим, севдигим,
 давлатли султоним».

Ошиқлар ухлайди саҳарга томон
 Фузулий девонин бошига қўйиб.
 Мажнун севгисидан ўқилса дoston,
 Булбуллар тинглайди булоққа
 қўниб.
 Халқим жондин севар дилбар
 куйларни,
 Халқим шеърятга шайдодир азал.
 Нечун банд этмасин фикру
 ўйларни,
 Нечун маҳв этмасин қалбларни
 ғазал?!—
 «Муқаввас қошларингким, ўсма
 бирла ранг тутмишлар,
 Қиличлардирки қонлар тўкмак ила
 занг тутмишлар.
 Саҳар булбуллар афғони дагил
 беҳуда гулшанда,
 Фузулий нолаи дилсўзина оҳанг
 тутмишлар».
 Ғазал ҳам бўлурми мунча дилрабо,
 Бунчалар серишва, бунчалар серноз.
 Менинг шоирлигим ёлғондир,
 аммо
 Фузулий шеърига ошиқлигим рост.
 Мажнундек беором бўлиб қолганим
 Сарсари югурган тўлқинлар
 айтсин,
 Кечалар уйқусиз шеър ёд олганим
 Тонгги уфқдаги ёлқинлар айтсин;

«Шифон васл қадрин ҳажр ила бемор
 ўландан сўр,
 Зулоли шавқ-завқин ташнаи дийдор
 ўландан сўр.
 Кўзи ёшлуларинг ҳолин на билсун
 мардуми ғофил.
 Кавокиб сайрини шаб то саҳар бедор
 ўландан сўр».
 Еллар, бир дақиқа тўхтанг эсишдан,
 Сернаво булбуллар, сайраманг бир оз.
 Қарбало даштида яёз кезишдан
 Чарчаб тин олмоқда Фузулий
 устоз.
 Денгиз, тўлқинларинг урма
 қирғоққа,
 Шоир ўйларига бермагил халал.
 Устоз юрагида шеър туғилмоқда,
 Дунёга келмоқда янги бир ғазал.

1962, Боку

Кутиш соатлари

Нисбат қонунининг
 Бордир ҳақиқати.
 Лаҳзанинг маъноси
 Дунё қадар кенг.
 Кутиш соатларин
 Бир дақиқаси
 Висол онларининг
 Бир йилига тенг.

✓

Кутиш соатлари
 Қилур бағримни хун,
 Бетоқат кутганда
 Гоҳи эртани,
 Дейман,
 Вақт танобин бурсам,
 Узун кун—
 Бир лаҳзадек ўтсайди, қани!
 Нақадар мушкулдир
 Интизорлик дарди.
 Инсонга бўйсунмас фурсат яхшиям,—
 Умрим бир неча бор қисқа бўларди

Кутиш соатларин олиб ташласам.
 Иўқ,
 Бу мумкин эмас!
 Яшамоқ тоти,
 Лаззати мўътабар бизга ҳар соат.
 Ахир одамзоднинг
 Бутун ҳаёти
 Кутиш онларидан иборат.
 Қўл ишга,
 Бош ўйга,
 Орзуга банд дил,
 Истиқбол йўлига
 Кўзни тутганмиз.
 Биз ахир миллион йил,
 Балки миллиард йил
 Бахтли шу кунларни кутганмиз.
 Ҳаёт боқий экан,
 Кутиш ҳам боқий,
 Меҳнат,
 ижод билан ўтган дам ҳалол.
 Қанчалар зўр бўлса васл иштиёқи,
 Шунчалар лаззатли бўлғуси висол.

1963

Олимларнинг рафиқаларига

Сиз моҳи тобонсиз, малаксиз, пари,
 Энг улкан даҳрийлар топинган санам.
 Сиз буюк давримнинг фидойилари,
 Аҳли донишларга энг мунис ҳамдам.

Олимнинг уйини чароғон этган
 Меҳру шафқатингиз, юрак тафтингиз.
 У олам китобин битган чоғида,
 Елкасида бўлган илиқ кафтингиз.

Севган ёрингизга жон фидо айлаб
 Парвона бўлурсиз кечаю кундуз.
 Сизнинг номингизни олса не ажаб
 Осмон жадвалида бир талай юлдуз.

Қимёгар янги бир зарра кашф этса,
 Бу ижод боиси бўлган, ҳойнаҳой—

Столнинг четига сиз қўйиб кетган
Бир чақмоқ қанд билан бир пиёла чой.

Юлдузлар қўйнига самовий йўлдан
Парвоз қилар экан буюк тафаккур,
Олимлар зеҳнининг чароғи бўлган
Мунис аяжонлар,
Сизга ташаккур.

1963

33

Хотира

Дўстим,
Хотирангдан қилма шикоят,
Ёддан чиқармоқ ҳам яхши одатдир.
Ёддан чиқармоқ ҳам бир саодатдир,
Унутмаслик дарди оғир ниҳоят.

Вақтида унутсанг,
Ором топар жон,
Қалб кўтариб юрмас ортиқ жафони,
Мана мен,
Йилларки, бир бевафони
Эсан чиқаролмай куяман ҳамон.

1963

Тўртлик

Т. Йўлдошга

Шеърнинг сози—тўрт сатр,
Тўрт ажойиб—зўр сатр.
Шоир одам ўзини
Тўрт сатрда кўрсатур.

1963

3—1383

Ўчирғич

Шеърятнинг тимсоли—қалам,
У ҳақда-ку шеърлар беҳисоб
Эй шоирлар, битганда китоб,
Эслаб қўйинг ўчирғични ҳам.

34

Усиз бўлмас шеърингиз равон,
Усиз қилмас сатрлар ханда.
Сиз қаламга шеър атаганда,
Ўчирғичга бағишланг дoston.

1963

Киприкларим

Киприкларим икки саф бўлиб,
Бир-биридан яшайди йироқ.
Бедорлигим тўсиб васл йўлин,
Киприкларим чекади фироқ.

Мен тун бўйи тошдан гул ўйиб,
Кўзим юсам тонгда бемажол,
Мени аста ухлатиб қўйиб,
Киприкларим айлармиш висол.

1964

Бир томчи ёш

Чўққидан бир кичик тош юмаласа,
Тоғни қулатгудек сурон қилади.
Кўзингдан бир томчи ёш юмаласа
Тоғдай юрагимни вайрон қилади.

Агар кўксим узра қуласа бирдан,
Тутмоққа қодирман тоғлар тошини.
Ҳайҳот, кўтаролмам киприкларингдан
Узилган бир қатра қайғу ёшини...

1964

Бош тебратар соат кафгири...

Бош тебратар соат кафгири,
Дер: қадримни билмас одамлар.
Секундларим гавҳар ҳар бири,
Нега парво қилмас одамлар?!

Бош тебратар соат кафгири,
Шошил одам, ўтмоқдадир он.
Ҳар нарсанинг бўлар охири,
Бош тебратиб қолма сўнг, инсон!

35

1964

* * *

Болаларни шайтонлардан қўрқитмангиз,
Бобов келди, деб кўрпага беркитмангиз,
То улғайиб, дуч келганда «бобов»ларга,
Ўхшамасин итдан қўрққан соқовларга.

Болаларни шаддодликка ўргатмангиз,
Раҳмсизлик, бедодликка ўргатмангиз.
То улғайиб, дуч келганда инсонларга,
Ўхшамасин андишасиз шайтонларга.

1964

Садоқат

Кекса қарағайнинг
Илдизин очиб,
Тортдилар қўш арқон солиб белидан.
Лекин у тупроққа панжасин санчиб,
Сира қўзғалмасди
Унган еридан...
Ниҳоят, гурс этиб ерга қулади,
Бутаб, сўнг кўтариб кетдилар,
биноқ —
У ўз панжасида олиб жўнади
Яшаган еридан
Бир сиқим тупроқ.

1964

Юлдуз

Сарлавҳасин топмай гоҳида
Шеърим узра қўяман юлдуз.
Посбон бўлсин шеърим бошида
Ўша юлдуз

кечаю кундуз.

36

Зухро каби ярақлаб турсин
Тунлар ўзим

юмганда кўзим.

Ҳеч сўнмасин, чарақлаб турсин,
Сўнганда ҳам менинг юлдузим.

1964

Кеча ва кундуз

Ёруғ дунё бор зиёсини
Тенг бўлганди кеча, кундузга.
Нур қадрига етмай тун, уни—
Сочди ойга, минглаб юлдузга.

Шундан ойнинг юзи доғ экан...
Юлдузлар ҳам худди мунчоқ ёш...
Кундуз эса барча нуридан
Яратибди биргина қуёш.

1965

Учи тугук дастрўмол

Қўшним ишга кетаётир саҳарлаб,
Бир қўлида учи тугук дастрўмол.
Ё ректорга айтмоқчидир муҳим гап,
Кечқурунга гўшт керакдир эҳтимол.

Қим билади, балки зарур киритмоқ,
Илмий кенгаш қарорига янги банд,
Ё дўстига қилмоқчидир қўнғироқ,
Олмоқчидир болаларга хўрозқанд.

Балки... яна бошқа минг бир хил сабаб,
Унутмасин деб паришон бу хаёл,

Қўшним ишга кетаётир саҳарлаб,
Бир қўлида учи тугук дастрўмол.

Шошма, дўстим, барча ишинг битади,
Битмас иш йўқ, ошиқмасин юрагинг.
Инсон умри ахир елдек ўтади,
Бош кўтариб атрофингга қарагин.

Қара, баҳор сеп ёзибди оламга,
Қара, ғунча гул шохини эғибди.
Ясанишни унутмай деб байрамга,
Балки у ҳам рўмолчасин тугибди.

37

Бу дунёда ким беташвиш, ким беғам,
Ҳар инсоннинг бир бошида минг хаёл.
Ўйлаб кўрсам, миямизнинг ўзи ҳам
Ун тўрт миллиард учи тугук дастрўмол.

Одам яшар замон юкин орқалаб,
Серғалвароқ кечасидан бугуни.
Ором бермас кўкрагида бетинч қалб
Бамисоли дастрўмолнинг тугуни.

Шошма, дўстим, барча ишинг битади,
Муҳим гап ҳам, қўнғироқ ҳам, хўрозқанд.
Аммо сени эртанги кун кутади,
Эрта яна дастрўмолнинг учи банд.

Бугунгидек яна саҳар турасан,
Ажратасан керакларнинг керагин...
Сочларингда бир тола оқ кўрасан
Биринчи бор санчганида юрагинг.

Тақдир дерлар, билмам надир тақдиринг,
Балки олтмиш, балки юзга кирган чол...
Бошинг узра унсиз йиғлар кампиринг,
Бир қўлида учи тугук дастрўмол.

Ҳаёт аста сўнар экан кўзингда,
Юрак сендан ҳисоб сўрар ўша кун.
Бўлганми ҳеч ихтиёринг ўзингда,
Бирор соат яшадингми бетугун?

Ўйла, дўстим, келмай туриб ўша дам,
Исроф қилма ёш юракнинг кучини.
Мана бу гап ҳеч чиқмасин ёднингдан,
Тугиб қўйгин дастрўмолнинг учини.

1966

38

Абдулла Набиев

Мен ёлқинман,
Оловли даврим
Кўкрагидан отилиб чиққан.
Мен чақинман,
Лаҳзалик умрим
Булутларнинг бағрини йиртган.
Йўқ, мен гулман,
Ўлкам кўксида
Бир гул бўлиб мангу қоламан.
Мен лоламан, алвон шафақнинг
Оташида ёнган лоламан.
Мен ҳам сенинг тенгдошинг эдим,
Насибам кўп эди дунёда.
Кўкрагимдан қўрғошин едим,
Қизил қоним қолди саҳрода.
Мен ҳам ахир ёш эдим, қувноқ,
Бор эди-ку ҳаётда ҳаққим.
Ўн еттида миндим аргумоқ,
Шуни мenden кутарди халқим.
Бўлмасмиди мен ҳам сен каби
Шамол бўлиб қирларни кезсам.
Қасос учун ёв бошин эмас,
Ёрим учун лолалар узсам.
Бор эди-ку ҳаққим севгида.
Ташна эди бўсага лабим.
Дарё кечдим жанг этигида,
Шуни менга буюрди қалбим.
Мен ҳам сендек шеърни севардим,
Булбул куйин тинглардим пинҳон.
Балки мен ҳам шоир бўлардим,
Бўлса эди осуда замон.
Ўн еттида тутмадим қалам,
Ўн еттида ушладим қилич.
Шуни мenden кутарди олам,
Шуни мenden сўрарди Ильич.

Бахт дедиму бахтимни бердим,
 Ҳаёт дея кечдим жонимдан.
 Эрк боғида чечаклар унди
 Менинг тоза ёшлик қонимдан.
 Дўстим, сенинг осуда бахтинг
 Менга насиб бўлмади, аммо,
 Мен шундай бир буюк бахт топдим,
 Бундай бахтни кўрмаган дунё...
 Мен ёлқинман,
 Оловли даврим
 Қўкрагидан отилиб чиққан...

1967

Шоир қалби

Шоир қалби гўё анор,
 Шеър унинг шарбати.
 Бўлмас экан шеър аҳлининг
 Ўз қалбига шафқати.

Тинмай эзар, эзар уни
 Аммо шоир билади—
 Пиёласи тўлган куни
 Паймонаси тўлади.

1968

Шоир

Ҳусниддинга

Шоирларга ҳайрон бўлманг,
 Шоир халқи турфароқ.
 Гоҳи мағрур, гоҳи дилтанг,
 Гоҳ ҳазин, гоҳ тумтароқ.

Унга бир пул мансаби ҳам,
 Унда мансаб бўлмайди.
 Севгиси ҳам, ғазаби ҳам
 Чегарани билмайди.

Оқил одам ғам, азобдан
 Ёниб, фиғон бўлади.

Шоир эса изтиробдан
Завқ қилади, кулади.

Бошқаларга дам олиш кун,
Таътил ойи берилар.
Шоир янги ташбеҳ учун
Ўлган бўлса, тирилар.

Бошқалар ўз дил дардини
Бошқаларга тўкади.
Шоир дарди юрагининг
Тубларига чўкади.

Шоирларга ҳайрон бўлманг,
Шоир халқи турфадир.
Шеър олами бу оламнинг
Эвазига туҳфадир.

Ором билмас шоир қалби,
Чунки ором завқ эмас.
Мана, шифтга қараб қолди,
Халал берманг бир нафас.

Хаёлига банд у ҳозир,
Икки дунё бегона.
Бир оз гўдак, бир оз... шоир,
Бир озгина девона.

1968

* * *

Баҳор.
Барқут кийиб безанди боғлар,
Саҳролар кўксига тақди қизғалдоқ.
Қуёш этагига оқ булут боғлаб,
Ўрик шохларида қовурди бодроқ.

Еллар олиб қочди қишнинг хобини,
Барғлар чапак чалиб уйғонди шодон.
Бутоқларга қўниб, гул китобини
Варақлашга тушди булбул—ғазалхон...

Бугун кинотда эзгу бир ташвиш,
Ғунча гул бўлай деб кўзин очади.

Мусича олдидан бир дона чўпни
Чумчуқ уясига олиб қочадн.

Ҳайдаган даладан бир хас ортмоқлаб—
Чумоли югурар— у ҳам тирик жон.
Шошилиб чопади табиб ирмоқлар,
Ернинг томирига қўймоқ учун қон...

Она тупроқ эса куз ташвишида,
Юксак хирмонларга сийнаси юклик.
Унинг сокингина тин олишида
Бордир оналарга хос бир буюклик.

1968

Тасаввур

Болалик экан-да,
Муаллимимдан
Сўрабман бир куни:
—Айттинг-чи, агар—
Ер шундай тезликда айланса чиндан,
Не учун тўкилиб кетмас одамлар?

Ёдимдан чиқмайди бир челак сувни
Муаллим бош узра айлантиргани.
Қатра тўкмай ерга қўяркан уни,
Тушундингми, дея мендан сўргани.

Йиллар ўтиб кетди ва лекин ҳамон
Ўша илк тасаввур яшайди менда.
Бир челак сув каби айланар жаҳон,
Мен-чи, бир томчиман ўша тўлқинда.

Учқур замон билан қалқиб, чайқалиб,
Чарх уриб бораман гирдоблар аро.
Бешафқат тезликдан асабим толиб,
Бир нафас тин олсам дейман-у, аммо—

Мендами ихтиёр?
Югурар замон,
Шиддати ўтади ҳар бир толамдан.
Тўхтасам, тўкилгум бир томчисимон,
Томчидек йўқ бўлиб кетгум оламдан.

1969

Кардиограмма

42

Кардиограмма,
Нимадир бу хат?
Нималар демоқда юрагим зарби?
Нечун у кўксимда уринар фақат
Парвозга талпинган тутқун қуш каби?
Нечун туғён қилар,
Не истар кўнгил,
Не дер бул самандар—ўт ошиноси?
Айтинг, шифокорим,
Сиз кўз тиккан бул
Турфа чизиқларнинг недир маъноси?
Балки жон риштаси дегани шудир,
Давоми умримнинг сўнгига туташ?
Балки ҳаёт йўлим...
Бу йўл ҳам ахир
Ўша чизиқларга жуда ҳам ўхшаш.
Унинг ҳам паст-баланд, ўру қири бор,
Уни ҳам қаршилар гоҳ тикан, гоҳ гул.
Ёшлик равон йўлни танламас зинҳор,
Унинг сўқмоқлари ҳамиша мушкул.
Чунки юрак ўзи турмас лаҳза жим,
Чунки машаққатдан ором топар жон.
Лекин ҳамишалик раҳнамо қалбим
Не учун дафъатан кўтарди исён?
Уни ранжитдимми?
У норозими?
Балки билолмадим не унга матлуб?
Доктор!
Юрак мендан пинҳон розини
Сизга ошкор этиб ёздими мактуб?
Айтсин,
Нима гуноҳ қилдим юракка?
У бошлаган йўлдан сира қайтдимми?
Оламлар олдида
Ё ўзим якка—
Юрагимга қарши сўзни айтдимми?
Ёки кимларгадир тавозе этиб,
Оқни қора дедим—имон беҳабар?
Ёки ноҳақликни кўриб, эшитиб,
Кўзимни кўр қилдим, қулоғимни кар?
Унга жабр этгулик нима айбим бор?
Аҳд қилиб аҳдимда турмадимми ё?
Дўстликка хиёнат қилдимми бир бор

Ва ё ишқ йўлида бўлдим бевафо?
 Мен унинг измидан чиқмадим-ку ҳеч,
 Поймол этмадим-ку уни ҳеч қачон.
 Доим содиқ бўлган юрагим бу кеч
 Не учун дафъатан кўтарди исён?
 Биладан,
 Меҳнати унинг мушкулот,
 Осон тутиб бўлмас асло юракка.
 Еру осмон тинчир,
 Тинчир коинот,
 Лекин ором билмас қалб ўзи якка.
 Биладан,
 Ғоят тез асрим шиддати,
 Елкаларга ортган уҳдаси буюк.
 Фазода чарх урган Ернинг суръатин
 Юракларга берган аслида шу юк.
 Шу юк босар унинг нақ ўртасидан,
 Бутун вужудимда шу юк залвари.
 Ажаб эмас, юрак аортасидан
 Утиб кетган бўлса олам меҳвари.
 Одам туғилмас-ку даврини сайлаб,
 Замон танламасдим ва лекин ўзга.
 Қалб мени кечирсин, уни авайлаб—
 Олиб боролмасам тўқсонга, юзга.
 Аммо умидим бор,
 Авлодлар бир кун
 Бизнинг юракларга қилурлар ҳавас,
 Сен эса, эй қалбим, шу умид учун
 Энг сўнгги ёлқининг бера олсанг бас.

1971

Абай

Чошгоҳ қуёшида ёнур уфқлар,
 Борлиқ ўт ичида ловулар гўё.
 Сирдарё лабидан Ейиққа қадар
 Ястаниб ётадир поёнсиз саҳро.
 Самум ялаб ўтар яланг тўшини,
 Бунда ёлғиз гиёҳ—шўраю янтоқ.
 Бевафо дарёлар тарк этиб уни
 Шимол уммонига очмишлар қучоқ.
 Бу юртни булбулу гулзор унутган,
 Шамол бу ўлканинг танҳо эгаси.

У минг йил ғам юкин орқалаб ўтган
 Саргашта заминнинг яғир елкаси.
 Баҳри муҳит аро сарсон кемадай
 Манзилсиз, қўнимсиз бесару сомон —
 Бу саҳро қўйнида лаҳза тин билмай
 Бир ўлан кезмоқда зору саргардон.
 «Қалин элим, қозоғим, шўрлик юртим...
 Бировлар пўстин тикар териси мўл,
 Бировлар жулдур чопон, кезади чўл.
 Шўринг қурсин, қозоғим, шўринг қурсин,
 Мол мўлу оч кезасан яйловларда...»
 Ноласи бўлгандай ҳар дардли дилнинг,
 Чўлларда бағри қон лола унгандай,
 Тақдир саҳросида овора элнинг
 Ғаму андуҳидан туғилди Абай.
 Оний гулдиракдан уйғонур фалак,
 Лаҳзалик чақмоқдан ёришур саҳро.
 Нажот эртасидан келтириб дарак.
 Бир ўлан таралди ўтовлар аро.

Оқин кўзи боқди Эдилдан нари,
 Қўбиз куйларига умид бўлди жо.
 Севгида ўртанган Татьяна зори
 Саҳройи тилида бўлди илтижо.
 Гунча очилмоғин интизор кутиб
 Саҳрода кўз юмган нолон булбулдай,
 Бахтли тонг йўлига шайдо кўз тутиб
 Умрин қўшиқларга қолдирди Абай.

Поезд учмоқдадир Олмаота сари,
 Ортида толенинг карвони билан.
 Уфқлар ётадир уфқдан нари,
 Уланнинг кетидан таралур ўлан.
 Тингла, эй коинот, эрк овозини,
 Оқин умидлари бўлмакда зоҳир.
 Юлдузларга элтар Абай созини
 Букун Бойқўнғирдан учган фазогир.
 Денгизлардан оша қитъалар бўйлаб
 Ҳассос оқин куйи ёзмоқда қанот.
 Она юрт меҳрини куйлаган ўлан
 Абадий ҳаётдир, абадий ҳаёт.

1972

Қор ёғар—осмонда оққушлар учар,
Қор ёғар—осмондан оқ уқпар тушар.
Қор ёғар еру фалакни тўлдириб,
Бизлар эрсак иссиқ уйда ўлтириб,
Тарк этолмай халқимизнинг одатин
Ёзамиз дўстларга дўстлик қорхатин.
Қорхат асли қордай оппоқ дил хати,
Оқ кўнгилнинг меҳри, тафти, ҳурмати.
Ошинолик, чин вафо изҳори ул,
Гоҳи пинҳон севгининг иқрори ул.

Қор ёғар, қорхат ила, хуллас калом,
Шоира қизларга йўллаймиз салом.
Сизга, эй Гулчеҳра қизлар, Эътибор,
Айтамыз кўнгилда орзу неки бор.
Ой Ҳалима, ҳам Малика, Турсуной,
Эй чирою файзга бою шеъри сой,
Сизга дилдан энг самимий эҳтиром,
Янги йилнинг табриги ҳам ассалом!

Энди келсак сўзнинг индаллосига,
Яъни, қорхатнинг асл маъносига:
Янги йилда давра тузмоқ фарз бўлур,
Ким ютилса, бир зиёфат қарз бўлур,
Қорхат элтган элчимизни тутсангиз

Узингиз айланг товус янглиғ хиром,
 Шеърнятдай тотли бўлсин ҳар таом.
 Ол яноғингиз каби олма, анор,
 Кўзларингиздек чарос боқсин хумор.
 Эслатиб ҳам писталар хандонингиз,
 Юзингиздек кулса ширмой нонингиз.
 Бўлса бодомлар қабоғингиз каби,
 Ҳам мурабболар дудоғингиз каби.
 Лағмон эшиб тола-тола сочингиз,
 Мисли ёйиб ташлагандай сочингиз.
 Сочдаги баргакдайин кўк бодиринг,
 Ҳам хино янглиғ патинжон олдинг.
 Тарвузу қовунни ҳам сероб қилинг,
 Худди ошиқларни тилгандай тилинг.
 Ҳар узум бўлсин дуру маржон каби,
 Ё Мукаррам шеър ўқиб турган лаби.
 Шабнамиким ой Нилуфар холидай,
 Таъми Ойдин шеърларининг болидай.
 Турса соз сизнинг ғазал янглиғ шароб,
 Қирса боз бизнинг юрак янглиғ кабоб.
 Ол анорни дилни эзгандай эзинг.
 Шарбатини майни сузгандай сузинг,
 Барча неъмат бир томону шеър соз,
 Шеър бирлан бизни айланг сарфароз.
 Ялтираб оппоқ саҳардан токи шом
 Бўлмасин ҳеч баҳсу шеърхонлик тамом.
 Бу каби суҳбатга чин дўстлар аро
 «Қилса арзир юз Саида жон фидо».

Мен бўлай бир неча ҳамроҳим билан.
 Улмасу Абдулла, Иброҳим билан.
 Боргумиз ютсак агар албатта биз,
 Йўқса сиз иззатдаю хизматда биз.
 Шоюсуф обкашда тонгдан сув ташир,
 Ҳам Барот ўқлоғ тутиб ёйгай хамир.
 Чучвара туккай Муҳаммад чўккалаб,
 Ут пудар Ҳусниддин ўздан ўпкалаб.
 Не ажаб, куйса патир, ёнса қозон,
 Тандир олдида Рауф, ошпаз—Омон.
 «Ҳай» деб уф тортиб Жамол елпир кабоб,
 Топмайин човлини Охунжон хуноб.
 Шу маҳалда бир латифа, шубҳасиз,
 Тўлқину Анварга сўйлайдур Азиз.
 Оқибат меҳмонхона қоқ ер бўлур,
 Катта дастурхонда ёлғиз шеър бўлур.

Бир томонда сиз пари рухсоралар,
 Бир томонда биз ғариб бечоралар.
 Ким қошин куйдиргану дўппини ким,
 Бош эгармиз, ёлворармиз сизга жим...
 Хат ёзилди, энди биз омад талаб,
 Элчининг чаққонлигида ҳамма гап.
 Йўлласак Маъруф Жалилни—анча бўш,
 Ёки Сайёрми? У бўлмас, лаққа гўшт...

Хўш, ким элчи? Ҳа, билиб ишнинг кўзин,
 Элчи қилдик мулла «Муштум»нинг ўзин.
 Ушлаб олмоқнинг сира имкони йўқ,
 Чунки у кетгувчи ер поёни йўқ...
 Қор ёғар — осмонда оққушлар учар,
 Қор ёғар — осмондан оқ укпар тушар,
 Қор ёғар, қорхат ила хуллас калом,
 Барча ой қизларга йўллаймиз салом.

1973

Ҳозирги ёшлар

Қари толга суяб
 Ирғай асони,
 Оқсоқол сўрига аста ёнбошлар.
 Хаёлдан ўтказар кори дунёни:
 «Эҳ, ҳозирги ёшлар,
 Ҳозирги ёшлар!»

У аср тенгдоши.
 Бутун умр энди
 Кеча кўрган тушдай кўзи олдида,
 Йигирма ёшида амирни енгди,
 Водийга сув очди ўттиз олтида.

Ёшлигини эслар,
 Уф тортар секин.
 Салгина чимрилар оқ тушган қошлар.
 «Биз ҳам ёш бўлганмиз бир маҳал,
 Лекин
 Бошқачароқ чиқди ҳозирги ёшлар».

У колхоз тиклади.
 Янги юрт қурди.

Босмачига қарши от сурди ўктам,
 Жангу жадалларнинг барини кўрди.
 Кўрди очликни ҳам,
 Юпунликни ҳам.

«Бизга хаёл эди,
 Туш эди фақат
 Тўкин дастурхону лаззатли ошлар.
 Бахти боқий бўлсин,
 Аммо бу жаннат
 Қадрин билармикин ҳозирги ёшлар!»

Кўз олдидан ўтар қирқ биринчи йил,
 Масков бўсағаси,
 Аччиқ қаҳратон.
 Агар қулатмаса дайди ўқ сабил,
 Берлиндан қайтарди бўлиб қаҳрамон.

Эслар, ҳар ён олов,
 Ўт ичра дунё.
 Мажруҳ гавдалару узилган бошлар...
 «Юрт тинч бўлсин,
 Бир гап бўлса мабодо,
 Бардош берармикин
 Ҳозирги ёшлар!»

Уй-жой қилиб берди мана, Турғунга,
 Турмушга чиқарди Назирасини.
 Букун эса ўйлар дорилфунунга
 Кирилмасдан қолган набирасини.

Домласига ўзи борсинми секин
 Орденларни тақиб,
 Оқилни бошлаб...
 «Ким билади дейсиз, бўштоброқмикин,
 Эркатоёроқмикин ҳозирги ёшлар...»

Яна дер:
 «Бўш қолсақ тунлар бўлиб жам
 «Чордарвеш» ўқирдик қуршаб танчани.
 Булар танимайди Хувайдони ҳам,
 Эртаю кеч ўйлар кино, танчани.
 Ақли кирармикин буларнинг бир кун.
 Ким билади, қачон қуюла бошлар!
 Оғир кун кўрмади.

Балки шунинг-чун
 Енгилроқ ўсдими ҳозирги ёшлар!»
 Тоҳирни ҳалитдан тинч қўймас қизлар,
 Ярим тунда қайтар уйга ҳамиша,
 «Унча бўлмасак ҳам илмда бизлар,
 Аммо кучли эди одоб, андиша.
 Бировнинг қизига сал қараб қўйсақ,
 Бизлар аталардик шўху бебошлар.
 Баъзи киноларми бузмоқда андак,
 Қапалак мижозроқ ҳозирги ёшлар...»

Тўнғич ўғли у кун қизалоқ кўрган,
 Номини Шарлотта қўйибди, ажаб.
 Ўртанчаси тоғда юргани юрган,
 Баъзан уч ойда бир келмайди йўқлаб.
 Наҳот отасидан бўлса азизроқ
 Қайсидир тоғдаги қандайдир тошлар...
 «Бизнинг борди-келди одатдан йироқ,
 Бемеҳрроқ ўсди ҳозирги ёшлар...»

«Кийимлар-чи...
 Қизиқ буларнинг диди.
 Ола-чипор кўйлак...
 Нимаси кўркам?
 Рост айтсам унчалик ёқмаган эди
 Оталарга бизнинг чарм камзул ҳам.
 Байналмилал айтиб, байроқ кўтариб
 Кўчага чиққанда ўктам сафдошлар,
 Кексалар деганди йўлдан қайтариб:
 Нега шумлик қилар ҳозирги ёшлар?»

Энди буларга ҳам ҳар қалай оғир,
 Замон шитоби тез, парвози тикка.
 Кеча тили чиққан Наргиза ўқир
 Биринчи синфда математика.

Бизлар ҳафтиякдан бошлаган эдик,
 Булар икс билан игрикдан бошлар.
 Дуруст, зеҳни ўткир, қадами тетик
 Ўзимизга тортди ҳозирги ёшлар.

Гинаси ноўрин,
 Қарилик қурсин.
 Бекор юрмагандир тоғларда Ўктам,

Мана, керак бўлса Рустамни кўрсин,
Боласидан аъло жиян бўлса ҳам.

Ўзи қотмагина, ниҳолдай хипча,
Нари борса ўттиз-ўттиз бир ёшлар...
Фан доктори бўлди Масковда кеча...
Бало чиқиб қолди ҳозирги ёшлар..

50

Бахти бутун бўлсин,
Толеи бекам.
Шуларнинг борлиги менинг иқболим».
Чол кўз ёшин артар,
Шу пайт менинг ҳам
Келажак йилларга учди хаёлим.

Замонлар келадир
Яна ажойиб.
Балки пайдо бўлар сунъий қуёшлар.
У пайтлар, ким билсин,
Қариб-қартайиб,
Мункиллаб қолармиз ҳозирги ёшлар.

Шунда келажакнинг боғлари аро
Биз, яъни кексалар суҳбат қурган чоғ
Сўзлармиз:
«Қарши деб аталган саҳро
Бизнинг қўлимизда бўлган эди боғ.

Эсингдами Газли,
Зилзилалар-чи?
Қайта шаҳар қурган қардош-қурдошлар...
Биз янги эрадан бўлгандик жарчи,
Нима ҳам кўрибди ҳозирги ёшлар!

Қара,
Оқ кўйлакка галстук тақиб,
Агрегат ёнида туришар булар.
Биз ишладик қўлни мойларга тиқиб,
Энди роҳатини кўришар булар.
Фанда инқилобни биз қилдик илк бор,
Илк бор парвоз қилган бизнинг йўлдошлар.
Кўкни обод қилдик,
Ерни ҳам гулзор.
Эҳ, ҳозирги ёшлар, ҳозирги ёшлар!»

1973

Ўзбекистон

Фахрия

Юртим,
Сени яна олдим қаламга
Ярим аср ёшинг баҳона бўлиб.
Яна келиб қўндинг тонгги мисрамга
Фалак нисор этган дурдона бўлиб.
Иқбол пешонамга битган ошёним —
Ўзбекистоним.

Толеим бор экан,
Сенга ҳамнафас,
Оташин қуёшинг билан йўғрилдим.
Юз йил аввал эмас, юз йил сўнг эмас,
Туғёнли асрда сенда туғилдим.
Гуллар сочдинг мен илк босган қадамга,
Бағринг менга нурли кошона бўлиб.
Жаҳон ичра менинг тенгсиз жаҳоним —
Ўзбекистоним.

Мақсад манзилида довон ошган дам
Йўлчи ҳам бир тўхтаб олгандек нафас,
Марзагача етиб боргач деҳқон ҳам
Ортга боқиб бир зум қилгандек ҳавас,
Эллик баҳор кўриб ҳаёт боғида
Умр камолига қўл чўзиб инсон,
Олтин дарвозани чертган чоғида
Сарҳисоб қилади умрин бегумон.
Босиб ўтган йўли шунда одамга
Туюлади минг бир поғона бўлиб.
Минг бир довон ошган алп паҳлавоним—
Ўзбекистоним.

Асли эллик эмас, эллик минг ёшинг,
Кечмишинг тарихлар нариёғида.
Тўмарисдек она Қайхисрав бошин
Қон тўла саночга солган чоғида,
Спитомен камон тутиб дастида
Мароқандни сақлаб турганда узоқ,
Ёвни адаштириб ўлим даштида
Кўкрак очиб қаҳ-қаҳ урганда Широқ,
Ҳали ўзбек эмас, лекин оламга
Машҳур эдинг соқу суғд она бўлиб

Искандарни мажруҳ этган камоним —
Ўзбекистоним.

5 T 7

Ваҳшат водисида кечди асрлар
Алжабр устодин туққунча еринг.
Илминг юксалгунча Беруний қадар,
То Алишер қадар етгунча шеъринг,
Ҳайратга солгунча фан оламини
Фарғоний чиқарган аниқ ҳисоблар...
Тебранса не ажаб Тошкент замини,
Бу ерга кўмилган миллирд китоблар.
Фарангу ҳинду чин, ироқ, ажамга
Гаралдинг Алқонун, Сайдона бўлиб.
Буюклар тан берган буюк дostonим—
Ўзбекистоним.

6

Минг бора тикландинг, минг бор қуладинг,
Ёвлар қамчисидан чекканда озор—
Алпомиш сингари ўғлон тиладинг,
Тиладинг Гўрўғли сингари сардор.
Сен ҳам гуллар териб умид боғидан
Толе орзусида туздинг алёрлар.
Аммо бўталаринг қўнғироғидан
Чўлларда тўкилиб қолди оҳ-зорлар.
Умринг эгиз бўлди андуҳ, аламга
Орзуларинг бари афсона бўлиб.
Барчиннинг кўксидан қолган армоним—
Ўзбекистоним.

7

Замин дардича бор бир аёл дарди,
Ойнинг доғи балки унинг доғидан.
Фарёд олов бўлса олам ёнарди
Шарқлик жувонларнинг чеккан оҳидан.
Зебунисо ўтди танҳо ва маҳзун
Бошида ўт бўлиб малика тожи.
Тун бўлиб ёйилар Қўқонда ҳар кун
Нодирабегимнинг қирқилган сочи.
Аёл!
Тўрт деворда кўмилдинг ғамга,
Ғазалларда фақат жонона бўлиб.
Барнодек, Анбардек дили сўзоним—
Ўзбекистоним.

8

Ҳали сокин туман чулғаб бағрини
Ғафлат уйқусида ётарди олам,

Умид қаламида «Қуёш шаҳри»ни
 Ҳали ёзмагани Кампанелла ҳам.
 Нажот кўзи билан мағрибга боқиб,
 Кўҳна Хоразмдан йўл олган карвон
 Ёвмут саҳросида ойлар улоқиб
 Масков тупроғига етганда омон,
 Ўзбеклар тўқиган шоҳи гиламга
 Боққанда зарифлар ҳайрона бўлиб,
 Дўстлик ипак йўлини очган карвоним—
 Ўзбекистоним.

Дарвозангни очдинг маърифат, фанга,
 Сенга ошно бўлди Пушкин каби зот.
 Лекин бахту иқбол кулмади санга,
 Ҳали олис эди сен кутган нажот.
 Эрк дея аталган табаррук шамга
 Интилдинг бир умр парвона бўлиб.
 Парвонадек куйиб ўртанган жоним—
 Ўзбекистоним.

Дардингни куйлади анҳорларингда
 Гижирлаб айланган кўҳна чархпалак,
 Санъатинг мунаққаш деворларингда,
 Лекин ободлигинг бўлди Ҳапалак.
 Париларинг тутқун бўлиб ҳарамга,
 Улуғ шоирларинг девона бўлиб,
 Тақдир саҳросида зору сарсоним—
 Ўзбекистоним.

Беиз йўқолмади ва лекин, ўлкам,
 Даҳоларинг қилган эзгу хаёллар.
 Етиб келди сенинг боғларингга ҳам
 Россия устида эсган шамоллар.
 Зулмат тунига ҳам келди ниҳоя,
 Толеинг уфқида тонг турди охир.
 Сенинг ҳам ҳаққингни қилиб ҳимоя
 Невада «Аврора» бонг урди охир.
 Хазон фаслинг битиб, нурли кўкламга
 Етишдинг баҳорий замона бўлиб.
 Иқбол офтобидан ёруғ осмоним—
 Ўзбекистоним.

Йигирма тўртинчи йил,
 Роппа-расо
 Эллик йил муқаддам табаррук айём—

Маслаклар жангининг оташи аро
 Жумхурият бўлиб олган кунинг ном,
 Ўзбекистон номинг алвон аламга
 Ёзилди ўзликдан нишона бўлиб.
 Дўстлик боғидаги ҳур гулистоним—
 Ўзбекистоним.

13. *Ж. К.*
 Бахт йўли ҳар доим бўлмагай равон,
 Кескир қилич керак адолатга ҳам.
 Этмоқ бўлганда ёв боғларинг пайҳон
 Дўстлар қаторида қўзғалдинг ўктам.
 Москва остида борар экан жанг,
 Уртада бор эди сенинг ҳам шонинг.
 Ғарб уфқи не учун ҳар кеч лоларанг?
 Унда ётар сенинг минглаб ўғлонинг.
 Ол байроқни ўпиб ичган қасамга
 Содиқ қолди улар мардона бўлиб,
 Меҳнатда ҳам жангда марди майдоним—
 Ўзбекистоним.

14. *Т. И.*
 Йиллар ўтар, ўтар асрлар қатор,
 Дунёга келади янги авлодлар.
 Лек тарих ёдидан чиқмагай зинҳор
 Мирзачўлга ариқ очган Фарҳодлар.
 Унут бўларми ҳеч телба дарёни
 Ёзёвонга бурган тарихий ҳашар.
 Яна бир лол қилдинг қари дунёни,
 У шонли қирқ беш кун қўшиқдай яшар.
 Чўлларинг кийиниб кўк беқасамга
 Яшнаб кетди бахмал Фарғона бўлиб.
 Қаҳрамонлик барпо қилган бўстоним—
 Ўзбекистоним.

15. *Ж. К.*
 Кўп элларни кездим, кўп юртлар кўрдим,
 Бир-бирдан гўзал, бир-бирдан соз.
 Лекин Шарқда машғал чароғон юртим
 Оламда тенги йўқ, ўлкадур мумтоз.
 Бунда дўстлик куйин айтур ҳар чечак,
 Бунда бахтни қилур ҳар булбул наво.
 Диллардаги азал башарий тилак—
 Буюк биродарлик гулшани аро
 Осиёхон деган сулув санамга
 Олтин сепу атлас сўзона бўлиб
 Кулиб турган, ёруғ, мунис маконим —
 Ўзбекистоним.

Йироқдан эшитиб сурнай овозин
Кўчага югурган бола сингари,
Мен ҳам қўлга олиб сибизга созим
Тўйингга шошарман элдан илгари.
Тилак шу—қўшиғим катта байрамга
Етиб борса кичик тўёна бўлиб.
Менинг ҳам қолмасди дилда армоним,
Улкам, онажоним, юрагим, жоним—
Ўзбекистоним.

1974

Илтижо

1

Эй, ҳаёт дейилган мўъжизий қудрат,
Тириклик аталган буюк ибтидо!
Эй, мени оламга келтирган қисмат,
Жонлар волидаси—эй олий момо!
Чархмисан — фалакми ёки табиат,
Шукрона айтурман сенга аввало!

2

Инсон жисмин бериб менга бул сифат,
Кенг оламини қилдинг кўкрагимга жо.
Дилимга ҳис бердинг, бошимга фикрат,
Қулоғимга оҳанг, кўзимга зиё.
Солдинг қалбга жону жонга муҳаббат,
Қўлимга соз тутдинг, тилимга наво.

3

Менга насиб этдинг шундай мамлакат,
Мамлакатки олам мулкида танҳо.
Яшамоққа бердинг созгина муҳлат,
Тарих тирсагидан умр этдинг ато.
Шукрона айтайин, бергил ижозат,
Замону маконинг учун бебаҳо.

4

Мен дунёга келдим — таажжуб ҳолат —
Икки танҳо Буюк Чексизлик аро.
Балки тасодиф бу, балки зарурат,
Менга насиб бўлди бу давру маъво.

Теграмда фазовий чексиз сукунат.
Ортимда мангулик, олдимда бақо.

5

56 Мен яралган макон эмасдур жаннат,
Мен туғилган замон эмас пурсафо,
Бунда бордир фақат кураш ва меҳнат,
Маслаклар жанги бор, бор ҳирсу зако.
Нуру адолат бор, зулм ва зулмат,
Жафою заҳмат бор, фароғат, сафо...

6

Бунда бор қанча ирқ ва қанча миллат—
Бунда бор ёнма-ён нодонлик, даҳо.
Бунда бор ваҳшийлик ва маданият,
Уқ-ёйдан самовий кемагача то.
Бу—йигирманчи аср аталган фурсат,
Бу—курраи олам дейилган бино.

7

Не давронлар кечмиш қолдириб шуҳрат,
Барчасига шоҳид бу қари дунё.
Унга бегонадир таажжуб, ҳайрат,
Бу ажиб замондан воладир аммо,
Тарих кўрган эмас бу янглиғ суръат,
Бунчалар парвозни билмаган асло.

8

Вақт келар, оламда ғолиб ҳақиқат
Бир ўлка яратгай бахтиёр, якто.
Қандай ном олмасин ўша жамият,
Авлодлар ўқирлар бизга тасанно.
Чунки умримизга эш бўлиб шиддат,
Инқилоб даврига бўлдик ошино.

9

Эй, ҳаёт дейилган мўъжизий қудрат,
Тириклик аталган буюк ибтидо!
Эй, мени оламга келтирган қисмат,
Жонлар волидаси—эй, олий момо!
Қошингда тиз чўкай, бергил ижозат,
Шукронамни айтиб қилай илтижо.

10

То бу дам нимаки қилибман ният,
Кўнглимда туғилмиш неки муддао,
Қандайки сўрабман сендан саодат,
Барчасини бекам қилдинг муҳайё.
Қошингда тиз чўкай, бергил ижозат,
Елвориб қилайин сенга илтижо.

11

Менга диёр бердинг, кўрку латофат,
Хусну малоҳатда тенги йўқ, аъло,
Она ўлкам менинг рамзи садоқат,
Дурлар шодасида дурдона гўё.
Мен уни севганман, жоним ол, фақат
Диёрим меҳридан қилмагин жудо.

12

Менга маслак бердинг, ҳур инсоният
Ойдин истиқболи умримга маъно.
Бор экан кўзда нур, танимда қувват,
Ушал эътиқодим менга раҳнамо.
Розиман, майлига, борим ол, фақат
Ёруғ ишончимдан қилмагин жудо.

13

Менга севги бердинг, ул офтоб талъат
Дилимга дард солди ҳам бўлди шифо,
У боис менда бор қувонч ва ҳасрат.
У боис кўрарман вафо ҳам жафо.
Майли, ўша ўтда ёнайин, фақат
Мени муҳаббатдан қилмагин жудо.

14

Менга дўстлар бердинг, дўстлик-ку ҳикмат,
Танҳолик дардига у танҳо даво.
Оламда бор бўлса неки фароғат,
Аввало дўстимга кўрурман раво.
Юрагимни олгин, розиман, фақат
Мени дўстларимдан қилмагин жудо.

15

Менга қалам бердинг, мунис шеърят
Ҳаётимни қилди тўлуғ ва расо.
Кўздан уйқу кетди, тандин ҳаловат,
Лек жоми жам бўлди кўнглимда пайдо.

57

Жону жаҳонимни ол, майли, фақат
Мени шеър меҳридан қилмагин жудо.

16

Замон келар бир кун, эллар ҳамжиҳат
Саодат қасрини қилурлар бино.
Мен ҳам ўша кунга борурман албат
Қаламимни қилиб қўлимда асо.
Илтижо қилурман сенга, табиат,
Мени пок ниятдан айирма асло.

58

1974

Куй авжида узилмасин тор

Куй авжида узилмасин тор,
Шеър ярмида синмасин қалам.
Яшаб бўлмай умрини зинҳор
Бу дунёдан кетмасин одам.

Қўлдан тушиб синмасин қадаҳ,
Лаб текканда тўкилмасин май.
Тўхтамасин уриб турган қалб,
Бошлаб қўйган қўшиғи битмай.

1964

дилдорга
нома ёздим

Дилкушо дўст, дилрабо ёр
Бирла кечган дам ширин.
Дўсту ёр бирлан ҳаёту
Сийнаи олам ширин...

Дебоча

Истадим сайр айламоқни
     Мен ғазал бўстонида.
 Кулмангиз, не бор сенга деб
     Мир Алишер енида.
 Шеърият дунёси кенг,
     Гулзори кўп, бўстони кўп,
 Ҳар кўнгил арзини айтур
     Неки бор имконида.
 Эй, мунаққид, сен ғазални
     Кўҳна деб камситмагил,
 Севги ҳам Одам Атодин
     Қолган инсон қонида.
 Тошга ҳам ширин ғазал
     Бахш айлагай оташ ва жон,
 Шавқ ўти ёнса агар
     Шоир — ғазалхон қонида.
 Рост, ғазал авжида барча
     Ой ила Зуҳро эмас,
 Кўп эрур сомончилар ҳам
     Шеърият осмонида...
 Дўстларим, шоир деманг,
     Эркин ғазал шайдосидур,
 Ёш денгу маъзур тутинг
     Савҳ ўлса гар девонида.

1967

Тун билан йиғлабди булбул...

Тун билан йиғлабди булбул
     Ғунча ҳажри доғида.
 Кўз ёши шабнам бўлиб
     Қолмиш унинг япроғида.
 Кўз юмар бўлсам, кўзим —
     Олдида пайдо гул юзим,

Гунча кўз очмоғи бор
Булбул кўзин юммоғида.

Аста барг остида тинглаб
Ётган эрмиш шум сабо,
Гунча булбулдан муҳаббат
Дарсин олган чоғида.

64

Севги саҳросида қолмиш
Неча Мажнундан ғубор,
Неча Фарҳод гарди ётгай
Бистуннинг тоғида.

Гунчадек чеҳрангга Эркин
Жон фидо этгай, санам,
Қатра қонидан гул унсин
То муҳаббат боғида.

1967

Барча шодлик сенга бўлсин

Барча шодлик сенга бўлсин,
Бор ситам, зорлик менга.
Барча дилдорлик сенга-ю
Барча хушторлик менга.

Сен менинг жонимни олгин,
Мен сенинг дардинг олай,
Барча соғлик сенга бўлсин,
Барча беморлик менга.

Сенга бўлсин барча ҳусну
Менга бўлсин барча ишқ,
Қори хунхорлик сенга-ю
Меҳри пойдорлик менга.

Бу жаҳоннинг роҳатин ол,
Бор азобин менга бер,
Сенга бўлсин барча ором,
Барча бедорлик менга.

Ол ўзинг кошоналарни,
Менга қўй майхонани,

Барча ҳушёрлик сенга-ю
Барча хумморлик менга.

Сенга бўлсин нурли кундуз,
Менга қолсин қора тун,
Барча гулшан сенга бўлсин,
Бор тиканзорлик менга.

Сен шаҳаншоҳликни олгин,
Менга қуллик бўлса бас,
Бор жафокорлик сенга-ю
Бор вафодорлик менга.

Майли, остонангда ётсам,
▲ Майли, қувсанг тош отиб,
Бор дилозорлик сенга-ю
Бор вафодорлик менга.

Сенга шеърни битсин Эркин,
Йиртиб отмоқ ўз ишинг,
Қасби инкорлик сенга-ю.
Айбга иқрорлик менга.

1967

Ғунча

Барг остидан мулойим
Боққан иболи ғунча,
Не сирни сақлагайсан,
Бағринг нечун тугунча?

Пинҳон сиринг баён эт,
Қўксингни қилма кўп қон,
Бу ёки ишқ аталган
Бизга аён тушунча?

Севмоқ уят эмасдир,
Ҳар кимда бор бу савдо,
Қўй, кўп қизарма, ғунча,
Бошингни эгма бунча.

Бўлдингни мен каби ё
Бир бевафога ошиқ,

Айт, севганингни сенга
Парвоси йўқми унча?

Гулгун яноғинг узра
Бир томчи ёш кўрарман,
Кел, бирга дардлашайлик,
Уй-уйда йиғлагунча.

Мен ҳам ахир сенингдек
Изҳори ишқ этолмай
Кўксимда дуди оҳим
Даштлар аро қуюнча.

Эй ғунча, сабр айлаб
Уммиди васл қилғил,
Ҳижрону ёр жафоси
Бизга фақат бугунча.

1962—67

Сурма

Аслида ким қарарди
Етганда хор сурма,
Бўлди азиз кўзига
Суртганда ёр сурма.
Кўзда қаро на из бул,
Тун доғидан асарму,
Майхона кездиму ё
Мастанавор сурма.
Ёр кўзига етишмак
Савдо экан-ку душвор,
Ениб кўмир бўлибди
Бечора зор сурма.
Урганма, куйма ортиқ
Жисмим қаро экан деб,
Ишқ йўлида қаролик
Тақдирда бор, сурма.
Минг йил ётиб сенингдек
Ғам тоғининг тагида,
Сўнг майли бўлсам охир
Толега ёр, сурма.

Ер кетди-ю, қолибдир
Йўл ўртасида Эркин,
Кўнглида сурмасо кўз,
Кўзда губор сурма.

1967

Самарқанд

67

Оташин барқ ёнди гулранг
Чархнинг меҳробида,
Чарх урар кўнглим хаёлнинг
Оташин гирдобида.

Субҳидам офтоби кўкнинг
Гумбазида ёнди, ё
Ёнди бу фируза гумбаз
Субҳидам офтобида.

Тонг эмас бу, тонгда бўлсам
Мен хаёл обида фарқ,
Тонг қилибдир чунки кўнглим
Бу хаёлдек обида.

Кўҳна шаҳрим, тарихингни
Кўз юмиб қилсам хаёл,
Фарқ кўринди мазлум элнинг
Кўз ёши селобида.

Бу саройлар гишти элнинг
Ашки бирлан хокидан,
Рангу бўёғи қорилмиш
Қайғунинг зардобида.

Чулғаниб сокин хаёлга
Жим ётар соғоналар,
Не кўрар Мирзо Улуғбек
Беш асрлик хобида?

Кенг фалакни қучди инсон,
Лек минг йил ўтса ҳам
Илк муаллимдир Самарқанд
Илми афлок бобида.

Бош эгиб устоз Улуғбек
Қошида турдим бу тонг,
Чахр уриб кўнглим хаёлнинг
Оташин гирдобида.

1967

68 Чашма

Ўлтирар сочин тараб ёр
Чашманинг ўтрусида.
Чашма ўз аксин кўрар
Ёр чеҳраси кўзгусида.
Дилдан оққан меҳрдек
Ёр кўксидан қайнаб оқур,
Чунки кўз очмиш санамнинг
Кўзлари орзусида.
Икки ирмоқ кўз ёшида
Ҳажр дардидур аён,
Васл шавқи зоҳир ўлгай
Рақсида, кулгусида.
Гоҳи ургай ўзни ҳар ён,
Билмам, ул девонаму,
Ё хаёли бирла мендек
Тўлғанур уйқусида?
Сочларинг бирла юзингни
Тўсма, қўй, хуршид жамол,
Жилва қилсин, яйрасин
Бир дам юзинг ёғдусида.
Дилбарим, Эркин дилин сен
Бир тиниқ сарчашма бил,
Акс этар ишқ офтоби
Қалбининг кўзгусида.

1967

Лола сайли

Таклиф этдим тонг билан
Дилдорни лола сайлига,
Бошим осмонларга егди
Ёр деганда «майлига».

Кенг жаҳон бўлди мунавар
Лутфидан, эвоҳ қани,
Сидқи дилдан юрса дилбар
Доим ошиқ майлига.

Уйладим шу тонг, неча йил
Дашту саҳролар кезиб,
Таклифи сайл айламабдир
Не учун Қайс Лайлига!

Бу хаёлим ёрга айтсам,
Кулди-ю, берди жавоб:
Аҳли ишқ ҳам боққай албат
Ўз замонин зайлига.

Лола тердик даста-даста,
Кеч билан қайтдик шаҳар,
Йўлда бир-бир тарқатиб
Эркин муҳаббат хайлига.

1967

Йўқ эмиш орзуда айб..

Сайди ишқ бўлган кўнгилга
Қўймангиз беҳуда айб.
Бўлса банди доми сайёд,
Йўқ эрур оҳуда айб,
Бандга тушган бу кўнгулдур,
Менда, айтинг, не гуноҳ,
Дил қушига дом қўйган
Ул икки жодуда айб.
Жоду кўзлар банди ёлғиз —
Сен эмас, тутқун юрак,
Аввал охир кўҳна мерос
Ишқ деган туйғуда айб.
Эй кўнгил, ўз майлинг ила
Бўлдинг ишқ домига банд.
Излама энди баҳона,
Демагин у-буда айб.
Севги дардидан менинг ҳам
Бўлди рангим қаҳрабо,
Йўқ илож, не наф ўкинмак
Бўлмаса кўзгуда айб?

Сен-ку Зухросан фалакда,
Интизорингман фақат,
Не ажаб толпинса кўнглим,
Иўқ эмиш орзуда айб.

1967

70 Сарв

Кеча ойдин, мавжли денгиз,
Куй тўқир бедор сарв,
Ой келиб сарв узра кўнди,
Бўлди ойрухсор сарв.

Икки сарвнинг ўртасида
Мен турибман лолу гунг,
Бир томон сарв қадли дилдор,
Бир томон дилдор сарв.

Лолу гунгман, боиси сарв,
У сени кўргач кеча
Ерга кирмабдир таажжуб,
Бу қадар беор сарв.

Бир боқишда ошиқ ўлмак
Бул ажаблик демагил,
Бир кўриб қаддингга мангу
Бўлди-ку хуштор сарв.

Бўй чўзиб ҳар ён қарайдур,
Бундаман деб айт, санам,
Қоматингни бир кўрарга
Кечадин хуммор сарв.

Мен-ку ёр васлига келдим
Сарв тагин хилват билиб,
Эрта тонг оламга сўйлаб
Қилмагин ошкор, сарв.

Лабларидан бўса излаб
Жон сувин топдим бу кеч,
Сарв тагида бахтли бўлдим,
Ҳам бу бахтга ёр сарв.

Сочу қаддинг ёдин Эркин
Гар унутса бир нафас,
Унга сунбул сиртмоғ ўлсин,
Майли бўлсин дор сарв.

1967

Кипригингдан ўқ узиб

71

Кипригингдан ўқ узиб
Кўксим аро заҳм айладинг,
Дилни забт этмоққа балки
Чоҳ ўйиб лаҳм айладинг.

Ташна кўнглим ичмасин деб
Кўз ёшимдан қатра ҳам,
Ашк сойининг йўлига
Кипригим даҳм айладинг.

Сен ўзинг кирдинг кўнгилга
Ғам сипоҳин бошида,
Ғафлат уйқусида эрдим,
Айт, нечук фаҳм айладинг?

Сен кўнгил мулкини торож,
Қалб уйин вайрон этиб,
Пора қилдингу танимни,
Жонима раҳм айладинг.

Ошиқ ўлдинг, эй кўнгил,
Ғам лашкаридан қўрқмагил,
Бари чопқу олдда, Эркин,
Не учун ваҳм айладинг?

1967

Барг

Икки қошинг ўсма бирлан
Бўлди жуфт наргисли барг,
Икки баргинг қошида мен
Титрагайман мисли барг.

Титрамоғим боиси ул
 Баргни тебранмоғидир,
 Ёки оҳимданму титрар
 Бўйла нозик ҳисли барг.

Барг дедим, аммо билолмам,
 Қай бири хушбўй экан,
 Икки мушкин сунбулинг, ё
 Икки райҳон исли барг.

Ўсмали қош дема, зумрад—
 Нақш этилган саждагоҳ,
 Кам букун меҳробга ихлос,
 Лек бу кўп мухлисли барг.

Ўт юзингнинг шуъласидан
 Бу қорайган қошми ё
 Суҳби байзодек гул узра
 Шоми савдо тусли барг.

Воҳ ажаб, ўз наргисига
 Банда бўлмиш, не илож,
 Индамай киприк—тикан
 Заҳмин чекар номусли барг.

Икки барг таърифин Эркин
 Шеърга солса тонг эмас,
 Ул бири ташбеҳли баргу
 Ул бири тажнисли барг.

1967

Кўзинг

Ҳажрдан тор бу кўнгилга
 Шуълаафшондир кўзинг,
 Ё магар кўнглим йўқолган
 Тор шабистондир кўзинг.

Ҳам қоронғу кечадир ул,
 Ҳам ёруғ кундуз менга,
 Қўзларимда кеча-кундуз
 Чун намоёндир кўзинг.

Хусн аҳли ичра тенгсиз
 Сен-ку хоқонсан ўзинг,
 Сеҳр мулки ичра танҳо
 Шоҳу султондир кўзинг.

Турфа бу жодуларингга
 Термулиб лолмен букун,
 Кўзларим ҳайронлиғига
 Нега ҳайрондир кўзинг?

Ҳисларимнинг елканида
 Бир адашган йўлчиман,
 Севги бўронин юборган
 Чексиз уммондир кўзинг.

Кўзларинг юлдузми, йўқ,
 Юлдуз эрур ҳар учқуни,
 Қорачиғ куйган қуёшу
 Мовий осмондир кўзинг.

Ер кўзин уммон деб айтдинг,
 Унга сув тўкмоқ нечун? —
 Бас, ани кўрганда, Эркин,
 Нега гирёндир кўзинг?

1967

Банди зулф

Воҳ ажабким, зулфингга дил
 Қайта-қайта бўлди банд,
 Неча-неча банд бўлишдан
 Ул емабдир зарра панд.

Ишқ сўзин такрор этибдир
 Тўтидек ҳар дам тилим,
 Чунки бу тил лабларингдан
 Тўти янглиғ сўрди қанд.

Шафқат истарман дилингдан,
 Гул юзингдан бир висол,
 Кўзларингдан май сўрарман,
 Лабларингдан нўшханд.

Сунбулинг гар дом эурса,
 Доимо мен банд бўлай,
 Дард эса ишқинг, бўлай мен
 Бир умрга дардманд.

Ҳажр куйдиргай эмишдир,
 Васл ўлдиргай эмиш,
 Кел, мени куйдирма, ўлдир,
 Менга ўлмоқ не писанд?

Ут ёқиб кетдинг юракка,
 Мен тиярман кўз ёшим,
 Чунки истарман, бу гулхан
 Доим ўлсин сарбаланд.

Ташладинг банд айлаб аввал
 Не учун Эркин дилин,
 Иўлда қолмиш оҳу янглиғ,
 Бўйнида тори каманд.

1967

Кимда иқтидор йўқдир...

Кимда иқтидор йўқдир,
 Илм ила ҳунар зое,
 Иқтидор берурман деб
 Чекма ранж, кетар зое.
 Кимда асли толе йўқ,
 Нақди ҳам кетар қўлдан,
 Берганинг билан бўлмас
 Олтину гуҳар, зое.
 Кимки беҳамиятдир,
 Четдадир назардан ҳам,
 Чунки беҳамиятга
 Солганинг назар зое.
 Кимки муз юрак бўлса
 Ўйлама эритмакни,
 Минг қуёш ёқиб қўйсанг
 Қилмагай асар, зое.
 Гар қуён юракли эр
 Жазм этар баҳодирлик,
 Унга арғумоқ эсиз,
 Тилла нақш камар зое.

Бу «насиҳат»ин Эркин
Езди бир сабаб бирлан,
Кўнглида сезар аммо,
Шеъри бесамар, зое.

1967

Сенга бахтдан тахт тиларман

Сен ғанисан, менда бисёр эҳтиёж.

Нодирабегим

75

Сенга бахтдан тахт тиларман,
Толедан бошингга тож,
Мулки ҳуснингга омонлик,
Тожу тахтингга ривож.

Тожу тахт ташбеҳидан сен
Кўҳна деб кулсанг нетай,
Сен ахир шоҳи жаҳоним,
Мен қулингман, не илож?

Не иложким, давлатим йўқ
Ганжи меҳримдан бўлак,
Бул эваздан кўз тўлайдур
Қатра-қатра дур хирож.

Кўзларим айлар ҳамиша
Арзи муҳтожлик сенга,
Айт-чи, жоним, борми сенда
Кўз ёшимга эҳтиёж?

Кўп насиҳат тинглаб Эркин
Қилмади ҳеч тарки ишқ.
Бор маслаким, иш юришмас
Соҳиби гар бўлса кож.

1967

Достонга ёз

Кел, муҳаббат лаззатин
Таъриф этиб достонга ёз,
Турфа гуллардан тикиб,
Ҳар байтини бўстонга ёз.

Севги назмига жаҳоннинг
     Гулистони етмагай.
 Нур қалам бирлан муҳаббат
     Шарҳини осмонга ёз.
 Лолагун айлаб яна
     Мағрибу машриқ уфқини,
 Бир ғазал васлига бахш эт,
     Бир ғазал ҳижронга ёз.
 Таърифи ишқ дардига
     Этгин юрак қонин сиёҳ,
 Дилга ёз дилбар сўзин,
     Жонон сўзини жонга ёз.
 Дардни сен ҳар кимга айтиб
     Оҳу фарёд этма кўп,
 Куйса жонинг, жонажонинг,
     Шавқи жон жононга ёз.
 Баҳрасиз олдида, Эркин,
     Очма кўнгил дафтариң,
 Неки ёзсанг, дил сўзини
     Англаган инсонга ёз.

1967

Даврон юки

Айланур инсон бошидан
     Минг аср осмон юки,
 Дона буғдой узра гўё

    Санги тегирмон юки.
 Дона буғдой дема, бу бош
     Неча минг оламча бор,
 Бор унинг ҳар нуқтасида
     Неча минг даврон юки.

Ҳазрати Инсон қошида
     Саждага бош эгди чарх,
 Чунки инсон қалбида ишқ,
     Бошида урфон юки.

Нур қадам бирлан елар
     Чексиз фазо бўйлаб замн,
 Елкасида бешта қитъа,
     Тўрт буюк уммон юки.

Кўк тарозу палласидур,
Бу замин бир тош анга,
Чарх посангисида
Юз минг туман инсон юки.

Шунча юк мушкул эмас,
Лекин эзар Ер сийнасин
Беғуноҳ кўксига томган
Қатра-қатра қон юки.

Ер уза юксалмиш Инсон
Бир қўлида нур—чароғ,
Бир қўлида бор унинг
Маҳшар била тўфон юки.

Эй табиат, она-Ер,
Сен бер мадад, тарк этмасин
Ҳеч қачон Одам дилин
Виждон юки, имон юки.

Бас, хаёлга чўкма, Эркин,
Битмагай олам ўйи,
Қенг жаҳон сифган кўзингни
Босди тонг мужгон юки.

1967

Дўстларимга

Насиба ва Анвар учун

Кўнгиш, оч дўстларингнинг
Васфига сен назм дафтарни,
Қалам гул шохидан, йўнгиш,
Сиеҳ қил мушк анбарни.

Қуй, эй соқий, қадаҳни,
Бу кеча ҳаттоки осмон ҳам
Лабо-лаб косада майдек
Кўтарди моҳи анварни.

Фалак юлдуздан ўт ёқмиш
Букун тўйнинг қозонига,
Сомон йўлин шакар айлаб
Чўмичдек тутди Ҳулкарни.

Бу оқшом не учун рақс
 Этмасин сайёралар хандон,
 Музайян бир узукка
 Қўндириб покиза гавҳарни.

Бу осмон неча минг йил
 Чарх уриб кўрмабди бир бора
 Баҳор гулзорида ўсган
 Бу янглиғ тоза гулларни.

Жаҳон гулзорларин кездинг,
 Букун бахтдан қувон, дўстим,
 Насиб этмиш сенга, Анвар,
 Баҳор гул юзли дилбарни.

Ҳаёт жомин кўтар, дўстим,
 Тилак қил, севги бор бўлсин,
 Сира тарк этмасин бу бахт
 Насиба бирла Анварни.

1967

Самар бўлғай

Сенингсиз менга ком йўқдир,
 Асал ичсам заҳар бўлғай,
 Сенинг бирлан ширин сўзим,
 Заҳар ютсам шакар бўлғай.

Юзингга бир умр боқсам
 Тўюрми кўз, қонурми дил,
 На ундан белги пайдо-ю,
 На бундан бир асар бўлғай.

Ики ёр васлини истаб
 Ики ишқ сўзин эшитсам,
 Ики кўзим кўру, икки
 Қулоғим, майли, кар бўлғай.

Кўзинг учганда кўнглимни
 Олиб киприкларингга қўй,
 Қошу мужгонларинг кўнглим
 Қушига болу пар бўлғай.

Тирилса ногихон Фарҳод,
Юзингни кўрса кўзгуда,
Кечиб Ширинидан юз йил
Кўйингда дарбадар бўлғай.

Ҳабибим банд этар кўнглим,
Табибим панд этар доим,
Билолмасман, бу савдода
На суду на зарар бўлғай.

Муҳаббат ногаҳон дилда
Ёзиб куртак, очибдир гул,
Умидвор Эркининг, жоно,
Бу гулдан бир самар бўлғай.

1967

Ҳижрон юки

Айлагин жондин жудо
Этгунча жонондин жудо.

Алишер Навоий

Розиман тушгунча дилга
Ногаҳон ҳижрон юки,
Ногаҳон, майли, танимдан
Айру бўлсин жон юки.

Мен бўлай жондин жудо
Бўлгунча жонондин жудо,
Не керак жон, эса жоним
Бир умр армон юки.

Лаҳзаи ҳижрон юкига
Бистун уқпарчадур,
Бир қадоқлик тошча келмас
Ер билан осмон юки.

Офтоб ҳижронида тонг
Сабзаларга қўнди нам,
Уйлаким, киприкларимни
Эгди тонг гирён юки.

Ҳажрда ўтган нафасни
Йил билан ўлчар кўнгил,
Айрилиқда шеър битибман,
Унда бир девон юки...

1967

80 Паришонлик

Доимо дедим, бўлма
Ошино, паришонлик,
Бўлди ошино дилга
Доимо паришонлик.

Дилрабо хаёлида
Не ажаб, паришонмен,
Ошикор этар доим
Дилрабо паришонлик.

Мен ўзимча дилбарнинг
Ёди бирла мағрурмен,
Дейдилар, қилур пайдо
Кибр-ҳаво паришонлик.

Кулса эл паришонлик
Одатимга, тонг йўқдир,
Аҳли дилга албатта
Нораво паришонлик.

Бевафо нигор ёдин
Тез унутмоқ истармен,
Лек менда йўқ бу хил
Бебаҳо паришонлик.

Ҳажр дардига қилмас
Васлидан шифо, энди
Бир даво хаёли-ю,
Бир даво паришонлик.

Ёди бирла ҳуд бўлсам,
Жабри бирла беҳудмен,
Қилди сернаво ёди,
Бенаво — паришонлик.

Зулфиму паришонлик
Одат этди, ё кўнглим
Айлади паришонҳол
Бу қаро паришонлик.

Келди қай куни бу дард,
Хотиримга келтирмам,
Банд этибди Эркинни
Мутлақо паришонлик.

81

1967

Ёшлигим

Ёшлигим, кел, куйга тўлган
Қалбим олтин сози бўл,
Мен қўшиқ айтай тўлиб,
Бир лаҳза жўр овози бўл.
Дилга оқсин бахтли умрим
Куй бўлиб, оҳанг бўлиб,
Сен унинг «Оромижон»и,
«Гулёр»у «Шаҳнози» бўл.
Орзу-истакдин-ку шодон
Дилга боғлабсан қанот,
Бу тилак осмонининг
Доим баланд парвози бўл.
Кетмагин асло, ҳаётим
Гулшанин тарк этмагил,
Бир умр мен бирла қолгин,
Бу кўнгил ҳамрози бўл.
Ёшлигим дostonига мен
Шуъладин йўндим қалам,
Эй саҳар уфқи, унинг сен
Зарварақ қоғози бўл.
Ёшлигим, сен менга берган
Куч, шууринг, ғайратинг
Халқу юртга бахш этолсам,
Шунда мендан рози бўл.

1959—67

6—1383

Хаёл

Кечалар киприкларимда
Тарки хоб айлар хаёл,
Ўз ҳаётимдан ўзимга
Сарҳисоб айлар хаёл.

82

Қисса айтур мозидин гоҳ,
Эртадан афсона гоҳ,
Гоҳ савол айлар кўнгилга,
Гоҳ жавоб айлар хаёл.

Кўкда сузган ойни кўзга
Бир кичик фонус этиб,
Пирпираб ёнгувчи шамни
Моҳитоб айлар хаёл.

Май тўла жом ичра тўфон
Мавжини пайдо қилур,
Тонг шафақ алвонини
Гулгун шароб айлар хаёл.

Минг асрлар кори ҳолин
Қилгай у бир сония,
Лаҳзанинг мазмунини
Минг бир китоб айлар хаёл.

Неки забт этмиш шуур,
Боис хаёл ўлса не тонг,
Дилга парвоз айла деб
Мангу хитоб айлар хаёл.

Бу шитоб асрим хаёлга
Этдиму тезликни бахш,
Билмадим, асримни олға
Ё шитоб айлар хаёл.

Бор экан инсон қўлида
Орзу ёққан чароқ,
Бу чароқни, ўйла, бир кун
Офтоб айлар хаёл.

Мен хаёлни шеърга солдим,
Ўйпараст бўлма ва лек,

Бесамар бўлса сени
Бир кун хароб айлар хаёл.

Бўлгин, Эркин, ҳар нафас
Эзгу хаёлга ошино,
Пок эса ният, сени
Олижаноб айлар хаёл.

1967

83

Шоҳигул

Оташин гул уздим, ол, бу —
Шоҳигуллар шоҳи гул.
Гул сочиқ йўлларда бўлсин
Гул юзим ҳамроҳи гул.
Шоҳигул эрмас бу, ўтлуғ—
Юзларинг ҳижронида
Интизор боғ кўксидан
Чиққан фиғону оҳи гул.
Ишқ элининг қатра-қатра
Қонидан унган чечак,
Севгининг ошиқ кўнгилларга
Оловли чоҳи гул.
Билгали кўнглингни кирсам
Боғинг ичра ҳар замон,
Шоҳигулга ёлворурман,
Сирларинг огоҳи гул.
Бу жаҳон гулзорида
Ҳар бир чечакнинг ўрни бор,
Хоҳ тикандир, хоҳ печакдир,
Хоҳи япроқ, хоҳи гул.
Гул эмас, Эркин қўлингга
Тутди ўтдек қалбини,
Оташидан қўрқма, ол,
Ол, куймагайсан, Моҳигул.

1967

Уйғотмагил...

84

Тушда кўрдим дилбаримни,
Эй сабо, уйғотмагил,
Олма бир дам васл шавқин
Қўй, мени қўзғатмагил.
Неча кунлар ахтарурман,
Кўзларимда уйқу йўқ,
Уйқуда топдим ниҳоят,
Энди сен ажратмагил.
Сочларин бўйнимга боғлаб
Шод эрурман бу кеча,
Қўй, чаманлардан, сабо,
Гул атрини тарқатмагил.
Севганим, хуршид жамолим
Васлидан хушнуд кўнгил,
Сен қуёшни кўзларимга
Бир нафас кўрсатмагил.
Лабларимда кулгу гўё
Тушда қанд кўрган гўдак,
Қўй, шакар лабдин аюрма,
Сен мени йиғлатмагил.
Гар йўқотсам бу кеча мен
Қайга боргум ахтариб,
Тушда кўрдим дилбаримни,
Эй сабо, уйғотмагил.

1967

Қалам

Улфатимдир шам янглиғ
Кечалар танҳо қалам,
Мен-ку шеър мажнунидирман,
Сарвқад Лайло қалам.
Аҳли шеърга то қиёмат
Улфат ўлмақдир азоб,
Не илож этсин, бошида
Бор экан савдо қалам.
Рост, қалам тимсоли шеър,
Тимсоли тиғ, тимсоли ҳақ,

Бошини минг кесдилар,
Бош эгмади асло қалам.

Ер, диёр меҳрини куйлаб
Умримиз бўлгай адо,
Мен на истисно эрурман,
Сен на мустасно, қалам.

Янграсин Эркин сўзинг,
Асло тилинг лол ўлмасин.
Даст кўтар даврон юкини,
Этма қаддинг ё, қалам.

1967

Узум

Термулар шабнамли япроқ—
Остидан пинҳон узум,
Лабларингга етмоқ истаб
Тонг саҳар гирён узум.

Офтоб машшотаси
Ток сочини нурдан тараб,
Зангининг бўйнига осмиш
Шодаи маржон узум.

Тоқи ишком мисли осмон,
Ҳар тараф юлдуз сочур,
Воҳ ажаб, бу не синоат,
Ер узум, осмон узум.

Тарк этиб кўшкин, саватга
Қўйди бош, излаб сени
Чарх уриб бозор ичида
Бўлди саргардон узум.

Кимки ошиқликни даъво
Айласа шулдир жазо,
Оқибат хум ичра бўлди
Маҳкуми зиндон узум.

Хум ичида неча йил
Хун бўлмоқ эркан қисмати,

Лабларингга етди охир
Бир пиёла қон узум.

Бир қадаҳ гулгун шароб
Тутдим сенга, бир ҳўпладинг,
Толеимдан ноладурман,
Бахтидан ҳайрон узум.

Эй дилором, сенга Эркин
Тутди майдек шеърини,
Дил хумида неча йил
Қон бўлди бу девон — узум.

1967

Дўст билан обод уйинг

Дўст билан обод уйинг,
Гар бўлса у вайрона ҳам,
Дўст қадам қўймас эса,
Вайронадир кошоно ҳам.

Интизор ҳар уй қадрдон
Дилкушолар базмига,
Гар оёқ қўйса қабоҳат
Йиғлагай остона ҳам.

Яхши дўстлар даврасида
Очилурсан ҳар замон,
Кўркни шода ичра топгай
Марварид, дурдона ҳам.

Сўрма мендан, ким дилоро,
Дўстми ё жонона деб,
Дўст менинг кўнглимдадир,
Жонимдадир жонона ҳам.

Қочма ростгўй дўстларнинг
Қоҳишу озоридан,
Қадди рост шамнинг тилидан
Ўртанур парвона ҳам.

Дўст қидир, дўст топ жаҳонда,
Дўст юз минг бўлса оз,

Кўп эрур бисёр душман
Бўлса у бир дона ҳам.

Ким сенга ҳамроз эмасдир,
Боғараз деб ўйлама,
Гоҳи душманлик қилурлар
Қўл сиқиб дўстона ҳам.

Дўсти содиқ йўқ экан деб
Ўртаниб куйма ва лек,
Меҳр уйин кенг очсанг, Эркин,
Дўст бўлур бегона ҳам.

87

1967

Рашким

Сени ётлар тугул ҳатто
Қилурман рашк ўзимдан ҳам,
Узоқроқ термулиб қолсам
Бўлурман ғаш кўзимдан ҳам.
Кўзим ёнгай сенга наргис
Кўзин тикса чаманларда,
Яширмам, лолага рашким
Аён бўлгай юзимдан ҳам.
Дегайларки, чаросу
Ол гилос олмиш лабингдан ранг,
Лабинг тегса ҳасад қилгум
Гилос бирлан узумдан ҳам.
Сени жоним дедим ёлғиз,
Сени қалбим дедим танҳо,
Чимирдинг қош, пушаймонман
Кўпол айтган сўзимдан ҳам.
Висол онида кўз очса,
Не тонг, тонгдан кўнгилда ранж,
Жудо қилгай мени ой юз,
Хумор кўз юлдузимдан ҳам.
Сенга ўн тўртда боғландим,
Ҳануз эркин бўлолмас дил,
Ўзим доғман, ақл кирмас
Тўзимсиз ўттизимдан ҳам.

1967

Яна қаламга

Барги гул қоғозим ўлсин,
Шоҳи гул — хоро қалам,
Лафзи булбул бирла қилсин
Ишқ сўзин иншо қалам.

88

Оразин тасвир этарда
Барги гул чок-чок ўлиб,
Қоши таърифини айлаб
Йиғласин шайдо қадам.

Ҳажр таҳририда гирён,
Жабр тақририда хун,
Васл тасвирида бўлсин
Булбулигўё қалам.

Бежавоб ишқ дардини
Тунлар баён этдик икков,
Бу азобларни билар
Ёлғиз мену танҳо қалам.

Шеър ила шод ўлдинг, Эркин,
Қилмадинг дунё ҳавас,
Бор экан кўксингда оташ,
Сен учун дунё қалам.

1967

Ширин

Дилкушо дўст, дилрабо ёр —
Бирла кечган дам ширин.
Дўсту ёр бирлан ҳаёту
Сийнаи олам ширин.

Севги завқи бир томону
Бода кайфи бир томон,
Қай бири ортиқ шириндир,
Қай бириси кам ширин.

Икки гулгун чеҳра бўлса,
Ўртада гулгун шароб,
Мен учун майдин ҳам ортиқ
Сухбати ҳамдам ширин.

Бу жаҳонда, дейдилар,
Ҳар кимда бор бир ўзга таъб,
Менга май, булбулга тонг,
Гул баргида шабнам ширин.

Севгининг дарди фақат
Беишқ учун бегонадир,
Ишқи ёр бўлса фироқ—
Чекканда ҳатто ғам ширин.

Сўйла, дўст, гулгун шаробнинг
Қайфидан ортиқ на бор?
Бўсадан лабларда қолган
Жон сувидек нам ширин.

Эй гулим, севгим ҳақи,
Майдан мени қилма жудо,
Менми ул ортиқ дема,
Сен ҳам ширин, ул ҳам ширин.

1967

Уч балодан сақласин

Уч балодан сақласин
Чархи балокаш бўлмасин,
Дўст меҳрсиз, дардсиз улфат,
Ёр жафокаш бўлмасин.

Дил агар пайванд эрурса
Не жафо чекмак фироқ,
Ҳеч кўнгил севган кўнгил—
Ёнида яккаш бўлмасин.

Севги барқу оташида
Уртанишни ғам демам,
Ошиқона бу дилим
Бебарқу оташ бўлмасин.

Қирқта жоним бўлса ҳар бир
Кокилингга бир пилик,
Толасига ўзгаларнинг
Кўнгли чирмаш бўлмасин.

Неки дард бор, неки кулфат
 Бу жаҳоннинг кунжида,
 Мен бўлай юз минг гирифтор,
 Лек маҳваш бўлмасин.

Мен ёниқ қалбимни тутдим
 Сенга кафт узра қўйиб,
 Ол уни, ўйнаб ва лекин
 Утга ташлаш бўлмасин.

Ёрни офтоб дединг, Эркин,
 Куймагин ҳижронида
 Офтоб гоҳ беркинур,
 Бундан дилинг ғаш бўлмасин.

1967

Замин ва фазогир

З а м и н:
 Сенга тахтиравон, кошонадурман,
 Сенга мангу ватанман — хонадурман.
 Таажжуб қилмагин бағримга тортсам,
 Боламсан, ҳар на қилса онадурман.

Ф а з о г и р:
 Кўкингда чақнаган дурдонадурман,
 Саҳар Зухроси янглиғ ёнадурман.
 Қуёш атрофида парвонасан, Ер,
 Сенинг тегрангда мен парвонадурман.

З а м и н:
 Самовот узра қалб монанд эрурман,
 Сенинг меҳру ўйингга банд эрурман.
 Фазода уч баландроқ, лочиним, уч,
 Боқиб парвозингга хурсанд эрурман.

Ф а з о г и р:
 Заминим, мен сенга фарзанд эрурман,
 Онамсан, тоабанд дилбанд эрурман,
 Ақл бирлан энгиб тортиш кучингни,
 Кўнгиладан бирлан сенга пайванд эрурман.

1961—1967

Хазина

Шарқ қўлёмалари махзанида

Варақларни очурман
Тозалаб йилларни чангидан,
Бу дониш махзани сўзлар
Менга афсона янгидан.

Бири сўйлайди тарихдан,
Бири сирли самолардан,
Бириси ишқ савдоси,
Бири шоҳнома жангидан.

Қулоқ тут, саҳфалардан
Нола-ю ўтлиғ фиғон бирлан
Садо келгай Ироқу
Шому, Ҳинду, Рум, Фарангидан.

Ўқиб «Девони Бобур»,
Ҳам варақлаб «Номаи Бобур»,
Эшит булбул навоси-ю
Қиличларнинг жарангидан.

Навойи шам каби ёниб,
Хазондек сарғайиб сўлмиш,
Варақлар ҳам олибдур
Соҳиби девони рангидан.

Фузулий Қарбало даштин
Қуюндек кезди Қайс бирлан,
Дили ҳеч топмади таскин
Даврнинг бода, бангидан.

Ўқиб тарихни, Эркин,
Саҳфаларга боқмагин ҳайрон,
Эрур оқ давр чангидан,
Сариғдир жавр зангидан.

1967

Ҳофизга

Минг Самарқанд, минг Бухоро
Ҳадя этгум хол учун,
Лек нигоримда ҳавас йўқ
Мулку давлат, мол учун.

Сенга юлдузли самони
     Совға айларман десам,
 Нозланиб, ўлдимми, дейди
     Бу чўтир рўмол учун.
 Гар ҳилолдан сирға тақмоқ
     Истасам, айтур санам:
 Зормидим жездан ясалган
     Ҳийлаи аъмол учун.
 Ул париваш чеҳрасини
     Ойга этгандим қиёс,
 Бир умр узр айтадурман
     Бу хато тимсол учун.
 Ҳажрда қаддимни дол
     Этдинг десам, бергай жавоб:
 Қим қўйибдур севгини
     Қадди букилган чол учун.
 Ер истиғносидан
     Ўлмасман-у, куйдим ва лек —
 Лобарим олдида назмим
     Бу қадар беҳол учун.

1967

На қилсин?

Ишқ аҳлидир паришон,
     Ўзга бино на қилсин.
 Шеър аҳлидир девона,
     Кибру ҳаво на қилсин.

Ҳусн асли бевафо-ку,
     Гар унга бўлса мағрур,
 Ҳусн аҳлининг ўзида
     Сидқу вафо на қилсин.

Ишқ офатига ошиқ
     Дил амри бирла киргай,
 Дард ила шод экан ул,
     Малҳам, даво на қилсин.

Кўрсам ўзингни — шу бас,
     Кўнглимда бошқа ўй йўқ.
 Айб этмагил тикилсам,
     Кўзда бало на қилсин.

Ёр васлидан тополмас
Эркин дилига таскин,
Афсус демакдин ўзга
У мубтало на қилсин...

1968

Дилдорга нома ёздим

Гул бўйларини боғдан
Келтирган эй, шаббода,
Дилдорга нома ёздим,
Еткур уни ҳавода.

Еткур уни ва лекин
Кўнглига қайғу солма,
Шарҳи дилим этарда
Бўлсин тилинг навода.

Ҳасрат тўла сўзингдан
Озор топар нигорим,
Рамзи ишора бирлан
Қилгин уни ифода.

Гулбарги лолани элт,
Қўйгин қадаҳ ёнига,
Юз ҳажрида юрак қон
Мисли қадаҳда бода.

Барги хазонни олиб
Ёнига қўйгину айт:
Бу ошиғинг юзи деб
Ҳижрон деган балода.

Гул шохидан тикан уз,
Гулбарги лолага санч.
Кўксимга тиғ урайми,
Ҳеч қолмади ирода.

Саҳро ғуборидан элт,
Ҳозирлигимни билсин
Мен дашти Қарбалони
Кезмоққа ҳам пиёда.

Бир тола кипригимни
Элтиб оёғига қўй,
Бедор кўзим йўлида
Ҳар шом ила сабода.

Дилдорга нома ёздим,
Еткур ўзинг, мен ожиз,
Гул бўйларини боғдан
Келтирган эй, шаббода.

1967

Замон

Айланур чархи фалакнинг
Давридек мангу замон,
Гоҳи «кажрафтор»у гоҳи
«Золим»у «бадху» замон.

Не учун аҳли замон дер
Ўз замонин бевафо,
Тутмаса Хайёмга май деб
Косада оғу замон.

Урдию Мирзо Улуғбекка
Падаркуш ханжарин,
Қабри узра ҳам ўзи
Минг йил чекар қайғу замон.

Ким дегай қаттол уни,
Бобурни у қон йиғлатиб,
Қилмаса Машрабни Офоқ —
Олдида кулгу замон.

Кўп жафолар кўрди олам,
Кўз юмиб қилсам хаёл,
Мисли сайёд тиғи мажруҳ—
Айлаган оҳу замон.

Йўқ, на дору макру фитна,
На қилич, на тиғ бакор,
Шеър қолур, шоир қолур,
Гарчанд кечур вақту замон.

Вақт, замон олий ҳакам,
Бул кун фано топгай ғазал,
Гар ғазал узра қуёшдек
Сочмаса ёғду замон.

Ханда ур, жўш ур, юрак,
Озод заминдур бу замин,
Назм туз, Эркин, ахир,
Эркин замондур бу замон.

1968

95

Рубобим тори иккидур...

Рубобим тори иккидур:
Бири қувноқ, бири маҳзун,
Ки байтим сатри иккидур:
Бири дилхуш, бири дилхун.

Нигорим чашми иккидур:
Бири яғмо, бири жоду,
Бу жодудан икки кўзим
Бири Сайҳун, бири Жайҳун.

Жаҳонда икки дилбарнинг
Бири сенсан, бири Лайло,
Жаҳонда икки ошиқнинг
Бири менман, бири Мажнун.

Жаҳонда икки юлдуз бор:
Бири сенсан, бири Зухро,
Мисоли икки нуқтамнинг
Бири остин, бири устун.

Жаҳоннинг меҳри иккидур:
Бири сенсан, бири офтоб,
Тарозу палласи икки:
Бири ердур, бири гардун.

Макони икки лочиннинг —
Бири қоя, бири осмон,
Қаноти икки шоирнинг —
Бири ўлка, бири очун.

Фазал битмакда сачрабдур
 Кўзимдан ёш, дилимдан ўт.
 Шу боис икки сатримнинг
 Бири қатра, бири учқун.

Келиб боғ сайридан Эркин
 Фазалга тўлқин излардим,
 Кириб келди икки дўстим,
 Бири Сайёр, бири Тўлқун.

1968

Севгини тортиб бўлурми..

Севгини тортиб бўлурми
 Тошу тарозу билан,
 Меҳрни ўлчаб бўлурми
 Зар билан, инжу билан?

Айт, қачон кўнглимга солдинг
 Ишқ ўтин, эй соҳира,
 Дил ўзи боғландиму ё
 Боғладинг жоду билан?

Мен сенга кўнглимни очдим,
 Ҳа деб айт ё йўқ деб айт,
 Бунча қийнайсан дилимни,
 Ўртама кулгу билан.

Нега сенга тик қаролмам,
 Кўзларинг офтобми, ё
 Офтоб аксин кўзга солдинг
 Уйнашиб кўзгу билан.

Васл умидин тарк этолмай
 Интилар кўнглим сенга,
 Умрини ошиқ ҳамиша
 Ўтказур орзу билан.

1968

Ойнинг ўн беши қоронғу

«Умрини ошиқ ҳамиша

Утказур орзу билан».

Ойнинг ўн беши қоронғу,
    Ўн беши ёғду билан.
Севгида кўксингга томган
    Кўз ёшингдан фойда йўқ,
Ишқ ахир шундай оловки,
    Учмагай у сув билан.
Заҳмати ишқ дард эурса,
    Заҳмати шеърдур даво,
Чунки оғунинг шифоси,
    Дейдилар, оғу билан.
Барча заҳмат менга бўлсин,
    Майли, доим мен яшай
Бу ажиб тотли азобу
    Бу ширин қайғу билан.
Ёшлигим — умрим наҳори,
    Ишқу шеърсиз не ҳаёт?
Тонгни ёлғиз ғафлат аҳли
    Утказур уйқу билан.
Ёрни мен жоним деб айтсам,
    Илтифот деб ўйлама,
У яшар менсиз ва лекин
    Мен тирикман у билан.

1968

Гулнорини ўп...

Уйқуда топсанг нигоринг,
    Аста гулнорини ўп.
Очмаса чашмин, юмуқ ул
    Чашми хумморини ўп.
Сен-ку уйғоғида восил
    Бўлмагайсан лаълига,
Уйғониб аччиқ сўз айтмай,
    Лаъли шаҳдборини ўп.

Рўзгоринг қора қилмай
    Зулфини кўксингга бос,

Кўксинга ботмасдан аввал
Киприги хорини ўп.

Васл уйи мангу эмасдир,
Ишқ дами боқий эмас,
Қоматинг ё бўлмасидан
Қоши зангборини ўп.

98

Тақдир умрингнинг хатига
Нуқта қўймасдан бурун
Хатти бирлан лабга посбон
Холи раҳдорини ўп.

Ёрнинг уйқуси ғанимат,
Сен бу тун бедор бўл,
Бир-бир айтмайман, дилингга —
Хуш надир, борини ўп.

Уйғониб сўнг майли, Эркин,
Дорга оссин ёр сени,
Кўзга сурт сиртмоғини-ю,
Тиз чўкиб дорини ўп.

1968

Шеър азиз олам аро

Шеър азиз олам аро
Менга тириклик, жон қадар,
Жон недир ошиқ учун,
Жондин азиз жонон қадар.

Шеърдин айру тонгларим
Ялдо тунидай зим-зиё,
Шеър билан тунлар чароғон
Хуршиди тобон қадар.

Шеър ўзи жонон эмасму,
Ёндирар ҳижронида,
Гоҳи боқса бир қиё,
Бошим бўлур осмон қадар.

Кимки ошиқдур жаҳонда
Шеърга бўлгай мубтало,

Ишқ учун тенгдур гаодан
То буюк султон қадар.

Шоҳ Бобур Ҳинду сори
Юрди-ю, шоир ва лек
Ииғлади Фарғонадин то —
Мулки Ҳиндистон қадар.

Шеър зулолидан симирдим
Бир пиёла тўлдириб,
Воҳ кўринди менга ҳар бир
Қатраси уммон қадар.

Нуқта қўй назмингга, Эркин,
Мухтасарлик сўзга зеб,
Йўқса, тонг отгунча шеъринг
Бўлғуси дoston қадар.

1968

Сайр

Раҳматуллага

Қилмадим бир бор ўшал
Гул юзли зебо бирла сайр,
Қонмагай дил, айласам
Минг битта Лайло бирла сайр.

Не бўлур бир лаҳза кезсам
Ҳусн шоҳи бирла мен,
Этмаганму сайл чоғи
Қул шаҳаншоҳ бирла сайр.

Бадниятлар даврасида
Шоду хандон ул нигор,
Гоҳ қилур Етти қароқчи
Шўх Сурайё бирла сайр.

Ёр билан сайр этмоғимга
Ҳеч умидим қолмади,
Мен ўзим Мажнун каби
Айлайми саҳро бирла сайр.

Сайр этарман кўча-кўйда
Ер хаёли бирла шод,
Қилмагай ҳеч ким ёнида
Шунча тилло бирла сайр.

Мен-ку ёр ишқига ғарқмен,
Сайр истарман яна,
Тош ҳам орзулар экан
Қилмоқни дарё бирла сайр.

Бу замон кўнглингда, Эркин,
Қолмагай зарра ғубор,
Айласанг бир бор дўстинг
Раҳматулло бирла сайр.

1968

Севги

Севги шундай навбаҳорки,
У тикандин гул қилур,
Тошга жону тил бағишлаб,
Зоғни ҳам булбул қилур.
Севги шундай дард эрурки,
Барча бўлғай мубтало,
Мубталони неки қилса
Телба бу кўнгул қилур.
Севги шундай тангридирки,
Унга тенгдур шоҳ, гадо,
Қулни айлаб шоҳу султон,
Шоҳни бўлса қул қилур.
Севги шундай бир оловки,
Жонга ундан йўқ омон,
Гулханида ўртаб-ўртаб,
Бир кун охир кул қилур.
Севгинингдур ҳукми мутлақ,
Истаса шайдоларин
Чашми гирёнидан уммон,
Оҳидан довул қилур.
Севгига шеър битдинг, Эркин,
Бесабаб эрмаски, ишқ —
Айлагач кўнгулни ишғол,
Шеър ила машғул қилур.

1968

Гуллар базми

Гул фасли санам
Сайр ила гулшанда бўлибдур,
Гунча кўз очиб,
Гул юзида ханда бўлибдур.

Гуллар ичида
Шоҳи ўзим, дер эди лола,
Мағрурлигидан
Ул ўзи шарманда бўлибдур.

Карнай гулининг
Оғзи очиқ, волаю ҳайрон,
Наргиснинг, ажаб,
Икки кўзи санда бўлибдур.

Саф-саф тизилиб
Сафсар оёғингга қўйиб сар,
Банд-банд узилиб
Жони билан банда бўлибдур.

Қирқ бошларимиз,
Қирқ дея қирқ оға-ини гул,
Тиғингга улар
Бари сарафканда бўлибдур.

Юз жилва билан
Нозли хиром этса печакгул,
Шоҳигул анинг
Рақсига хонанда бўлибдур.

Қалқиб келадир
Сувда нилуфар сенга пешвоз,
Оқ шоҳида ҳур
Сайр ила елканда бўлибдур.

Гулшанда кезиб
Хўп сара гулдаста тузибсан,
Эркиннинг эса
Шеъри пароканда бўлибдур.

1968

Гулчеҳралар

Гулчеҳра шоирларга

102

Гул бўлиб, гул-гул ёниб,
Гулшан аро Гулчеҳралар,
Гул узиб ўйнар, қўйиб
Гулга бино Гулчеҳралар.

Қай бириси қай бирига
Ошиқ эркан, билмадим,
Гулми ё Гулчеҳраларга
Гулга ё Гулчеҳралар.

Айтингиз, ким гул демас
Қилса хиромон боғ аро,
Лабга ол суртиб, қўйиб
Қўлга хино Гулчеҳралар.

Куйга лаб очса улар
Гулшанда булбул сайрамас,
Бош эгиб тинглар чаман
Тузса наво Гулчеҳралар.

Бунча ҳам оқил эканлар,
Олдилар ақлу ҳушим,
Бунча ҳам дилга яқин
Бу дилрабо Гулчеҳралар.

Қай бирин ортиқ қўйай,
Йўқ, тенг экан шеър бобида
Нодира, Маҳзунаю
Зебунисо, Гулчеҳралар.

Бу чаман гулларга кондир,
Очилиб яшнанг мудом,
Гул бўлиб, гул-гул ёниб
Гулшан аро Гулчеҳралар.

1968

Ишқ истилоси

Кўнгул мулкни торож —
Айлаган ишқ истилосидир..
На бўлгай охири, бу
Истилонинг ибтидосидир.

Деганлар, дўстликдан —
Бошланур ишқ, акси эрмасми,
Биз энди дўст деди ёр,
Оҳ, бу севги интиҳосидир.

Баланд парвоз этар ёр
Дил қуёши, кўзларни дом айлаб,
Уни сайд айламоқ ё
Ҳар кўнгилнинг муддаосидир.

Нечун ҳусну садоқатни
Эгиз туғмабди бу олам,
Табиат қасдидир ёки
Бу ҳам битта хатосидир.

Кўнгил дардини айтиб
Йиғламасман кўчаю кўйда,
Ўзи кўнглимга дард солган,
Ўзи бу дард давосидир.

Топиндим ёр — санамга мен
Муҳаббат саждагоҳида,
Билинг, динсизлар осиймас,
Муҳаббатсизлар осийдир.

Жафо қил, майли, дилбар,
Васл умидин қўймагай Эркин,
Этар йўлингда кўнглим
Бир ширин сўзнинг гадосидир.

1968

Тонг ғазали

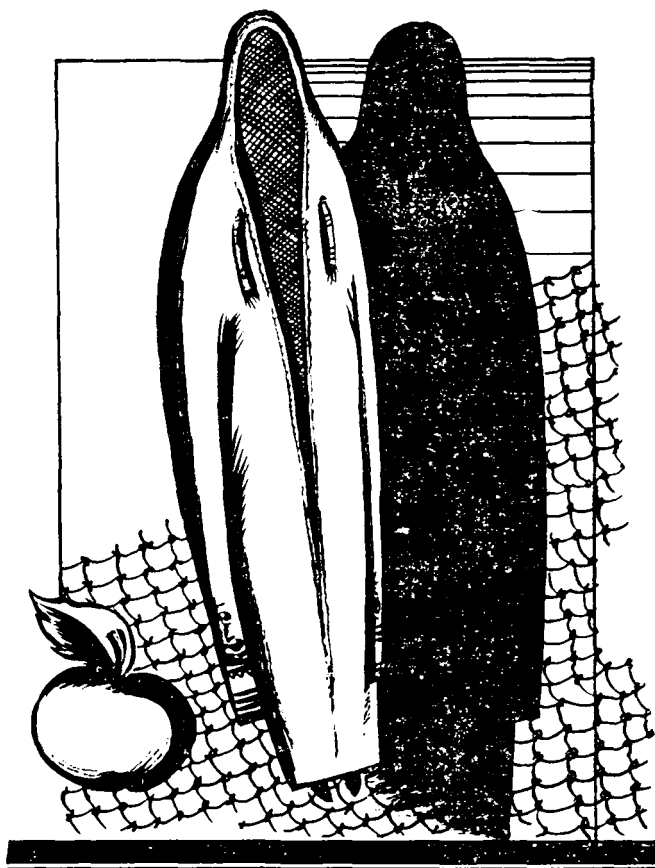
Кўниб гул узра булбул
Ишқ китобини варақлабдур,
Юмуқ тонг кўзлари
Ўтлиқ навосидан чарақлабдур.

Паридек нозу истиғно этиб,
Тонг лола рухсорин
Ювиб шабнам билан
Бир томчи шабнамдек ярақлабдур.
Шафақ кўзгусида
Ўз ҳуснига ошиқ бўлиб боқмиш
Ва тоғларни тароқ айлаб,
Сочи заррин тароқлабдур.
Париваш юзи жабридан
Кўзим арз айласа тонгга,
У ҳам кўзим қаролаб,
Ул пари юзини оқлабдур.
Фироғида куйиб дерман:
У қайси сирли қудратким,
Мени унга яқин айлаб,
Ўни мендан йироқлабдур.

Ажаб, тонг хобида Эркин
Кўрибдур ёрини, эвоҳ,
Кўз очса — ёри йўқ,
Икки қўли ёстиқ қучоқлабдур.

1968

Ўртада бегона йўқ

Собиту сайёрада
Инсон ўзинг, инсон ўзинг.
Мулки олам ичра бир
Ҳоқон ўзинг, султон ўзинг...

Дилда ишқ дарёчадир...

Аҳли шеър балки китобим
Назми ишқ деб очадир,
Йўқ, китобим севгининг
Девонига дебочадир.)

Кўзларинг орзусида
Туздим наво, зебо санам,
Настарин кўз очиб айтсин,
Шеъри ҳам зебочадир.

Балки у зебоча эрмас,
Балки у бир ғунчадир,
Ҳуснинг офтобида аммо
Кун сайин зеб очадир.

Воҳ, ажаб, номингни айтсам
Лол бўлур тил ҳам кўнгил,
Шеър ипи ногоҳ қаламнинг
Игнасида қочадир.

Эркининг девонидан ҳеч
Тўлмаса кўнглинг, не тонг,
Тилда шеър бир қатра бўлса,
Дилда ишқ дарёчадир.

1968

Баҳона қилмас

Чин маъшуқ улки, ошиқ
Ашкин равона қилмас.
Чин ошиқ улки, ишқин
Элга фасона қилмас.
Чин дилбар улки, доим
Сўзида устивордир,

Айлаб висолга ваъда,
     Сўнг юз баҳона қилмас.
 Чин шоир улки, ўсган
     Боғини васф қилгай,
 Нақшин қафас ичида
     Булбул тарона қилмас.
 Кўзимни тийра деб ёр,
     Этмас юзига кўзгу,
 Киприкларимни тиг деб
     Сочига шона қилмас.
 Куртак ёзиб кўнгулда
     Гул очди ғунча ишқим,
 Умид кўзим ўшанда,
     Токай нишона қилмас.

Қоним шаробин ичсанг,
     Тотсанг жигар кабомим,
 Забҳ этмай ўзни Эркин
     Базми шоҳона қилмас.

1968

Эй, кабутар

Эй, кабутар, шеърим олиб
     Ёри дилхоҳимга ет,
 Ер менинг оҳимга етмас,
     Энди сен оҳимга ет.

Ошиқ аҳли ичра тенгсиз
     Бир гадоданман деб айт,
 Хусн мулки ичра ҳеч бир
     Тенги йўқ шоҳимга ет.

Гоҳи ҳудман, гоҳи беҳуд,
     Шавқу дардим шарҳ қил,
 Гоҳи оҳимдан хабарсиз,
     Гоҳи огоҳимга ет.

Кўрмасам бир дам жамолин
     Моҳи йўқ тундур у кун,
 Бахтим осмонда кун-тун
     Хуршиду моҳимга ет.

Эй кабутар, дўстларимни
Соғиниб қолдим букун,
Сен бу соғинч шеърим олиб
Дўстим Иброҳимга ет.

1968

111

Тола соч

Ул пари авлодиданму,
Ё башар фарзандиму?

Ҳабибий

Айт, бу сочинг толасиму,
Жон ипин бир бандиму,
Ёки сочинг толасинга
Жон ипим боғландиму?

Тола-тола сочларингдан
Дил йўқотмиш тинчини,
Ё бу толанг дил қушига
Қил тузоқ монандиму?

Кеча чиқдинг соч учига
Пахтадин боғлаб пилик,
Ҳеч қачон эъзозли пахтам
Шунча ардоқландиму?

Сочларинг ишқи, билолмам,
Менга роҳат, ё азоб,
Бу илоннинг жонга солган
Заҳриму ё қандиму?

Соч мени девона этгай,
Ё магар шоир қилур,
«Ул пари авлодиданму
Ё башар фарзандиму?»

1968

Лола

Дейман: саҳар шафақдан
Учқунми, лоласанму,
Шодлик майига тўлган
Гулгул пиёласанму?

112

Дейди: қизиқ саволинг,
Қайда ажаб, хаёлинг,
Еллар кўриб бу ҳолинг
Кулмоқда, боласанму?

— Сўзимни қаттиқ олма,
Бошингни қуйи солма,
Бунча қизарма, лола,
Мендан уёласанму?

— Сен, айт-чи, қайси ёғдан,
Қайси чаман ва боғдан?
Кулсанг дедим, шу тоғдан
Тушган шалоласанму?

— Билсанг, уйим шаҳарда,
Келдим сенга саҳарда,
Юр, хўп десанг агарда,
Ё шунда қоласанму?

— Кўксингда, майли, инсон,
Сенга фидо қилай жон.
Баргимни шеър ёзилган
Дафтарга соласанму?

— Дема фақат варақдан,
Жой олғусен юракдан,
Учқунмисан шафақдан
Ёинки лоласанму,
Ёқут пиёласанму?

1959—1968

Кўзгу

Ёрми кўзгуга боққан
Ёрга ё боқар кўзгу,
Ёр юзини кўрганда
Сув бўлиб оқар кўзгу.

Ой жамолининг акси
Кўзгу бағрига тушди,
Рашк ўтида бағримни
Ўртару ёқар кўзгу.

То тирик экан жоним,
Кўзгудек дўст изларман,
Оқкўнгиллиги бирлан
Кўнглима ёқар кўзгу.

Қанча осма кўзгунн,
Қанча қоқма миҳ бирлан,
Ҳақ юзинг этиб ошкор,
Миҳ қилиб қоқар кўзгу.

Кўзгудек тиниқ шеър ёз,
Кўзгудек чин айт, Эркин,
Шунда назм маржонинг
Дур қилиб тоқар кўзгу.

1968

Бир гўзалким

Бир гўзалким, ҳуснидан эл
Лол эмиш, ҳайрон эмиш,
Ишқи бирлан диллар обод,
Хонумон вайрон эмиш.

Нуқтадек бир холи бормиш
Ғунча лабнинг устида,
Ул бири ошкор эмишдир,
Ул бири пинҳон эмиш.

Санги дилнинг ҳасратида
Қанча диллар дард чекиб,

Кўзларининг ғурбатида
Қанча кўз гирён эмиш.

Барча шайдоларнинг оҳи
Жам эса маҳшар бўлиб,
Хуни дил кўз ёшларидан
Бир буюк тўфон эмиш.

114

Қилғай эрмиш мутриби ишқ
Ўз мақомини ироқ,
Шул сабаб, оҳанги ушшоқ
Гиряи афғон эмиш.

Кўйида ётмиш кўнгиллар
Мисли синган кўзгудек,
Воҳки ҳар бир парчасида
Ул руҳи тобон эмиш.

Ул гўзал олмослик эрмиш
Қим парилар зотидан,
Ғойибона ошиқ Эркин
Толиби даврон эмиш.

1968

Қуёш

Дилбарим ҳуснига кўкда
Маҳлиё бўлсин қуёш,
Маҳлиё эрмас, кўйида
Бир гадо бўлсин қуёш.

Кўрмаса бир дам жамолин
Мен каби зор йиғласин,
Абр ичига беркиниб
Мотамсаро бўлсин қуёш.

Гар ҳавас қилса нигорим —
Ҳуснига, барқ урсин ул,
Рашки келса куйсину
Ёнсин, адо бўлсин қуёш.

Ул кеча ёр васлига
Ётдим деганда отди тонг.

Қилди дилдордан жудо,
Юзи қаро бўлсин қуёш.

Дейдилар, ишқ оташидан
Офтоб ҳам тафт олур;
Гар исинмоқ истаса
Қалбимга жо бўлсин қуёш.

Бор ишончим, бир кунни
Енгай қуёш Қутб узра ҳам,
Муз юракларга ва лекни
Нораво бўлсин қуёш.

Сўнмасин олам чароғи,
Тинмасин нур чашмаси,
То муҳаббат умридек
Умри бақо бўлсин қуёш.

1968

115

Изҳори ишқ

Дилга илк бор тушди ногоҳ
Дард аталган кори ишқ,
Дард дебон ким айтмиш они,
Дардларимга дори ишқ.

Ошиқ ўлмакму азоб ё
Ишқсиз ўлмак изтироб,
Зори ишқ бўлгай кўнгил,
Гарчанд чекар озори ишқ.

Ишқ ўти тушган кўнгилга
Ўзга дард бегонадир,
Мен бўлибман воҳ ажаб,
Дардманди шеър, бемори ишқ.

Ишқ сўзин шеъримга солдим,
Ишқ билан ёндим ва лек —
Билмам, ошиқлик надир,
Билмам, надир асрори ишқ.

Шеър ёзилган саҳфаларга
Гул ўраб келдим буқун,
Пайт кутиб ночор турарман
Қилгали изҳори ишқ.

1968

116 Ҳртада бегона йўқ

Қўйида мен тош бошимни
Урмаган остона йўқ,
Элда бор шундай масал:
Жон чекмасанг жонона йўқ.
Севги водисида менга
Тенг бўлолгай қайси Қайс?!
Қўнглим очсам, икки дунё
Бу каби афсона йўқ.
Шаҳр ичида ҳолатимдан
Кулмаган бир оқилу
Хилват ичра менга улфат —
Бўлмаган девона йўқ.
Не ажабким, маст бўлибман
Қўзларингга термилиб,
Етти иқлимда бу янглиф
Май йўғу майхона йўқ.
Ишқ ғамин айтсам қаламга
Ич этин куйдирди ул,
Севгидек ўт йўқ жаҳонда,
Мен каби сўзона йўқ.
Оқ қоғозим, сенга Эркин
Очди пинҳон ишқини,
Сен бору мен бор, қалам бор,
Ҳртада бегона йўқ.

1968

Тароқ

Сочларинг ёдида тунлар
Қўксини доғлар тароқ,
Кеча йиғлаб, тонгда бир бор
Қўнглини чоғлар тароқ.

Зулфингга етдию тонгда,
 Бўлди чеҳранг ошиғи,
 Ҳасратин кўзгуга айтиб
 Ўзни қийноғлар тароқ.

Ул тароқ эрмас сочингда,
 Балки ёшли кипригим,
 Йўқса не боиски зулфинг
 Шунча ардоқлар тароқ.

Рашк этиб бадкор тароққа
 Гоҳи кўнглим ғаш бўлур,
 Жонга пайванд сочларингни
 Нега тирноғлар тароқ?

Кошки бўлсайдим тароғинг,
 Тоғ бўлур эрди кўнгил,
 Чунки офтоб сочларига
 Не ажаб, тоғлар тароқ.

1968

Висол соғинчи

Ер васлини соғинсам
 Сайр этайму боғ-роғ,
 Боғ-роғ сайр этганимдан
 Кўнглим ўлмас чоғроғ.

Хушламас ҳижронда кўнглим
 Лолазор сайрини ҳам,
 Чунки бағрим лолаларнинг
 Бағридан ҳам доғроғ.

Гар соғинчим шарҳин айтсам
 Ёндираб Фарҳод ўзин,
 Ё очай Мажнунга дардим,
 Ул-ку мендан соғроғ.

Дардлашурга дўст қани-ю,
 Диллашурга ёр қани,
 Топганим ул ошнароқдир,
 Бул эса ўртоғроғ.

Интизорлик дардин, Эркин,
    Ҳадди йўқ, поёни йўқ,
Ёр озор топмасин деб
    Мен қўшарман «роғ-роғ».

1968

118 Масал борким...

Ажаб, васлингга мен энди
    Етишганда кўринди моҳ,
Масал борким, оғиз ошга,
    Бурун тошга тегибдир, воҳ!

Кулиб юргай эдим бир вақт
    Ўқиб Мажнун жунундан,
Дегайлар, ўзгадин кулма
    Ўзингдан бўлмаин огоҳ.

Севинг, деб шеър битиб аввал,
    Ўзим бўлдим асир ишқ,
Ўзи тушгай эмиш охир
    Бировга кимки қазгай чоҳ.

Париваш зулмидан бўлди
    Кўнгил мулки паришонҳол,
Демишлар мулк вайрондир
    Агар золимлик этса шоҳ.

Бўлибсан ошиқ, Эркин,
    Ўз умид, жондин ўқинч қилмай,
Ўзингга, дейдилар, душман
    Кейин чеккан пушаймон, оҳ.

1968

Насиҳат

«Кулгу мушоиралари»дан

Қўлни ишга моҳир этма,
    Тилни гапга уста қил,
Ишни бир қилган жойингда
    Гапни албат юзта қил.

Бошлиғинг олдида топмоқ
 Истасанг сен эътибор,
 Қоматинг юз турли буккин,
 Сўзни ҳам минг тусда қил.
 Жилмайиб тур ёнида, ҳеч
 Очма танқидга оғиз,
 Таклифинг бўлса ўзига
 Астаю оҳиста қил.
 Тур деса тур, ёт деса ёт,
 Чиқма зинҳор измидан.
 Ҳеч фикр қилма ўзингча,
 Қилма бир иш мустақил.
 Бошлиғинг кўнглини бил сен,
 Қетма пинжидан нари,
 Пайтини топсанг мабодо,
 Бирга юзта-юзта қил.
 Бил, сенга бу беш насиҳат,
 Энг асосий қонда:
 Қўлни ишга моҳир этма,
 Тилни гапга уста қил.

1968

Соч мадҳи

«Кулгу мушоиралари»дан

Бир замонлар фахр этардинг
 Қоп-қора сочинг билан,
 Сен букун қошимдадурсан
 Турфа қирмочинг билан.

Учрамас бундоқ ғаройиб
 Партав афшон бош сира,
 Кез Ироқ бирлан Ажамни,
 Румни Чинмочин билан.

Маслаҳат, сенга букундан
 Бир асо даркор экан,
 Кулса ёшлар тўпланиб,
 Қувгайсан оғочинг билан.

Иўқса, ўтганда яланг бош
 Кўчаю бозордан,

Ҳаммани безор қилурсан
«Пўшт»у «қоч-қоч»инг билан...

Дўстгинам, бошингни тик тут,
Арзигаъ фахр айласанг,
Бу каби оппоқ очилган
Тули қийғочинг билан.

120 1968

Кўчамен

«Кулгу мушоиралари»дан

Ҳар кўча обод, ҳамон мен
Турфа вайрон кўчамен.
Езда чангистону қишда
Балчиғистон кўчамен.
Кўчамен дер бўлсам, эвоҳ,
Кўплар айлар иштибоҳ,
Билмадим, рост кўчадурмен,
Ёки ёлғон кўчамен.
Қанчаларнинг кўзларига
Чанг-ғуборим тўлдириб,
Қанчаларнинг этигини
Тортиб олғон кўчамен.
Бир томоним у району
Бир томоним бу район,
Бошлиғим кўп, кўп аросат —
Ичра қолғон кўчамен.
Айлади жарроҳи горгаз
Воҳки, кўксим чок-чок,
Қим қачон тиккай бу заҳим,
Мангу ҳайрон кўчамен.
Икки бошлиқдин мен энди
Қимга фарёд айлайни?
Ё у томон кўчгум энди,
Ё бу томон кўчамен.

1968

Бошиндадур

«Кулгу мушоиралари»дан

Ун саккиз минг олам ошуби
    Падар бошиндадир,
Не ажаб, чун ўгли онинг
    Ун саккиз ёшиндадир.
Най мисол шим кийган ул
    Сандиқдайин туфли билан,
Хурпайиб турган саватдек
    Соч анинг бошиндадир.
Ул падар оҳ урмасин —
    Нечун ёқосин чок этиб,
Неки бадфеъл бўлса, бари
    Ушбу бебошиндадир.
Узгалардан кулгай эрди
    Кўча-кўйда бир замон,
Ақлга юз ҳайрат, эмди —
    Бул унинг қошиндадир.
Ўғлидан айларди уммид
    Келтирар раҳмат дебон,
Барча «раҳмат» элнинг отган
    Таънаи тошиндадир.
Иўқ, ажаб, ёшликда ўглин
    Ота ардоқлаб, суйиб,
Эркалаб бошига қўйди,
    Ул ҳамон бошиндадир.

1968

Ўзбегим

Қасида

Тарихингдир минг асрлар
    Ичра пинҳон, ўзбегим,
Сенга тенгдош Помиру
    Оқсоч Тиёншон, ўзбегим.

Сўйласин Афросиёбу
    Сўйласин Урхун хати,
Кўҳна тарих шодасида
    Битта маржон, ўзбегим.

Ал Беруний, Ал Хоразмий,
Ал Фороб авлодидан,
Асли насли балки Ўзлуқ,
Балки Тархон, ўзбегим.

Ўтдилар шўрлик бошингдан
Ўйнатиб шамширларин
Неча қоон, неча султон,
Неча минг хон, ўзбегим.

122

Тоғларинг тегрангда гўё
Бўғма аждар бўлди-ю,
Икки дарё — икки чашминг,
Чашми гирён ўзбегим.

Қайсари Рум найзасидан
Бағрида доғ узра доғ,
Чингизу Боту тиғига
Кўкси қалқон, ўзбегим.

Ёғди тўрт ёндин асрлар
Бошинга тийри камон,
Умри қурбон, мулки торож,
Юрти вайрон, ўзбегим.

Давр зулмига ва лекин
Бир умр бош эгмадинг,
Сен — Муқанна, сарбадор — сен,
Эрксевар қон, ўзбегим.

Сен на зардушт, сен на буддий,
Сен на оташ, на санам,
Одамийлик дини бирла
Тоза имон, ўзбегим.

Маърифатнинг шуъласига
Толпиниб зулмат аро,
Кўзларингдан оқди тунлар
Кавкабистон, ўзбегим.

Туздию Мирзо Улуғбек
Кўрагоний жадвалин,
Сирли осмон тоқига илк —
Қўйди нарвон, ўзбегим.

Мир Алишер наърасига
Акс-садо берди жаҳон,
Шеърият мулкида бўлди
Шоҳу султон, ўзбегим.

Илму шеърда шоҳу султон,
Лек тақдирига қул,
Уз элида чекди ғурбат,
Зору нолон ўзбегим.

Мирза Бобур — сен, фиғонинг
Солди олам узра ўт,
Шоҳ Машраб қони сенда
Урди тугён, ўзбегим.

Шеъриятнинг гулшанида
Сўлди маҳзун Нодира,
Сийм танни ювди кўз ёш,
Кўмди армон, ўзбегим.

Йиғлади фурқатда Фурқат
Ҳам муқимликда Муқийм,
Нолишингдан Ҳинду Афғон
Қилди афғон, ўзбегим.

Тарихинг битмакка, халқим,
Мингта Фирдавсий керак,
Чунки бир бор чеккан оҳинг
Мингта дoston, ўзбегим.

Орта қолди кўҳна тарих,
Орта қолди дард, ситам,
Кетди ваҳминг, битди заҳминг,
Топди дармон, ўзбегим.

Бўлди осмонинг чароғон
Толе хуршиди билан,
Бўлди асрий тийра шоминг
Шуълаафшон, ўзбегим.

Мен Ватанни боғ деб айтсам,
Сенсан унда битта гул,
Мен Ватанни кўз деб айтсам,
Битта мужгон ўзбегим.

Фахр этарман, она халқим,
 Кўкрагимни тоғ қилиб,
 Кўкрагида тоғ кўтарган
 Танти деҳқон ўзбегим.

Ўзбегим деб кенг жаҳонга
 Не учун маҳд этмайин!
 Ўзлигим билмоққа даврим
 Берди имкон, ўзбегим.

Мен буюк юрт ўғлидурман,
 Мен башар фарзандиман,
 Лекин аввал сенга бўлсам
 Содик ўғлон, ўзбегим.

Менга Пушкин бир жаҳону
 Менга Байрон бир жаҳон,
 Лек Навойдек бобом бор,
 Кўксим осмон, ўзбегим.

Қайга бормай, бошда дўппим,
 Шухратим, қадрим буюк,
 Олам узра номи кетган
 Ўзбекистон, ўзбегим.

Бу қасидам сенга, халқим,
 Оқ суту туз ҳурмати,
 Эркин ўғлингман, қабул эт,
 Ўзбегим, жон ўзбегим.

1968

Навий ғазалига мухаммас

Кўз очар гулшанда ғунча, булбул афғон айлагач,
 Нега афғон айлай, ул гул юзни тобон айлагач,
 Мисли ойким, кўрк очур сайри шабистон айлагач,
 Ҳусни ортар юзда зулфин анбарафшон айлагач,
 Шаъм равшанроқ бўлур торин паришон айлагач.

Нега ул кун сочларингни анбарафшон айладинг?
 Рўзигорим тийра, кўзим кавкабистон айладинг?
 Қўлга қўйгачму хинолар ё дилим қон айладинг,
 Юзни гуллардин безабму бизни қурбон айладинг,
 Ё юзингга тегди қонлар бизни қурбон айлагач.

Меҳр сўндиргач дилида, жонни сўзон айлади,
Ҳуснини обод этиб, кўнглимни вайрон айлади,
Сеҳр айлаб ошикоро, банди пинҳон айлади,
Ошикор айлаб юзин, кўзимни ҳайрон айлади,
Ешурун олди кўнгил, кўзимни ҳайрон айлагач.

Мен-ку содиқ маҳрам эрдим оғзи маҳкам, кўнгли
пок,

125

Ишқ сирин этмасдим ошкор бўлгунимча токи хок,
Шафқат истаб нола қилдим, онт ичиб ёқамни чок,
Жонда қўйғоч нақди ишқин қилди кўнглимни ҳалок,
Ўлдурур маҳрамни султон ганж пинҳон айлагач.

Нолаю афғонинг, Эркин, дилбарингга етмади,
Етса ҳам ё бемеҳр ёр зарра парво етмади,
Битди кўп заҳминг ва лекин ишқ заҳми битмади,
Эй Навоий, ишқ агар кўнглингни мажруҳ етмади,
Бас, нединким қон келур оғзингдан, афғон айлагач.

1968

Фузулий ғазалига мухаммас

Ўлмасам зор анга, тарки оҳу зор этмасмидим,
Ишқ коридан кечиб бир ўзга кор этмасмидим,
Гар жунун ёр ўлмаса ҳолимдан ор этмасмидим,
Ақл ёр ўлсайди тарки ишқи ёр этмасмидим.
Ихтиёр ўлсайди роҳат ихтиёр этмасмидим.

Жавр оинини бир дам кўрмоққа ўлсайди сабр,
Файрини шод, дўстни пурғам кўрмоққа ўлсайди
сабр,
Чашми дилда бир даме нам кўрмоққа ўлсайди сабр,
Ёр ила ағёрни ҳамдам кўрмоққа ўлсайди сабр,
Тарки ғурбат айлаюб азми диёр этмасмидим.

Ул руҳи байзолигин савдолигимдан қил қиёс,
Ул дили хоролигин шайдолигимдан қил қиёс,
Зухд эли тавқин муға ошнолигимдан қил қиёс,
Воизин куфрин баним расволигимдан қил қиёс,
Анда сидқ ўлсайди бан тақво шиор этмасмидим.

1967

Иўқ, ажабким, дардлардин ўзга дардим бордур,
 Бир давоси ўлмоқ онинг, бир давоси ёрдур.
 Дема жарроҳ наштари бу, ёр урган хордур,
 Дардими оламда пинҳон тутдигим ночордир,
 Уғрасайдим бир табиба ошкор этмасмидим.

Эзди ҳижрону маломат, жавру хоҳиш кўнглими,
 Овламас дунё ишига зарра хоҳиш кўнглими,
 Не қилай, Эркин, икки ўт ичра қолмиш кўнглими,
 Эй Фузулий, доғи ҳижрон ила ёнмиш кўнглими —
 Лолалар очсайди сайри лозазор этмасмидим.

1968

Ватандин яхши ёр бўлмас

Қозоқ шоири Жумакент Нажмиддинов
 ғазалига мухаммас

Жаҳонда мен туғилган
     Улкадек ҳеч бир диёр бўлмас,
 Бу янглиғ боғу гулшан
     Ҳам бу янглиғ гулузор бўлмас,
 Ватан севмакдин ортиқ
     Менга оламда шиор бўлмас,
 Ватан ишқида ёнган қалб
     Билингни, асти хор бўлмас,
 Ватан севган муродига
     Етур, ҳеч дилда зор бўлмас.

Саодатга макондир
     Қай чаманга сен қадам қўйсанг,
 Ўзингни бахтли бил юрда
     Яшашнинг завқини туйсанг,
 Чин одамсан, чин ўғлонсан
     Юракдан элни чин суйсанг,
 Ватан севмоқ саодатдир,
     Агар наслинга сен куйсанг,
 Ватанни севмаган инсон
     Жаҳонда бахтиёр бўлмас.

Тўйиб боққил бу юрт ҳуснигаким,
     Кўнглингни чоғ этгин,

Бу элнинг ўглиман, деб
 Қил ғурур, кўксингни тоғ этгин.
 Ватан ҳар зарра тупроғин
 Кўзингга сен қароғ этгин,
 Боболар маскан этган
 Бу азиз тупроқни боғ этгин,
 Ярашгай ифтихор этсангки,
 Ортиқ ифтихор бўлмас.

Зулоли таъмини топмам
 Сира болу шакарларда,
 Ватан ёди эрур қалбимда
 Бўлсам мен сафарларда,
 Жамолига тўёлмасман
 Кезиб қишлоқ, шаҳарларда,
 Қизил гул баргида булбул
 Каби сайраб саҳарларда,
 Яна шоир қилур такрор,
 Ватандин яхши ёр бўлмас.

1968

Бобур ғазалига мухаммас

Етолмай қоматим ёдур неча ойким, ҳилолингга,
 Қаро кўз мардуми, йиғлаб тикилмоқ бирла холингга,
 Қачон ул тотли кун келгай, етарман лаҳза болингга,
 Қачон бўлгай, мушарраф бўлғамен жоно
 жамолингга,
 Қутулгаймен фироқингдан, етишгаймен висолингга?
 Қаро бўлмиш, не тонгим, рўзигорим қора ул
 кўздин,
 Қаро ўқ отди киприклар, кўнгилда ёра ул кўздин,
 Ўзим собитман ишқда, кўз ёшим сайёра ул кўздин,
 Кўз очқил боққаниким, бўлмишам бечора ул
 кўздин,
 Лаб очқил сўрғаликим, ташна бўлмишман
 зилолингга.
 Саломим еткур, эй хуршид, нигорим кўйидан
 ўтсанг,
 Ғуборин кўзга сур остонасига бош уриб етсанг,
 Бўл огоҳким, юзин кўргач ажаб йўқдир куйиб
 кетсанг,
 Ул ойнинг юзи бирлан тўш уриб даъвойи ҳусн
 этсанг,

Яқин бўлди букунким, эй қуёш, еттинг заволингга.
 Нетар мандан бориб, булбул, анга шарҳи кўнгил
 этсанг,
 Узинг кўнглим бўлиб борсанг, анинг кўнглини гул
 этсанг,
 Керакмас, ғамларим сўйлаб агар кўнглин малул
 этсанг,
 Кабутар, элтасан хатим, не бўлғай гар қабул этсанг,
 Кўнгулни боғласам ул нома янглиғ парру
 болингга.
 Асири банди зулфингман, демам Эркинни озод эт,
 Куйибман доғи жабрингдан, демасман тарки бедод
 эт,
 Мени банд эт, менга жабр эт, ҳаётим майли барбод
 эт,
 Белингдин ким хаёлидур, йироқдурман, мени ёд эт,
 Умидим борки Бобурдин, етишгаймен хаёлингга.

1968

Навоий ғазалига мухаммас

Айрилиқ они яқиндур, кема йўл бонгин чолур,
 Ваҳ, мени ташлаб фироққа, ёр йироққа йўл олур,
 Жон бориб жоно билан, соҳилда бир жисмим қолур,
 Ҳар қачонким кемага ул ой сафар раҳтин солур,
 Мавжлиғ дарё каби ошуфта кўнглим қўзғолур.

Мен неча айтдим, кўнгул, жондин кечиб ёр севма
 деб,
 Сўнг йироққа кетса ташлаб, урма оҳ, дод дема деб,
 Кетди ёр, бас энди, ким айтди ёшингни тийма деб,
 Йиғлама, эй кўз, недин соҳилга чиқмас кема деб.
 Ким ёшинг дарёсидур ҳар сориким эл кўз солур.

Ел турар, йиғлар фалак, бу гулдурак ҳам барқ
 дема,
 Дарди ҳижронимни ўкраб сўзлар осмон ҳар кима,
 Жисм аро жондек омонат чайқалиб боргай кема,
 Титрабон сиймобдек кўнглим, етар жон оғзима,
 Тунд ел таҳрикидин ҳар дамки дарё чайқолур.

Эй фалак, бас йиғлама, йўқ фойда, ул ой кемада,
 Уртада дарёю мен бу жойда, ул ой кемада,

Келмас энди ойда не, минг ойда, ул ой кемада,
Сабр кўнгулда, кўнгил ул ойда, ул ой кемада,
Ваҳки, бориб термулиб кўз, мунграйиб жоним

қолур.

Таскиним шулким, кема кўздан йўқолмабдур ҳали,
Бир нафас бор фурсатим ул кемага термулгали,
Оҳ, демай, сақлаб нафас, қўзғолмайин турдим, вале,
Дам тутилгандин ўлар элдек етибман ўлгали,
Сурмасин деб кемасин, баским, нафаслар асролур.

129

Эй шамол, жим тур, само жим, мавжудот бир лаҳза
жим,
Тингла олам, тингла одам, сен агар бўлсанг-да ким,
Булдур устоз панди: сиймин тандин ўзга сурма
сйим,

Кирма савдо баҳрига оламдан истаб судким,
Сийм нақди тушса лекин, умр нақди сийғолур.

Сун қадаҳ, бергил менга жоним ҳақин, эй пири
дайр,
Ким қадаҳлар зарбидан чиқсин чақин, эй пири
дайр,
Борми Эркинга ул устоздин яқин, эй пири дайр,
Ғарқ этар баҳри фано ғам заврақин, эй пири дайр,
Илгига чунким Навоий бода киштисин олур.

1977

Инсон

Қасида

Собиту сайёрада
Инсон ўзинг, инсон ўзинг.
Мулки олам ичра бир
Хоқон ўзинг, султон ўзинг.

Собит ўз маъвосида,
Сайёр фазо дунёсида,
Коинот саҳросида
Карвон ўзинг, сарбон ўзинг.

Шамс — дил тафтингдадур,
Сайёралар кафтингдадур,
Кенг жаҳон забтингдадур
Боғбон ўзинг, посбон ўзинг.

9—1383

Бу ёруғ дунё надур?
 Кошонадур, вайронадур,
 Сенга меҳмонхонадур,
 Меҳмон ўзинг, мезбон ўзинг.

Бунда оқ бирла қаро,
 Зулмат, зиё, шоҳу гадо,
 Жанг қилурлар доимо,
 Ул ён ўзинг, бул ён ўзинг.

Сен бало, ҳам мубтало,
 Хайр ила кин, росту риё,
 Фитнагар олам аро
 Фаттон ўзинг, қурбон ўзинг.

Гоҳ адолат боғида,
 Пири адоват гоҳида,
 Ўз дилинг даргоҳида
 Шайтон ўзинг, ғилмон ўзинг.

Хормисан ё гулмисан,
 Тождормисан ё қулмисан,
 Чуғзмисан, булбулмисан
 Нодон ўзинг, хушхон ўзинг.

Бу ҳаёт ўрмон экан,
 Жон борки, қасди жон экан,
 Бунда қатл осон экан,
 Сиртлон ўзинг, жайрон ўзинг.

Бу ҳаёт уммон экан,
 уммон абад гардон экан,
 Қатрадек сарсон экан,
 Сарсон ўзинг, гардон ўзинг.

Машъали фикрат — сенинг,
 Ҳам чангали ваҳшат сенинг,
 Ғайрату ғафлат сенинг,
 Жавлон ўзинг, урён ўзинг.

Қилдингу ойда хиром,
 Ҳам ерда қон тўкдинг ҳаром,
 Ушбу ҳолингдан мудом
 Хандон ўзинг, гирён ўзинг.

Миндинг илм нарвонига,
 Чиқдинг фунун осмонига,
 Бу жаҳон айвонига
 Аркон ўзинг, вайрон ўзинг.

Заррани ижод этиб,
 Даҳшат бало бунёд этиб,
 Оқибатни ёд этиб
 Ҳайрон ўзинг, ҳайрон ўзинг.

Боғи арз обод эрур
 Сендин агар имдод эрур,
 Йўқса у барбод эрур,
 Тўфон ўзинг, тўғон ўзинг.

Сен ҳилол, юлдуз, салиб,
 Таврот, Забурдин юксалиб
 Боймисан ёки ғариб,
 Комрон ўзинг, яксон ўзинг.

Ким фаранги, ким хабаш,
 Ирқ, қон талаш, имон талаш,
 Шулни инсондек яшаш,
 Армон ўзинг, афғон ўзинг.

Мамлакатга мамлакат,
 Миллатга миллат бўлса қасд,
 Қилғучи сўнг оқибат
 Армон ўзинг, афғон ўзинг.

Онаизоринг — замин,
 Танҳо йўғу боринг — замин,
 Хаста беморинг — замин,
 Ўғлон ўзинг, дармон ўзинг.

Бағрида ётқучи — сен,
 Неъматларин тотқучи сен,
 Тиф бўлиб ботқучи — сен,
 Пайкон ўзинг, қалқон ўзинг.

Марсга тўп отқучи — сен,
 Зухрони уйғотқучи — сен,
 Уйқуда қотқучи — сен,
 Уйғон ўзинг, уйғон ўзинг.

Келдинг оламга, демак,
 Етмас уни сўрмак, емак,
 Ерни этмоғинг керак
 Бўстон ўзинг, ризвон ўзинг.

Сўзга ҳам поён бўлур,
 Ёзсам яна девон бўлур,
 Рустами дoston бўлур,
 Дoston ўзинг, девон ўзинг.

Бўлмасин субҳинг қаро,
 Бор бўл мудом борлиқ аро,
 Ўзни этгил донмо
 Инсон ўзинг, инсон ўзинг.

Эй, сен Эркин, сен букун
 Ёздинг дилингдан бир тугун,
 Сен киму не даҳри дун,
 Бийрон ўзинг, нодон ўзинг.

1973

Жон талаш

Жон билан дил ўртасида
 Бўлди ул жонон талаш,
 Не ажаб ўзбек уйида
 Доимо меҳмон талаш.

Мулки дил жон ҳайли бирлан
 Ёр талошини қилур,
 Қай замон бўлмиш ики эл —
 Ўртасида хон талаш?

Жону дил хунрезлик айлаб
 Бўлди охир тилка жон,
 Дил эса мажруҳ, анорнинг
 Донасидек қонталаш.

Жону дил қилди талошу
 Бунда келди минг бало,
 Уртада мен мубталою
 Зору саргардон талаш.

Бу талош васфини битсам
 Лолазор бўлгай замин,
 Сўзларим анжуми сиғмай
 Лавҳаи осмон талаш.

Билмам, ул ой жону кўнгил —
 Бирла қолгай, ё кетур,
 Ваҳки қолмоқ бирла кетмоқ
 Уртасида жон талаш.

Жон-ку бир парвонадур,
 Эркин, уни ҳеч ўйлама,
 Ишқ бозорида бўлсин
 Сен битар девон талаш.

1973

Севги оташи

Қон эмасдур жисм аро ул,
 Шуъласидур ишқ ўтин,
 Мўй эмасдур тан уза бул,
 Сўхта жонимдан тутун.

Билмадим, ул оташ нчра
 Уртаниб бўлгум адо
 Ё самандардек чиқарман
 Ут аросидан бутун.

Мумкин эрмас хас нчида
 Чўғни пинҳон айламак,
 Неча пинҳон тутмай, ишқим
 Ошикор ўлди букун.

Ёнмак, ўртанмак нечун деб
 Ҳайрат этманг, дўстлар,
 Барча бахтсизлик кетиб
 Ҳижрон йўқолмабдур нечун?

Ишқу ҳажр оламга мерос,
 Бўйла меросдур азал
 Бизга Фарҳоддан фидолик,
 Бизга Мажнундан жунун.

Ишқ бир офтобдур мунаввар,
Заррадан Зухро қадар
Ул қуёшнинг теграсида
Айланурлар бесукун.

Ер севиб, олдинг сен, Эркин,
Бу жаҳондин кўп сабоқ,
Бундан ортиқ қайда мактаб,
Қайдадир дорилфунун?

134

1973

Муҳаббат бирла...

Муҳаббат бирла чеккан —
Фурбатинг роҳат билан тенгдур,
Муҳаббатсиз ва лекин
Ишратинг кулфат билан тенгдур.

Унга жону жаҳоним
Бой бериб оламда бойдурман,
Сенинг, эй бемуҳаббат,
Нусратинг ҳасрат билан тенгдур.

Риё аҳлининг алдоқ —
Ҳурматига нафратим бордур,
Сенинг, эй дўст, менга
Нафратинг шафқат билан тенгдур.

Муҳаббат оташини
Ҳеч қачон дўзахга тенг қилмам,
Нечунким, менга нурли —
Талъатинг жаннат билан тенгдур.

Кечиб қўй, ошиқ ўлгач,
Икки олам мулкидан, Эркин,
Муҳаббат ичра барча —
Заҳматинг давлат билан тенгдур.

1973

Қўллар

Қасида

Танингда камтарин аъзо
Бу қўллардир, бу қўллардир,
Мудом меҳнат учун пайдо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Жаҳонда токи бунёдсен,
Ки номи одамизодсен,
Юракдек тинмаган асло
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Ҳаёт деб ердан узсанг ҳам,
Нажот деб кўкка чўзсанг ҳам,
Ики дунё сенга ошно
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Замин бунёди бу қўллар,
Унинг барбоди бу қўллар.
Саодат ҳам буюк савдо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Фазал бахш этган оламга,
Ажал келтирган одамга
Бу тигдир, бу гули раъно,
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Севар ёрга гул узган ҳам,
Очиқ кафтини чўзган ҳам
Тилаб хайру закот танҳо,
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Жаҳон даъвосини этган,
Жаҳондин лек очиқ кетган
Скандар илки бедаъво
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Фасоҳат хомасин тутган,
Ғариб ўз соҳибини этган
Алишердек буюк сиймо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Улуғ инсон узатган қўл,
Жаҳонга бахт сари оқ йўл,
Сафо йўл айлаган ифшо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Зафар туғин тутиб маҳкам
Рейхстаг узра тиккан ҳам
Ва чеккан ҳам унга имзо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

«Омон» деб саф чекиб ўтган,
Тугик муштин баланд тутган
Бу Оснё, бу Овруро,
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Кулол айлантирар чархин,
Қаро лой санъат ўлгай чин,
Бужур, лек санъати зебо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Тутибдир игна жонона,
Бўлибдур шеър сўзона.
Ўзи олтин, иши тилло
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Ажаб, нозик бу бармоқлар
Териб мисқол қилур тоғлар,
Жаҳонда энг буюк кимё
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Диёрим бир сахий соқий,
Орол унга майи боқий,
Сиру мавжли Амударё
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Қўйиб нуқта қасидамга,
Боқарман тонгги оламга,
Қуёшдан шуълаларму ё
Бу қўллардир, бу қўллардир.

Салом офтоб, салом дунё,
Салом шеърим, сени танҳо
Юракмас айлаган иншо
Бу қўллардир, бу қўллардир.

1975

Фурсатинг

Фурсатинг етмайди доим,
    Ҳеч қачон етган эмас.
Меҳнатинг битмайди доим,
    Ҳеч қачон битган эмас.

Чун замондек бепоёнدير
    Кўксинг ичра орзу,
Фурсату орзуни қувлаб
    Ҳеч киши етган эмас.

Интилар борлиқни инсон
    Баркамол этмоқ учун,
Не ажаб, инсонни борлиқ
    Баркамол этган эмас.

Менда на борлиқ хаёли,
    Менда на йўқликқа ғам,
Манглаймга чунки шеърдан
    Ўзга зар битган эмас.

Вақт келар, меҳнат битар,
    Бўлгуси вақт ҳам бемалол,
Чунки у дунёга ҳеч ким
    Иш олиб кетган эмас.

1976

Бир қадам

Иккимизнинг ўртамизда
    Йўл, дилоро, бир қадам.
Шунчалар мушкулми қўймоқ
    Сенга, зебо, бир қадам.

Кўзларимнинг нури бўлди
    Йўлга пойандоз, кел,
Сен қасам ичдингми ё, деб —
    Қўймам асло бир қадам.

Мен сени Зуҳрою Ой деб
    Илтижо қилдим ва лек
Сен йироқсан, гарчи менга
    Ою Зуҳро бир қадам.

Парда ичра офтобим,
    Ёнида мен нурга зор,

Ташнаман, қирғоқдадурман —
Бунда дарё бир қадам.

Не иложким, севги расми
Шул экан тақдир азал,
Ҳеч писанд эрмас масофа,
Мушкул аммо бир қадам.

138

Интизорлик телба қилди,
Телбалликка йўқ илож,
Жонидан кечган кишига
Икки дунё бир қадам.

Бас, шикоят қилма, Эркин,
Журъат айлаб йўлга чиқ,
Сенга бир одим Самарқанд,
Сўнг Бухоро бир қадам.

1976

Истак

Исми не ул қушниким,
на жисми бор, на жони бор,
Изла, топ, не боғким ул,
на ҳадди, на поёни бор.

Сой неким ул, бўлғай унда
на қарору, на канор,
Сув не ул, қонмоқнинг унга
на илож, имкони бор,

Тоғ надирким, чўққисини
ҳеч киши забт этмаган,
Тирмашиб ётқувчи элнинг
на саноқ, на сони бор.

Арғумоқ неким, унинг бор
на жилов, на жабдуғи,
Андалиб неким, унинг
ҳар дилда бир ошёни бор.

Комронлик унга етмак,
етмаган армон билан,
Ким мувашшах битди Эркин,
Кўнглида армони бор.

1976

Она тилим ўлмайди

Токи ҳечвақт эшикка танҳо
Термулмасин маъюс кўзларим.
Майли,
мени ўлдилинг,
аммо
Елғиз қўйманг сира,
дўстларим...

Тирик сайёралар

Деразамдан тушган тола нур
Сомон йўли каби товланур.

143

Ҳайратки, шу тола нур аро
Минг-минг зарра кезар овора —
Ҳар бир зарра балки бир дунё,
Эҳтимол, бир ўзга сайёра...

Қўриб не бор ўз тақдирнда,
Балки, яшар минг-минг кошнот.
Ҳеч ажабмас, шулар бирида
Мавжуд бўлса тараққий ҳаёт.

Инсон-чи, дўст топмоқни ўйлаб,
Танҳоликдан бу тор дунёда,
Юлдузларга кемалар йўллаб,
Жонзот излар чексиз фазода.

Бордек йироқ туркумлар аро
Ўзи каби оқил бир хилқат,
Инсон кўкка боқар доимо,
Тинтув қилар осмонни фақат.

Аммо билмас, қилмас тасаввур,
Ҳаёлига келтирмас башар,
Ўзга жонзот балки бўлиб нур,
Оҳанг бўлиб у билан яшар.

Ўзга ҳаёт балки сокин тун
Қамишларнинг шовиллашидир.
Тонготарда балки лолагун
Шафақларнинг ловиллашидир.

Ҳожат эмас кўкдан изламоқ,
Кемаларни қилмоқ овора.
Одамзоднинг ўз қалбидаёқ
Яшаётир ўзга сайёра.

Фазоларнинг қай бурчагига
Фикри билан етадир инсон
Аmmo не бор ўз юрагида —
Билмай ўтиб кетадир инсон.

У яшайди тилсимлар аро,
Ҳар кашфиёт янги маррадир.
Унинг ўзи сирли бир дунё,
Дунё эса фақат заррадир.

Деразамдан тушган тола нур
Сомон йўли каби товланур.

1976

Бизлар ишляяпмиз

— Гапинг бўлса,
мендан тўғрича сўра,
Микрофонингни қўй,
мухбир укажон!
Мен учун темирга сўзлашдан кўра,
Эртадан кечага ер чопган осон.
Бизнинг ишимизни
«саховат» дединг,
«Дала полвонлари» атадинг бизни.
Бунча баландпарвоз сўзламас эдинг
Билсайдинг кўнглимиз,
одатимизни.
Бизга тўғри келмас
«чавандоз» сўзи,
«Жонбозлар» деганинг эришроқ бир оз.
«Зафар маррасини қучмоқ» не ўзи?
Бизлар ишляяпмиз,
Бу — меҳнат, холос.

Тўғри,
Биз кўплардан эрта турамыз,
Бошқалардан кўра
ётамыз кечроқ.

Ёзу қиш
далада «жавлон урамыз» —
Сенинг сўзинг билан айтганда —
Бироқ,

Энгил мой,
     кўнгилда моторга ихлос.
 Лекин биз хурсандмиз шунисига ҳам,
 Бизлар ишляяпмиз,
 Бу — меҳнат, холос.

Фан-ку, ўз йўлига,
     пахтага туйғу,
 Илми ғайб дегандек
     сезги ҳам керак.
 Бир кун эрта эксанг, эрта бўлар-у,
 Бир кун кеч қадасанг,
     кеч қолдинг, демак.
 Темирчидан эмас, деҳқондан чиққан
 Бу мақол:
     темирни қизиғида бос.
 Кўзимиз ўрганган,
     юрак чиниққан,
 Бизлар ишляяпмиз,
 Бу — меҳнат, холос.

«Чопиқ гашти» дединг,
     эх, бу не роҳат,
 Билмоқ бўлсанг,
     сезмоқ бўлсанг, не ҳузур,
 Кун бўйи демайман,
     бир-икки соат
 Лолақизғалдоқнинг офтобида тур.
 Бу иш
     «пўлат отни мағрур суриш»мас,
 Рост гапни айтавер,
     уялтирмас рост.
 Далада чанг ютиш «жавлон уриш»мас,
 Бизлар ишляяпмиз,
 Бу — меҳнат, холос.

Газетда шеърингни ўқидим у кун,
 Сувчи тўғрисида
     битибсан «ашъор».
 Тасвирлабсан:
     сувчи оппоқ-ойдин тун
 Сув бўйида ёрин
     кутар интизор.
 Бир кеча кўрсайднинг
     сувчи заҳматин,

Ойни ҳандалакка қилмасдинг қнёс.
Тарк этиб саҳарги уйқу лаззатин,
Бизлар ишляпмиз,
Бу — меҳнат, холос.

«Улкан мажбурият»,
«аҳду паймонлар» —
Дехқон сўзимас, —
биз кўкрак кермаймиз.

Ҳисоб-китоблидир бизнинг планлар,
Кўзимиз етмаса, ваъда бермаймиз.
Ҳар бир режамизда

тажриба,
ҳаёт,

Ҳар сўзимизда бор бир илмий асос.
Қилмоқда эмасмиз

«афсона бунёд»,

Бизлар ишляпмиз,
Бу — меҳнат, холос.

Чигитнинг навню

Тупроқ кучидан

Тоғнинг қоригача ҳисобда,

бироқ

Табиатда иш кўп бизлар кутмаган,

Пахтанинг дўстидан душмани кўпроқ.

Қурт тушса,

қўл билан терамиз баъзан,

Қайтадан экамиз

дўл урса паққос.

Талашиб, келишиб

табнат билан,

Бизлар ишляпмиз,

Бу — меҳнат, холос.

Баъзан янглишамиз,

биз ҳам инсонмиз,

Хато — тонналарни нобуд этади.

Райкомдаги гаплар, мисоли бигиз,

Суяк-суяклардан ўтиб кетади.

Чидаймиз.

Отадан қолган мол эмас,

Ўз мулкимиз учун

барча эҳтирос.

Гап бор:
     от тепкисин от кўтарар, бас,
 Бизлар ишляпмиз,
 Бу — меҳнат, холос.
 Теримни айтмайман,
     ортиқчадир гап,
 Қузда келсанг, ўзинг кўрасан, укам,
 Раислар уйида ётмас ҳафталаб,
 Йигирма тўрт соат
     секретарга кам.
 Терим ҳам машаққат,
     ҳам қувонч,
     ташвиш,
 Пахта доим бирдек
     очилмас қийғос.
 Бари бир,
     терим ҳам ўзимизнинг иш,
 Бизлар ишляпмиз,
 Бу — меҳнат, холос.
 Ҳар бир машаққатнинг
     роҳати ҳам бор,
 Ҳар кўшиш бир қувонч
     ҳадя этади.
 Қўпкарида отни қамчилаб, бир бор
 «Ҳайт» десанг, губоринг чиқиб кетади.
 Турмушимиз кўриб турибсан, мана,
 Қетмас давлатимиз — феълимизга мос.
 Бунга боис,
     такрор айтаман яна:
 Бизлар ишляпмиз,
 Бу — меҳнат, холос.
 Ҳа, биз ишляпмиз,
     чунки бу меҳнат
 Ўзбек шуҳратига шуҳрат қўшади.
 Юртнинг ғазнасига
     бизнинг баракат
 Жарақ-жарақ олтин бўлиб тушади.
 Оламда борми ҳеч
     бунақа фараҳ!
 Лекин яшаяпмиз беайюҳаннос.
 Ҳаёт — жаннат эмас,
     иш — эмас дўзах,

Бизлар ишляпмиз,
Бу — меҳнат, холос.

Камимиз йўқ
уйга келганда меҳмон,
Битта қўй сўйишга етар қурбимиз.
Фақат тилагимиз — эл бўлсин омон,
Омон бўлсин доим

ота юртимиз.
Сенга айтадиган гапим шу.

укам:
Жимжима гапни қўй,
тўғрисини ёз.

Токи кўрсин,
билсин,
англасин олам,
Бизлар ишляпмиз,
Бу — меҳнат, холос.

1975—76

Ота тилаги

Таажжуб, дейману ёқа тутаман,
Мурғак бола эдим кеча-ку ўзим.
Бугун қарабсизки, мен ҳам отаман,
Менинг ҳам ўғлим бор — умид
юлдузим.
Қалбим урмакда шу муштдек юракда,
Янгидан ўсмакда кичкина жисмим.
Демакки, ҳаётим давом этмакда,
Демакки, оламда қолмакда исмим.

Нима бор мен учун унингдек азиз? —
Арзир бир сўзига жон фидо этсам.
Жаҳонда нимаки бўлса энг лазиз,
Фақат унинг учун муҳайё этсам,
Кипригига зарра қўнмаса қайғу,
Бахти комил бўлса, толен бекам.
Кўрса мен кўрмаган шодликларни у,
Етса мен етмаган ниятларга ҳам.

Аммо у бир умр бўлмай ошно
Тириклик деганинг заҳмат, дардига,

Била олармикин надир бу дунё,
Эта олармикин ҳаёт қадрига?!

Уғлим, эй, умидим боғида ниҳол,
Ёруғ пешонангни ўпиб силайман.
Шу азиз бошинга энг нурли хаёл,
Қалбингга энг тоза ҳислар тилайман.

150

Улғаярсан, йигит бўларсан бир кун,
Ортда қолар ёшлик, ўйин, эрмаклар.
Оламни елкада кўтармоқ учун
Дунёга келади, билсанг, эркаклар.

Эртанги кунингни ўйлаб шу пайтдан
Борлиқни қувончим билан ўрайман.
Сени менга берган бу табиатдан
Сенинг юрагингга олов сўрайман.

Майли, мушкул бўлсин сен
таплаган йўл,
Толе ҳам, майлига, келмасин осон.
Фақат одам қадрин билар одам бўл,
Бўл инсон дардини билгувчи инсон!..

1976

Зангори шуълалар

Сокин куз ойлари шаҳарда
Нақадар сўлимдир кечалар.
Қандайдир сеҳр бор қамарда,
Кўк билан сўзлашар кўчалар.

Мен ўша сеҳрни ҳис этиб,
Сукунат бағрида кезаман.
Юлдузлар эртагин эшитиб,
Ўзимни кўкларда сезаман.

Ҳаммаёқ осуда, осуда,
Кўчада кўринмас бир жонзот.
Гўёки одамлар уйқуда,
Гўёки борлиқда йўқ ҳаёт.

Ҳолбуки, кўчалар чароғон.
Ҳолбуки, дарчалар сочар нур.

Уйғоқдир ҳар дил, ҳар хонадон,
Бедордир хаёлу тасаввур.

Оқадир одамлар кўзига
«Зангори экран»нинг шуъласи.
Барчани банд этмиш ўзига
Бўрининг қуённи қувлаши.

Кўчада сукунат, сукунат,
Уйларда ҳаяжон, ҳаяжон.
Ун олти қисмли уқубат
Асабни арралар беомон.

Тугамас катталар бардоши,
Гўдаклар қарамас овқатга.
Уқ тегиб йиқилар қўрбоши,
Штирлиц чап берар офатга.

Бир йигит ўзганинг бағридан
Қайтган ёр лабини сўради.
Ўтишиб қўғирчоқ баҳридан,
Бу ҳолни қизчалар кўради.

Ҳар кун шу,
Биз оқшом чўккандан
Бу жоду қошига чўкамиз.
Туйғулар оқади экрандан,
Куламиз, кўзёшлар тўкамиз.

Мен бугун дунёнинг юзига
Бир қараб қўймоқни истадим.
Ариқлар, гулларнинг ўзига
Термулиб тўймоқни истадим.

Елкамга юлдузлар ёғадир.
Борлиқда бир ажиб тароват.
Фалақдан кўксимга оқадир
Бир салқин, бир тотли ҳаловат.

Мен танҳо кезаман кўчада,
Сукунат ўзига чорлайди.
Борлиқ жим,
Ҳар битта дарчада
Зангори шуълалар порлайди.

1976

Она тилим ўлмайди

Нотик деди:

«Тақдир шул,
Бу жаҳоний ирода.
Тиллар йўқолур буткул,
Бир тил қолур дунёда».

152

«Эй воиз, пастга тушгин,
Бу гап чиқди қаердан!»
Навий билан Пушкин
Туриб келди қабрдан.

Ким дарғазаб,
Ким ҳайрон,
Чиқиб келдилар қатор:
Данте,

Шиллер
ва Байрон,
Фирдавсий,
Бальзак,

Тагор.
«Ваъзингни қўй, биродар,
Сен айтганинг бўлмайди».
Барча деди баробар:
«Она тилим ўлмайди».

— Ҳей, бу қандай ақида! —
Қўлида табаррук жом,
Форсий тили ҳақида
Рубойи айтди Ҳайём.

Эҳтиросли, оташдил
Беранже сўрди нолон:
— Наҳотки фаранги тил
Йўқолгуси бир замон!

Неруда, Лорка турди
Сервантеснинг ёнига:
— Ким қасд этиб тинг урди
Она тилим жонига!

Фузулий ёнди:
— Озар —
Тили гулдек сўлмайди.

Барча деди баробар:
«Она тилим ўлмайди».

Камалакдек ранго-ранг
Бўлсин деб санъат, тиллар,
Асрларча қилдик жанг,
Армон қилдик минг йиллар.

Беқадр бўлса наҳот
Тиллардаги тароват!
Йўқолди бу кун, ҳайҳот,
Қабрларда ҳаловат!

«Фауст» ёнди гуриллаб,
«Хамса» ўтга туташди.
Бир садо жаҳон бўйлаб
Таралди, тоғлар ошди.

Бу садо янграр ҳамон,
Сира адо бўлмайди.
Олам айтар:
Ҳеч қачон
Она тилим ўлмайди!

1977

Ёш шоирларга

«Оҳ, сенинг ёшлигинг менда бўлсайди...»

Ҳамид Фулом

Катта шоирларга қилмангиз ҳавас,
Сизга ҳавас қилсин катта шоирлар.
Чунки шеър бахтига устозлар эмас,
Муяссар бўлади кўпроқ шогирдлар.

Ҳали ёшсиз,
Ҳали шеърингиз ғўра,
Элнинг назаридан ҳали йироқсиз,
Лекин
        юртга машҳур шоирдан кўра,
Билингни, юз чандон сиз шоирроқсиз.

Шеър сизга ҳавасдир,
Ҳали эмас иш.
Сиз, шеърга сидқидил кўнгил берганлар,
Ов чоғи ўзини қилмай намоёнш,
Панада бўлади донм мерганлар.

Танҳолик — шонрга дил эҳтиёжи,
Хаёлга ошнолик — буюк бахтингиз.
Қўнгач бошингизга шуҳрат гултожи,
Ташбеҳ изламоққа қолмас вақтингиз.

У пайт кўп бўлади ҳамдаму жўра,
Обрў, мартабада юксак бўласиз.
Сиз унда дафтари қаламдан кўра,
Тўйлар учун кўпроқ керак бўласиз.

Ахир, ҳар инсоннинг, шонрлар деса,
Кўз олдига келар фидоин мардум.
Кимгадир сиз билан ичмоқ бахт эса,
Нечун қилмоқ уни бу бахтдан маҳрум!

Сизни сўраб, сизни истаб чириллар
Бу оламнинг барча қўнғироқлари.
Сиз билан учрашув ўтказмоқ тилар
Ён қўшни боғчанинг чақалоқлари.

Қаерга бормангиз, ана шонр, деб
Эл кузатар ҳар бир қадамингизни.
Сиз инсон қалбини ўрганмоқ қолиб,
Ургана бошлайди одамлар сизни.

Бир кун омадингиз келса не ажаб,
(Омад дегани ҳам бор-ку дунёда)
Донишманд одамлар айтар:
Бу не гап,
Наҳот шундай одам юрса пиёда!

Амалдор бўласиз,
Курсингиз баланд,
Хизматингиз қилар машина ҳар кун.
Тонгда олиб кетиб мағзингиз билан,
Пўчоғингиз ташлаб кетар кечқурун.

Бир марта тушгансиз элнинг кўзига,
Энди кўздан нари кетмайсиз бир дам.

Фархий аъзо қилар сизни ўзига
Каламуштутарлар жамияти ҳам.

Беором қушлардек сиз учиб-қўниб,
Ҳайъатдан ҳайъатга парвоз этасиз.
Тунлар шеър қаламин оҳиста йўниб,
Эртанги мажлисга нутқлар битасиз.

Сизда ҳар нарса бор,
Йўқ сизда йўғи,
Етгансиз, ҳар қалай, тилагингизга.
Лекин ёзилмаган шеърларнинг чўғи
Кул бўлиб тўкилар юрагингизга.

Бир кун тонгда
Опоқ сочингиз тараб,
Дилингиз шогирдлик вақтин қўмсайди.
Айтасиз ҳаваскор ўсмирга қараб:
«Оҳ, сенинг ёшлигинг менда бўлсайди...»

Катта шоирларга сиз қилманг ҳавас,
Сизга ҳавас қилсин катта шоирлар.
Чунки шеър бахтига устозлар эмас,
Муяссар бўлади кўпроқ шогирдлар.

1977

Бонг уринг

Бонг уринг,
                    ҳаммани
                            уйғотинг,
Бонг уринг,
                    шаҳару
                            қишлоқда.

Ҳаяжон
                    кўтаринг,
                            тўп отинг,
Ут кетди,
                    ҳаммаёқ
                            ёнмоқда,

Овозлар борича
                    бақиринг,

Одамлар!
     Ё ҳаёт,
                             ё мамот!
 Сим коқинг!
                             Ноль бирни чақиринг:
 Ёнғин, денг,
                             керак, денг,
   тез нажот!
 Дод солинг,
                             не кечар ҳолимиз,
 Аламдан
                             жонимиз
   қийноқда.
 Оламда
                             топилмас
   молимиз —
 Вақтимиз
                             ёнмоқда,
   ёнмоқда.
 Ўрмонлар
                             ёнса-ку
   чопамиз,
 Тинмаймиз, ўрганса
   хирмонлар.
 Чорани
                             қаердан
   топамиз
 Фурсатга
                             ўт кетса,
   инсонлар!
 Вақт ёнар,
                             биз мажлис
   қиламиз,
 Тамаки тутуни
   динмоқда.
 Шу тутун
                             ичида,
   биламиз,
 Умримиз
                             ёнмоқда,
   ёнмоқда.
 Бир ёнда,
                             биз топиб
   улгурмай

Минг-минглаб
                  саволга
                          жавоблар,
Ҳатто биз
                  варақлаб ҳам кўрмай,
Жавонда
                  ёнмоқда
                          китоблар.
Кечаги
                  айшдан бош
                          зириллаб,
Уринда
                  ётибмиз,
                          бир ёқда
Столнинг
                  устнда,
                          гуриллаб,
Ижоду
                  кашфиёт
                          ёнмоқда.
Райгазда
                  эшикка
                          битилган:
«Бир учқун —
                  даҳшатнинг
                          сабаби!»
Шу ерда
                  портлашга
                          етилган,
Ёнмоқда
                  инсоннинг
                          асаби.
Ёмондир
                  бу олов
                          даҳшати,
У бизни дарахтдек
                          йиқадир.
Наҳотки,
                  одамзод
                          фурсати
Шунчалар,
                  шунчалар
                          беқадр?

Кечалар,
кўчалар
чароғон,
Езувлар
электрон
чироқда.
Ут билан
ўйнашманг,
ўт ёмон,
Аслида
бу дунё
ёнмоқда.
Биз эса
қилурмиз
томоша,
Гов қўймай
ёнғиннинг
йўлига.
Қим бериб
қўйибди
бепарво
Гугуртни
болалар
қўлига.
Бонг уринг,
ҳаммани
чақиринг,
Бонг уринг
шаҳару
қишлоқда.
Овозлар
борича
бақиринг,
Ут кетди,
ҳаммаёқ ёнмоқда.
Одамлар,
уйқудан
уйғонинг,
Шошилинг,
қидиринг
тез нажот.
Жон куйсин,
қалб ёнсин,
сиз ёнинг,

То ёниб
кетмасин
бу ҳаёт.

1977

Ёлғизлик истаги

159

«Мени ёлғиз қўйинг, дўстларим,
Чарчаганман,

ором олайн.

Бугун менга керакмас ҳеч ким,
Ўзим билан ёлғиз қолайин.

Истамайман,

безовта қилманг,

Менсиз ўтсин бугунча гурунг.
Бир кунгина қошимга келманг,
Бир кунгина чақирмай туринг.

Толиққанман теккундек жонга
Улфат, тўю тамошолардан.
Чарчаганман, мени меҳмонга
Чақиргувчи ошинолардан.

Керак эмас менга бу фараҳ,
Бу кун менга керакмас шароб.
Дўстлар аро кўтариб қадаҳ,
Шеър ўқиш ҳам мен учун азоб.

Қўйинг,

бугун қолай гаштакдан,
Бўлолмасман сиз билан бирга.
Барн бир мен яйраб юракдан,
Кулолмасман сиз билан бирга.

Бугун менга сукунат керак,
Сукунатки, йўқлик қадар тинч,
Фақат жимлик тилайди юрак,
Сиздан бугун биргина ўтинч:

Ёлғиз қўйинг мени, дўстларим,
Чарчаганман,
ором олайн.

Бугун менга керакмас ҳеч ким,
Ўзим билан ёлғиз қолайин».

Эй дўстларим,
                                    бир замон келиб,
Шундай сўзлар учса лабимдан,
Сиз ишонманг соддалик қилиб,
Чиққан бўлмас бу сўз қалбимдан.

160

Юр, денг мени ўшандай дамда,
Қулоқ солманг, сўзларим ёлғон.
Ёлворсам-да,
                                    фарёд қилсам-да,
Ёлғиз қўйманг мени ҳеч қачон,

Токи ҳеч вақт эшикка танҳо
Термулмасин маъюс кўзларим.
Майли,
                                    мени ўлдилинг,
  аммо
Ёлғиз қўйманг сира,
                                    дўстларим.

1977

Темиртан даҳолар

Академик Восил Қобуловга

Бу —
                                    кибернетика институти,
Сеҳру мўъжизалар мамлакатидир.
Музаффар,
                                    баркамол
  тафаккур юрти,
Темиртан даҳолар салтанатидир.

Бу ерда фикрлаш тезлиги нурдай,
Мана бу —
                                    кўримсиз пўлат жомадон —
Биз бирни иккига қўшиб улгурмай,
Мильярдни мильярдга
                                    зарб қилур осон.

Фикрат қутисида
                                коинот сирн,
Буржлар нурланади темир даҳодан.
Ер қаърига шуъла юборса бирн, .
Тўлқинлар тутади бири фазодан.

Мана бу чамбарак
                                «Қансса — 90»
«ЧС — 7» билан шахмат суради.
Манов сандиқ эса
                                уч кундан буён
Бўлажак шаҳарга режа қуради.

Бу — рассом,
                                ўйнатиб нейлон кўзларин,
Суратлар чизади,
                                рангин, жимжима.
Бу ғўла — таржимон,
                                чулчут сўзларин
Қайта чулчутчага қилар таржима.

Темиртан даҳолар
                                ишлар шу йўсин,
Шовқин йўқ,
                                жанжал йўқ —
                                тўлқин — ишора.
Улкан темир тахта —
                                шифт бўйи устун
Улар меҳнатини қилар идора.

Бу юртда режа бор,
                                иш бор,
                                ғайрат бор,
Темирлар ҳордиқ кун қилмаслар талаб.
Душанба бошлари оғримас наҳор,
Кечикиб келмаслар ишга эрталаб.
Бунда тама қилмас
                                ҳеч ким дўстидан,
Бу юртда бўлмайдн фитна,
                                ғийбатлар.
Ҳеч қачон «Қ — 14» «Д — 5» устидан
«Б — 3»га ёзмайдн юмалоқ хатлар.

Темирлар юртида мажлисбозлик йўқ,
Соатлаб маъруза айтмайдн ҳеч ким.

Асаблар торини узмас таҳқир — ўқ,
Ҳеч кимса йиқилмас кўксин ушлаб жим.

Ҳар ким ўз қудратин одил баҳолар,
Касбдоши йўлига қўймайди тузоқ.
Чунки улар фақат —

темир даҳолар,
Инсоний даҳодан ҳали кўп узоқ.
Не ажаб, улар ҳам ўрганса бир кун,
Қим билсин,
олимлар балки туймишлар.

Одамзод нафаси тегмасин учун
Уларни шишага солиб қўймишлар.

Темирларга ётдир севинчу кўз ёш,
Дунё можароси

уларга абас.

Бизнинг низоларга бермаслар бардош,
Чунки улар — темир,
одамлар эмас.

1977

Замин сайёраси

— Эй замин!
Битмайин не ишинг қолган?
Бетиним айланиб жонинг ҳалакдир.
— Сўрма,
Мен шўрликни шу кўйга солган —
Тириклик ишидир,
Чархи фалакдир.
Мен на қуёшдирман,
На олтин қозиқ,
Ултирсам фалакнинг кошонасида.
Пешонамга азал шу экан ёзиқ,
Дастёрман самоват корхонасида.
Бошлиғим офтобдир,
Парвона бўлиб
Йил бўйи айланмоқ турмушим эрур.
Бу ҳам етмагандай,
Кунда ўғрилиб
Боримни кўрсатиб турмоғим зарур.
Кўк тўла сайёра,

Бу паст, у баланд,
Узоқ-яқин юлдуз ундан ҳам бисёр.

Муроса қиламан ҳар бири билан,
Барининг кўнглини топмоғим душвор.
Мана, мисол — Баҳром,
Яъни қаттол Марс,
Кўзларида ёнар жангари чақин.
Биламан,
Ундан ҳеч яхшилиқ чиқмас,
Аммо қўрққанымдан юраман яқин.

163

Тижорат элига —
Аторуд посбон,
Хабардор бўлурман ундан ҳам
сергак.

Яшириб не қилдим,
Ўзингга аён,
Савдо аҳлидан ҳам ошнолар керак.

Зухални зиёрат қилурман ҳар кун, —
Ҳосил сайёраси — дўст бўлмай нега?
У менга керакдир
Тириклик учун,
Тўрт миллиард болам бор,
Осонмас менга.

Чақмоқ қиличини доим ўқталиб,
Гулдираб турса ҳам
Муштарий бадкор,
Баҳорда фойдаси тегиб қолар деб,
Кузда салом бериб қўяман бир бор.

Юрак ўйноғидан
Хастаман, дўстим,
Кўксиму елкамга қўйганман
музлар.

Яна мен шўрликка ўқталар муштин
Узоқ-яқиндаги думлик юлдузлар.
Ҳаётим шу —
Чопмоқ
Тинмай бир нафас,
Ҳалқа ичидаги олмахон мисол.
Йил эмас,
Асрмас,
Минг йил ҳам эмас,

«Оқсоқол»га эмас,
Босабру нмон
Қалбларига қулоқ солсалар нетар?

У замон очлигу муҳтожлик дарди
Қилиб қўйган эди қоматларни дол.
Балки шунинг учун

166

улар чидарди,
Балки зарур эди у пайт «оқсоқол».

Мана йиллар ўтди,
«Оқсоқол» бугун
Аввалги иззату мавқеда эмас.
Қариб соч-соқолни оқарган бутун,
Лекин бугун ҳеч ким «оқсоқол» демас.

У баъзан кечқурун,
Баъзан эрталаб
Нон дўкон ёнида ўлтирар узоқ.
Ўтган-кетганларнинг ортидан қараб,
Кўкимтир кўзлари мўлтирар узоқ.
Бу нигоҳ маъноси
Элга ноаён,
Балки шукронадир,
поқдир тилаги.

Балки...
Хотирига келар у замон,
Ўша тол хивични қўмсар юраги,

Қўзига кўринар
Балки шу тобда
Навбат кутиб турган ожиз бандалар...
У мудраб ўлтирар,
Янграр атрофда
Шодон қўшиқлару
қувноқ хандалар.

1977

Армон

Кеча керак бўлдинг,
Болалик чоғим!
Сенга қўл узатдим,

Йўқ,
Етолмадим.
Ошкора фирромлик қилди
Уртоғим, —
Мен: бор, ўйнамайман,
Деб кетолмадим...

1977

167

Ихлос

На мартаба, на бойлиги бор эди унинг,
Йироқ эди маишату аёл дунёси.
Кўчасига кирмаганди ўйин-кулгунинг,
Жиндек жони бор эди-ю, катта ихлоси.
Ихлос эди унга олам, унга саодат,
Ҳазналарга бериб бўлмас мулки бебаҳо.
Ул йигитни тақдир азал, қодир табиат
Оҳангларнинг дунёсига қилганди ошно.

Саҳар чоғи шабнамлардан тинглар эди куй,
Шафақлардан юрагига оқарди қўшиқ.
Вужудида туман чолғу қилар эди тўй,
Миллион-миллион таронага борлиғи тўлиқ.
Жунун тўла кўзларида ёнарди ҳар вақт
Бизга — оддий бандаларга ноаён шуур.
Бу оламнинг эвазига қодир табиат
Берган эди юрагига оламча сурур.
У бастакор эмас, фақат ихлосманд эди,
Бир оҳанглар пири эди йигитга ҳам пир.
Ихлос билан кўкси доим сарбаланд эди,
Ғойибона меҳри унга энг аъло тақдир.
Ушал устоз фикри билан нафас оларди,
Ушал пирга бахш этганди тамоман ўзин.
Қўшиқларин тинглаб тунда ухлаб қаларди,
Қўшиқларин тинглаб тонгда очарди кўзин.

Кунлар ўтиб, йигитчага тор келди қишлоқ,
Елкасига тўнни ташлаб чиқди сафарга.
Қанот бўлди пок нияту эзгу иштиёқ,
Маъсумликнинг фариштаси учди шаҳарга.
Шаҳар уни гуллар тутиб қабул қилмади,
Ҳатто кутиб олмади энг улуғ бастакор.

Аммо йигит камтар эди, хафа бўлмади,
Узи улуғ пир олдига йўл олди наҳор.

Аммо сокин ухлар эди бу маҳал устоз,
Қуни билан мажлисларда тўкилган жисми.
Мухлисига қучоқ очиб чиқмади пешвоз,
Сўрамади, қаердан у, ким у, не исми.

168

Кечроқ келинг, деди фақат, ёпди эшикни,
Сўнг не деди — бўлмай қолди йигитча
огоҳ.

У кўрмоқчи бўлган эди тирик Қўшиқни...
Буюк тангри қулаб тушди аршидан ногоҳ.

Бир дақиқа тош ҳайкалга айланди мухлис,
Наҳотки, шул мусиқаннинг пири сарвари.
Наҳот унга жондан ортиқ, умридан азиз —
Тароналар шул юракнинг бўлса самари.

Наҳот, улар тонготарнинг меваси эмас,
Наҳот, бедор эмас субҳи сабоҳ бастакор.
Унга буюк орзу эди, умрлик ҳавас,
Қўшиқ бўлиб кирмоқ устоз қошига наҳор.

Йигит қайтди орзулари ёшдек тўкилиб,
Барбод бўлди қалбидаги буюк эҳтирос.
Тасодифий бир ҳолатнинг қурбони бўлиб
Сўнди у кун пок юракда буюк бир ихлос.

Сўйла, нега бундай қилдинг, шафқатсиз
фалак,

Нега қилдинг ўшал мудҳиш ҳолатни
пайдо?

Нега ерда учрашдилар бу икки малак,
Нега суҳбат қурмадилар фазолар аро?
Еруғ юлдуз кўкка чиқмай йўқолди беиз,
Улкан даҳо завол топди бўлмай намоён.
Бир қотиллик содир бўлди тонгда мислсиз,
Танҳо буюк бастакордан айрилди жаҳон.

На мартаба, на бойлиги бор эди унинг...

1977

Икки эпитафия

I

У, дунёга келиб, ташвишнинг
Орқасидан елиб-югурди.
На сўнгига етолди ишнинг,
На дунёни англаб улгурди.

169

Охир бир кун,
Ақли тўлгач, у
Ўз жонининг қадрига етди.
Бор-эй, дея қўл силтадию
Бу дунёни ташлади-кетди.

II

У, оромни суяман, дерди,
Тинчим бузган — душман, дерди у.
Ўнгга боқиб: туяман, дерди,
Чапга боқиб: қушман, дерди у.

У оламдан ўтмади яшаб,
Ошаб ўтди фақат ошини.
У ўлмайди,
Қавмига ўхшаб
Қумга тикиб ётар бошини.

1977

Таажжуб

Болалар онасининг
ухлатишидан чўчиб,
Кечқурун уйга келмай
қочиб юргани каби,
Эрталаб туролмасдан
ширин уйқудан кечиб,
Кўрпасини бошига
тортиб тургани каби,
Ёзнинг иссиқ кунда
анҳор бўйида туриб,
Тушолмаган каби биз
муздек сувга дафъатан,

* * *

Қўрқувнинг кўзи катта,
Юраги кичик бўлур,
Қўрқув зўр келган юртда
Арслонлар кучук бўлур.

1977

171

Йўқолмиш дилда оромим

Шаҳр аро кўзлардан ўзга
Дилкушо маскан топай,
Унда ўзни сен билан
Бир жон кўрай, бир тан топай.

Неча кундирким, йўқолмиш
Дилда оромим, уни —
Бу кеча излаб сенинг
Жоду қароғингдан топай.

Тун қоронғусида мен
Сочинг шабистонин кўрай,
Тонготарда юзларингни
Тонг каби равшан топай.

Мен кўнгил кўйига кирсам,
Билмайин боссам тикан,
Туш билиб таъбир этингким,
Унда бир гулшан топай.

Айри тил бирлан риё
Берса менга юз яхши дўст,
Дўст керакмас, тўғри сўзлаб
Бир ҳалол душман топай.

Неки мақсуд бор кўнгилда,
Пок кўнгил бирлан етиб,
Неки бахт топсам жаҳонда,
Бир ўзинг бирлан топай:

Бир умр Эркин муҳаббат
оташида ёнмасам,
Ўтга чулғансин вужудим,
Қатлима гулхан топай.

1977

Болалар

172

Сизлар — ота,
Биз — бола бу кун,
Биздан — салом, сизлардан — алиқ.
Аммо эриш туюлар нечун
Энди сизга бизнинг болалик!
Сиз ҳам, ахир, бола бўлгансиз,
Кўзингизда порлаган ҳайрат.
Уйнагансиз, шўхлик қилгансиз,
Қалбингизни қийнаган ғайрат.
Айтинг,
Ё сиз гоҳи-гоҳида
Қондани бузмаганмисиз?
Тирмашиб ё ўрик шохига,
Кўк ғўралар узмаганмисиз?
Ўзбошимча номини олиб,
Чўмилмаганмисиз анҳорда?
Ялангоёқ, тўғри йўл қолиб,
Юрмаганмисиз ҳеч деворда?
Сизлар — ота,
Биз — бола бу кун,
Сиздан ҳай-ҳай, биздан — тўполон.
Нега сизга ҳар нарса мумкин,
Нега бизга ҳар иш қатағон?
Чиқирлайди деворда соат,
Секундларни қилади ҳисоб.
Сизга унинг борлиги — роҳат,
Бизга эса мислсиз азоб.
Сизга унинг борлиги — керак,
Қўндирмоқни истамайсиз гард.
Бизлар уни очиб кўрмасак,
Дилимиздан тарқамайди дард.
Тошойнага коптокни урса,
Синарми ё синмасми — қизиқ.
Ошпичоқни тупроққа суқса,
Унарми ё унмасми — қизиқ.
Бизлар бу кун кони хатонинг,
Не иш қилсак, бари зиёндир.
Хатоларсиз лекин дунёнинг
Бутунлиги ўзи гумондир.

Сизлар — ота,
Биз — бола бу кун,

Биздан — салом, сизлардан — алик,
 Бизни ҳадеб тергайсиз нечун,
 Ўзингизда йўқми болалик?
 Ишонасиз гоҳи эртакка:
 Бир марта тан бериб қўйинглар, —
 Ухшаб кетар бизнинг эрмакка
 Сиз ўйнаган баъзи ўйинлар...
 Биз гоҳида ширинлик учун
 Яширмаймиз, бўламиз айёр.
 Ахир, сиз ҳам тириклик учун
 Нималарга бўлмайсиз тайёр?
 Бизлар данак талашсак боғда.
 Хипчин олиб қувасиз бизни.
 Сизлар курси талашган чоғда
 Қим турғизар бурчакка сизни!
 Сизлар — ота,
 Бизлар — боламиз,
 Ўзгаришда дейдилар олам.
 Бир кун сизга етиб оламиз,
 Болаликка қайтасиз сиз ҳам.
 Ошно бўлар сизга хаёлот,
 Бизга эса...
 Биз — оилалик...
 Болалик — бу асли камолот,
 Камоли умр эса — болалик.

1977

Тангри ва ямоқчи

Ямоқчи тангрига деркан тинмайин:
 — Эй худо!
 Менга ҳам бир қайрилиб боқ!
 Чорифинг сўкилса, тикиб берайин,
 Қавушинг тешилса,
 Солайин ямоқ.

Тангри дебди бир кун:
 — Ол боқий умр,
 Фарихта бўлурсан!
 — Э, қўй, керакмас!
 Умр берма менга, бер озроқ кўмир,
 Устига бир четан
 Янтоқ бўлса, бас.

Тангри дебди:
— Тун-кун саждалар қилиб
Шунгамиди чеккан нолаю оҳинг?
Нима қилар эдинг менга сиғиниб,
Асли
Аравакаш экаи
Илоҳинг.

Кузатиш

Шеърларим, болажонларим,
Қора-қура полапонларим,
Жо қилайин сизни жонимга,
Чуғурлашиб келинг ёнимга.
Эгнингизга қарайин бу кун,
Сизни ювиб-тарайин бу кун.
Отлантирай олис сафарга,
Олисдаги ойдин шаҳарга.
Етар энди тараллабедод,
Етар энди кўча чангитмоқ.
Қилинг энди фикрингизни жам,
Фурсат етди қуюлмоққа ҳам.
Эртангизни ўйлайин энди,
Таҳсил учун йўллайин энди.
Сизга бериб тарбия, таълим,
Тил ўргатсин доно муаллим.

Шеърларим, полапонларим,
Чағир-чуғир қақажонларим,
Уст-бошингиз тузатарканман,
Олис юртга кузатарканман,
Сизга боққан ёшли кўзим бор,
Йўл олдидан айтар сўзим бор:
Сизга бердим умримни барча,
Ҳар бирингиз дилимдан парча.
Ардоқладим ҳар бирингизни
Меҳрим бериб ўстирдим сизни.
Гоҳ эркалаб, гоҳ қийнаб, лекин
Турғизолдим оёққа секин.

Сал тўпори, бир оз бебошроқ,
Лек ўсдингиз ёлғондан йироқ.

Кўмганим йўқ сизни зийнатга,
Ошно қилдим самимиятга.
Ёқавайрон, бетарош, пахмоқ,
Лекин бўлди юрагингиз оқ.
Ўргатолдим озроқ илмга,
Тил ўргатдим — она тилимга.
Сизга халқим урфу одатин
Таништирдим, сингдирдим кам-кам —
Токи қилинг элнинг хизматин
Тўйларда ҳам, маъракада ҳам.
Очиққўнгил ва дилбар бўлинг,
Шоҳ, гадога баробар бўлинг,
Бошингизга келса ҳам қилич,
Қайтманг, дедим, ҳақиқатдан ҳеч.

Шеърларим, болажонларим,
Сержанжал, сертўполонларим,
Сизни йўллаб ҳаёт йўлига,
Қардошимнинг берай қўлига.
Ул қардошнинг исми таржимон,
Унга аён ошқору ниҳон.
Фикри эпчил, чаққон қўллари,
Сизни бошлаб кенгликлар сари
Ўз тилида сўзлатур бийрон.
Бугун сизга яна бир қараб,
Ўсиқ пахмоқ сочингиз тараб,
Юрак тўла ҳаяжонларим,
Хайр дейман, жонажонларим.
Омон бориб, қайтинг саломат,
Лекин дўстим олдида фақат
Уялтирманг, болажонларим!

Тийрак бўлинг, озода бўлинг,
Қамтар бўлинг ва содда бўлинг.
Бўлсангиз ҳам оташ ва олов,
Бўлманг ортиқ саркаш ва асов.
Қийнамангиз уни мендаин,
Қочиб юрманг тутқич бермайин.
Сиз дўстимга қулоқ солингиз.
Тил ўрганиб, таълим олингиз.
Не истаса йўқ деманг асло,
Фақат ўзни унутманг аммо.
Менинг шеърим бўлиб қолингиз.
Ўзга руҳга берилиб кетманг,

Тил билдим деб керилиб кетманг.
 Ёдингизда бўлсин бул замин,
 Кезиб ўзга сўзлар оламин,
 Чиқиб ўткир, доно қаламдан,
 Қарамангиз ерга баланддан.

Сиз, таржимон,
 Эй муҳтарам зот!
 Шеърларимга бергувчи қанот!
 Бир-бир йўниб тарашлагувчи,
 Олам сари йўл бошлагувчи,
 Бахш этгувчи янги бир ҳаёт!
 Мана сизга, полапонларим,
 Ҳар бири нақ бир жаҳонларим,
 Танлаб олинг — кераги сизга,
 Қай бирини чертиб олсангиз, —
 Эти сизга, суяги бизга.

Илтимосим, уларга фақат
 Бўлмагайсиз ортинқ бешафқат.
 Соддалигин айб этиб кулманг,
 Қўп ичида хижолат қилманг.
 Тўғрилангу юриш-туришин.
 Ўзгартирманг турниш-турмушин.
 Ўз феълига хослиги қолсин,
 Ўз элига мослиги қолсин.
 Тўғри сўзлик дарсин ўтган дам
 Унутмасин қочиримни ҳам.
 Мағрур қилган чоғида хитоб,
 Йўқолмасин шарқона одоб.
 Бўлсин демам тўнли, яқтакли,
 Бўлсин демам, дўппи, телпакли,
 Бу кун ўзга вақт, ўзга одат,
 Замонавий кийдилинг, фақат —
 Фақат бўлсин ўзбек юракли.

Шеърларим, болажонларим,
 Қора-қура полапонларим,
 Йўлларингиз бўлсин чароғон,
 Хайр энди, соғ бўлинг, омон!

Арслон ўргатувчи

Ванкувер томошагоҳида

Панжарада
Олов ҳалқа ёнар чарсиллаб,
Арслон узра —
Узун қамчи ўйнар қарсиллаб.
Ёлдор йиртқич
Эгасига совуқ тикилар,
Наърасидан
Томошагоҳ ларзага келар:
— Ожиз одам!
Бас, бошимда қамчи ўйнатма!
Кўксимдаги
Ухлаб ётган ҳисни қўзғатма!
Ҳаддан ошма!
Ўз бошингга ўзинг етарсан,
Этларингни
Нимта-нимта қилсам, нетарсан!
Кўриб қўй,
Бу панжаларни сийнангга солсам,
Шуҳратпараст юрагингни
Суғуриб олсам,
Йилтираган баданингдан
Тирқиратсам қон,
Нажот бермас
Сенга қарсак чалган оломон.
Бор!
Оловдан сакрамасман!
Бўлма овора!
Биласанми —
Мен кимману сен ким, бечора!
Мен — тўқайлар шоҳи,
Тутқун бўлсам-да агар,
Сен-чи — нўноқ масхарабоз,
Пасткаш бозингар!
Шуҳратга маст,
Ўз ҳолини билмаган басир!
Номард тақдир
Мени қилди қўлингга асир!
Ҳалол кучга завол берган,
Ҳийлага қудрат, —
Мени банди қафас этган
Дунёга лаънат!

Эй, ивишиқ кўкрагини
 Завқ билан кериб,
 Шер зотини масхарабоз
 Қўлига бериб,
 Мард ҳолидан
 Роҳат олиб қилган хандалар,
 Лаънат сизга,
 Томошабин, гумроҳ бандалар!

Панжарада
 Олов ҳалқа ёнар чарсиллаб,
 Арслон узра
 Узун қамчи ўйнар қарсиллаб,
 Ёлдор йиртқич
 Эгасига совуқ тикилар —
 Ургатувчи
 Аста унинг ёнига келар.
 Қулоғига бир сўз айтар
 Эгиб қоматин:
 — Нодон дема,
 Мен биламан арслон қудратин.
 Сен тўқайлар подшосисан,
 Мен — бечораман,
 Ҳамла қилсанг,
 Бир лаҳзада тилка-пораман.
 Фалак иши —
 Бизнинг бундай турфа шериклик,
 Менга қамчи,
 Сенга қафас берди тириклик.
 Сен тантисан,
 Наздингда мен қув, доғулиман.
 Асли ўша тирикликнинг
 Сендек қулиман.
 Менга недир оломоннинг
 Олқиш қарсаги,
 Сенинг ҳар бир ўтли наъранг —
 Менга тарсаки.
 Нетай, мен ҳам эгалик қул,
 Бошда хўжам бор,
 Ғазаб қилса,
 Қўзларимга дунё бўлар тор.
 Менда-ку дард, истеъдод бор,
 Бор андак сеҳр,
 Ҳеч бўлмаса, ҳайвонотга
 Шафқату меҳр.

Томошагоҳ эгаси ким
 Менинг қошимда!
 Аммо қамчи ўйнатар у
 Доим бошимда.
 Ҳолатимни тушун,
 Исён қилма, биродар,
 Чарх олдида иккимиз ҳам
 Асли баробар.
 Гарчи арслон ўйнатаман,
 Гарчи мен — Одам,
 Ой сўнгида қанд кутама
 Хўжамдан мен ҳам.
 Гоҳ жонимдан ўтса зулм,
 Наъра тортаман,
 Лекин бундан
 Фақат бошга бало ортаман.
 Бу сўзларга чидолмади,
 Тўлғонди арслон:
 — Бўлди, бас қил!
 Юрагимни қон қилма, инсон!
 Ут олсин бу чарх-фалакнинг
 Ризқу рўзини!..

Арслон
 Олов чамбаракка
 Отди ўзини.

1977, апрель

Алишер Навоий кемаси

Азалий даврида чарх уради ер,
 Муштарий азалдек чақнаб турипти...
 Беш аср сўнгида буюк Алишер
 Баҳри муҳит аро кезиб юрипти.

Тирикликда чархдан топмаган омон,
 Бошига ғам гардин ёғдирган фалак —
 Даҳр аро танҳою зору саргардон
 Қалқиб бормоқдадур беором юрак.

Аччиқ тўлқинларга кўкрак урадир
 Умида ҳаловат тополмаган жон,

Жаҳон уммонида кезиб юрадир
Долғали ҳам сокин жаҳоний уммон.

Улуғвор бастиди ўйчан бир шукуҳ,
Килкидан тўқилган ғазалдек боқий,
Беш аср сўнгида кема бўлган руҳ,
Беш қитъа оралаб кезар Навоний.

180

Мен уни Узоқ Шарқ соҳилларида
Бир бор кузатганман Ванкувер томон.
Бугун Колумб очган қитъа шаҳрида
Бобом руҳи яна бўлди намоён.

Ўшандай сарбаланд, ўшандай улуғ,
Азамат юртимнинг битта бўлаги,
Парча шафақ каби боши узра туғ,
Мана — у шоирнинг улкан юраги.

Ҳаяжон кўнглимда, ҳайрат ақлимда,
Қирғоқда турибман — бу нечук тинсол!
Ярим минг йил оша ўзга иқлимда
Бундоқ учрашувни ким этмиш хаёл.

Азалий даврида чарх уради Ер,
Муштарий азалдан чақнаб турипти.
Юртнинг хизматида буюк Алишер
Жаҳон уммонида кезиб юрипти.

Ванкувер
Апрель-май, 1977

* * *

Замин отли бир Сайёрани
Икки бўлак қилиб сўйдилар.
Ғарб дедилар битта порани,
Бир порани Шарқ деб қўйдилар.

Тақдир яна минг парча этди.
Эл-элатлар ва динлар аро —
Дона-дона сочилиб кетди
Анор каби кесилган дунё...

1977

Янги йил орзулари

Умримнинг китобидан
Бир варақ очиб бу дам,
Соқийдан сўрайман гап
Бенавбат, бетакаллуф.

Янги йил шаробидан
Бир қултум ичган одам
Бўлар экан, во ажаб,
Дафъатанда файласуф.

Майли, ахир, қадаҳ ҳам
Дилкушо дўстлар аро
Юракни очмоқ учун
Сабабу баҳонадур.
То бор экан бу олам,
Биз бор экан даҳр аро,
Янги йил бор, май гулгун,
Сукунат бегонадир.

Дўстлар, биз шу мамалакат
Сафдаги ўғлонлари,
Биз қилган тилакларда
Унинг шони муддао.
Юртнинг ташвишу заҳмат,
Севинч, ҳаяжонлари,
Бизнинг ҳам юракларда
Садо берар доимо.

Ортга бир ташланг нигоҳ,
Бир йилда юрт — паҳлавон
Неча йилга баробар
Ўўлларни юргани рост.
Яна виждонлар огоҳ,
Довон ортида довон,
Мураккаб муаммолар
Олдинда тургани рост.

Агар янги ўн йилнинг
Қутлуғ остонасида
Олам режалар учун
Белимизни боғлаймиз, —
Демакки, учинчи минг —
Йиллик кошонасида

Яшамоққа биз бугун
Ўзимизни чоғлаймиз.

Муқаддас ул кошона,
Остонаси мўътабар,
Пок этсин руҳан, қалбан
Лениннинг руҳи бизни.
Довон ошмоқ баҳона,
Сарҳисоблар баробар
Инсоф мезони билан
Ўлчайлик умримизни.

182

Дилга берайлик савол,
Иўлга боқайлик бир дам,
Бир бутун ҳаёт оллда,
Ортда бир бутун ҳаёт.
Яшай олдикми ҳалол,
Бўла олдикми одам,
Кетсак биздан ҳаётда
Не қолгуси хотирот.

Қолмасин юракда занг,
Дилда заррача ғубор.
Кўнгиллар кўзгусини
Тоза қилиб ювайлик.
Келажакка биз билан
Кириб бормасин зинҳор,
Манманлик туйғусини
Кўнгиллардан қувайлик.

Етган бўлса мабодо
Дилнинг қай бурчагида
Риё, таъма, кин, ҳасад,
Бир-бир термоқ чоғидир.
Зар ишқи ҳам бир савдо
Одамзод юрагида,
Уни абдул абад
Ўтга бермоқ чоғидир...

Юкладик футувватга
Мўъжизий рақамларни,
Бор экан ғайрат, истак,
Адо этурмиз, бироқ —
Энг олий балоғатга
Бошламак одамларни,

Юракларни пок этмак
Анчайин мураккаброқ...

Янги йил даврасида
Фақат ўзимиз эмас,
Уртада бизлар учун
Жон берганлар руҳи бор.
Дастурхон теграсида
Улар билан ҳамнафас
Суҳбат қурмоқнинг букун
Ўзгача шукуҳи бор.

Руҳлар сокин хобидан
Туриб келдилар бу дам.
Улар — ҳисоботталаб
Бедаъво, бетаассуф...
Янги йил шаробидан
Бир қултум ичган одам
Бўлар экан, во ажаб,
Дафъатанда файласуф.

Майли, ахир, қадаҳ ҳам
Ишонган дўстлар аро
Юракни очмоқ учун
Сабабу баҳонадир.

То бор экан бу олам,
Биз бор экан даҳр аро,
Янги йил бор, май гулгун,
Сукунат бегонадир.

1980

Сирдарё ўлани

Осмонўпар Тиёншоннинг қорисан,
Кўҳна Жайхун йўлдошисан, ёрисан.
Она водий ҳаётисан, борисан,
Қувончисан, аламисан, зорисан,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.
Туман аср кечмишидан дараксан,
Юртим учун ҳам томир, ҳам юраксан,
Нега букун бемадорсан, ҳалаксан?
Сен бизларга ҳали мангу кераксан,

Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.
 Сен борсанки, кенг воҳада ҳаёт бор,
 Демак, юртнинг лабида бол, набот бор,
 Сенда элим саботидек сабот бор,
 Собит бўлгин, Она сойдан нажот бор,
 Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.
     Сен пахтасан, олма, анор ва нурсан,
     Ўзбек учун сурурсан ҳам ғурурсан.
     Ўзни ерга томчи-томчи берурсан,
     Дарё эмас, халқ тинсоли эурсан,
     Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

Мен болангман, нидо бўлай сен учун,
 Бир жилғадек даво бўлай сен учун,
 Керак бўлса, фидо бўлай сен учун,
 Майлига, мен адо бўлай сен учун,
 Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

1979

Шоирлик

Устоз Миртемирни эслаб

Шоирлик — бу ширин жондан кечмакдир,
 Лиммо-лим фидолик майин ичмакдир.
 Шоирлик — жигарни минг пора этмак,
 Бағир қони билан сатрлар битмак.
 Ўзни томчи-томчи, зарра ва зарра
 Элга қурбон қилиб, энг сўнгги карра
 Армон билан демак: «Эй она юртим,
 Кечир, хизматингни қилолмай ўтдим».
 Шундоқ яшар асли соҳиби ижод,
 Шундоқ яшаб ўтди Миртемир устод.

1980

Муҳаррир

Нега ҳадеб менга танбеҳ берасан,
 Нега ўз ҳолимга қўймайсан, ахир!
 Нега ҳар сўзимдан айб қидирасан,
 Беомон, ноннсоф, қаттол муҳаррир.

Ҳар сўзим маъносин қирқ хилда чақиб,
Гоҳ нолали дейсан, гоҳи тумтароқ.
Айтгин, эй, каттакон кўзойнак тақиб,
Нималар излайсан шеъримдан, ўртоқ!

«Холис» хизматингни, биродар, қўйгин,
Илтимос, керакмас менга ёрдамниг.
Минг хил тафтишлардан, рост айтсам, тўйдим,
Жонга тегиб бўлди қизил қаламинг.

185

Қачон бу зулмдан бўлурман озод,
Қачон тугар экан бедодлик, ахир!
Афсуски, ҳеч кимга деёлмайман дод,
Чунки мен ўзимман ўша муҳаррир...

1980

Кечикиш

На тўю на аза,
                  на иш, на байрам,
Ҳеч қайга,
                  ҳеч қачон,
                  ҳеч бир ҳолатда —
Вақтида келмаган
                  бу шўрлик одам,
Бир соат кечикар
                  ками, албатта.
Унда сира айб йўқ,
                  югурик давр
Мос келмади унинг
                  сусткаш жонига.
Асли туғилганда,
                  бир соат надир,
Бир аср кечиккан
                  ўз замонига.

1980

Ғафлат

Табиатга дейлик ташаккур,
Бош эгайлик унга, албатта,
Ноқислиги учун тафаккур,
Бўлганимиз учун ғафлатда.

186

Севинамиз борлигимиздан,
Дўстлар билан қиламиз ҳузур,
Улар ўйи ниҳондир биздан,
Биз билмаймиз... Шунга ҳам шукур.

Муқаддасдир биз учун вафо,
Табаррукдир маъсум аҳдимиз,
Не эканин алдамчи дунё
Англамаймиз — бу ҳам бахтимиз.

Бу дунёдан кетармиз бир кун,
Бизга аён, аммо қай соат?
Бехабармиз...
Одамзод учун
Ғафлат ўзи буюк саодат.

1980

* * *

Совуқ чордоқларда қувғинди, шумшук,
Оч ўлим ваҳмида яшаб ҳар нафас,
Тақдирдан нолийди эгасиз мушук,
Хонаки қавмига қилади ҳавас.

Бу эса ухларкан тинч ва бепарво,
Бош қўйиб беканинг иссиқ тўшига,
Хаёлида кезар бўғотлар аро,
Ёввойи озодлик кирар тушига.

1980

Қалб шундай уммонки..

Қалб шундай уммонки, унинг бағрида
Даҳшатли долғалар силсиласи бор.
Қалб шундай заминки, оташ қаърида
Вулқонлар отгувчи зилзиласи бор.

У бир сайёрадир, Ердек шафақгун,
У бир оламдирки, билмас ниҳоя.
Уни меҳваридан чиқармоқ учун
Атом жанги эмас, бир сўз кифоя.

1981

187

Максим Горький билан суҳбат

Вафо қилди андуҳ олами кимга?
Кимга бахш этди у умрлик сафо?
Эй, заҳмат соҳиби, болалигимга —
Гўдак аламларинг бўлди ошно.

Бетинч юрагимга дорилфунунда
«Дорилфунунларинг» солганда ғулу,
Мен ҳам ўз днёрим водийларинда
Пиёда кезмоқни қилганман орзу.

Устоз, сен бир инсон умри муқаддам
Хато қилган эдинг, излаб худованд.
Не тонг, даҳоларнинг хатолари ҳам
Майда рост йўллардан юз карра баланд.

Ишондим, дунёга келган кунидан
Башар изламабди бесабаб илоҳ.
Мен бугун қўрқмасман дин афъюнидан,
Худоси йўқлардан қўрқаман бироқ.

Мана, у қаршимда ўлтирар ҳозир,
Қалбида ҳис, кўзда маъноси йўқдир.
Берсанг, бу дунёни ютмоққа қодир,
Чунки юрагида худоси йўқдир.

Шоҳми у, гадоми, кулолми, заргар,
Йўлга солган чоғи шайтон нидоси,

У қайси тафтишдан қўрқадир, агар —
Қўрқмоққа бўлмаса дилда худоси?

Дўзах ўтларининг минг битта шакли —
Кўрсатиб минг бир хил ёниши билан,
Лол қилмоқ бўлган ким одамзод ақли,
Бўйла, номуборак дониши билан?

188

Ким у зар қасдида, дунё қасдида
Ваҳшат ханжарини қайраган жаллод?
Муқаддас туйғуси йўқлар дастида
Жонсарақ оҳудек бўлмиш одамзод.

Устоз, сен бир инсон умри муқаддам
Хато қилган эдинг излаб худованд.
Не тонг, даҳоларнинг хатолари ҳам
Майда рост йўллардан юз карра баланд.

Мен ҳақ билдим Ленин эътиқодини,
Оламга табаррук зиёси тўлсин.
Имон денг, виждон денг, майли отини, —
Лекин одамзоднинг «худо»си бўлсин.

1982

Яхшилик ва ёмонлик

Ғазаб — муҳаббатга,
Қураш — меҳнатга,
Ёндош бўлар қаламга қилч.
Буюк меҳр билан инсониятга,
Феликсга суянган Ильич.

Силаса тубан зот бошини мабодо,
Мунофиққа берса омонлик,
Бу ёруғ дунёда бўлмагай асло
Яхшиликдан ортиқ ёмонлик.

1982

Қуллуқ қил демасман,
Юрт тупроғни ўн,
Унга қуллар эмас, фидолар керак.
Унинг сену мендек шоирлари кўп,
Буюк элга даҳолар керак.

Қаддингни баланд тут,
Бўлма сертаъзим,
Чўққи бўлолмасанг, маҳкам қоя бўл.
Пиллапоя бўлдим сенга, азизим,
Сен ҳам гал келганда пиллапоя бўл...

Ўзимга савол

Умринг ўтадир, сен на хаёллар сурадирсан,
Беғам юрадирсан?
Мақсад не, фароғат кўйига йўл бурадирсан,
Кимга жўрадирсан?

Очилгали кўз шартми экан тошга бош урмак,
Сўнг кўзни яшурмак.
Не ўй билан нодон тошига бош урадирсан,
Не наф кўрадирсан?

Йиллар кўпи кетди, ози қолди, не қилолдинг,
Ким бўла олдинг?
Қум устига сен бўйла иморат қурадирсан,
Ҳам айш сурадирсан.

Ҳаддингни билиб чек қўй, ўйин, базм, ўтиришга,
Кўз оч, ўтир ишга.
Қўрсатмагай ул кунники, сен оҳ урадирсан,
Ҳайрон турадирсан.

Йиғлаб келадир ушбу жаҳонга азиз инсон,
Кулгай у кетар он.
Шоядки, ҳаёт қарзин узиб улгурадирсан,
Қаҳ-қаҳ урадирсан.

Доктор хонасида ҳамма нарса оқ,
Тонг нур талашади оқ туслар билан.
Оқ халатдек соч ҳам оқармиш бундоқ
Олиша-олиша вируслар билан.

Сизга ҳавас қилдим, доктор, менга ҳам
Мўъжизий бу ҳикмат берилса эди.
Сиз дору сургандек, мен қалам сурсам,
Энг мудҳиш вируслар қирилса эди.

Қўлмаклар қуриди, тўқайлар ёнди,
Тарих архивида безгаклар букун.
Лекин қонимизга кирган — сохталик
Аъзои танимиз қақшатар бутун.

Сафсата қасрига меъмор устодлар
Моҳи хоссадаги товуслар мисол,
Нопок сармоядан семирган зотлар
Бағоят урчиди вируслар мисол.

Мансаб савдоси ҳам классик вирус,
Қиритса арзийди тиббий дарсликка.
Шарсимон вирусни мумкин ўлдириш,
Чора йўқ юмалоқ худпарастликка...

Инсоф, диёнатни, ору номусни
Сариқ чақага ҳам олмаса инсон,
Олтин дарди каби сариқ вирусни
Йўқотмоқ мушкулдир — гепатит осон...

Йўталсиз ҳеч ерда ишинг битмаса,
Кўк қоғоз тутмасанг — кўролмасанг кун,
Бундоқ кўкйўталга чора этмаса,
Кўкариб, ўпкалар қуриши мумкин.

Юлғичлик ҳар лаҳза лол қилар бизни,
Гриппдек унда ҳам минг бир хил тус бор.
Доктор, очиб кўринг дафтارينгизни,
Бундоқ жони қаттиқ қандай вирус бор?

Бу не дард — минбарга чиққан бенбо
Чиройлик ёлғонга қарсак уришлар.
Мўминликнинг илиқ муҳити аро
Яйраб кўпаяди манфур вируслар.

Доктор, қулоқ тутинг! Момогулдирак!
Ҳаво тозармоқда — вирусга қирон.
Салом сенга, оппоқ, тиниқ келажак,
Олқиш бўлсин сенга, уйғонган бўрон.

1984

Соф ҳавонинг фойдаси

Қирқ йил ҳаёт қурдик
Хотинжон билан.
Қирқ йил бир-бировга
Ёндош, меҳрибон.
Уни «жоним» десам
Ҳаяжон билан,
У мени атайди
Ҳануз «акажон».
Олтмиш беш ёшимда
«Акажон» деса —
Не ажаб, мен ҳамон
Ёшликка ошно.
Ёшликнинг бир сири
Аҳиллик эса,
Иккинчиси — сайр,
Мусаффо ҳаво.
Фақат ўзимизга
Аён сиримиз,
Келишиб олганмиз
Гўшангадаёқ —
Жаҳлдан жунбишга
Келсак биримиз,
Ҳавога чиқамиз
Бошқамиз шу чоқ.
Танга даво экан
Соф ҳаво, билсам,
Неча қор, ёмғирда
Ивидим, қотдим.
Хотин билан қирқ йил
Яшаган бўлсам,

Қирқ йил соф ҳавода
 Кечди ҳаётим.
 Шундоқ умр кўрдик
 Хотинжон билан,
 У мени асради
 Соғлом, навқирон.
 Уни «жоним» десам
 Ҳаяжон билан,
 У мени атайди
 Ҳануз «акажон».

1981

Мажлис қилинг

Вақтингиз бўш бўлса ҳам,
     Бўш бўлмаса, мажлис қилинг,
 Қўнглингиз хуш бўлса ҳам,
     Хуш бўлмаса, мажлис қилинг,
 Овчилар, сиз отгани
     Қуш бўлмаса, мажлис қилинг,
 Аҳли бозор, сотгани
     Гўшт бўлмаса, мажлис қилинг,
 Ҳеч ҳисобмас, ҳар куни
     Қўш бўлмаса — мажлис қилинг.

Сиз бирор мажлиссиз ўтган
     Кунни кун деб айтмангиз,
 Тортингу хомуза,
     Маъруза узун деб айтмангиз,
 Ҳамма такрор этса бир гапни,
     Нечун, деб айтмангиз,
 Қўкка вовайло қилиб,
     Гардуни дун деб айтмангиз,
 Дод демакка сизда
     Товуш бўлмаса, мажлис қилинг.

Сиз ҳам эй, тафтишчилар,
     Мажлис саногин такширинг,
 Ҳам қарор, кун тартибу
     Ҳужжат варогин текширинг,
 Нотиқ оғзин текширинг,
     Соме қулогин текширинг,

Курси тешган нозик ул
Жойда қадоғин текширинг,
Гар жароҳат унда
Қўш-қўш бўлмаса, мажлис қилинг.

Кўрмасин деҳқон дала,
Созанда соз, шоир қалам,
Ишчи ҳам дастгоҳ ёнига
Қўймасин асло қадам,
Очмасин олим китобу
Қилмасин тажриба ҳам,
Қимки гап билмас, билар иш,
Қилсин ўлгунча алам,
Иш биларни ургани
Мушт бўлмаса, мажлис қилинг.

Гар мабодо мажлисингиз
Эртароқ бўлса тамом,
Не ажиб ишдир, йиғинни
Уйда эттирмоқ давом,
Хонага минбар ясангу
Юксалинг соҳибкиром,
Масъала қўймоққа уйда
Бир сабаб бўлгай мудом,
Газ қозон ё ванна, ё —
Душ бўлмаса, мажлис қилинг.

Белни боғланг, бу жаҳонни
Тўлдилинг қоғоз билан.
Ўзни алданг, бўлмаганни
Бўлдилинг қоғоз билан.
Иш билан шод этмангиз ҳеч,
Кулдилинг қоғоз билан.
Қим қоғозбозликни суймас,
Ўлдилинг қоғоз билан.
Ўлмаса у ёки
Беҳуш бўлмаса, мажлис қилинг.

Соҳиб идрок бўлсангиз гар,
На фақат соҳиб суҳан —
Демангиз мажлисни мажлис,
От қўйинг турли-туман,
Гоҳи суҳбат, гоҳи ҳайъат,
Давра денг, ё анжуман,

Лаҳзалик денг, ҳафталик денг,
 Не десангиз жону тан,
 Номи минг бўлгач,
 Фаромуш бўлмаса, мажлис қилинг.

Вақт ўтар, соат ўтар
 Кун ой бўлур, ой йил бўлур.
 Ким у ўтган умрига
 Қарсак чалур, қойил бўлур,
 Фурсат энг олий ҳакамдур,
 Донмо одил бўлур,
 Барча бир кун ул ҳакамнинг
 Ҳукмига дохил бўлур,
 Тўплангиз эс-ҳушни,
 Эс-ҳуш бўлмаса, мажлис қилинг.

1982

Бу кўҳна ҳасрат

«Ёраб, қандоқ кунга қолдик, бу нечук савдо?
 Одамларда на шафқат бор, на меҳру вафо.
 Йингитларда одоб йўқдир, қизлар ҳаёсиз,
 Хотин зоти кун ўтказмас бир мижаросиз.
 Кўйиб берса, эл бир-бирин ўяр кўзини,
 Овбошилар эса фақат ўйлар ўзини...
 Дунё охир, биродарлар, йўқ энди ҳаёт,
 Кун кеча тамом бўлди охирги мамонт...»
 Қадим аждод ўкинч билан чўкиб сояга,
 Бу сўзларни чўкич билан ёзди қояга.

1981

Донишқишлоқ латифалари

1. Матмусанинг қишлоғи

Донишқишлоқ деган жой
 Бордир бизнинг томонда.
 Уша қишлоқ аҳлидек
 Доно халқ йўқ жаҳонда.
 Жўяк тортиб томига
 Макка эккан ўшалар.

Калишини перронга
Ечиб кетган ўшалар.
Юз қоп ганчни бир йўла
Сувга қорган у ерлик.
Эчкини сартарошга
Олиб борган у ерлик.
Кўриб минораларни
Ўша ерлик улуглар,
Деган: «Булар тескари
Туриб қолган қудуқлар».
Томдан бошлаб уй қурмоқ
Бўлиб тиккан ҳавоза,
Девори йўқ ҳовлига
Ўрнатган ҳам дарвоза;
Ойга чиқмоқ йўли бор,
Жуда осон деган ҳам,
Темир йўлни кўтарса,
Тайёр нарвон деган ҳам,
Машинаси бор туриб
Миниб юрган хачирга,
Хизмат қилган «Волга»си
Эшакка ем таширга,
Пашшага сопқон отган,
Қопқон қўйган чивинга,
Алмаштирган саррофдан
Ўтган кунни индинга,
Ой нурига хум тутиб,
Умид қилган пишлоқдан —
Соҳибхаёл фаришта
Ўша Донишқишлоқдан.
Донишқишлоқ қаерда?
Ўзимизнинг томонда.
Ўша қишлоқ халқидек
Доно халқ йўқ жаҳонда.
Ақл кўплик қилса, бош
Ёрилади деб ҳалак —
Бошларига донишлар
Кийиб юрар чамбарак.
Содда деманг уларни,
Улар содда бўлмайди.
Кулдирса ҳам сизларни,
Ўзлари ҳеч кулмайди.
У машҳур Алдаркўса,
Қалкўсанинг қишлоғи.
Ўзимизнинг қаҳрамон

Матмусанинг қишлоғи.
Китоб бўлар таърифи,
Езса минг бир саҳифа.
Донишларнинг ишидан
Тингланг уч-тўрт латифа...

2. Матмусанинг қалпоғи

196

Қалпоқ олди Матмуса,
Қалпоқ деса — қалпоқдай.
Уни кийиб Матмуса,
Йигит бўлди чақмоқдай.

Унта қўйга арзийди,
Ярақлаши бир жаҳон.
Бир қарасанг — сувсардек,
Бир қарасанг — олмахон.

Қалпоқ эмас — эртак у,
Қалпоқ эмас — тилла тож!
Қўйинг-чи ресторанда
Ювмаса ҳеч йўқ илож.

Кирдилар, ўлтирдилар,
Буюрдилар арақни.
Доно Матмуса учун
Ичдилар бош қадаҳни.

Қалпоққа тери берган
Сувсар учун ичдилар.
Шундай қалпоқни сотган
Овсар учун ичдилар.

Эсланмаган қишлоқнинг
Итигача қолмади.
Мақталмаган қалпоқнинг
Ипигача қолмади.

Хўп ичдилар ўйламай
Ҳисоб-китоб қилмоқни.
Охирида пул етмай,
Топширдилар қалпоқни.

3. Матмусанинг лагани

Матмусавой шаҳардан
Лаган олиб қайтарди,
Йўл-йўлакай ўй суриб,
Ўз-ўзига айтарди:
Бу лаганни кўтариб
Олиб борсам қишлоққа,
Хотин уни албатта
Идиш қилар пишлоққа.
Тийиб бўлмас ҳеч қачон
Бола-чақа деганни.
Улар пишлоқ талашиб
Синдиришар лаганни.
Шунда излаб чегачи
Мен нотавон бечора,
Қайта келиб шаҳарга
Бўладирман овора.
Машойихлар гапи бор
Иш кўзини бил, деган.
Ҳар юмушда эртанинг
Ҳисобини қил, деган.
Нима қилсам экан деб,
Бир дам ўйга толди у.
Сўнг лаганни синдириб,
Чегалатиб олди у.
Шундай қилиб, уйига
Қайтди оғзи қулоқда.
Ҳамма унинг ақлига
Қойил қолди қишлоқда.

4. Матмусанинг чархпалаги

Полвон эди Матмуса,
Тўрт фил кучи жам эди.
Қишлоқда энг зўр, аммо
Ақли бир оз кам эди.
Матмусани шундан ҳеч
Кўзга илмас эдилар.
Қўрқсалар ҳам ундан, ҳеч —
Ҳурмат қилмас эдилар.
Бир кун деди Матмуса,
Шундай кучга эгамен.
Шуҳратим йўқ эл аро,
Беобрўман нега мен?

От кўтардим тиш билан,
Кулди фақат одамлар.
Арзимаган иш билан
Топди ҳурмат одамлар.
Энди мен ҳам киришай,
Ҳайрон қилай ҳаммани.
Доно бўлиб бир ўзим,
Нодон қилай ҳаммани.
Бўз ариқда кўп замон
Бор эски бир чархпалак.
Кўрибдики, бир томон
Айланар у ғилдирак.
Балки минг йил нарида
Айлангандир шу йўсин.
Матмусанинг даврида
Янгилик бир иш бўлсин.
Турди бир оз ўй суриб,
Юрди шаҳдам илгари.
Чархпалакни суғуриб
Шартта қўйди тескари.
Бу ижоддан эл дарак —
Топди саҳар паллада.
Жадал чопар чархпалак,
Лекин сув йўқ далада.
Ўйлар аҳли уламо
Тузатмоқнинг йўлини.
Мағрур турар Матмуса
Белга қўйиб қўлини.
Ким чархпалак косасин
Ялпоқ қилиш керак, дер,
Ким косага осма сим
Қопқоқ қилиш керак, дер.
Дер идроки энг юксак
Қашиб туриб каллани:
— Дарёни сал кўтарсак.
Сал туширсак далани...
— Йўқ, иш битмас «сал» билан!
Қишлоғимиз эрлари —
Чархпалакни гал билан
Айлантурсин тескари.
— Йўқ, кучимиз ожизроқ,
Қийналмасин эл жони.
Тескарига оқизмоқ
Тўғри бўлар дарёни...
Эмиш, ҳамон қилар баҳс

Уша қишлоқ эрлари.
Чархпалак-чи, сув бермас,
Айланармиш тескари.

5. Матмусанинг тандири

Матмусага бир куни
Хотини: «Ҳой, эр, — деди.
Ҳаммада бор, менга ҳам
Тандир қуриб бер», деди.
Пишиқ эди Матмуса,
Бошга қўйиб қўлини,
Уйлаб топди энг арзон
Тандир қурмоқ йўлини.
Дехқончилик сомон, жуц,
Лой қоришни билади.
Узи тайёр қолип-ку,
Нега пул сарф қилади?
Лойни қорди, ишлатиб —
Занг кетмону пақирни.
Сўнг офтобга чўк тушиб,
Болаларни чақирди.
Қийқиришиб болалар
Атрофида чопдилар.
Қорни, бўйни аралаш
Лойшувоқни ёпдилар.
Бундоқ тандир бўлмаган,
Йўқдир ҳеч бир китобда.
Тандирини Матмуса
Қуригади офтобда.
Қотган сари танда лой,
Ҳар бир мўйи жимирлар.
Чиғаноқ қурт сингари
Фақат боши қимирлар.
Қўп қийналди Матмуса,
Мард эмасми — чидади.
Тандир тайёр, энди мард
Ундан қандоқ чиқади?
Пилла ёрар капалак,
Қил суғрилар хамирдан.
Лек Матмуса чиқолмас
Узи қурган тандирдан.
Етар етти қўшнига
Унинг нола-хониши.
Маслаҳатга йиғилар

Қишлоқ аҳли дониши.
 Ким дер: Э воҳ, бечора,
 Ким дер: Кўринг тақдирни.
 Баҳс бошланди — масала:
 Бутун олмоқ тандирни.
 Охир деди бош ҳакам
 Чимирганча қошини:
 — Бир чора бор: арраланг
 Матмусанинг бошини.
 Майли, деди Матмуса,
 Рози бўлмай нетайин,
 Билмадинглар қадримни,
 Ҳамманг жинни, бетайин.
 Кессангизлар бошимни,
 Мен ниятга етарман.
 Бошим олиб бу ердан
 Бирор ёққа кетарман.

6. Матмусанинг уйланиши

Сафар қилди Матмуса
 Олисдаги шаҳарга.
 Ул шаҳарда йўлиқди
 Бир ҳур пари-пайкарга.
 Бўйдоқ эди Матмуса,
 Узоқ турмай уйланиб,
 Қишлоғига қайтди у
 Ул санамга уйланиб.
 Ҳеч гап эмас бахт келса,
 Айтар омад деб бунни:
 Уч ой ўтмай жононнинг
 Яқинлашди ой-кунни.
 Ҳамма ҳайрон, ҳамма лол:
 «Биз бир йилча кутардик,
 Матмусанинг хотини
 Чиқиб қолди ударник».
 Не экан деб, шошилиб
 Зарбдорликнинг бу сири,
 Чопиб келди суҳбатга
 Донишгазет мухбири.
 «Биз ҳам четда эмасмиз,
 Биз ҳам шерик меҳнатга», —
 Деб Матмуса тиржайиб,
 Қўшилади суратга.
 Эртасига бу хабар

Тарқаб кетди ҳар ёққа.
 Сарлавҳа ҳам чиройлик:
 «Илғор ўрнак — қишлоққа».
 Хат ёғилар эрлардан:
 «Ташаббусни қўлаймиз!
 Хотинларни тажриба
 Алмашишга йўллаймиз!»
 Алвон-алвон шиорлар
 Пайдо бўлар ҳар жойда:
 «Янгиликка — катта йўл!»
 «Тўққиз ойни — уч ойда!»
 Ҳайъатларда кеккайиб
 Яйраб юрар Матмуса.
 Биз ундоқ, биз бундоқ деб
 Сайраб юрар Матмуса
 Алқисса шу — баъзида
 Шундай бўлиб қолади —
 Биров қилиб меҳнатни,
 Биров обрў олади.

7. Қизиқувчан Матмуса

Оппоқ кўйлак, янги шим
 Кийиб олиб байрам кун,
 Уйга қайтар Матмуса
 Ширин бўлиб кечқурун.
 Қайтар завққа қўшиб завқ,
 Ҳам куч қўшиб кучига.
 Бир пайт кўрса, аллаким
 Симёғочнинг учига —
 Қоғоз осиб қўйибди,
 Икки қатор ёзиб хат.
 Ўқимоққа Матмуса
 Ҳарчанд қилар ҳаракат —
 У томондан қарайди,
 Қарайди бу томондан.
 Билмай кетса не хат бу,
 Чиқа олмас армондан.
 Қизиқувчан иштиёқ
 Унга тинчлик бермасди.
 Кўйлакни ҳам аямай
 Симёғочга тирмашди.
 Чиқди, кўрди, ўқиди,
 Ким ақлдан озибди?
 «Эҳтиёт бўл, симёғоч —

Бўялган», деб ёзибди.
 Уқидию танидан
 Чиқиб кетди муздек тер,
 Уйга келиб дафтарга
 Ёзиб қўйди тўрт йўл шеър:
 «Эй, одамлар, билишдан
 Ўзингизни тийманглар.
 Қизиқувчан бўлсангиз,
 Янги кўйлак кийманглар!»

8. Матмуса — рассом

Кўчма музей келибди
 Бизнинг Донишқишлоққа.
 Эшитдию Матмуса,
 Шошиб қолди уёққа.
 Қўрди бориб мўйловдор
 Қилич таққан зотларни.
 У зотларнинг остида
 Гижинглаган отларни.
 Айниқса, денг, аёллар,
 Қараб-қараб олди у.
 Боқиб баъзи суратга,
 Сурат бўлиб қолди у.
 Бир-биридан қизиқ,
 Бир-биридан зўр, аммо
 Абстракт санъатга
 Тушунмади мутлақо.
 Деди: шу суратга ҳам
 Пул тўлашар, ҳойнаҳой.
 Демак, рассом иши зўр,
 Демак, рассом жуда бой.
 Деди: санъат ким учун?
 Санъат ҳамма учунми?
 Мен ҳам энди бу ишда
 Синаб кўрай кучимни.
 Қатъиятли Матмуса,
 У оғзига сўз олди.
 Уйга келиб сандиқдан
 Пайтавалик бўз олди.
 Тоғорага ранг қорди,
 Бўлсин учун созгина,
 Қўшди тарнов сувидан,
 Қўй қийидан озгина.
 Қўлчўпни сиз сўраманг,

Топқирликдан камоли —
 Гулдек мўйқалам бўлди
 Эчкисиннинг соқоли.
 Толдан ёғоч кесдию
 Чорчўпни ҳам боплади.
 Сўнг у турфа матога
 Турфа рангни чаплади.
 Қарабсизки, расм тахт,
 Шартта қўйиб имзони,
 Олиб келди музейга,
 Лол қилгани дунёни.
 Кўринарли жой топиб,
 Осди уни деворга.
 Аллақандай «изм» деб
 Ёзиб қўйган қаторга.
 Эртасига келдилар
 Мутахассис ходимлар.
 Яъни, ўша «изм»нинг
 Пери бўлган олимлар.
 Қарадилар, кўрдилар,
 Ҳеч тиш ўтмас англамларга.
 Қим дер: Кўринг услубни.
 Қим дер: Қаранг рангларга.
 Бу Фарбдаги зўр усул
 Антирасм, дер биров.
 Примитивизмда
 Янги оқим, дер биров.
 Хуллас, кўчма музейдан
 Бу сурат ҳам жой олди.
 Матмусага пул чиқиб
 Битта саман той олди.
 Эй, ёронлар, борсангиз
 Лондон, Париж, Румога,
 Музейларда бир қаранг
 Ўша таниш имзога.
 Жилва қилиб ўзгача,
 Бўй таратиб турибди.
 Матмуса чизган сурат
 Дунё кезиб юрибди.

9. Матмусанинг дутори

Матмуса қўй сотгани
 Шаҳарга келиб қолди.
 Қайтишда битта қўйнинг

Пулига дутор олди.
 Уйга келгач, йўлакка
 Боғладию отини,
 Завқи сигмай юракка,
 Чақирди у хотинни.
 Мана, хотин, кўриб қўй,
 Мановни дутор дейди.
 Манов боғични парда,
 Манов ипни тор дейди.
 Манов қулоқ, бу харрак,
 Яъни, эшак боладир.
 Шаҳарлик уни бундай,
 Бундай қилиб чаладир.
 «Муножот» деб отини,
 Матмуса куй чалибди.
 Қулоқ солиб хотини,
 Роса қойил қолибди.
 Депти:
 Раҳмат, шаҳарлик —
 Яхши чолғу берибди.
 Фақат битта нарсага
 Ақлим етмай турибди.
 Бир маҳал бобомда ҳам
 Шундай чолғу бор эди.
 Эсимдан адашмасам,
 Ўша ҳам дутор эди.
 Лекин у чалмай туриб,
 Қулоғини бурарди.
 Бармоғи ҳам манов ип
 Устида югурарди.
 Сен бўлсанг, битта ерни
 Тутганча қолавердинг.
 Бир хил тинғир-тинғирни
 Қўймасдан чалавердинг.
 Жаҳли чиқиб Матмуса,
 Хотинини сўкибди.
 Кетган қўйи учун ҳам
 Аламини тўкибди:
 «Эй, хотин, сен эрингга
 Нодон гапни деб қўйдинг.
 Нима бўлди?
 Ё қариб
 Эс-ҳушингни еб қўйдинг?
 Бобонг қўли дуторда
 Югурса, югургандир.

Шўрлик керак пардани
 Тополмай қидиргандир.
 Энди мен чалганимда
 Оғзингни юм, жим, депти.
 Бобонг парда қидирган,
 Мен уни топдим, депти.
 Матмуса шундай қилиб,
 Кўкрагинни керибди.
 Эрини доно билиб
 Хотин ҳам тан берибди.
 Алқисса шу:
 Машшоқлар —
 Қидиришни ташласин.
 Керак пардани топган
 Матмусалар яшасин!

10. Тандир кийган Матмуса

Ўзи тандир қуролмай,
 Кўниб охир тақдирга,
 Шаҳар томон йўл олди
 Матмусавой тандирга.
 Тандир бозор қизиган,
 У тушгача айланди.
 Ва ниҳоят бозорнинг
 Зўр тандири сайланди.
 Чертса, уч кун жаранглар,
 Бир умрга етади.
 Лекин уни қишлоққа
 Қандай олиб кетади?
 Уйлаб кўрса, эшакка
 Ортмоқнинг йўқ чораси.
 Ортганда ҳам арқонлаб
 Тортмоқнинг йўқ чораси.
 Аҳли бозор йиғилди,
 Қизиб кетди маслаҳат.
 Барчада бир шу ташвиш,
 Ҳаммада шу ўй фақат.
 Кенгашилди, ўйланди,
 Миндирилди охири
 Эшагига — Матмуса,
 Матмусага — тандири.
 У шод, бундоқ тadbирни
 Топмас энг зўр топқир ҳам.
 Ўзи яёв қолмади,

Зап ўрнашди тандир ҳам.
 «Ҳайё-ҳайт» деб йўл олди
 Донишқишлоқ томонга.
 Мана, тандир ичидан
 Қараб борар осмонга.
 Ҳар қанчаки интилар
 Матмуса йўл кўролмас.
 Менинг уйим қайда? — деб
 Одамлардан сўролмас.
 Кетиб борар таваккал,
 Кўкка қараб «Тангрим! — дер, --
 Мени қилма шарманда,
 Эшагимга ақл бер».
 Бедапоя кўрганда
 Эшак шўрлик нетади?
 Қишлоқ қолиб мағрибда,
 Машриқ томон кетади.
 Кун ботару шом тушар,
 Юлдуз чиқар осмонга,
 Ҳамон борар Матмуса,
 Етмас манзил-маконга.
 Дейдиларки, то бу дам
 Йўлда эмиш Матмуса.
 Боши ҳам йўқ, чеки йўқ
 Чўлда эмиш Матмуса.
 Аё дўстлар, адашган
 Бир мўминдан кулмайлик.
 Матмусадек ўзимиз
 Тандир кийган бўлмайлик!

1976—1984

Сен менга тегма

Азиз китобхон,
 Қулоқ бер менга!
 Бир кичик дoston
 Сўйлайин сенга.
 Ўзингдан ўзга
 Билмасин ҳеч ким...
 Мен бир колхозга
 Бориб қайтгандим.
 Чекиб кўп малол,
 Жуда толибман.

Қайтибоқ дарҳол
 Ухлаб қолнбман,
 Бир туш кўрибман,
 Кўп таажжуб туш.
 Таъбири, билмам,
 Хуш ёки нохуш.
 Тўс-тўполон, дашт,
 Чор атроф очиқ.
 Борлиқ аралаш,
 Олам қоришиқ.
 Бебош, безга
 Турфа хўжалик.
 Ҳар ким ўзига
 Излар ўлжалик.
 Гоҳ келар кулги,
 Гоҳ кўнгил зада,
 Қўнгли чоғ тулки
 Товуқхонада.
 Мушуклар бунда
 Ухлаб семирар.
 Сичқонлар тунда
 Буғдой кемирар.
 Қўй сўйиб, ёзиб
 Тўкин дастурхон,
 Қашқирни този
 Қилмоқда меҳмон.
 Қичқираман: ҳай,
 Бормисан, чўпон!
 У чиқар шошмай,
 Ёпнииб чопон...
 Дер: одат шундай,
 Сира ғам чекма.
 Мен сенга тегмай,
 Сен менга тегма...

Бу қандай одат,
 Бу қандай савдо!
 Бу ахир, офат!
 Бу ахир, бало!
 У сўз демай, жим
 Қўл чўзди: Қара!
 Ҳайҳот, қарадим,
 Бу не манзара!
 Девпечак учун
 Баланд сўрилар,

Асал қутида
Қовоқ арилар...
Қийиниб укпар,
Чўп ушлаб қўлга,
Қўшиқ ўргатар
Укки булбулга.
Мен қичқираман:
Бормисан, боғбон!
Бу қандай чаман,
Бу қандай бўстон?
У дер (камондай
Қомати эгма):
Мен сенга тегмай,
Сен менга тегма...

Боғбон шундай дер,
Жўнар қошимдан.
Муздек қора тер
Қуяр бошимдан.
Шу пайт қайдадир
Янграр қўнғироқ.
Дилим айтадир:
Уйғоқсан, уйғоқ.
Бош кўтардим, воҳ,
Хайрият, тушим.
Қўл-оёғим соғ,
Жойида ҳушим.
Лекин бу ёқда
Чириллаб ҳамон,
Она товуқдай
Қақшар телефон.
Биламан, бугун
Кечқурун мажлис.
Мени шу учун
Чақирар раис.
Борсам, гапирсам,
Сўзларим нордон,
Мен ҳақда у ҳам
Гап айтар ёмон.
Бор менда айблар,
Биламан ўзим.
Энг сози — мен кар,
Кўрмайди кўзим.
Дедим: ҳар қалай
Терс тўнни кийма.

«Мен сенга тегмай
Сен менга тегма».

Нетай, ўзимга
Балони ортиб? —
Ётдим, устимга
Кўрпани тортиб.
Лек тинч йўқолди,
Чақди тўшагим.
Ичим ўт олди,
Ёнди юрагим.
Йигит ғурурим
Қўлимдан тортиб,
Ўрнимдан турдим,
Кўрпани отиб.
Асаб портлади,
Бўлди сабр адо.
Мени чорлади
Ички бир садо:
«Агар ҳалолсан,
Тилингни тийма!
Битсин йўқолсин —
«Сен менга тегма!»

209

1977

Қумурсқалар жанги

Бир туп олма узра кеча
Жуда катта жанг бўлди,
Бошлар кетди неча-неча,
Неча оёқ ланг бўлди.

Ҳашаротлар урушгани
Даҳшат экан,
Қарадим.
Охир битта қумурсқани
Ушлаб олиб сўрадим:

— Сўйла,
Нечун бу можаро?
Нимадандир бу нифоқ?
Қумурсқалар аҳли аро
Зўр эди-ку иттифоқ?

1383 — 14

Қумурсқавой душманидан
Узиб олган оёқни —
Туфлаб,
Одам тили билан
Тушунтирди нифоқни.

«Асли бизлар
Бир таң, бир жон,

210

Бир уядан чиққанмиз.
Бир чўп топсак,
Кўрсак бир дон,
Бир кавакка йиққанмиз.

Шу пайтгача бир саф бўлиб,
Не иш қилсак тенг қилдик.
Бугун бир иш сабаб бўлиб,
Уч гуруҳга айрилдик.

Кеча бир гап топди бизнинг
Тунги соқчи — тингчимиз.
Эшитдигу ҳаммамизнинг
Барбод бўлди тинчимиз.

У тун бўйи бедор бўлиб
Кўкка қараб юрибди.
Унда сонсиз дон сочилиб
Ётганини кўрибди.

Қумурсқалар бугун тонгда
Эшитиб бу хабарни,
Нўлга чиқдик ўша онда
Кечиктирмай сафарни.

Аҳд қилганга ёр дея бахт,
Тупроқ ошдик,
Қум ошдик,
Ниҳоят, шу катта дарахт
Танасига тирмашдик.

Мақсадимиз шу нарвондан
Етмоқ эди осмонга...
Аммо бир йўл
Ногинҳондан
Бўлинди уч томонга.

Бир саф йўлни ўннга бурди,
Бошқа йўлга боқмади.
Бир саф эса чапга юрди,
Ўнг уларга ёқмади.

Мен танладим ўрта шохни,
Энг тўғри йўл менга шул.
Эргаштириб минг ҳамроҳни,
Тик осмонга солдим йўл.

211

Аммо қанот қоқди дарға,
Ғазаб билан бонг урди.
Ўнгу сўлдан кетганларга,
Қайтинг, дея буюрди.

Сўнг деди:
Биз қумурсқалар
Тўғри йўлдан юрамиз.
Ким шу йўлдан юрмаса гар,
Битта қўймай қирамиз.

Бурғу чалди бизнинг подшоҳ,
Жангга кирдик баробар.
Шундан дарахт бўлди жанггоҳ,
Мозор бўлди саросар».

Диққатимни тортди шу пайт
Қанотли шоҳ қумурсқа.
Учиб-қўниб, у пайдар-пай
Чорлар эди урушга.

Қараб турдим бир нафас тек,
Сўзи қизиқ кўринди,
Яқин борсам,
Темучиндек
Кўзи қисик кўринди.

Узоқ-яқин тарихларга
Мени хаёл учирди.
Кўп даҳшатни митти дарға
Хотирамга туширди.

Чидолмадим.
Чертки солиб

Йўқотдим бу бадбахтни.
Сўнг
Супурги, оҳак олиб
Оқлаб қўйдим дарахтни.

1977

212 Ёмоннинг сўзи

Сен яхшисан,
Мен ёмондирман,
Сен борсанки, мен омондирман.
Мени қаттол яратган ҳаёт,
Сени қилган ожиз, бенажот.
Сен — ниҳолсан, заволинг ўзим,
Сен — тириклик, мен эса — ўлим.
Кундуз бўлсанг, мен тун бўламан,
Сен бор бўлсанг, бутун бўламан.
Беомонман, лекин омонман,
Чунки сендек мен ҳам инсонман.

Бу оламнинг даргоҳи кенгдур,
Яхшисию ёмони тенгдур.
Қуёш кезиб кўкда саросар,
Нур сочади бизга баробар.
Фақат менинг қўйнимда тош бор,
Бундан сенинг кўзингда ёш бор.
Сен тутгансан қўлингга чироқ,
Мен қўйганман йўлингга тузоқ.

Мен ёмонман,
Жуда ёмонман,
Аввалига ожиз илонман,
Омон бўлса бу бошим менинг,
Боис раҳминг — қўлдошим менинг.

Бир кун бўлиб улкан аждаҳо
Бўлажакман қаршингда пайдо.
Шунда ўткир тишларим санчар
Сенинг юмшоқ кўксингга ханжар.
Лек ҳозирча борман, омонман.

Мен яшайман, гарчи ёмонман.
Бордир менинг ҳаётга ҳаққим,

Чунки мен ҳам бир тирик жонман.
Солोलмайсан бошимга соя,
Мендан ҳужум, сендан ҳимоя.
Дунё иши шу асли, ошнам,
Ёмондан даф, яхшидан чидам.

Сен яхшисан,
Мен ёмондирман,
Сен борсанки, мен омондирман.
Тилагим, сен доим бор бўлгин,
Аммо мендан миннатдор бўлгин,
Мен бўлмасам, эй яхши одам,
Дод деб қочар эдинг дунёдан.

1978

Ленинни ўқиш

214

Талабалик умрининг кечалари чароғон,
Жаҳон илмин дафъатан қамрамоқ тилар хотир.
Мана, уйқуни ҳайдаб ярим тун толиб ўғлон
Ленин китобларини мук тушиб ўқиётир.

Йигитчага осонмас, эрта тонгда имтиҳон,
Мураккаб жумлаларининг соддароқ баёни йўқ.
Сатрлар тўлқин урган сирлар тўла бир уммон.
Еш онг ариқчасига жо қилмоқ имкони йўқ.

Ва лекин илож қанча, фалсафа мажбурий фан,
Толиб йигит ҳарф ба ҳарф ёдлашга уринади.
Ҳаёлда фақат синов, бош кўтарса китобдан
Золим профессорнинг сўроғи кўринади.

Толиб ўғлон, сўзимга қулоқ бергин бир нафас,
Ўйламаким бемаҳал панд-насиҳат қиларман.
Лениннинг китобларин мажбурий билиб эмас
Қутлуғ эътиқод билиб ўқишингни тиларман.

Билсанг агар, Ленинни ўқимоқ бир замонлар
Салтанат даргоҳида улуғ жиноят эди.
Боболаримиз учун уни этмак муқаррар
Адолат тангрисига дилдан ибодат эди.

Яширин давраларда Ленинни ўқиганлар,
Муқаддас қасам каби жо қилганлар юракка.
Қўрғошиндан ҳарф ясаб, сўзлардан ўқ қилганлар
Инқилоб милтиғидан истибдодни урмакка,

Инқилоб давом этар етмиш йил сўнгида ҳам,
У сўзлар керак яна — одил ҳақ ва мардона.
Биз қурган ҳаёт асли тажрибадир муаззам,
Осон зафарлар эса хаёлдаги афсона.

Толиб ўғлон, сен ҳазир йўл бошида турибсан,
Қўлингга ўқув қуроли эмас, ҳақиқий қуроли.

Умринг бойлиги ҳозир негаки улгурибсан,
Келажак жанглар учун Ленинни ўрганиб ол.

Ленинни ўрганиб ол, йўлингдан чиқар ҳали
Ҳаётимиз ёвлари бири биридан беор.
Мана бу тайёр турган дунёни ҳам ютгали
Қорин қўйган юлғичнинг буржуйдан не фарқи бор?

Мана, ўрмаловчилар жинсидан амалпараст,
Кичкинаси қурт эса, каттаси танк бўлади.
Сен буларнинг олдида бўлакўрма асло паст,
Босиб-янчиб, мажақлаб юқори интилади.

215

Бу эса давомчиси ўта сўллар зотининг,
Ҳарфхўрлик беқиёс, «хушёрлик» бениҳоя.
Қўйиб берсанг бундайлар Ленин таълимотини
Лениннинг ўзидан ҳам қилаберар ҳимоя.

Хушёр бўл! Сафсатабоз, номарду тили ботир,
Ёқанга таҳқир муҳри ёрлиғини қадайд.

Чет тилини ўргансанг сени космополит дер,
Ўз тилингда сўзласанг миллатчи деб атайди.

Кичкина бир халқнинг ҳам каттакон ғурури бор,
Бу ҳам Ленин сўзидир, юрагингга ёзиб қўй.
Шу табаррук ғурурга бермоқ бўлсалар озор,
Доҳийнинг сўзи билан уларни ўтқазиб қўй.

Дўппини келтир деса бош олиб келмоққа шай
Қалтабинга жавобни ўхшатиб бермоқ учун,
Қичқирса минбардан у худди даканг хўроздай,
Ленин бундай демаган, дея ҳайқирмоқ учун.

Фарзанди бўлмоқ учун инқилоб қилган элнинг
Қалб милтиғингга ўқдек жо қил доҳий сўзини,
Йўқ, Ленини ўлган эмас, имоним комил, Ленин —
Бизларга зарра-зарра ташлаб кетган ўзини.

Ўзга тил, ўзга урф, ўзга анъана,
Ўзга табиатли халқлар ўғлимиз.
Ягона қисматнинг ҳукми-ла яна
Нечанчи бор ёндош тушди йўлимиз.

Олис Скопъенинг тош кўчалари,
Шаҳроҳ, Хрешчатик, Чорсу, Регистон,
Тюменнинг, Неванинг оқ кечалари,
Тонготар суҳбатлар... эсла, қадрдон.

Бир-бировга очдик дил сиримизни,
Баҳсларга ҳеч замон нуқта қўймадик.
Йироқда соғиндик бир-биримизни,
Дийдор кўришганда сира тўймадик.

Бизни ошно этган қалбдир шеърпараст,
Элликда кўнгилдан кетмаган ёшлик.
Алвонга ёзилган шиорлар эмас,
Юракка битилган буюк дарддошлик.

Етти ёшда эдик қирқ учинчи йил
Биринчи синфга қўйгандик қадам.
Она диёрингни маҳв этган қотил
Ўқидан Киевда йиқилди отам.

У пайт биз оч, юпун, кўзимиз дардлик,
Гўдак аромонимиз, ўйимиз билан
Бошоқ териб, пахта чопиқ қилардик
Кетмонга етмаган бўйимиз билан.

Ўша пок болалик кетди қайларга?..
Эй, сен, битилмаган ўлмас дostonим —
Малласоч, мовий кўз болакайларга
Она бўлгай менинг Ўзбекистоним.

Йиллар ўтди, бизлар улғайган каби
Улғайди ёнма-ён бизнинг қардошлик.
Тошкент фалокати, Чернобиль гами
Кўнглимизга солди яна дарддошлик.

Оламда не қудрат бордир, аслида
Эллар бирлигидан кўра кучлироқ?!
Унга битсам дейман улуғ қасида
Баландпарвоз гапдан қўрқаман бироқ.

Қўрқаман, оталар ёди бор қутлуғ,
Мен не табаррук сўз қилардим тортиқ.
Миллионлар қалбига муҳрланган руҳ,
Қон билан битилган меҳрдан ортиқ!

217

Азизим, шоирсан, булар барчаси
Мендан кўра кўпроқ ўзинга аён.
Шоир — ўз халқининг юрак парчаси,
Йўқ, у юрак бўлиб туғилган исён.

Жон риштамиз замин тубида боғлиқ,
Мовий кўзларингда ошкора кўрдим:
Ўзбекистон — сенинг кўксингда оғриқ,
Украина — менинг жафокаш юртим.

Қанча ардоқласам ўрмонларингни
Гулшан боғларимни шундай суярсан.
Англайман дилдаги армонларингни,
Тупроғим дардига сен ҳам куярсан.

Она тилинг учун ғам чекиб дилда
Нола қилсанг, кўкка учар фарёдим.
Етмиш етти пуштим сўзлаган тилда
Сўзлармикин яна етти авлодим?

Мен Киевга учсам йўлимда бесас
Орол кўзгусида жимирлар қуёш.
У Шевченко кўрган мавжли денгизмас,
У зор қўбўзчининг кўзидаги ёш.

Ҳаёт бешафқатдир, вақт эса қаттол,
Табнатга ўтмас зулму даъволар.
Биздан мерос қолар наҳотки беҳол
Нашаванд далалар, сувсиз дарёлар?!

Йўқ! Ҳеч ишонмайман! Имон бор! Халқ бор!
Метин иродалик ва олтин бошлик.
Қардошлик сидқи бор мангу устивор,
Бор азалу абад бизнинг дарддошлик.

Русмиз, молдаванмиз — замнимиз бир,
 Ҳиндумиз, испанмиз — битгадир ҳаёт.
 Киприқда томчидек қалқиб турган ер
 Буқун сену мендан кутмоқда нажот.

Насибамиз шудир, қисмат йўқ бўлак
 Чигал, таҳликалик замонамизда.
 Бу дардли дунёнинг куйчиси бўлмак
 Бор экан, азизим, пешонамизда.

Куйимизни куйлаб, созимиз чалиб
 Утармиз, қолажак курраи азим.
 Биз бир туп каштану мажнунтол бўлиб
 Боқий дарддошликка қилармиз таъзим.

Дорилфунунга

Яна йнгирмага — йнгит ёшимга
 Узоқ йиллар ўтиб қайтган бу куним,
 Таъзим қилиб келдим сенинг қошингга
 Азизим, мунисим, дорилфунуним.

Недирсан? Олисга ундаган садо
 Ё олис йиллардан чорлаган уним,
 Сени соғинаман ва икки дунё
 Сенга интиламан, дорилфунуним.

Болангман, бор ҳали ўзингга ҳамдам
 Шўхлик, эркалимим, андак жунуним.
 Қим бўлсам, не бўлсам ва қайда бўлсам,
 Сен мени тергаб тур, дорилфунуним.

Ҳаёт бешафқатдир, яшаш мураккаб,
 Ёзолмай гоҳ дилга чўккан тугуним.
 Илтижо қиларман, бедор юракка
 Қудрат бер, ёшлигим — дорилфунуним.

Ҳали бу оламга саволим кўпдир,
 Хаёлим қушида йўқ лаҳза қўним.
 Яна шам чироғинг керак бўлибдир,
 Йўлимни ёритгин, дорилфунуним.

Шеър у ишқ, бахт, қувонч — дунё бири кам,
 Фақат эътиқодим — танҳо бутуним.

Қалбим тубидағи энг ёруғ нуқтам —
Сенга сиғинаман, дорилфунуним.

Эзгулик соғинчи ўртаб кўнглимни
Бош уриб қошингга келган бу куним —
Сидқимни қабул эт, тарк этма мени,
Азизим, мунисим, дорилфунуним.

* * *

Инсон феъли ажабдан ажаб,
Йўқдир унга мезонсиз олам.
Юлдузларни ўлчар ботмонлаб,
Қаричлайди чексизликни ҳам.

Ўзи эга, ўзи қул мангу
Ўзи топган ақидаларга,
Не дей, ҳатто мангуликни у
Бўлиб чиққан дақиқаларга.

Дақиқадан соатлар йиғиб,
Кунлар тузиб ой жам қилади.
Йиғламайди умр ўтди деб,
Йил ўтди деб байрам қилади.

Кўпайса-да ажинлар ҳарчанд,
Оқарса-да йиллардан боши,
Қувонади — кўпайди фарзанд,
Севинади — улғайди ёши.

Бу туганмас орзу-ҳавасда
Бор умидбахш имонга асос.
Инсон ўлмас.
Аста ва аста
Фарзандларга ўтади, холос.

Қуролсизланиш

Бир ўрмонда яшар эди икки қабила,
Динозавр, мамонт овлаб бирликда омон.
Не ўзлдию бир ов лоши талоши ила
Икки томон жангга кирди қаттол, беомон.

Тил-забонсиз ваҳший тўда, ёввойи аждод
 Қон исидан маст — бир-бирин қириб ташлади.
 Бу қирғинда омон қолган икки одамзод
 Бир-бирига қараб аста юрабошлади.

Ана, улар бир-бирини ўлдирар ҳозир,
 Ер юзида инсон насли тугайди буткул.
 Шу пайт ногоҳ бир тўхтаб қолди-ю, оғир —
 Чўқморини секингина ерга қўйди ул.

Рақибчи-чи? У ҳам сизди бу не ишора,
 Қўлидаги қирра тошни нарига отди.
 Икков қўлни қўлга берди, шундан иборат
 Хайвонликдан озод бўлди инсоннинг зоти.

Миллион йиллар ўтди, одам наслига, ажиб,
 Тарих бўлди инсонликдан ортга тисланиш.
 Халтасига тош йиғдию бўлмади насиб
 Инсонликка қайтиб яна қуролсизланиш.

Тақдир ҳукми ила яна қилди рўбарў
 Уша ваҳшат ўрмонида тимсол икки жон.
 Букун бир бор ғолиб келди инсоний туйғу,
 Тошни ерга отмоқ бўлди иккала томон.

Бу янги бир тарих бўлгай! Қани бир йўла
 Ушалса минг йиллик орзу, тузалса янглиш.
 Насиб бўлса шуҳба тўла, душманлик тўла
 Юракларга ёвузликдан қуролсизланиш.

Музлар эрир инсон насли бўлмагай ҳариф,
 Меҳру инсон уст бўлгаю кимлар ост бўлгай.
 Олқиш сенга одамизод, эй зоти шариф,
 Инсонликка қайтган кунинг шояд рост бўлгай.

Биздан кейин ҳеч бир авлод қайта қурмасин

Олғир учун қайта қуриш —
 Бир қозон шўрва,
 Элдан бурун коса олиб
 Чопмоқ бўлади.
 Худбин учун қайта қуриш —
 Каттакон кўрпа,

Бир амаллаб ўз устини
Епмоқ бўлади.

Жоҳил учун қайта қуриш —
Найза урмоқдир,
Энг қобул, энг пок юракни
Нишонга олиб.
Бизнинг даврон келди дея
Димоғи чоғдир,
Биладики, тош биллурдан
Ҳамиша ғолиб.

221

Қайта қуриш —
Сафсатабоз учун бир чолғу,
Унга эски оҳангларни
Тез жо қилади.
Бир хил тинғир-тинғирини
Чалабериб у,
Энг табаррук қўшиқни ҳам
Расво қилади.

Бюрократга қайта қуриш —
Дорбозлик демак,
Мувозанат лангарини
Қаердан тутсин.
Бугун омон, эрта тамом,
Ширин жон ҳалак,
Тарих ортга қайтмас,
Шўрлик нимани кутсин.

Қайта қуриш —
Омади йўқ, шоирга — қудуқ,
Искандарнинг шохи бор деб
Секин айтади.
Бу қудуқда қамиш унмас
Гапдан фойда йўқ,
Фақат қорин шишганини
Ёзиб қайтади.

Бу бошлиққа қайта қуриш —
Шахмат ўйини,
Ҳар кун шахмат доналарин
Қайта терар у.
Коллегия эслатади
Девлар тўйини,

Нечта жонни янчганидан
Рапорт берар у.

Кўр тутганин қўймас экан,
Эшитганин кар,
Бу одамнинг миясида
Беш-ўнта шнор.
Коммуна деб атар бўлса
Очликни агар,
Принципга содиқ —
Очдан ўлар бахтиёр.

222

Бу олимни —
Замбаракка ўхшатиш мумкин.
Орқа билан жангга кирар —
Сабаби аён.
У орқага қараб туриб
Ўтмишнинг мулкин
Тўпга тутса
Қолар тарих ўрнида тўзон.

Ҳаммадан ҳам кимга қийин?
Нодонга қийин.
Қайта қуриш нодон учун
Қоронғи зиндон.
Ақл ишлатмоқ керак энди,
Ўрганмаган ул,
Бундан кўра калтак еган
Минг марта осон.

Дерлар: урсанг эти қотар,
Гар сўксанг — бетн,
Одамзод ҳам айланар ер
Курраси билан.
Бу кас аввал орден билан
Мақтанар эди,
Бугун эса мақтанади
Гурраси билан.

Ҳар оғизга бир-бир қуйдик
Биз аччиқ дори,
Ўзимиз-чи? Ўзимизга
Не қайта қуриш?
Биз учун у омбир!
Оғриқ тишлар қатори,

Миямизда занглаб қолган
Михни суғуриш.

Қайта қуриш — кетмон,
Бир вақт пастдан юқори
Қазилган у терс ариқни
Ўрнига буриш.
У бульдозер.
Манманликдан топилган бари
Иллатларни кечаги кун
Жарига суриш.

223

Хўжакўрсин қабристонини,
Ёлғон мазори,
Эгасизлик гўрин яшаш —
Бу қайта қуриш.
Олам аро уч минггинчи
Йиллар сардори,
Ватанга мос ўрин яшаш —
Бу қайта қуриш.

Мен учун у деразадан
Қирган шамолдир,
Бу шамолдан қоғозларим
Афтодаҳолдир.
Улар учар, мен ортидан
Қараб тураман,
Шеърим, энди мен ҳам сени
Қайта қураман.

Кунлар кўрдик,
Остонада турган истеъдод
Бизнинг кўрган у кунларни
Қайта кўрмасин.
Шундай қайта қурайликки,
Энди умрбод,
Биздан кейин ҳеч бир авлод
Қайта қурмасин.

Эски ҳаммом, эски тос

Қайта қуриш хусусида
Олам узра жарангос,
Давраларда баҳслар қизғин,

Баҳсларда зўр эҳтирос.
Кўп орзулар топди ҳаёт
Кўзгусида инъикос,
Аммо бизнинг томонларда
Ҳали фақат гап холос,
Ҳаёт эса ўша-ўша:
Эски ҳаммом, эки тос.

224

Аввалгидек йил бошида
Йил режасин бичамиз,
«Бажарамиз» қасамини
Кўк чой каби ичамиз,
Сўнг ўн бир ой сусткаш умр
Дарёсида кечамиз,
Йил сўнгида: «ҳайда-ҳайда»,
Ой сўнгида: «бос-ҳа, бос!»
Қондамиз ўша-ўша:
Эски ҳаммом, эски тос.

Биз мажлиссиз яшолмаймиз,
Мажлисга ҳам план бор,
Мажлис дема — кураш! Сени
Пийпалашга гилам бор,
Содда бўлма, у гиламга
Тайёргарлик билан бор,
Чап беришни, чалишни бил,
Жавоб зарбин ўрган хос.
Ишни бўлса... иш маълум гап:
Эски ҳаммом, эки тос.

Кимга керак ташаббускор,
Билгувчи йўл-йўриқни?!
Ташаббускор ишни бузар
Кутмай юксак буйруқни.
Бизлар эсак — камтар одам
Қовуштириб қуллуқни,
Жим турамиз, биламиз-да,
Жим туришга бор асос.
Бизга асли жуда мабқул:
Эски ҳаммом, эски тос.

Қандай асос, дерсиз. Раҳбар
Сўзи доим сўз бўлган,
Унга «қарши», «бетараф» йўқ,
Овоз доим юз бўлган,

У истаса икки беш қирқ,
 Икки ўн тўққиз бўлган,
 Тарихга боқ, раҳбарингни
 Шаҳаншоҳга қил қиёс,
 Аъёнлару гумашталар:
 Эски ҳаммом, эски тос.
 Кимки баланд учмоқ бўлса,
 Бўлса ҳам у отамиз,
 Асло парвоз қилдирмаймиз,
 Оёғидан тортамыз,
 Амаллаймиз, бўйнига бир
 Маломатни ортамыз,
 Деймиз, сени биз эҳтиёт
 Қилмоқдамиз, Мирғиёс,
 Баланд учма! Тинч сенга шул:
 Эски ҳаммом, эски тос.
 Бозоримиз ўша бозор,
 Олой, Эски Жўвамиз,
 Мақол ўша, пул бўлса гар
 Чангалдадир шўрвамиз,
 Бир тўрва пул билан тушсак,
 Тўлиб чиқмас тўрвамиз,
 Баракалла эпчил йингит,
 Қандингни ур, Саидваққос,
 Қасбинг ўша, нафсинг ўша:
 Эски ҳаммом, эски тос.

Дўконимиз ўша дўкон,
 Унга ҳам ҳеч ривож йўқ,
 Пул чангаллаб, кўнгилдаги
 Мол топнишга илож йўқ,
 Турмуш дерлар, бола-чақа,
 Кимда ҳам эҳтиёж йўқ,
 Ҳар юлғичга қуюқ салом,
 Ҳар ўғридан илтимос,
 Ҳолатимиз ўша-ўша:
 Эски ҳаммом, эски тос.

Содда, мўмин одамлармиз,
 Кўнгилда йўқ, киримиз,
 Олам ҳайрон, англолмас не
 Бу юввошлик сиримиз.
 Биз жим турдик, ўлди Орол,
 Битди Аму, Сиримиз,
 Авлодларга қолар бўлди

Заҳарлаган ер мерос,
Дод фарёддан не наф, амал —
Эски ҳаммом, эски тос.

226

Фарзандларни биз не учун
Келтирамиз дунёга?
Ақлу қалбин, умру бахтин
Тўлдирмасак зиёга,
Туғдирмоғу туғмоқ биздан,
Қолган умри худога,
Яна бахтли болаликдан
Солурмиз айюҳаннос,
Наҳот бўлгай эртамиз ҳам:
Эски ҳаммом, эски тос.

Хўп иш бўлди, ўзбекмас деб
Айтдик Ибн Синони.

Гар мўъжиза тирилтирса
Ул табаррук сиймони,
Болаларнинг ўлимидан
Қирқ газ сакраб имони,
Дерди, наслим, билмадим ё
Папуасми, эскимос.
Гаплар ошкор, ишлар эса
Эски ҳаммом, эски тос.

Бизга ишдан ҳеч гапирманг,
Гап сотишга устамиз,
Юк тортишмас, бировларга
Юк ортишга устамиз,
Улганларнинг орқасидан
Тош отишга устамиз,
Тиригида деймиз фақат
Пайғамбарлик сизга хос,
Ялтоқилик ўша-ўша:
Эски ҳаммом, эски тос.

Дилимизда гапимиз кўп,
Айтган билан битмайди,
Лекин дардлар чорасига
Гапнинг ўзи етмайди,
Бундан буён аравада

Жим ўтириш кетмайди,
Йўқса, тарих бир кун биздан
Олажакдир алқасос,
Насибамиз бўлгай мудом:
Эски ҳаммом, эски тос.

Диагноз

227

Қишлоқ докторининг айтганлари

Ҳамма билар:
Тиббий илмда
Овруподан анча йироқмиз.
Ҳамма бало, менинг наздимда,
Диагноз қўйишга нўноқмиз.

Дейлик,
Бемор бошида оғриқ,
Бу — чарчоқдан.
Ким дер: дам олгин?
Юборамиз, текширмай ортиқ,
Думбасидан тўртта анальгин.

Касал кўриб,
Айтамиз — буйрак!
Нақ Луқмоннинг ўзи сингари.
Ўлигини сўнг ёриб кўрсак,
Илма-тешик чиқар жигари.

Э, жигарнинг иши кўп нозик,
Қишлоқда йўқ, асли, соғ одам.
Дейлик,
Тўғри диагноз қўйдик,
Тепки еймиз райком тоғадан.

«Сиёсий онг қани, — дейди у,
Деҳқон соғлом!
Деҳқон — чавандоз!
Далада йўқ заҳарлик дору,
Диагнози шамоллаш деб ёз!

Сариқ касал кўпми? Камайтир.
Чорани мен айтмай ўзинг топ.

Мен эмас, сен докторсан, ахир,
Уқиш керак газет ва китоб.

Не ёзилган анув шнорда?
«Пахтазор — бу жанггоҳ», бўлсин ёд!
Дард саналмас ёмғиру қорда
Пахта териб орттирилган бод.

228

Шундоқ,
Бизлар тиббий илмда,
Овруподан анча йироқмиз.
Ҳамма бало, менинг наздимда,
Диагноз қўйишга нўноқмиз.

Ҳолимиз шу,
Не узримиз бор?
Бизнинг хато завол деган сўз.
Аслида-ку, жамият бемор,
Қимлар қўяр унга диагноз?

Уни даво қилгувчи кимлар?
Не савдолар бордир бошида —
Биз сингари ношуд ҳақимлар,
Зўр тағолар турса қошида.

Жарроҳ тиглик фузало бир кун,
Айтмасин-да, ўтиб замонлар:
— Бу юрт дарди бошқа эди-ку,
Ҳайф сизларга, жоҳил луқмонлар!

Уятчанлик

«Тоифалар» китобидан

Бу қалтис дард,
Зийрак бўлинг,
Белгилари аёндир:
Бош сал эгик, қўл кўкракда,
Тил сучук, юз алвондир.

Уларга кўп дуч келганман,
Кўнглим дарҳол сезади.
Уятчанлар одоб билан
Юрагимни эзади.

Мана унга қаранг!
 Хушрўй,
 Мўмингина боладир.
 Порахўрмас, қўлингизни
 Қайтаролмайоладир.

Содда йигит туғилмаган
 Уғли учун уй олди.
 Лекин кўчиб боргани йўқ,
 Уз уйи бор, уялди.

Дўкондор ҳам кўп уятчан.
 Қизил қоғоз қасдида
 Бош кўтармас.
 Икки кўзи
 Пештахтанинг остида.

Бу — отадир,
 Аслида у
 Оталикка яролмас.
 Дада, дея чопиб келган
 Боласига қаролмас.

Ҳамкасбим бор —
 Соҳиб зиё,
 Эл дардини туёлган.
 Лекин ҳақ сўз айтмоққа у
 Катталардан уялган.

Бу амалдор кўтарилган
 Қимларгадир суялиб.
 Трамвайда юрмайди ҳеч
 Халойиқдан уялиб.

Унга сира иш тушмасин,
 Бағринг қонга бўялар.
 «Хўп» дегани тортинади,
 «Йўқ» дегани уялар.

Мулойим зот сеҳргардир,
 Нақд қурбони бўларсиз.
 Қулиб туриб пичоқ урса,
 Раҳмат айтиб ўларсиз.

Уятчанлик эга шундоқ
 Киши билмас қувватга.

Бир уятчан бутун элни
Қўяолар уятга.

Биз улардан кулсак, нчда
Улар биздан кулади.
Бу касални йўқ қилмасак
Жуда уят бўлади.

230

* * *

Амалдорлар талашиб ўрин,
Бир-бирининг қуритар шўрин.

Тентак бермай тентакка тўрин,
Қуритади тентакнинг шўрин.

Шахматчилар излашиб зўрин,
Бир-бирининг қуритар шўрин.

Олим топиб олимнинг ғўрин,
Қасбдошининг қуритар шўрин.

Қассоблар-ку, ҳаммадан бурун
Танишининг қуритар шўрин...

Шоирлар-чи? Бериб қалб қўрин,
Шеър ёзмоқнинг ўрнига, кўринг —

Улмай туриб талашиб гўрин,
Бир-бирининг қуритар шўрин.

Ажаб эрмас

Завқиёна

Бу кунлар катта йўлда
Бир довон бўлса ажаб эрмас,
Муқаррар ортида йўл
Кенг, равон бўлса ажаб эрмас,
Фаровон юрту олам,
Тинч жаҳон бўлса ажаб эрмас,
Биз этган барча орзулар
Аён бўлса ажаб эрмас.

Не ишлар кечди бошлардин,
 У кунлар қайтмагай зинҳор,
 Улуғвор танга энди
 Номуносиб тўн бичилмас тор,
 Унут бўлгай чекилган дард,
 Жароҳат, кулфату озор,
 Кўнгилда қолмагай ҳеч доғ,
 Ғубордан тоза бўлмоқ бор,
 Булут даврон шамолида
 Ниҳон бўлса ажаб эрмас.

Сен эй, сен она юртим,
 Кўҳнаю ёш Ўзбекистоним,
 Ҳамиша сен ўзингсан
 Бонси ашъору дostonим,
 Гурурим, номусим, шодлик, ғамим,
 Ободу пайхоним,
 Қўтар бошингни мағрур,
 Ҳақлисан, шавкатли деҳқоним,
 Бошингда шиша янглиғ
 Осмон бўлса ажаб эрмас.

Қадим туркий мақол бор:
 Бел қолар, беткай кетар, дерлар,
 Умидли бу жаҳонда:
 Эл қолар, беклар кетар дерлар,
 Қолар дўстлик, садоқат,
 Таънаю кеклар кетар, дерлар,
 Оқар оққувчи дарё,
 Хас-чўпу чирклар кетар, дерлар,
 Бу кунлар эътиқодга
 Имтиҳон бўлса ажаб эрмас.

Яқин икки мингинчи йил,
 Ёруғ юз бирла киргаймиз,
 Саховат тўла дастурхон,
 Нону туз бирла киргаймиз,
 Салим имон аталган
 Йўлчи юлдуз бирла киргаймиз,
 Ҳақиқатга, адолатга
 Очиқ кўз бирла киргаймиз,
 Ки Завқий орзу этган
 Замон бўлса ажаб эрмас,
 Қариган чоғда Эркин
 Навқирон бўлса ажаб эрмас.

Девонаи ҳақгӯй

Яна сенинг тўнинг елкангда,
Сифмай қолдинг бу даргоҳга ҳам.
Лабда дардлиқ қимтилган ханда,
Ташқарига қўясан қадам.

232

Туққанингга ёқмас тўғри гап,
Шуни англаб етмаган бўлсанг,
Бу дунёда шунча йил яшаб
Дипломатлик аталган адаб
Кўчасидан ўтмаган бўлсанг.

Кўнгилдаги гапингни қачон
Кимга қандай сўзламоқ керак,
Ўзингга не фойда, не зиён,
Англамаган бўлсанг гар, демак —

Айб ўзингда,
Токи бу дунё
Тили бурроларга ёр экан,
Манманликдек тузалмас савдо
Одамзод бошида бор экан.

Токи бошлиқ зоти экан ҳақ,
Гапи гапу сўзи сўз экан,
Тўрдагилар ҳокими мутлақ,
Пастдагилар юмуқ кўз экан:

Пешонангга битилган аттанг,
Енгилмоқ бор доимо жангда.
Мудом сенинг қўлингга паттанг,
Мудом сенинг тўнинг елкангда.

Жаҳолат

Танишимнинг отаси ўлди,
Дўстлар дарҳол хабар олдилар.
Уч кун мотам — одам ёғилди,
Уч кун барча ҳамдард бўлди,
Тўртинчи кун ишдан олдилар.

Ёлғиз юрмас, дейдилар, офат,
Қўша келар донмо баю.

Мотам узра бу не фалокат —
Иш жойига тушган эмнш хат
Уқилди деб мозорда дуо.

Дуо билан қанчалик ишим!
Хурофотга азал нохушман.
Лекин менинг ўша танишим
(Бовар қилмам, наҳот янглишдим)
Қаттол эди бидъатга душман.

233

Даҳрийликда имони бутун
Битта бўлса шу эди шўрлик.
(Даҳрийлар кўп оламда турлик,
Мана, менинг бир қўшним учун
Тўю аза бир хил — ошхўрлик.)

Маъракага қўймасди қадам,
Таъзияда ақалли бир йўл
Қариялар кўнгли учун ҳам
Очмас эди фотиҳага қўл.

Биз ҳаммамиз динни афюн деб
Юз бурамиз холос, у эса —
Оят, ҳадис барин ёд этиб
Даҳрийликни эътиқод этиб
Афюнга ўт қўйди ҳаминша.

Мана, унинг отаси ўлди.
Ожиз қолди бир сўз айтишдан.
Одатдаги маросим бўлди,
Мозоратда дуо ўқилди,
Бошлиқ билиб ғазабга тўлди,
Даҳрий ўғил олинди ишдан.

Байрам қилди аҳли хурофот:
«Қофирнинг шу асли жазоси.
Бизга бўйин эгмади у зот,
Ҳали бу кам, бўлсин эҳтиёт,
Билиб қўйсин, недир хатоси!»

Таъсир қилди менга бу ҳолат,
Ғолиб келди яна жаҳолат...

Қарсақ ҳақидаги шеърга жавоб

Мен шеър ёзсам,
Уқисам уни,
Тинглаганлар қарсақ чалмаса.
Бирор кимса бирор сўзини
Ёнида ҳам сақлаб қолмаса.

234

Фақат биттагина бўз ўғлон
Уйга қайтгач, йиғласа тўлиб.
Йиғлаб-йиғлаб тонг бўзарган он
Уйғонса у Алпомиш бўлиб.

* * *

Кажфеъл, кажрафторлар тарбиясига
Каждумлар қисмати ибратдир аён.
Жаҳолат авжида ўз миясига
Ниш уриб қўяди баъзида чаён.

Денгиз ташлаб кетган кемалар

Қуни кеча эди,
Тўлқинларин
Қирғоққа уриб,
Маст туядек ҳайқириб,
Қўпиклар сочиб
Қўкка сапчир эди
Бу ерда Орол.
Ўзим кўрган эдим,
Кезиб юрган эдим,
Асов бу қудратдан
Ҳайрон турган эдим.
Мана энди
Қудрат ўрнида
Ҳоким сукунатга
Оқ қум бўлиб кўринган
Оппоқ уқубатга
Термуламан дол.
Нима қилиб қўйдик,
Сени, Она денгиз,
Нималар бўлмоқда ўзи,
Нималар?
Севги ташлаб кетган юракдек,

Болаликда бизлар ишонган,
Кейин ёлғон чиққан эртақдек
Она кафтидан айру,
Бола тафтидан айру
Уксик ва ғариб беланчакдек
Қум устида ёнбошлаб ётар
Денгиз ташлаб кетган кемалар.
Бир уйга ўт кетса
Айбдор изланар,
Бир кўзгу дарз кетса
Айбдор изланар.
Бир жонга зарб етса
Айбдор изланар.

Куйса бундоқ хону монимиз,
Чил-чил бўлса қутлуғ жомимиз,
Таҳликада қолса жонимиз,
Бу гуноҳнинг сўроғи борми?
Борми жаллод ҳукмига қонун?
Сўриб бўлсак дарёлар қонин,
Сабил этсак заминнинг жонин,
Оқ балонинг оппоқ бўрони
Қаро қилса юртнинг осмонин,
Қулфатларнинг адоғи борми?
Гуноҳимиз сўроғи борми?
Биз олмасак табиат ёнин,
Бизда бундоқ бўлмаса қонун,
У яратган бешафқат қонун
Маҳкум қилгай бизни оқибат.
Асрамасак Оролнинг жонин,
Чил-чил қилсак ҳаво қалқонин,
Оқ қум эмас, қорлар бўронин,
Ҳадя этса бизнинг адолат —
Сир-ку яна тўлиб оқадир,
Аму — Аму бўлиб оқадир,
Орол яна довул қоқадир,
Аммо инсон! Не қилар инсон,
Қуёши берк, одам йўли берк,
Ўз-ўзига сақлаб ўкинч, кек,
Денгиз ташлаб кетган кемадек,
Жим-жит чўлда қоларми ҳайрон?

Жумадан қолган одам

236

Бу сизга бир ҳикоя:
Чорак аср муқаддам
Усал ётар эди чол,
Сўнар эди мисли шам.
Узоқ-яқин авлодлар
Атрофида бўлиб жам
Видо айтар эдилар,
Қадлар эгик, кўзлар нам.

Кеча соппа-соғ эди,
Эй, воҳ, қисмат экан-да,
Ажал бўғиб турибди
Оғзи ошга етганда.
Фалак иродаси шу.
Не қилсин шўрлик банда,
Илож қанча, ўлим бор
Ҳамманинг бошида ҳам.

Ҳа, ўлим бор муҳаққақ
Ҳар кимсанинг бошида,
Лекин ўлмоқ савоб-ку
Пайғамбарнинг ёшида.
Яна эрта жума кун
Тургай меҳроб қошида,
Яхши кундан буюрди,
Мўмин эди ва ҳотам.

Кампир тахмонни очди,
Қафанликни олдилар.
Эркакларга тўн, белбоғ
Ахтаришиб қолдилар.
Қатта уй ўртасига
Ўликка жой солдилар.
Ҳовлию эшик олди
Супурилди зап шинам.

Қори почча келдилар
Дарбозадан йўталиб.
Ювғувчи ҳозир бўлди
Бўйрасини кўтариб.
Амма самовар қўйдн
Тарашани тутатиб

Тонгдан тумонат келса
Шошиб қолмаслик — шу ғам.

Қазноқдан чиқарилди
Маъраканинг уни ҳам,
Тугиб қўйилди тайёр
Домланинг туғуни ҳам.
Белгиланди ҳаттоки
Йигирманинг куни ҳам,
Ҳамма нарса бадастир,
Фақат битта ўлик кам.

237

Пуховой рўмол билан
Хола боғлади белни,
Хабарлашга бошлади
Ҳар ким ўз уруғ-элин.
Жанжаллашиб ҳам олди
Ўртада икки келин,
Алам ўтган ҳиқиллаб
Йиғлар эди: «Вой, додам!»

Ҳеч кимсанинг иши йўқ
Дардга мубтало билан.
Қизлар сандиқ билан банд,
Кампирлар дуо билан.
Бир вақт тунни уйғотиб
Чинқириқ садо билан
Чироқлари пирпираб
Келиб қолди «Тез ёрдам».
Ҳамма суюниб кетди
Деб ўйларсиз, бор бўлинг,
Ён қўшни Жаннат биби
Докторнинг тўсди йўлин,
Тўнғич қиз доно бўлиб
Тутди ҳамшира қўлин:
Игна санчиб қийнаманг,
Тайёр ётибди отам.

У доим оз оғриғу
Осон ўлим тиларди,
Бобомдек олтмиш учда
Улишини биларди.
Айниқса жума кунни
Қўп илтижо қиларди

Муроди ҳосил бўлди,
Оёқ чўзсин хотиржам».

Доктор қулоқ солмади,
Бўш келмади ҳамшира,
Бўш келмади ноль учга
Хабар қилган набира
Липиллаб турган у шаъм
Шу тун бўлмади тийра,
Қасал кўзини очди
Жумадан қолди мотам.

238

Эрталаб икки ўғил
Ишга кетди сўппайиб,
Девор тагида тобут
Қолаберди дўппайиб,
Юрганча юраберди
Икки келин хурпайиб
Жанжалнинг боисини
Икков ҳам айтмас, дам-дам.

Яна кўп жума ўтди,
Ой-йиллар ўтди қатор,
Саксон саккизга борди
Ўлдига чиққан бемор
Ҳар ёшига бир таноб
Боғ ўстирди мевазор.
Юзни мўлжаллаб турар
Жумадан қолган одам.

Набиралар сони ҳам
Юзга борди, чамаси,
Ҳар жума чол уйида
Йиғилади ҳаммаси.
Келар докторни қувган
Хонадоннинг аммаси
Кулиб-кулиб эслатар
Ҳар жума бўлар байрам.

Мана яшаб юрипти
Умри экан зиёда
Уни ўлди деганлар
Кўплари йўқ дунёда.
Жаннат биби жаннатга
Кетди бултур жавзода

Қорини ўн йил бурун
Олиб кетган зотилжам.

Бақар йили тупроққа
Қўйган гўрков дўстини
Чол ўзи тўғраб берган
Йил ошининг гўштини.
Қадрдондан ёлгор деб
Ўз қабрининг устини
Гул қилиб, тиклаб қўйган
Кичкина сарғана ҳам.

239

Чол айтар олтмиш уч не
Саксон саккиз нимадир
Улар гўё дарёдан
Сузиб ўтган кемадир.
У соҳилга етмоқ бор
Пайшанбадир, жумадир,
Лекин жадаллаштириш
Бунда не керак, бўтам?

Шошманглар, у дунёни
Қўрдим, унча ёқмади,
Равзан Фирдавс ичра
Оби кавсар оқмади
Қампирим дуруст экан
Хурлар менга боқмади
Аразладим, қайтвордим
Тўғри келмади Эрам.

Болаларим, сўнги гап:
«Ётиб қолсанг, ёт куймас,
Бир-бировни авайланг
Улган билан ер тўймас,
Энди сиз ўлтиринглар,
Мен ҳавода бир нафас...»
Деру ўрнидан туриб
Боғ сари қўяр қадам.

Амалдорнинг ўлимига

Дод, минг дод,
Мен йўқотдим азиз кишимни!
Улмай ўлгур,
Битирмасдан кетди — ишимни!

Қўғирчоқлар

Қўғирчоқ эмасмиз, дердилар аввал,
Ошкоралик даври бўлиб тобора —
Энди улар ўйин кўрсатган маҳал,
Иплари кўриниб турар ошкора.

240

Георгий Аъзамов хотирасига

Тундек қаро этиб юрагимни ҳам
Хабар етиб келди кечаси.
Менинг Жора исмлиқ укам,
Тожихон аканинг кенжаси...

Қадам қўйган эдинг шахмат тожининг
Қурашгоҳи остонасига.
Отанг манглайига сифмадинг,
Сифмадинг ўзбекнинг пешонасига.

Қайта туғиларми ўғлон сеннингдек,
Қанча юксак эди тилагинг
Юраги ёрилиб кетган лочиндек
Баландликдан ногоҳ қуладинг.

Мухлис эдим, ҳар бир ғалабанг
Менга эди мисоли тўйдек.
Сен музаффар кетдинг, биз эса, аттанг,
Бизлар сени бой бериб қўйдик...

* * *

— Орол ўлаётир,
Сир ўлаётир,
Ўлаётир заҳардан тупроқ.
Шоир бунга қарши не қилаётир?
— Шоир дафтарида каттакон сўроқ.
У фақат қичқирар:
Бундоқ бўлмайди.
Алам билан ёш тўкар, бироқ
Унинг кўзёшидан Орол тўлмайди,
Фақатгина ер бўлар шўрроқ...

Юбилей

Раис сўз беради,
Парвойи палак.
Минбарга бораман,
Гурсиллаб юрак.
Сизнинг шаънингизга
Сўз айтмоқ керак.
Тўрда ўлтирибсиз
Сиз кериб кўкрак
Умрингиз улўглик —
Ёшига етиб.

241

Ўлмаган қул борки,
Ёш тўйи қилар,
Қимлигин билмаган
Ўшанда билар.
Яйрайди хусусан
Сизнинг кабилар.
Мен энди не дейин,
Ўртоқ юбиляр?
Турибман ҳайъатнинг
Қошига етиб.

Ҳамиша ёр бўлди
Сизга фароғат,
Ўзни ўйладингиз
Дунёда фақат,
Ҳечкимга етмади
Сиздан манфаат,
Бир шогирд ўстирмай,
Эшитмай раҳмат
Келдингиз юбилей
Ошига етиб.

Мартаба, шон-шуҳрат,
Мол-давлат учун
Жон фидо этмоқни
Билдингиз қонун.
Ҳирс ила нафс бўлди
Сизга раҳнамун,
Муборак бу ёшга
Етдингиз букун
Қанча пок юраклар
Бошига етиб.

16—1383

Ҳали кўп юбилей
 Кўрарсиз, дуруст.
 Юзингиздан кетмас
 Ҳали қизил тус.
 Сиздан кўп «каромат»
 Кўради улус,
 Лекин не қолади
 Ҳаётдан, афсус,
 Борсангиз қабрининг
 Тошига етиб.

Билмай тавфиқ недир.
 Недир камолот,
 Умр камолига
 Етди бир ҳаёт.
 Сиздек яшамасин
 Оламда ҳеч зот,
 Мендек нутқ айтмасин
 Ҳеч кимса, ҳайҳот,
 Қасбдоши юбилей —
 Ешига етиб.

Матмусанинг қўшиғи

Беиш қолди Матмуса,
 Энди не қилув керак?
 Бир товуққа албатта,
 Ҳам дону ҳам сув керак

Бекор қолсанг ёстиқ ҳам,
 Ёнбошингга ботади.
 Телевизорга токай
 Термилганча ётади?

Оинаи жаҳонда
 Қуйламаган оғиз йўқ.
 Уйлаб кўрса ўзидан
 Ўтадиган ҳофиз йўқ.

Уйлади, аввал бошни,
 Сўнг ёнбошни қашлади.
 Тўртта одам йиғилса
 Қўшиқ айтабошлади.
 Эшитарми одамлар,

Эшитмасми, иши йўқ?!
«Боғ аро»ни кўтарар,
Бас, дейдиган киши йўқ.

Узи бўлар маҳлиё
Узи айтган куйларга.
Таклиф бўлса, бўлмаса
Бораверар тўйларга.

Матмуса келган ердан
Қочар бўлди одамлар,
Тунлар қулоққа ёстиқ
Босар бўлди одамлар.

Оқсоқоллар дедилар:
Бир иложни ўйлайлик.
Матмусани қишлоққа
Тўра қилиб қўяйлик.

Бўлса катта амалдор,
Курсиси баланд бўлса:
Мажлис, қабул, нутқ, сафар...
Хуллас доим банд бўлса.

Балки қўшиқ айтишга
Вақти қолмас, улгурмас.
Амалидан уялиб
Ҳофизликни эп кўрмас...

Келишдилар, Матмуса
Энди қишлоқ тўраси.
Кўпайиб қолди, кўринг,
Қадрдони, жўраси.

У курсида ўлтирар,
Қўлни қўйиб белига.
Яна ҳам қийин бўлди
Донишқишлоқ элига.

Қимки бирор иш билан
Ҳузурига киради —
Матмуса арз эшитмас,
Қўшиқ айтиб беради.

Чидаб сукут сақлаган
Марҳаматга эш бўлур.

Қўшиғини мақтаган
Албат иши беш бўлур.

Оқибат Матмусанинг
Қасали баттар бўлди.
Саҳар бошлаб ашула
Кечгача айтар бўлди.

244

Оқшомлари гузарда
Авжни олиб туради.
Эшитсанг-ку хўбу хўб,
Эшитмасанг — уради.

Тўра бўлгач, бошқа хил
Овозларни йўқотди.
Мени кулги қилди, деб
Хўрозларни йўқотди.

Донишқишлоқда энди
Бошқа бирор қўшиқ йўқ.
Биргина Матмусанинг
Қўшиғига тўсиқ йўқ.

Одамлар ижирғаниб,
Ўқчиб қулоқ солдилар.
Илож қанча, охири
Ўрганиб ҳам қолдилар.

Ҳатто қўмсаб, ноёб деб,
Сўйлар бўлди халойиқ.
Матмусага ўхшатиб
Куйлар бўлди халойиқ.

Қарсак, олқиш, мадҳия
Авжга чиқиб басма-бас,
Халқ деди: бизга энди
Бошқа қўшиқ керакмас.

Ҳаммамиз бу қўшиқнинг
Фидойиси бўлармиз.
Уни айтиб яшадик,
Уни айтиб ўлармиз.

Алқисса, булбули йўқ,
Хўрози йўқ ул маъво —
Донишқишлоқда ҳамон
Янграр ёлғиз бир наво.

Матмуса ва ўғрилар

Савдо қилиб Матмуса
Қайтар экан йўлига
Тушиб қолди шаҳарлик
Ўғриларнинг қўлига.

Ечинтирдилар аввал
Сўнг дўппослаб урдилар
Учсин дея овози
Карнай чалиб турдилар.

Шу-шу кўп йил Матмуса
Бу шаҳарга қайтмади
Ичга ютди аламин
Ҳеч кимсага айтмади.

Айтса нима, эл фақат
Кулги қилар эрмаклаб,
Қариганда ниҳоят
Набирасин етаклаб.

Матмуса яна ўша
Шаҳар сари йўл олди
Бу сафар катта тўйнинг
Устидан чиқиб қолди.

Ғат-ғат карнай, ноғора
Такатумни урарди
Матмусадан набира
Бу нима, деб сўрарди.

Бобо айтар: бу ишни
Мендан сўрма, болажон,
Бир шўрликни ҳойнаҳой
Қилмоқдалар чалажон.

Дўстлар кулманг, бу ҳикмат
Матмусадан қарироқ,
Ноғораю карнакдан
Юринг доим нарироқ.

Матмусанинг меҳмондўстлиги

Меҳмон жуда азиздир
Донишқишлоқ томонда
Дерлар, майли биз ўлсак
Меҳмон бўлсин омонда.

246

Мана, шаҳарлик меҳмон
Қишлоқ кезиб юрибди.
Унга гўзал табиат
Маъқул бўлиб турибди.

Айниқса тўпалон сой
Меҳмонга ёқиб кетди,
Оҳ-оҳ деб сувга тушди,
Тушди-ю оқиб кетди.

Гоҳ чўкар, гоҳ кўринар,
Дод солар: «Қутқарингиз»,
«Спасите», «даст бидеҳ»,
«О май френд, SOS, плиз».

Испанча, португалча,
Лотинча қичқиради
Белни ушлаб Матмуса
Ҳайрон бўлиб туради.

«Шунча тилда додлашни
Урганиш ҳавасмиди,
Ундан кўра сузишни
Ургансанг бўлмасмиди».

Ўлар ҳолга етганда
Сув кириб томоғидан
Меҳмонни олиб чиқди
Ушлаб бўйин боғидан.

«Шаҳарлик шаҳарликда»
Дер Матмуса кўнглида,
Керакли арқонини
Олиб юрар бўйнида.

Қирғоққа чиқди шошмай
Сўнг ақлини юритиб
Арқонидан дарахтга
Осиб қўйди қуритиб.

Руҳлар исёни

Достон

Муқаддима

Туғилгансан озод, мудом
Озод бўлиб қол!

Назрул Ислол

247

Бу дунёнинг
Қувончи қам,
Дарду ғами —
                    зиёда,
Аммо
                    ғамдан қочмоқнинг ҳам
Тадбири кўп дунёда.
Қимнинг дилдош
Бор улфати,
Дардин
                    унга тўкади.
Елғизларнинг бор кулфати
Дил тубига
                    чўкади.
Қим нажотни
                    сокин туннинг
Уйқусидан сўрайди.
Қим ғамини
Никотиннинг —
Тутунига ўрайди.
Дил заҳмига малҳам топар
Қим ҳабиб,
Қим табибдан.
Қим қочмоққа
                    айлар сафар
Ғам аталган
                    рақибдан.
Ғар буларнинг
Йўқ имкони,
Сўнгги чора этмоқ бор.
Кулфат тўла
                    бу дунёни
Шартта ташлаб кетмоқ бор.
Лек оламда
                    бир дард борки,
Унга сира нажот йўқ.

Бу азобга
     ким дучорки,
 Унга кун йўқ,
 Ҳаёт йўқ.
 Бу машаққат
 Ичган билан
 Дил тубига
     чўкмайди.
 Уни ҳеч ким
     юрагидан
 Ҳеч кимсага
 Тўкмайди.
 Халос этмас
     битта арқон,
 Нуқта қўймас
 Битта ўқ.
 Чидамоққа
     йўқдир имкон,
 Қочмоққа ҳам
 Чора йўқ.
 У жон билан
     кетса дилдан,
 Сукут қолса
     юракда,
 Одамзоднинг
 Руҳи билан
 Яшайберар фалакда.
 Бу —
     шоирнинг дилин эзган
 Истибоднинг дардидир.
 Юракдан
     қон бўлиб сизган
 Истеъдоднинг дардидир.
 Тўлғоғида бу аламнинг
 Танҳо ингроқ —
     хониш бор.
 Адабият
 Жаҳаннамнинг
 Оташида ёниш бор.

Абадият ҳақида ривоят

Ровий айтар:
 Аллазамон —
 Аллақайси маъвода

Фалокатга учраб карвон
Поёни йўқ саҳрода,
Бу ноғиҳон
Тасодифдан
Барча ўтиб дунёдан,
Шу тасодиф амри
билан

Омон қолди
Бир одам.
Белбоғига осганича
Қуруқ кўза —
сувдонни,

Кезди неча
Кундуз, кеча
Бу дашти бепоёни.
Кеза-кеза

охир толди,
Умид узди жонидан.
Бир пайт
ногоҳ

чиқиб қолди
Бир чашманинг ёнидан.
Йиқилганча сувга
беҳол

Лаб чўзганда ташна тан,
Тўлқинланди
бирдан зилол,

Садо чиқди чашмадан:
«Шошма, йўлчи,
Ичурсан, бас,
Муздек,
тиниқ,
тўламан.

Аммо билки,
Оддий сувмас,
Обиҳаёт бўламан.
Азоб чекдинг кўп
саҳрода,

Майли,
Тўйиб ичиб ол.
Мени ичган бу дунёда
Мангу яшар
безавол.

Ол, ич,
Яша даврон суриб

Абадий бу даҳр аро,
Аммо
Мени ичмай туриб
Фикр қилгин аввало.

Ҳаётга-ку,
тўймас кўзинг,
Яшайсанми умрбод?
Мангу ҳаёт учун ўзинг
Ярайсанми,
Одамзод?
Мангулик дер
одам насли,

Лек
инсоний тафаккур —
Абадият надир асли,
Қила олмас тасаввур.
Йўлчи ҳайрон,
Йўлчи сергак,
Бу қандайин чашмадир?
Ичай деса —
чўчир юрак,
Ичмай деса —
ташнадир.

Қийноқ ичра
Ўйга толди,
Сув лабида ўлтириб.
Охир
Обиҳаёт олди
Кўзасига тўлдириб.
Ўйлай-ўйлай
Нари кетди —
Ул сеҳрли булоқдан.
Ногоҳ
Ҳазин сас эшитди —
Садо келди йироқдан.
Борди,
Э, воҳ,
ётар бир бош
Қум устида
бенажот.

Нола чекар,
Тўкар кўзёш, -
«Лаънат,
дейди,

эй, ҳаёт!
Уша сувдан ичдим нега?
Афсуслар»

деру
ўқинар.

Иўлчига у:
— Раҳм эт менга,
Улдир, —
дея ўтинар.

Минг йил аввал
Шу булоқдан
Сув ичганман,
чўмганман.

Яшайвериб,
Бу қийноқдан
Ўзни қумга
кўмганман.
Умр кўрдим ҳаддан бисёр,
Ҳеч тоқатим қолмади.

Ер юзида
Менинг бирор —
Ҳамсуҳбатим
қолмади.

Азоб борми
Бундан улуғ,
Даҳшат борми
зиёда?

Менга ерда
тириклик йўқ,
Улим ҳам йўқ
дунёда.

Иўлчи боқди
Ҳайратда лол
Тирик инсон қабрига.
Сўнгра
қумга чўкди беҳол,
Раҳмат айтди сабрига.
Ўз ҳолига

минг шукр этди,
Ийғиб сўнгги саботни —
Қум устига
Тўкиб кетди
Иўлчи обиҳаётни.
Иўлчи кетди
Бўлиб холи

Мангуликнинг ғамидан.
 Тотиб қолди
 Чўл ниҳоли
 Обиҳаёт намидан.
 Илдизига унинг алҳол
 Томчи етди,
 Шу фақат,
 Йиллар ўтиб,
     ўша ниҳол
 Чинор бўлди оқибат,
 Шундан чинор
 Узоқ яшар,
 Шундан чайир танларин.
 Мангуликдан кечиб башар,
 Фоний умр танлади.

Қел, эй кўнглим,
 Бизнинг ҳаёт
 Эмас экан
     жовидон,
 Бу дунёда
     изла нажот,
 Яша фақат
     шодумон.
 Бу ҳаётнинг
 Ярми роҳат,
 Ярми ғамдир,
     шукр қил.
 Умринг узун бўлса —
     раҳмат,

Агар камдир,
 Шукр қил.
 Шу офтобу
 Минг бир оҳанг,
 Минг бир рангли бу дунё
 Сеникидир,
 Ҳаёт эсанг,
 Ҳаёт эсанг авалло.
 Ҳам шавқ билан,
 Ҳам дард билан
 Утар экан бу дамлар.
 Омон бўлсин
 Сен англаган,
 Сени англа
     одамлар.

Шоир қалби

Тут билан кун,
Ўт билан сув
Бир-бирига золимдир.
Қоинотда

Азал,
Мангу
Исён руҳи ҳокимдир.
Замин узра

қор қуюнин
Еғдирганда
чарх-фалак,
Қиш қаҳрига
эгмай бўйин,

Исён қилар
Бойчечак.
Қора булут

зулумотга
Чулғаганда самони,
Чақмоқ —
нурсиз бу ҳаётга

Еруғликнинг исёни.
Туғиларкан,
дод дер гўдак,

Кўкси тўла фиғондир.
Жажжи мушти
Нақ ғунчадак,
Бу — ўлимга исёндир.

Қаро қилган
Кўк дафтарин
Қоронғулик қасдига,
Тонг йиғади

нур лашкарин
Шафақ туғи остига.

Еру уммон,
Буржлар аро
Гоҳи ошкор, гоҳ пинҳон,
Ибтидодан

то интиҳо
Ҳукм сураб ғалаён
Собир инсон юрагида

Қаноатки барқарор,
 Қоса янглиғ
                     Сабр тагида
 Оташ янглиғ Исён бор.
 Куй,
                     ғазали
                     одамзоднинг
 Дарддир,
                     эзгу армондир.
 Яралишдан,
 Истеъдоднинг —
 Табиати —
                     исёндир.
 Шоир юрак —
 Пок тилаги,
 Имонидир башарнинг.
 Армон тўла
                     юракдаги
 Исёнидир башарнинг.

* * *

Назрул Ислом
 Бу дунёга
 Шоир бўлиб туғилди.
 Илҳом отли пок зиёга
 Гўдақ қалби йўғрилди
 Нигоҳидан
 Сеҳрли нур
 Борлиққа нур таради.
 Коинотга
                     у таҳайюр
 Қўзи билан қаради.
 Тунлар унга берди хаёл.
 Шавқ атади
                     кундузлар.
 Гуллар
                     ғазал айтди хушқол,
 Эртақ айтди
 Юлдузлар.
 Улғайди у,
 Ўсмир бўлди,
 Етди йнгит ёшига.
 Ишқ отли қуш
                     келиб қўнди

Назрулнинг ҳам бошига
У ҳам ёнди бағри кабоб,
Ҳам очилди
    чун баҳор.
Ҳижрон берди
    тотли азоб,
Висол этди
    бахтиёр.
Гоҳ шодлик,
Гоҳ аламидан
Дил чашмаси очилди.
Унинг ҳассос қаламидан
Ишқий байтлар сочилди.
Бу дунёга
Назрул Ислом
Шоир бўлиб туғилди.
Ибтидодан
    ёниқ илҳом
Шуъласига йўғрилди.
Етти аср аввалгидек
Бўлса эди замонлар,
Балки
Хусрав Деҳлавийдек
Битар эди дostonлар.
Туғилсайди
    Назрул агар
Ярим минг йил илгари,
Битар эди
    рубойлар
Мирзо Бобур сингари.
Агар
Неча замон ўтиб
Келмаса бу давронлар,
Бедилона ғазал битиб
Тузар эди
    девонлар.
Ўзга эди
    аммо фурсат,
Ўзга эди эл дарди.
Замон
    унинг
    ёниб турган
Юрагини сўрарди.

* * *

Шоирни
у туғилмасдан
Гадо қилган эдилар.
Ўз юртида
Ўз юртидан
Жудо қилган эдилар.
Ўраб унинг
нақ юракдек
Она Ҳиндистонини,
Зобитлар
оқ ўргимчакдек
Сўрардилар қонини.
Бир томонда,
Евни эмас,
Бир-бирини беомон —
Сўяр эди
тақводан маст
Ҳинду билан мусулмон.
Бир томонда
На уй кўриб,
На бир тўшак,
оч,
хароб,
Кўчаларда ҳаёт қуриб,
Улим топган беҳисоб.
Ганга оқар
кўзёш бўлиб,
Жамуна лим
бўлиб қон.
Бори бутун бардош бўлиб
Нажот кутар
Ҳиндистон.

* * *

Ҳар нечаким зўр истеъдод,
Тошқин илҳом,
У нега,
Халқнинг ётса
чекниб фарёд,
Ярамасанг кунига.
Шоир эсанг,
Шоир бўлиб

Нега келдинг ҳаётга,
Элинг ётса
        дардга тўлиб,
Келолмасанг нажотга?!
Не шоирсан,
Ташбеҳларнинг
Борми асли кераги,
Бўлмаса эл ғами —
дардинг,
Юрагинг —
        эл юраги?!

Назрул Ислом
Ҳинд халқининг
Зардобини ютарди.
Назрул Ислом
Ўз қалбини
Байроқ қилиб кўтарди.
Юрагида то сўнгги дам
Исён ўти сўнмади.
Ҳақсизликка кўнди олам,
Аммо

        шопр
        кўнмади.
Кўргилик бу,
        деди ҳинду,
Тақдир,
        деди мусулмон.

Лекин
Зўрлар зулмига у
Тан бермади ҳеч қачон.
Ўзни ўтга отди аниқ,
Жони борки,
        курашди.

Умри унинг
Мангу ёниқ
Қўшиқларга туташди.

Исён қўшиғи

«Сўйла, инсон,
Сўйла, қаддинг
Кўтариб баланд.
Юксакликда сенинг қадринг
Ҳимолай монанд.
Сўйла,

Сенинг пойингдадир
Бу улуғ замин.
Сўйла, отиб золим аср
Дарду аламин.
Сен ўтмишни супургувчи
Кучли бўронсан,
Осмонларга от сургувчи
Соҳибқиронсан.
Сен чақмоқсан,
Қаро зулмат
Бағрини ёққан.
Сен Индрасан,
Кўкда исмат
Чироғин ёққан.
Сен Шивасан, коинотни
Барбод қилгувчи.
Сен Гангасан, бу ҳаётни
Обод қилгувчи.
Сен — Дурганинг тош юраги,
Шафқат билмайсан.
Сен — Кришна қўлидаги
Куйлаган найсан.
Измингдадир чексиз фазо,
Замину замон,
Бу оламга эга танҳо
Ўзингсан, инсон!
Тангриларни осмон қадар
Кўтарган ҳам сен.
Сажда қилган,
Яна исён
Кўтарган ҳам сен.
Ҳам шафқат,
Ҳам беозорлик
Яшар қонингда.
Ҳам фидойи исёнкорлик
Ёнар жонингда.
Сўйла, инсон,
Сўйла, қаддинг кўтариб баланд.
Юксакликда сенинг қадринг
Ҳимолай монанд.
Қуллик сенга кўп малолдир,
Аммо не учун
Бошинг эгик,
Тилинг долдир,
Қоматинг забун?

Тангриларга бўйсунмаган.
 Бермаган бардош,
 Бандасига бугун нега
 Эгадирсан бош?
 Сабабкорми ёлғиз тақдир
 Ҳолингга санинг?
 Биласанми, дўстинг кимдир,
 Кимдир душманинг?
 Асрий ғафлат етар энди.
 Эй, мазлум инсон!
 Уйғонмоқнинг вақти келди,
 Кўтаргил исён!
 Бош кўтаргил,
 Минг йил тўккан
 Кўз дуриг ҳаққи.
 Қўзғал,
 Асрий қуллик буккан
 Ғуруриг ҳаққи.
 Қўзғал,
 Буюк Тожмаҳалнинг
 Шукуҳи учун.
 Қўзғал,
 Улуғ боболарнинг
 Пок руҳи учун.
 Эрк бонгин ур,
 Сен интиқом —
 Таблин баланд чол.
 Туғилгансан озод,
мудом
 Озод бўлиб қол».

* * *

Назрул шеъри
мушоира —
 Минбаридан янгради.
 Қим деди:
 Бу шеърмас сира,
 Қим
дилидан англади.
 Юрт оғзида бу шеър баҳси,
 Эл тилида баҳоси,
 «Қани шеърда гуллар рақси?
 Қани булбул навоси?»

«Бу шеър
     шарққа хосдир наҳот?
 На ишқий,
 на риндона...
 Бундай ашъор Саъдийга ёт,
 Ҳофиз учун бегона».
 «Қоида бор,
 Бузмоқ абас,
 Исён эса гуноҳдир.
 Ким шарият йўлин тутмас,
 Эл биларки,
     гумроҳдир».
 «Ул кун Будда:
 Мард агар сен
 Дардни ичга ют, деган.
 Ул юзингга урсалар сен,
 Бул юзингни тут, деган».
 «У дунёда бахтинг таъмин,
 Бу дунёда чексанг ғам. —
 Шундай дея берган таълим
 Ул...
     аллайҳи вассалам».
 Маломатга қолди энди
 Шоир битиб ҳақ дoston.
 Ҳинду уни
     «жобон» деди,
 «Қофир» деди мусулмон.
 «Бу исённи,
     бу нифоқни
 Чиқармоқ не зоҳирга.
 Сиёсат-ла ўйнашмоқни
 Ким қўйибди шоирга».
 «У ҳали ёш,
 Ҳали гўдак,
 Зарра парво этмайди.
 Эс-ҳуши йўқ ҳайиққудак,
 Жон қадрига етмайди».
 «Ҳа, зулм бор,
 Ҳақсизлик бор,
 Барчага бу аёндр.
 Аммо буни зинҳор-зинҳор
 Айтиб бўлмас замондр».
 «Ҳамма билар,
 Инсон эркин —
 Яшаши шарт пойндор.

(Чунки улар эри қачон
Улишни билмасди.)
Утиб кетди
Минг йил фурсат,
Қарши қудрат йўқ эди.
Кимда шафқат,
Кимда ҳиммат,
Кимда журъат
йўқ эди.

Бир кун
Жангга кета туриб
Бош кўтарди
бир ўғлон.

От бошини шартга буриб,
Елди тикка
Шоҳ томон.

Деди:
«Эй, шоҳ!
Олдимда бор
Е ҳаёту, ё ўлим.
Қолаётир рафиқам зор,
Қизалоғим ва ўғлим.
Агар мен бу жангга ўлсам,
Содиқ қолиб удумга,
Фарзандларим онасин ҳам
Ҳукм этарсан ўлимга.

Мен-ку,
улар эрки дея
Жангга кетаётирман.
Фарзандларим меҳри дея
Фидойиман,
ботирман.

Улсам,
Улар онадан ҳам
Етим қолса баногоҳ,
Тор-мор бўлсин бутун олам!
Бу не ваҳшат!
Эшит, шоҳ!
Боқийси йўқ

ҳеч одамнинг,
Биз кетармиз тамомий.
Аммо аёл —
Бу оламнинг
Келажаги,
давоми.

Шу-чун,
     ўлсам, куним битиб,
 Васнятим шу бўлсин:
 Ёрим эмас,
 Ҳамроҳ этиб
 Жанг қуролим кўмилсин».

Бу сўз
 Мисли очиқ кунда
 Бўлди момогулдирак.
 Келтирдилар
 Болта...
 Кунда...
 Бас,
 Тафсилот не керак...
 Бечоранинг очиқ қолган
 Кўзларини юмдилар.
 Мозорига
 Ўзи билан
 Қиличини кўмдилар.
 Бўлсин дея тавқи лаънат,
 Авлодларга таълимот,
 Қабри узра
 Ездилар хат:
 «Бунда ётар
                     манфур зот!
 Кўринг
     бу кас ҳолатини,
 Ётар
     мисли
         хору хас,
 Боболарнинг одатини
 У билмади муқаддас.
 Ҳис қилмади
 У юракдан —
 Аёл учун дунёда
 Эри билан кўмилмакдан
 Саодат йўқ зиёда!»
 Қурбон бўлди
 Битта юрак,
 Қолди тавқи лаънатга.
 Шундан аёл
 Улса эркак
 Қўйилмади лаҳадга.

Кел, эй кўнглим,
 Инсон асло
 Яралмаган сабрга.
 Сиғинайлик
     ўша танҳо
 Таҳқирланган қабрга.
 Ҳақ учун
 Бош тутган тикка
 Мардлар руҳи
     ёр бўлсин.
 Бу дунёда
     ноҳақликка
 Кўнмаганлар бор бўлсин.
 Зўрлик кўрсанг,
 Қилма тоқат,
 Ҳар бошда бир ўлим бор.
 Фидойилар умри фақат
 Бу дунёда
     пойидор!

Иккинчи фасл

Галаён

Калькутта, 1926 йил

Калькуттани
 Қучди ғулу,
 Бош кўтарди
     оломон.
 Қутлуғ жанг,
     деб турди ҳинду,
 Ғазот,
     деди
     мусулмон.
 Бараҳманлар
     довул қоқди,
 Фатво берди
 Имомлар.
 Кўча тўлиб
     қонлар оқди
 Тўқнашганда имонлар.
 Фарзандидан она айру,
 Отасидан —
     қиз, ўғлон,

Будда ҳаққи,
 Бос,
     дер ҳинду,
 Алқасос, дер
     муслмон.
 Ҳинду иши таҳқир бўлди.
 Муслим иши —
     таҳдидлар.
 Бутхоналар вайрон бўлди
 Яксон бўлди
 Масжидлар.
 Рикшамн бу,
     соҳибми бу,
 Гадоми ё зодагон —
 Фарқсиз,
 Фақат —
 Бир ён ҳинду,
 Бир ён эса —
     муслмон.
 Сиртга чиқди
 Асрлик кин
 Ва минг йиллик
     кудурат.
 Икки жондош эл аро дин
 Яна солди
     адоват.
 Аслида-ку
 Ҳаёт оғу,
 Турмуш ўзи —
     зимистон.
 Айбдор эмас
     бунга ҳинду,
 Гуноҳкормас муслмон.
 Аслида-ку...
 Беизтироб
 Ҳўплаб қора қаҳвони,
 Деразадан
     оқ тан жаноб
 Кузатар можарони.
 У кўп хурсанд,
 Лабда кулгу,
 Кўзи чақнар
     комирон.
 Муслмонни сўкар ҳинду,
 Ҳиндни эса
     муслмон.

Жаноб шодон,
Ушалмоқда
Ниятнинг энг улуғи.
Ҳосил бўлди шу тупроқда
Эккан нифоқ уруғи.
Бўлмасин, деб
                    қилар орзу,
Бу низога ҳеч поён.
Майли,
Кўпроқ ўлсин ҳинду,
Кўп қирилсин
                    мусулмон.
Назрул
                    Жоҳил оломонга.
Қарадию
                    оҳ чекиб —
Ўзни отди тик
                    майдонга
Ёқасини чок этиб.
Фарёд қилди:
«Не ваҳшат бу,
Бас, халойиқ!
Ал омон!
Қотилликни тўхтат,
                    ҳинду,
Ғазотни қўй,
                    мусулмон!
Ҳинд, мусулмон —
Биродармиз,
Фарзанд Одам Атога!
Ҳақ олдида
                    баробармиз,
Айтинг,
Не бор низога!
Хунрезлик қил демаган-ку,
На ведаю
На қуръон!
Тиф уради
                    нега ҳинду.
Бош кесади
                    мусулмон?
Фарқ —
                    ким меҳроб,
                    кимса бутга
Сифиниб бош қўядир.

Шу фарқ учун
 Ёқиб ўтга
 Эл бир-бирин сўядир.
 Бас, адоват!
 Бас, энди кин,
 Жангни қўйинг,
                     одамлар!
 Сизнинг асли ёвингиз ким —
 Билиб қўйинг,
 Одамлар!
 Улар
 Ўзоқ юртдан келиб,
 Ерга букиб шонимиз,
 Бизни бизга
 Душман қилиб,
 Сўрмоқдалар
                     қонимиз.
 Босқинчининг
 Қадимданоқ —
 Фалсафаси аёндир.
 Эл ичида
                     бўлса нифоқ,
 Демак,
                     золим омондир.
 Улар
 Мазлум ватанида
 Бўлмасин дер
                     собитлар.
 Жаҳолатнинг гулханида
 Иснади
                     зобитлар.
 Элдан омад кетса,
                     дастлаб
 Ҳамжиҳатлик йўқолгай.
 Бундай элни,
 Сиртмоқ ташлаб,
 Ҳар босқинчи йиқолгай.
 Бу адоват
 Наҳот мангу?
 Наҳот битмас
                     бу қирон?
 Дўст бўлолмас
 Наҳот,
                     ҳинду —
 Жигарига

мусулмон?
 Сен ҳиндмисан,
 Муслимми ё,
 Бирлик чоғи
     бу чоқдир.
 Босқинчини
     энг аввало
 Ҳинд баҳрига улоқтир.
 Сўнг ушалгай
 Барча орзу,
 Яшар озод,
     тинч,
     омон
 Ватанида эга ҳинду,
 Юртида бек —
     мусулмон».

* * *

Назрул айтган сўзларин мен
 Ундоқ баён қилмадим.
 Ушал ёниқ
     нафасга тенг
 Сўзлар топа билмадим.
 Таржима не?
 Асл шеърнинг
 Маъносию
     ғояси.
 Аммо ул ўт,
     ул сеҳрнинг
 Фақатгина сояси.
 Назрул шеъри
 Банголага
 Қанот ёзди ногаҳон.
 Алангали
     бу нолага
 Қулоқ тутди
 Ҳиндистон.
 Кекса Токур
     шукр айтди шод,
 Оқ соқолин силади.
 Ёш шоирга
 Нурли ижод,
 Безаволлик тилади.

Бу дунёга
Назрул аммо
Олов бўлиб келганди.
Ўз ўтида ёниб

адо —

Бўлишини билганди.
Асролди

на халқ,

на Токур,

У сифмади замонга.

Исёнкорлик

Уни охир

Олиб келди

зиндонга.

Шоир бўлсанг,

Бўлсин қалбинг

Элга қурбон бўлгудек.

Шоир бўлсанг,

Бўлсин халқинг

Сенга қалқон бўлгудек.

Шоир бўлсанг,

Сени элинг

Қалби билан тингласа.

Ёд олмаса ҳамки шеъринг,

Фидолигинг

англаса.

Шоир бўлсанг,

Юртда яша

Меники деб айтгулик.

Жаннат юртдан кечиб ўша

Харобага қайтгулик.

Шоир бўлсанг,

Қаламингни

Найза қилиб тутолсанг.

Юракдаги аламингни

Оқ қоғозга

тўколсанг.

Шоир бўлсанг,

Қалб чироғинг

Ёниб турса то абад.

Бу дунёдан

кетар чоғинг

Йиғлаб қолса шеърят.

Ўз бағрига олса қучиб

Сени она маконинг...

Гар шу бахтлар бўлса насиб
Йўқ дунёда армонинг.

* * *

270

Назрул Ислом бўлди маҳбус,
Тунда уйдан олдилар.
Эл кўзидан узоқ, махсус
Бир хонага солдилар.
Иши қизиқ бу жаҳоннинг,
Ҳакамлар ҳукм этдилар:
Шоирни ул ғалаённинг
Сабабкори, дедилар.
Айбномани тингланг, ҳатто —
Фарёд қилар тошлар ҳам,
«Ҳинду билан
        муслим аро
Қутқу солган — шул одам!»
Олис юртдан келган биров
Айб қўйди беандиша!
«Назрул Ислом —
Халқига ёв,
Нифоқ истар ҳамиша».
Бу дунёда
Бор қабоҳат,
Бу дунёда
        бор ёлғон.
Аммо бундай
        ошкор туҳмат
Бўлмагани ҳеч қачон.
Назрул Ислом
        номи охир
Минг балога тақалди.
Эл учун
Жон тиккан шоир
Эл душманн
        аталди.
Ҳукм ўқилди:
Бош эгиб у
Аста борар ҳибс томон.
Ажаб!
Соқчи —
        бир ён ҳинду,
Бир ён эса мусулмон.

Уни туртар
     муслмон ҳам,
 Силтайди ҳинд ҳаволдор.
 — Қирпичоқда
     ўлди акам,
 Сенда экан айб,
     мурдор!
 — Кўп азоблар чекди ҳинду,
 Кўп қон тўкди
     муслмон.
 Сен кабилар йўқолса-ку,
 Яшар эдик
 Тинч, омон...
 Аста
     қадам ташлар
     Назрул,
 Ўйларидан огоҳ йўқ.
 Соқчилардан
     ранжимас ул,
 Жаҳолатда гуноҳ йўқ.

Жаҳолат тўғрисида ривоят

Алқиссаким,
 Жуда қадим
 Жаҳолатлик замонда,
 Бир донишманд
     улуғ ҳаким
 Ўтган экан жаҳонда.
 У кун бўйи
 Гиёҳ териб
 Кезиб тоғу биёбон,
 Одамларга шифо бериб
 Яшар экан
 Шодумон.
 Унга
     минг бир мушкул дарднинг
 Аён бўлиб давоси,
 Бора-бора
 Одамларнинг
 Ортаверди ихлоси.
 Табобатга
 Қалбан,
     руҳан
 Фидо қилиб ўзини,

Ҳатто бир кун
Наштар билан
Очмиш
    кўрнинг кўзини.
Ривож топмиш
Соҳиб ҳикмат,
Дониш,
    меҳнат мададкор.

272

Аммо
Қайда бўлса шуҳрат,
Ёнбошида
Ҳасад бор.
Дуохонлар,
    парихонлар,
Уқувчилар чилёсин...
Хуллас,
Юртда бор нодонлар
Бошладилар иғвосин.
Тинмай
Кечаю кундузи
Тоғиб Наби сўздан,
Дедилар:
«Дард берган —
    Узи!

Давоси ҳам
Уздан!
Бандасига бермак дору
Яратганга исендир.
Демак,
Ҳаким иши макру
Унинг ўзи
Шайтондир».
Бу сўзларни
    чин, деб билди.

Нодон,
    жоҳил оломон.
Донишмандни сазо қилди,
Қалтаклади
Беомон.
Чўғ темирда
Кўксин доғлаб,
Дорга осмоқ бўлдилар.
Сўнг бўйнига харсанг боғлаб
Сувга босмоқ бўлдилар.
Кейин

Сувни,
арқонни ҳам
Ҳайф билдилар
«шайтон»га.
«Ёқинг, — деди
Энг бош ҳакам, —
Олиб чиқиб майдонга!»
Кенг майдонга
Кўмиб устун,
Боғладилар ҳакимни.
Сўнг темирни ўтга қўйиб,
Доғладилар ҳакимни.
Буюрдилар:
«Ёқинг шитоб,
Азозилнинг ошнасин.
Керак бўлса
Кимга савоб,
Чўп келтириб ташласин».
Савоб учун
Биров ўтин,
Биров ташлар дона хас.
Ҳаким
Бошин баланд тутиб
Жоҳил элга қарамас.
Бир пайт
Гулхан сари бир чол
Аста кела бошлади.
Қучоғида
Бир боғ поҳол,
Ғарам узра ташлади.
Деди:
«Асли туғилгандан
Басир эдим мен ўзим.
Сен
жодунинг тиғи билан
Очиб қўйдинг
кўр кўзим.
Тангри билиб
Яратган кўр,
Даво қилдинг не учун?
Сўроқда мен —
манглайи шўр —
Нима дейман
Маҳшар кун?
Ҳақ йўлидан озган одам,

Кўзим очиб
                   не бердинг?
 Мени бир йўл
 У дунё
                   ҳам —
 Бу дунёдан айирдинг.
 Кўрлигимда
 Бу оламни
 Тасаввурда кўрардим.
 Дунёдаги бор одамни
 Мушфиқ билиб юрардим.
 Шафқат ила
 Қим нону
                   ким
 Чақа ташлаб кетарди.
 Мен ҳам
                   шунга кўнган эдим,
 Менга шу ҳам етарди.
 Қорним тўйса —
                   саодатим,
 Йўқ туман хил тилаклар.
 Ҳамсуҳбатим,
 Ҳам улфатим
 Жажжи ширин гўдаклар...
 Уйлар эдим:
 Дунёда бор
 Мусаффолик,
                   содаллик.
 Кўзим очиб
 Кўрдим илк бор
 Бераҳмлик,
 Сохталик.
 Уғрилигу фаҳшни кўриб,
 Жим юраркан одамлар.
 Ўз дўстига
 Қулиб туриб,
 Тиғ ураркан одамлар.
 Бир ёнда айш
 Қўкка чирмаш,
 Бир ёнда,
                   боқ,
                   оҳу воҳ...
 Буқун менинг
                   кўнглимда ғаш,

Имонимда —
иштибоҳ.

Дердим:
«Юртни бир бор кўрсам.
Кўрдим.
Орзум тўқ энди.
Йўлда ётган

кўрчалик ҳам
Эътиборим йўқ энди.
Бу дунёдан
Тўйдим охир,
Адо бўлсам майлига.
Ё қайтадан,
Ўша басир,
Гадо бўлсам майлига!»
Бу сўзларни
Эшитдию
Фарёд қилди донишманд.
«Ёқинг, —

дея сўради у, —
Олов бўлсин сарбаланд.
Тезроқ кетай
Бу дунёдан,
Ҳеч тоқатим қолмади.
Мендан
шифо олди
одам,
Олам —
шифо олмади.

Хурофотнинг заҳри теккан
Нодон,
жоҳил,
гумроҳлар —
Давосига ожиз экан
Мен кашф этган гнёҳлар.
Кўр кўзларга
Меҳргийёдек
Нур бахш этди
наштарим.
Қалблар кўзин
очмоққа
лек

Қамлик қилди
Ҳунарим.

Одамларга
мен
яхшилик —
Қилмоқ бўлдим,
Нетайин,
Манглайда
шу экан
битик,

276

Ёқинг,
Қуйиб кетайин!»
Ўт қўйдилар.
Енди гулхан.
Қаро бўлди
самовот.
Жаҳолатнинг
ҳукми билан
Қурбон бўлди
Буюк зот.
Гулхан ёнди
Қўкка ўрлаб.
Чўғи ҳар ён
сочилди.
Шу оловдан
Элнинг,
ажаб,
Ақл кўзи
очилди.
Ўкиндилар,
Аза тутиб
Йиғладилар,
қўйдилар.
Донишмандга
Йиллар ўтиб
Олтин ҳайкал
қўйдилар.
Э, воҳ,
Олим кўзи билан
Кўрсайди бу
ҳурматни...
Аmmo
Ҳаким ўзи билан
Олиб кетди
ҳикматни.
Қўй, эй кўнглим,
Сен ул замон

Даҳшати
     кам ўйлагин.
 Сенга насиб бўлган даврон
 Созин олиб
 Куйлагин.
 Шукроналик
     майин ичиб
 Яйраб қолгин
     бир нафас.
 Бу оламдан
 Бир кун кечиб
 Кетгувчи бир
     биз эмас.
 Кел, эй кўнглим,
 Кел, муҳаббат,
 Шеър завқига
     қонайлик.
 Утда ёниш бўлса,
     фақат —
 Шеър ўтида
     ёнайлик.
 Фақат
 Бизга ғаму кадар,
 Қайғу-ҳасрат
     ёт бўлсин.
 То
     биз учун
     жон берганлар —
 Руҳи мангу
     шод бўлсин.

Алланечук дилшодлик.

Учинчи фасл

Тутқунликда
 «Онажоним,
 Менга бу кун
 Сендан ўзга дилхоҳ йўқ.
 Зиндондаман,
 Билмам, нечун,
 Менда зарра гуноҳ йўқ.
 Гуноҳкорман
     на оллоҳим,
 На виждоним олдида.
 Фақатгина...

Бир гуноҳим
Онажоним олдида.
Кечир, онам!
Кўзингда ғам,
Азоб бўлдим жонингда.
Букун байрам,
Мен букун ҳам
Бўлолмадим ёнингда.
Одамлардек
Беозор, тек
Яшаб юрсам нетарди.
Менга толе,
          сенга тинчлик
Балки насиб этарди.
Булбулларга,
          гулларга маст
Ёзсам фақат ғазаллар,
Балки мени
          миршаблармас,
Изларди ёш гўзаллар.
Менга ҳам ёр сокинлигу
Сенинг ҳам йўқ бу дардинг;
Мен — уйлик,
Сен — келинлигу
Набиралик бўлардинг.
Оҳ, у йўл берк,
Менда йўқ эрк,
Тирик умрим — афтода.
Не қилайки,
Одамлардек
Яшолмадим дунёда.
Лек кўнглимда нолиш эмас,
Алланечук дилшодлик.
Гарчи жисмим
Банди қафас,
Рухимда бор озодлик.
Туғилишдан қул эмасман,
Қуллик ёт бу жонимга.
Эрк истаги
Сутинг билан
Кирмиш менинг қонимга.
Мени оташ,
          гирдобларга
Отган ўшал истагим.
Онажоним,

Азобларга
Қўйди сени юрагим.
Мени кечир,
Фақат сендан
Букун узр сўрайман.
Узр сўраб, умид билан
Хаёлимни ўрайман.
Рози бўлгин,
Гар ўғлонинг
Юрак қўрин асролса.
Бир кун
она Ҳиндистоннинг
Хизматига яролса».

* * *

Вақт кам бўлса,
Ундан одам
Улгурганча олади.
Кўп бўлса, не қиларин ҳам
Билолмасдан қолади.
Назрул қайноқ иш қўйнида
Кун ўтганин билмасди.
Нақ бир олам юк бўйнида,
Кеча-кундуз тинмасди.
Бўш вақт бермас жариди ҳам
Ноширликнинг иши кўп.
Уйда,
элдан нарида ҳам
Тинч йўқ,
Йўқлар киши кўп.
Бир томонда битилмаган
Достонлари беҳисоб.
Бир ён
Кўриб етолмаган
Ётар минг-минг жилд китоб...
Шеър устида ўлтирмоққа
Танҳо бедор кеча бор.
У худодан
Ўй сурмоққа
Вақт сўрарди неча бор.
Мана фурсат!
Бунда на ғам,
На дунёнинг ташвиши.

На нозир,
     на айғоқчи ҳам,
 На хайрихоҳ бир киши.
 Мана фурсат,
 Хаёл учун.
 Уй сур, кўкка ҳаволан.
 Керак бўлса, умринг бутун
 Қайта яша хаёлан.
 Аммо

    хаёл, ўйдан не наф,
 Қўлда қалам бўлмаса,
 Юрак очмоқ учун сўйлаб,
 Дилдош одам бўлмаса.
 Қалам надир,
 Бўлса аён
 Кетмаслиги бекорга,
 Бармоғидан чиқариб қон,
 Ёзар эди деворга.
 Умид бўлса
 Бир кимсанинг
 Қелишидан садога.
 Дилдош надир,
 У дил сасин
 етказарди самога.
 Аммо бенаф.
 Кўз олдида
 Фақатгина тош девор.
 Хаёл эса...

    хаёлида
 Поёнсиз бир бўшлиқ бор.

* * *

Назрул Ислон
 Тор зиндоннинг
 Туйнугидан қарайди.
 Кўриб зангор
     соф осмоннинг —
 Бир парчасин,
 Яйрайди.
 Унда
 Эркин қанот қоқиб
 Қушлар учиб юрибди.
 Бунда
 Шоир кўкка боқиб

Ҳавас қилиб турибди.
Қушлар билан учай деса,
Қани унинг

қаноти?

Бир оламдир

Орзу эса...

Етармикин ҳаёти?

Назрул Ислом

Тор зиндоннинг

Туйнугидан қарайди.

У фалакдан

Ҳиндистоннинг

Толенни сўрайди.

«Майлига,

Мен тутқун бўлсам,

Сен озод бўл,

Онажон!

Минг қийноқда

Майли, ўлсам,

Юртим,

бор бўл,

Бўл омон.

Умрим етса,

Меҳринг таянч,

Сени яйраб куйларман.

Бу кун эса,

Мушкул,

аянч

Қисматингни ўйларман.

Неча минг йил

Манглай теринг

Тўкиб ерга,

қолдинг оч.

Сен оламга

Ипак бериб,

Ўзинг ўтдинг,

яланғоч

Бебаҳо —

фил суякларинг,

Баҳринг аро —

тўла дур.

Ғаввос қилиб гўдакларинг,

Келгиндилар

оладир.

Юртим,

Битмас матонатинг,
Сен —
    мужассам бардошсан.
Фил сингари
Зўр қудратинг,
Фил сингари
Ювошсан.
Она ўлкам,
Бир кун сени
Озод кўргим келади.
Истибдоднинг занжирини
Барбод кўргим келади.
Кўтарарсан
Сен ҳам қаддинг,
Йўл оларсан
    эрк сари.
Ҳимолайнинг ортидаги
Озод ватан сингари».
Назрул Ислом
Зиндонда банд,
У зах ерни қучарди.
Шеъри эса қушлар билан
Осмонларда учарди.
Кенгликлардан ошар эди
Қалб шуқуҳи шоирнинг.
Эл дилида
Яшар эди
Исён руҳи шоирнинг
Ўз умрини қилганди у
Шеъри билан жовидон.
Ўқир эди
Уни ҳинду,
Ёдлар эди
Мукулмон.
Шоир банди,
Шеъри бироқ
Учар эди бетўсиқ,
Ҳимолайдан ошиб
Ўзоқ —
Кетган эди бу қўшиқ.
Дунё бўйлаб
Довруқ солди
Назрул Ислом эрк саси...
Ҳиндистонда эсиб қолди
Озодликнинг нафаси.

Қийнадилар уни
 Узоқ —
 Юртдан келган жаноблар.
 Синдирмади аммо қийноқ,
 Буколмади азоблар.
 Умид унга сабот берди,
 Ишонч берди
 Матонат.
 Юрагига қанот берди
 Она юртга
 Муҳаббат.
 Бу кунлар ҳам ўтиб кетар,
 Ҳаёт олдда...
 Ҳали ёш...
 Баъзан...
 Хаёл суриб кетар
 Тош деворга қўйиб бош.
 Ёш кўнглига қилар таъсир
 Фалакнинг каж хислати.
 Кўз олдидан ўтар бир-бир
 Шоирларнинг қисмати.
 Бобокалон Рудакий дер:
 «Қулоқ солгин сўзимга.
 Адолат деб битдиму шеър,
 Нил тортдилар
 Қўзимга».
 Тилга кирар Фирдавсий ҳам:
 «Лаънат, — дейди, — тақдирга.
 Рустам, Золни таниб олам,
 Ўзим қолдим
 Таҳқирга...»
 Навоий дер:
 «Зулмат аро
 Қўп изладим йўлимни.
 Мен ўзимни қилдим адо,
 Енголмадим зулмни».
 Ухшар Назрул фарёдига
 Барчасининг нидоси.
 Охир
 Шоир кўз олдига
 Келар Бобур сиймоси.
 Дейди:
 — Тингла огоҳ бўлиб,

Уққа тутди
Ўт қалбни.
Лермонтовни отган жаллод
Дорга осди
Машрабни.
Шоирларнинг —
Эркдир дини,
Эрка
сажда қилдилар.
Эрк куйчиси
Насимийни
Товонидан шилдилар...
Назрул Ислон
Сурар хаёл,
Уйи
адо бўлмайди.
Дер:
Шоирда
бор бир иқбол,
Яъни,
шоир ўлмайди.

Шоҳи Жаҳон ва Аврангзеб ҳақида ривоят

Подшо одил бўлмас, деган
Ҳақиқат бор —
Уйлайлик.
Келинг,
шоҳлар золим экан,
Бизлар одил бўлайлик.
Тождорлардан безди дунё,
Қўравериб золимлар.
Шоҳлар аро
Бўлган аммо
Шоирлару олимлар.
Тарих кўп йил таҳқир битар
Чингиз каби жобирга.
Аммо
мангу таъзим этар
Улуғбекка,
Бобурга.
Хуллас...
Тахмин, Мирзо Бедил
Тириклиги вақтида

на майталаб —
 Улуғ подшо гўшасидан
 Чиқмас эди ҳафталаб.
 Қўзёш ювар юзларини,
 Қўнгли тўла таҳлика...
 Шунда

унинг сўзларини
 Тинглар эди
 малика.

Айтар эди шоҳ ўз дардин
 Мумтоз Маҳал хонимга:
 «Тўйдим тож-тахт,
 Мулк — баридан,
 Бари тегди жонимга.
 Бу давлат,
 Бу шону шавкат
 Омонатга ўхшайди.

Вазирларнинг фикри фақат
 Хиёнатга ўхшайди.

Барчасининг чўнтагида
 Шоҳ қасдига пинҳон ўқ.
 Фарзандларим юрагида
 Менга зарра меҳр йўқ.
 Ҳар бир шарпа
 Менга қўрқинч —
 Ҳолат бўлиб кўринар.
 Умрим сўнги —

тўла ўкинч,
 Даҳшат бўлиб кўринар
 Бўлмай туриб
 Бир фалокат,
 Ё бир фитна қурбони,
 Тарк этсайдим
 Бехосият,
 Бевафо бу дунёни».

Шунда
 Гўзал Мумтоз Маҳал
 Тинглаб шоҳнинг зорини,
 Уқиб ҳар гал
 Битта ғазал,
 Овутарди ёрини.
 Бедорликда тунлар билан
 Уланарди кунлари.
 Минг бир кеча

Эртак айтган
 Шаҳризода сингари.
 Зулму фитна,
     адоватнинг
 Гуноҳлигин ўқирди.
 Мангуликка адолатнинг
 Ҳамроҳлигин ўқирди.
 Ўқир эди:
 Одамки бор,
 Утмоғи бор жаҳондан.
 Фақат эзгу ишлар ёдгор
 Қолғусидир инсондан.
 Юрагига шоҳнинг қанот —
 Берар эди ғазаллар.
 Қанот надир —
 Қайта ҳаёт
 Берар эди ғазаллар
 Лекин шоҳнинг
 Қай гуноҳи,
 Қай зулмига интиқом —
 Бир тонг
     кўкка чиқди оҳи,
 Қўлдан тушиб синди жом.
 Воҳ,
     ҳеч кимга
     йўқдир омон,
 Йўқдир омон
     ажалдан.
 Жудо бўлди Шоҳи Жаҳон —
 Қалби Мумтоз Маҳалдан.
 Девонага айланди шоҳ,
 Дардин элга сўзлади.
 Мажруҳ қушдек
 Тўлғанди гоҳ,
 Гоҳ бўтадек
     бўзлади...

***

Кунлар ўтиб
 Шоҳи Жаҳон,
 Тенгсиз ҳажр азобида
 Қурмоқ учун берди фармон
 Маликага обида.
 Деди:

«Тикланг, шундай сарой,
Зарни қилманг ҳеч ҳисоб.
Ҳавас қилсин кечалар ой,
Қундузлари — офтоб.
Ер юзида унинг асло
Баробари бўлмасин.
Мумтоз Маҳал номи дунё
Тургунича ўлмасин».
Ишга тушди
Сонсиз асир,
Меъмор,
    наққош,
        сангтарош.

Занжи қуллар оғоч ташир,
Филлар ташир харсангтош.
Йигирма минг,
Йигирма минг
Жон жабридан бир амал —
Мўъжизаси бу оламнинг
Бино бўлди
Тожмаҳал.

* * *

Йигирма йил...
Вақт бешафқат.
Қўпни кўриб дунёда,
Шоҳ қариди,
Лек алпоқомат
Йигит бўлди шаҳзода.
Тилак қилди
Шоҳи Жаҳон:
«Уғлим фақат шод бўлсин.
Мендаги бул дарди ҳижрон,
Ҳасратларга ёт бўлсин».
Ошно қилди
    ўйин, кулгу,
Овга, чолғу,
    санъатга.
Хаёлотни қилди мамну,
Ургатди шавқ,
    ғайратга.
Ёвқур,
    жасур,
    ҳар бир ишга

Қодир қилиб ўстирди.

Тиф уришга,

ўқ отишга

Моҳир қилиб ўстирди...

Фан бобида имло ила

Шарнатдан берди дарс.

Нутқ санъати,

ҳарбий ҳийла,

Снѐсатдан берди дарс.

Лек, раҳмат, деб

Дарслар учун,

Мана ҳарбий найранг, деб,

Отасига қарши бир кун

Исѐн қилди Аврангзеб.

Шоҳ қўлида қилич синди,

Ниҳоя йўқ армонга.

Отаўғил тахтга минди,

Ота тушди зиндонга.

Деманг,

булар ривоятдир —

Хаёлотда етилган.

Бу шафқатсиз ҳақиқатдир,

Тарихларда битилган...

Вақт етиб

Минг олтмиш тўққиз

Йилнинг шаъбон ойига,

Чўқтирдилар отани тиз

Ўз фарзанди пойига.

А в р а н г з е б

Тақдир экан,

Не дей ўзга.

Фалак ҳукми — адолат.

Ш о ҳ и Ж а ҳ о н

Бас,

Ҳожат йўқ ортиқ сўзга,

Содир бўлди хиёнат

Терс айланди гардуни дун,

Сўзла,

недир муродинг?

Ҳукм — сенинг ҳукминг бу кун,

Вожиб — сенинг ироданг.

Аламингга ниҳоя йўқ,
Не тахтпараст одамсан.
Сен шоҳ,
Сенга ҳимоя йўқ,
Аммо нетай,
отамсан.

Уйла ўзинг,
Гуноҳ кимда?
Кимдан олдим тарбият?
Сен уйғотдинг юрагимда
Тожу тахтга муҳаббат.
Бу туйғуни бериб,

нега
Қаро қилдинг бахтингни?
Сўнг, қариб ҳам
Нечун менга
Бўшатмадинг тахтингни?
Ҳа, ҳа!
Инсон шоҳми, гадо
Одам сутин ичгандир.
Тирикликда қайси подшо
Тожу тахтдан кечгандир?

Ш о ҳ и Ж а ҳ о н

Келар бир кун сенга ҳам гал,
Ешсан,
вақт бор синовга.
Узингга ур тигни аввал,
Оғримаса —
бировга.

Шуҳрат майи ғоят ширин,
Сархуш қилар одамни.
Сен бу бахтга етдинг, лекин
Забун қилиб отангни.
Унутмаки,
Дохил бўлдинг
Тождорликнинг шонига,
Э, воҳ,
бўя икки қўлинг
Икки оғанг қонига.
Бобур насли
тарихида

Ш о ҳ и Ж а ҳ о н

Ажаб,

мени падар дейсан,
Лек меҳр йўқ кўзингда.
Не қилай, деб сўрма мендан,
Ихтиёринг ўзингда,
Лозим кўрсанг қай ажални,
Буюр —
Хоҳ кес,

хоҳи ос.

Илтимосим —

Тожмаҳални

Вайрон қилма,

шу холос.

Уша мендан ёдгор танҳо,

Уйғоқ руҳим,

Юрагим.

Жонимни ол,

руҳим аммо

Хароб қилма.

Сўрагум...

А в р а н г з е б

Ваҳшийликка бормас қўлим,

Тожмаҳални бузмасман.

Сўрамагил мендан ўлим,

Ота бошин узмасман.

Падаркушлик шонин асло

Раво кўрмам ўзимга.

Сен яшарсан

Мендан ризо,

Ризо бўлсанг сўзимга.

Эрта мени подшо қилиб

Кўтарурлар,

келарсан,

Халқ олдида,

Ризоман деб

Мени дуо қиларсан.

Қариб қолдинг,

Тахт ғамин қўй,

Ором гаштин суриб ёт.

Ҳузурида маслаҳатгўй

Бўлиб қолгин умрбод.

Ш о ҳ и Ж а ҳ о н

294

«Маслаҳатгўй бўлиб қолгин
Ҳузуримда умрбод...»

Сен дунёга туғилган кун
Мен нақадар эдим шод.
Юрганингда атак-чечак,
Минганингда илк бор от,
Келин кўриб,
Сўнгра гўдак...
Мен нақадар эдим шод.
Уша шодон дамлар нечун
Мен дунёдан ўтмадим.
Ё болангга тўй қилган кун
Сенга аза тутмадим.
Кўзларимга бутун дунё
Ҳеч оқармас тун бу кун.
Сулолангдан,

Бобур мирзо,
Омад кетган кун бу кун,
Э, воҳ,
Ота-фарзанд аро
Қўтарилди оқибат.
Бу — интиҳо!
Чин интиҳо —
Етиб келди оқибат!

* * *

Тарих —

бир минг олтмиш тўққиз
Йилнинг шаъбон ойида,
Тож соҳибин
Қилдилар ҳибс
Ўзи суйган жойида.
Яъни аркли саройида —
Шарқда шундай қоида —
Иzzат-икром ўз жойида,
Қўш гиламлар пойида.
Фақатгина тахту тож йўқ,
Машварат йўқ,
Девон йўқ.
Хазинага эҳтиёж йўқ,
Чунки қўлда фармон йўқ.
Кеча Ажам, Рум, Хитога

Лазра солган буюк шоҳ,
Қараб ётар кенг дунёга
Тор дарчадан...
Кўкда моҳ
Аста кезар,
        сочар хомуш
Борлиқ узра сиймин ҳал.
Мисли хаёл,
Сеҳрли туш,
Мағрур турар Тожмаҳал...

295

* * *

Эй дил,
Қулоқ бер индога,
Токи ерда инсон бор,
На подшога,
На гадога
Алқасосдан омон бор.

«Жафо учун,
Вафо учун
Ҳаққин олди Шоҳ Жаҳон.
Бири уни қилди забун,
Бири эса— жовидон.
Ғамли тарих ибрат бўлсин,
Бўлсин сенга намуна...»
Дея, аста,

        маъюс,
        сокин
Оқиб ётар Жамуна.

Тўртинчи фасл

Шарпалар

Инсоният
Минглаб қийноқ —
Уйлаб топган
        дунёда.
Бу қийноқлар ичра бироқ
Бириси
        энг зиёда.
Унга тоқат йўқ
        инсонда,

Йўқ ундан зўр
дил доғи.

Бу изтироб —
 Тор зиндонда
 Танҳоликнинг қийноғи.

Шоир қалбнинг

Дилдоши йўқ,

Қийналади
 ёш жони,

Қутулмоқнинг
иложи йўқ,

Йўқ ўлмоқнинг
имкони.

Назрул

Хаёл суриб ётар

Шифтга боқиб

Узун кун

Неча-неча тонглар отар,

Неча-неча чўқар тун.

Гоҳ

Ажиб бир ҳолат бўлар.

Ҳайрон бўлар

ўзига,

Алланечук

Оқ шарпалар

Кўринади

кўзига.

Улар келиб

Ҳар замонда:

«Етар!

Назрул!

Тур! — дейди. —

Ултирма бу

зах зиндонда,

Бизлар билан юр», дейди,

«Йўқ, йўқ», — дея

Тутқун шоир

Шарпаларни қувади.

Кўздан оққан

Аччиқ ёши

Юзларини ювади.

Шеър ўйлайди

Назрул Ислом,

Излаб жонга ҳаловат.

Уйда шеър йўқ,

Дилда илҳом,
Руҳда шавқи синоат.
Наҳот,
Тамом бўлди шоир?
Наҳот, битди саботи?
Наҳот,
Қалбда тугади шеър
Тугамасдан ҳаёти?
Ахир, унда
Қанча орзу,
Ишқ бор эди,

муддао!

Наҳот, бари тамом?

Назрул

Қилди кўкка

Илтижо:

«Эй, холиқи олам,
Тилагимни қондир,
Умримга бер барҳам,
Вужудимни ёндир.
Ҳолим бир сенга ҳам —
Бир менга аёндир,
Яратибсан одам,
Одамликча қолдир.
Тугади ирода,
Иўқ ўзга дил розим,
Етганим маъвода
Бўлинсин овозим.
Қим, авжи навода
Ушалсин бу созим,
Энг олий фазода
Тугасин парвозим.
Шоирга дунёда
Аслида шу лозим.
Эй, холиқи олам,
Тилагимни қондир,
Умримга бер барҳам,
Вужудимни ёндир.

На жонда ғайратим,
На кўзда ҳайратим,
На дилда алам бор,
На қўлда қалам бор.
На бошда фикратим,
На керак

Сийратим.
Эл учун адоман,
Тугадим тамоман.

Сифмай кенг жаҳонга,
Сифдим тор зиндонга.

298

Эй, холиқи олам,
Тилагимни қондир.
Умримга бер барҳам,
Вужудимни ёндир!»

Назрул Ислом
Қилган нидо
Етди
        юксак осмонга.

Олий руҳлар
Уни раво
Кўрмадилар
        зиндонга.

Шоир руҳин
Олиб мангу
Кўкка
        парвоз этдилар.

Тор зиндонга
Фақат жону
Жисмин ташлаб кетдилар.
Назрул Ислом
Тор катакда
Девонавор турибди.
Руҳи унинг
        кенг фалакда
Қанот ёзиб юрибди.

Олий руҳлар тўғрисида нақл

Болаликда эшитганим
Талай-талай эртақдан —
Хаёлимда бири маним,
Сира чиқмас юракдан.
Марҳумларнинг руҳи кўкда
Доим учиб юрармиш.
Биз уларни кўрмасак-да,
Улар бизни кўрармиш.
Биз хайрли ишлар қилсак,
Шодон бўлар эмишлар.

Мабодо,
Биз ёмон бўлсак,
Нолон бўлар эмишлар.
Дўст, қариндош —
уруғларнинг
Руҳи — оддий руҳ эмиш.
Лек даҳолар,
Улуғларнинг
Руҳи — олий руҳ эмиш.
Ўз аршидан
Улар бизга
Бўлармишлар раҳнамо.
Кўп ишларни дилимизга
Солармишлар доимо.
Йироқда
Дард ичра қолиб
Дўстимиз зор бўлса гар,
Дилимизга ғашлик солиб,
Қилармишлар
Бохабар.
Бизни кундуз
Банд этса иш,
Холи топиб уйқуни,
Улар бизга эслатармиш
Кетганларнинг руҳини.
Шунинг-чун ҳам
Дилимизни —
Кўтармишлар ёғдуга.
Қилармишлар ошно бизни
Меҳр деган туйғуга.
Офат келса
Бизга ногоҳ,
Билгувчи ҳам улармиш.
Фалокатдан бизни огоҳ
Қилгувчи ҳам улармиш.
Аммо
Олий руҳлар фақат —
Пок дилларга ёр эмиш.
Қайда бўлса самимият —
Ўша ерда бор эмиш.
Улар яшар
Биздан ўзга,
Бенамоён ва бесас.
Шарпалари ҳеч бир кўзга,
Ҳеч қулоққа сезилмас.

Улар бизни
Кўриб турар,
Буни сезмас нодонлар.
Улар билан суҳбат қураар
Фақат
Буюк инсонлар.
Улар борки — бизлар одам,
Ҳақиқат бор беомон.
Яхшилик ҳам,
Ёмонлик ҳам,
Қайтар бир кун, бегумон.
Биз мабодо,
қилсак гуноҳ,
Ҳар қанчаки хилватда,
Олий руҳлар
Бўлур огоҳ,
Жазо берар албатта.
Гарчи
Бидъат ётдир менга,
Дунёвий онг эгадир,
Олий руҳлар борлигига
Ишонаман, негадир.
Лаззат ширин,
Давлат ширин,
Ҳеч тўймаслар одамлар.
Руҳлар борки,
бир-бирларин
Еб қўймаслар одамлар.
Кел, эй кўнглим,
Руҳларни сен,
То борсанки, қилгин ёд.
Кимлар уни виждон десин,
Кимлар десин
Эътиқод.
Аммо улар
Дунёда бор!
Шак келтира кўрмагин.
Мени нопок йўлдан
Зинҳор,
Зинҳор олиб юрмагин.
Ҳатто ўзинг қолсанг ёлғиз,
Дема,
Мендан огоҳ йўқ,
Яшамоқдан, эътиқодсиз,
Ортиқ ерда гуноҳ йўқ.

Озодлик

Байроқ қилиб,
Эл қўзғалди —
Назрул Ислом исмини.
Тор зиндондан уни олди,
Аммо фақат
Жисмини.
Назрул Ислом
Озод,
Аммо
Эл қаноти қайрилди,
Еш,
    навқирон,
        тирик сиймо —
Шоирдан айрилди.
Назрул Ислом
Шеъри бутун
Ҳиндистонда янграрди.
Аммо шоир
    уни бугун
На тинглар,
На англарди.
Шоирини қўймай —
Қўлда —
Эл кўтариб элтарди.
На қувонар
    Назрул бундан
Ва на парво этарди.
Бир ёнидан қучар ҳинду,
Бир ёнидан мусулмон.
Аммо
Ҳушдан айрилган у,
Унга ётдир бу жаҳон.
Табриклайди
Уни Токур,
«Озодлигинг муборак!»
Рўзномалар қутлов ёзур,
Булар унга не керак?
У на уйғоқ
Ва на ухлар,
Ҳиссиз боқиб турарди.
Руҳи унинг

Олий руҳлар
 Даргоҳида юрарди.
 Шоир топди
 Эрк чинакам,
 Озод бўлди тамоман.
 Бир йўл унга дарди олам
 Барбод бўлди тамоман.
 У бир йўла
 Шўришлардан,
 Савдолардан қутулди.
 Жабру жафо кўришлардан,
 Низолардан қутулди.
 Қутулди
 У сиғолмаган,
 Сиғдирмаган жаҳондан,
 Холис бўлди
 Ҳам зиндондан,
 Ҳам зиндондек замондан.
 Ҳам тарк этди
 Бир йўл уни
 Эл дардидек оғир юк.
 Бу дунёда
                     қолди тани,
 Беҳуш,
                     беруҳ,
                     ва буюк.

* * *

Қирқ йил ўтди,
 Узоқ қирқ йил.
 Бу дунёдан бегона —
 Назрул Ислон
 Яшар бедил,
 Яшар дарвиш,
 Девона.
 Қирқ йил ичра
 Нелар кўриб,
 Нелар чекди
                     Ҳиндистон.
 Аммо
                     кўзи
 Очиқ туриб,
 Гофил ўтди
                     ёниқ жон.

Босқинчилар
Юртдан кетди —
Эл ғазаби
Қуволди.
Шоир
Буни
На ҳис этди,
На кўрди,
На қувонди.
Назрул Ислон
Бу дунёда
Етмиш беш йил
Яшади.
Аммо
Уттиз икки ёшда
Бу дунёни
Ташлади.
Шоир умри
Қолди шеърда,
Қолди
Ёниқ дostonда.
Битганлари
унинг —
ерда,
Руҳи эса —
осмонда.

Шоирлар ва пайғамбарлар ҳақида ривоят

Етмиш икки минг пайғамбар
Кўрган эмиш бу олам.
Шоирлар ҳам
Улардан кам —
Бўлмагандир, муқаррар.
Пайғамбарлар тариқати
Ақлгадир, кўзгадир.
Шоирларнинг ҳақиқати
Аммо тамом ўзгадир.
Аҳли наби одамзодни
Зухд йўлига чорлайди.
Рад этиб бу истибдодни,
Шоир аҳли бормади.
Пайғамбарлар айтди:
Инсон —

Ишқи ёлғиз оллога.
 Шоир Мажнун қилди исён,
 Ошиқ бўлди Лайлога.
 Уни ота —
 (Аслида дин)
 Келтирганда тавбага,
 «Жоним олу Лайло ишқин
 Олма»,— деди каъбага.
 «Ёраб, балойи ишқ ила қил ошино мани,
 Бир дам балойи ишқдин қилма жудо
 мани».

Пайғамбарлар:
 Шароб ҳаром,
 Осий,— деди,—
 майпараст.
 Лекин шоир Умар Хайём
 Ишқ майига бўлди маст.
 Наби айтди:
 У дунё чин,
 Иста руҳнинг камолин.
 Шоир айтди:
 «Оллоҳ замин —
 Узра сочган жамолин».
 Дунё таркин
 одамларга
 Имон қилди анбиё.
 Қарши барча пайғамбарга
 Исён қилди шуаро.
 «Зоҳид, сенга ҳуру
 Менга жонона керак,
 Жаннат сенга бўлсин,
 Менга майхона керак».
 Кун борки,
 Тун бўлган каби,
 Сув бордирки — аланга.
 Туғилганда ерда Наби,
 Шоир келди оламга.
 Озодликнинг майин ичиб,
 Шавққа тўлди шоирлар.
 Набиларга қарши чиқиб
 Наби бўлди шоирлар.
 То дунёга келмиш башар,
 Бир жабҳада келиб дуч,
 Ёндош яшар,

Ҳам курашар
 Инсон аро икки куч.
 Бошлар ўзга-ўзга йўлдан,
 Бошқа-бошқа маслаги,
 Наби янглиғ ақли билан
 Шоир янглиғ юраги.
 Бири тутиб айш йўлин берк,
 Тийилмоққа ундайди.
 Бири эса шалоладек
 Куйилмоққа ундайди.
 Мен ҳам битта саргашта жон,
 Урта йўлда турурман.
 Улар аро икки жаҳон
 Овораси эрурман.
 Шеър, ишқ фаслин
 Илк онидан
 Раҳнамодир қалб менга.
 Балки шеърнинг осмонидан
 Тушмоқ чоғи заминга...
 Эй кўнгил, бўл содиқ ҳабиб,
 Мени зинҳор ташлама.
 Ҳабибим бўл, аммо ҳадеб
 Ўз кўйингга бошлама.
 Ёлғиз маним деса фикрат,
 Йўқ, маним, деб даъво қил.
 Лекин гоҳи, етди фурсат,
 Фикратга ҳам ошно қил.
 Тутма менга ишқ йўлин берк,
 Майли, тошгин, қуйилгин.
 Аммо ўзга берма кўп эрк,
 Қирқни кўрдинг, қуйилгин.
 Сен дунёнинг бирлигига
 Ишон,
 Бирдир олам, рост.
 Лекин унинг сирлигига
                   шак келтирма,
 Бу ҳам рост.
 Бас, ўй сурма, сенга дунё —
 Асроридан не ғам бор?
 Бу дунёда
 Одил тапҳо
 Вақт аталган ҳакам бор!

Ниҳоя

Деҳли. 20 март, 1979 йил.

306

Ўт балоси,
Сув балоси,
Ортиқ ерда бало йўқ.
Лек офатнинг йўқ давоси —
Бош кўтарса
Халойиқ.
Ўту сувга тадбир бордир,
Эл ғазоби — беомон.
Ўт ночордир,
Сув ночордир
Қўзғалса оч оломон.
Шундай дейман
Тўхтаб қолган
Автобусда ўлтириб.
Намойишга эл қўзғалган,
Кўчаларни тўлдириб
Оқиб келар ялангоёқ —
Деҳқон,
    косиб,
        коранда.
Икки юз минг
Қўли қадоқ,
Икки юз минг
Оч банда
«Беринг бизга ер билан сув,
Меҳнат беринг,
Беринг нон».
Бош кўтарган
    Тамилнаду,
Бош кўтарган Ражастон.
«Бу тупроқда,
Айтинг,
    инсон —
Нега бунча беқадр?
Бизда ҳам бор орзу,
        армон,
Гуноҳимиз нимадир?
Ё айбимиз —
Бизнинг маскан —
Шу жафокаш ватанда?
Қаролик ё ўт туташган

Қаро кўзда,
Баданда?
Нега кимда ҳар нарса бор,
Бизда эса...
Нега биз —
Фақат чайир,
                        аммо ночор
Қўлгагина эгамиз?
Яралишда
Ҳам маҳшарда
Тенгмиз,
Инсон бўламиз.
Не учун биз кўчаларда
Туғиламиз,
Уламиз?
Асли қисмат
Ё асирлик,
Изтироб, кўз ёшмиди?
Шарқ чиндан ҳам минг асрлик
Қотиб қолган тошмиди?»
Эл оқими қатор-қатор,
Йўқ,
Шашқатор —
                        кўздан дур.
Оқиб келар
Панжоб,
                        Биҳор,
Майсур,
                        Ассом,
                        Манипур...
Оқиб келар уфқ тагидан
Сўнгсиз қора оломон.
Бу —
                        Ҳиндистон юрагидан
Силқиб оққан
Қора қон.
Мен бу фурсат
Иштироксиз
Деразадан қарайман,
Не қилайки,
Бунда ёлғиз
Томошага ярайман.
Негаки,
Мен ўзга элдан,
Балки ўзга замондан

Балки бунда учиб келган
 Ёироқ юлдуз томондан —
 Бир меҳмонман.
 Ҳайрат кўзин
 Машғал қилиб боқаман.
 Хаёлан
 Шул мавжли тўлқин
 Қучоғида оқаман.
 Жисман четда,
 Аммо руҳан
 Ғалаёнда мен ҳам бор.
 Назрул Ислом
 Руҳи билан
 Бормоқдаман бир қатор.
 Мен ҳам алвон
 Туғ кўтардим.
 Шу эл доғи доғимдир.
 Дарди унинг —
 Менинг дардим,
 Оҳи — менинг оҳимдир.

* * *

Кўтаролмай
 Дардлар юкин,
 Замин қалқиб турибди.
 Назрул Ислом
 Руҳи букун
 Олам кезиб юрибди.
 Илҳом чоғи
 Дил заминдан
 Кўк тоқига ўрлайди.
 Назрул Ислом
 Руҳи мenden
 Шунда ҳисоб сўрайди.
 Шоир бўлиб
 Элга букун
 Даркормисан,
                                   дер менга.
 Фидоликка халқинг учун
 Тайёрмисан,
                                   дер менга.
 Дер:
 «Шоирлик — юракда қон —
 Силқиб турган жароҳат.

Тиламасман сенга, ўғлон,
Осуда бахт,
Фароғат.
Тиламасман бир зум ором,
То тириксан,
Бедор бўл.
Азоб берсин сенга илҳом,
Шеър дардида бемор бўл.
Тақдирингдан сенга дунё
Роҳатларин сўрмасман.
Ўз қисматим
Сенга аммо
Сира раво кўрмасман».
«Сақла,—
    дейди,—
        юрак қўринг.
Дил оташинг сўнмасин.
Умринг адо бўлмай туриб
Чўгинг адо бўлмасин».

1978—1979

Халқ депутатларига

310

Сизни халқ танлади,
Қилмади суюк,
Балки елкангизга юк ортди буюк.
Сайлаб олди мардлар ичра мардини,
Адо қиласизми мардлик шартини?
Эртага чиққан чоғ баланд минбарга,
Айта оласизми юртнинг дардини?
Азалий одатни қиласизми ё,
Ялпи қўл кўтариб келасизми ё?
Депутат нишонин таққач кўкракка,
Қулоқ солиб кўринг бир бор юракка.
Ул юрак тубида эл ғамидин ғам,
Доғидин кўнгилда доғингиз борми?
Агар керак бўлса Горбачевга ҳам
Эътироз қилмоққа чоғингиз борми?
Айни жасоратни кутар муҳаққақ
Ортингизда турган кўп миллионли халқ.
Хўп деб қайта берманг, нега, деб айтинг,
Биз ҳам иззат-нафсга эга деб айтинг.
Ҳиммат билан туринг, бор денг арзимиз,
Тўлаб қўяйлик денг бўлса қарзимиз.
Дўстликнинг шартига риоя бўлсин,
Ҳеч ғубор тушмасин дил кўзгусига.
Камтар улушимиз, айтинг, қўйилсин
Жаҳон бозорининг тарозусига.
Не бу жаҳон узра солмак кўпкари
Шарт эса кетмаслик қозиқдан нари.
Асли инқилобдан не эди мақсад?
Йўқсилликми абад, хорликми абад?
«Йўқсиллар бирлашинг» деб ҳайқирган он
Наҳот йўқсил бўлсин дедик бу жаҳон?
Феълимиз шунчалар торми деб сўранг,
Бу мулкнинг эгаси борми деб сўранг!
Сиз ёлғиз ўзбекнинг дардин айтмангиз,
Азага боргандек йиғлаб қайтмангиз.
Ахир Эстонда ҳам ўша оғриқдир,
Рус қишлоғи дарди биздан ортиқдир.

Ерда қиладиган ишимиз кўп, денг,
 Ҳадеб отаберманг осмонга тўп, денг.
 Тобакай фалакка саройлар қуриб,
 Само пойгасида от суражакмиз.
 Қултум тоза сувга зор бўла туриб
 Заримизни кўкка совуражакмиз?
 Тобакай миллиардлар элдан беизни
 Ҳарбнинг ариғига оқиши керак?
 Бизни босиб олмас капитализм,
 Босиб олса, ахир, боқиши керак!
 Сизга гап ўргатмак шоир ишимас,
 Ҳар бирингиз Арбоб, ҳар бирингиз Шахс!
 Дардни айтган билан дил бўлмас халос,
 Гапни кўп гапирдик, иш қолди, холос,
 Қарорлардан бўлдик, иложлар керак,
 Ҳасратлардан тўйдик, ривожлар керак.
 Сизни эл танлади,
 Қилмади суюк
 Балки елкангизга юк ортди буюк.
 Сиз элнинг эгилган қаддин кўтаринг,
 Депутат сўзининг қадрин кўтаринг.

1989

Кўрсаткич бармоқ

Умринг таҳликада, қўрқиб яшадинг,
 Ёнмадинг, тутундек бурқсиб яшадинг.

Бармоқларинг ичра баридан кўпроқ
 Сенга хизмат қилди кўрсаткич бармоқ.

Лабга босдинг, шифтга ишора қилдинг,
 Кўпни тилсиз қилдинг, бечора қилдинг.

Бир замон кўрсаткич бармоқни қўллаб
 Омон қолдинг, дорга дўстингни йўллаб.

Энди ошкорликдан куйиб турибсан,
 Бармоқни чаккангга қўйиб турибсан.

Сирсиз ҳаёт сенга бағоят мушкул,
 Юрагингда яшар итоатли қул.

Тилайсан, Берия тирилиб келса,
Норасмий гуруҳлар қирилиб кетса.

Бу кунлар тилларга бўлсаю қармоқ,
Яна кучга кирса кўрсаткич бармоқ.

1989

312

* * *

Мухбирларга шафқат қилинг, раҳбарлар,
Ноширларга шафқат қилинг, раҳбарлар.
Раҳм этинг киночи аҳли санъатга,
Ҳеч қачон, ҳеч ерда тушманг сувратга.

Минглаб ленталарни қирқиш осонми?
Миллион китобларни йиғиш осонми?
Осонми сувратлар чизган рассомга?
Осонми уларни ёққан авомга?

Сизнинг ўзингизга ҳаммадан қийин,
Азобларга қолар руҳингиз кейин.
Тушунинг, мен сизга эмасман душман,
Ҳеч қачон, ҳеч ерда сувратга тушманг.

1989

Ильза хоним

И. Л. Сиртаутасга

Она тилим!
Меҳринг бу қадар
Уртагувчи экан жонимга.
Асир бўлиб лолу мусаҳҳар
Термуламан Ильза хонимга.
Сўз, айтаман Ильза хонимга
Кўзларимга ишонмай ҳайрон.
Амриқолик хушрўй олма
Сўзлар эди ўзбекча равон.
«Сиаттлга хуш келибсизлар,
Олис юртдан йўл босиб йироқ.
Танпшинглар, бу йигит, қизлар

Ўзбекчадан олмоқда сабоқ. . .»
Дастурхонда парварда, пашмак,
Хандон писта, қип-қизил ширмой.
Атлас кийган сулув келинчак
Одоб билан узатар кўк чой.
Мен эс-ҳушим йиғмасдан ҳали
Қулоғимга дилбар куй етди.
Накамурн — япон гўзали
«Танавор»га чарх уриб кетди.

Она юртим!
Меҳринг бу қадар
Азиз экан дилу жонимга.
Термулганча лолу мусаҳҳар
Сўз айтаман Ильза хонимга;
— Минг ташаккур ўзбек элидан,
Яшанг, дунё тургунча туринг.
Илтмосим, шогирдлар билан
Диёримга ташриф буюринг.
Келинг, сизни Она юрт учун
Фидолар бир тинглаб қувонсин.
Бу қувончдан лекин бир умр
Жудолар ҳам тингласин, ёнсин.
Ўз элати меҳридан дилин
Ёт тутганлар сизни эшитсин.
Ўз юртида ўз она тилин
Унутганлар сизни эшитсин.
Сизни кўрсин жаҳолат, ғафлат
Уйқусида ётган бандалар.
Ўз қадрини унвоц, манфаат
Бозорида сотган бандалар.
Амалдор зот ҳамқишлоқларга
Ташлагандек баланддан назар,
Чиққан чоғи баланд минбарга
Ўз тилидан қилганлар ҳазар,
Умри ўтиб Ўзбекистонда
Ассаломни билмаганлар ҳам,
Икки оғиз бизнинг забонда
Арзу иншо қилмаганлар ҳам,
Илмдаю маҳкамаларда
Лойиқ унга жой бермай ҳалол,
Ўзбек тилин эски шаҳарда
Бозор тили қилганлар хаёл —
Ильза хоним,
Сизни эшитиб,

Хатоларин билсалар эди,
 Андак тилнинг қадрига етиб,
 Сал инсофга келсалар эди.
 Эй сиз, доно устоз олимам —
 Олис юртда мунис йўлдошим,
 Сизга эгай подшоларнинг ҳам
 Ҳузурида эгмаган бошим.

Керак

Бизнинг шифокорлар инсондаги ул
 Руҳий олам билан бўлгунча машғул,
 Ўттиз йил бор экан, ҳозирча маъқул —
 Қасалхоналарга етти қопдан кул,
 Унтадан кинначи хола керакдир.
 Ошхоналарда то еб бўлгунча ош,
 Вақтинча белгилаб етмиш сўм маош,
 Териб бермоқ учун сумалакка тош,
 Баҳор мавсумида элликтадан ёш,
 Оёқ-қўли чаққон бола керакдир.
 Госпланга эса бозор аҳволин
 Айтиб турмоқ учун тўрт-беш йил олдин —
 Режа қилмасин то ўтган аср молин —
 Олий малакали етмишта фолбин,
 Келажакни айтиб турувчи керак.
 Шаҳар аробаси ва ҳайратомуз,
 Ёз ойлари тандир, қиш ойлари муз
 Кўпқават уйларга тегмасин деб кўз,
 Шаҳар шўросига бир минг етти юз
 Исириқ тутатиб турувчи керак.

1988

Туркистон бозори

Бир дўкон қурмоқ керакким,
Мақсади сотмоқ эмас,
Икки ойда бой бўлай деб
Элни алдатмоқ эмас.

Эргаш Уққун
Америкалик ўзбек шоири.

315

Бир бозор орзу қилурмиз,
Номи «Туркистон» бўлур,
Машриқу Мағриб элида
Шуҳрати дoston бўлур,
Ул бозор ичра бари
Аҳли жаҳон меҳмон бўлур,
Бунда ўзбек, туркману
Қирғиз, қозоқ мезбон бўлур,
Бир томошо қилган одам
Лол бўлур, ҳайрон бўлур.

Ул Бродвей кўчасида,
Ё Бруклен ёнида,
Шуъбаси Лондон, Парижнинг
Марказий майдонида,
Гар насиб этса кезармиз
Деҳли «Туркистони»да,
Тол таги чойхона-ю,
Чойхона дастурхонида
Бобур орзу айлаган
Қовун ва ширмой нон бўлур.

Не бўлур пештахталарда?
Шоҳи атлас, беқасам,
Чуст пичоқ бергай, Бухоро —
Атласу, туркман — гилам,
Оқ момик қирғизча қалпоқ,
Тожикий зар дўппи ҳам,
Жун чопон оқмуллага,
Жон роҳати, силлиқ, шинам,
Барча тилларда Навоий
Шеърдан девон бўлур.

Келса ким ҳинддир, хитойдир
Яхши ниятлар билан,

Бир пиёла чой тутармиз
 Хуш назокатлар билан,
 Бир-бировга боқмас эллар
 Кин, адоватлар билан,
 Бор масалким, ҳам зиёрат,
 Ҳам тижоратлар билан
 Иншооллоҳ бормоғу
 Қелмоқ яна осон бўлур.

Не ажаб, биз бошласак,
 Улғайса кундан-кун бозор,
 Ёнимизга «Кавказ»у
 «Болтиқ» келиб турса қатор,
 Оқса Хадсон ёнида
 Тошқин Дунай ҳам мавжкор,
 Бу жаҳонда бахтиёр ким?
 Бағри кенглар бахтиёр,

Асли бозормас мурод,
 Дийдор учун имкон бўлур.
 Бу ният чиндир.
 Деманглар, шоирона бир хаёл,
 Икки улкан юрт учун
 Бундоқ бозордан не малол?
 Манфаат аввалда дўстлик,
 Сўнг рақобатдир ҳалол,
 Шеърү санъат аҳлига йўқ
 Куй, қўшиқдан ўзга мол,
 Бизга ҳам ул гўшада
 Чорпояю айвон бўлур.

Бир мухаммас битди Эркин
 Шоир Учқунга жавоб,
 Биз ният қилдик, бу ният
 Эзгудир, олижаноб,
 Ҳар замон шоир нидоси
 Олам аҳлига хитоб,
 Бу жаҳон бозорида
 Элу элатлар беҳисоб,
 Турфа гуллардан у шояд
 Бир бутун бўстон бўлур.

Савағич

Савағич пахтага
Дейди:
— Қалайсан?
Қўлимга тушдинг-ку,
Шошмай тур, сени...
Савағич!
Пахтани нега савайсан?
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

317

Пахтанинг тани оқ,
Юмшоқ бадани,
Нозик-ниҳол экин,
Шафқатинг қани?
Ахир менинг юртим
Пахта ватани,
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

Сен кеча тол эдинг,
Қуридинг, сўлдинг,
Қирқилдинг, йўнилдинг,
Савағич бўлдинг.
Сен бунга пахтани
Айбдор деб билдинг,
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

Боғ-роғлар кесилса,
Пахтадами айб?
Яйловлар бузилса,
Пахтадами айб?
Гўдаклар эзилса,
Пахтадами айб?
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

Куни кеча эди...
Сулув келинчак
Соягда қурганча
Рангин беланчак
Бола аллаларди...
Сўлди у чечак...

Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

Қўш хивич, чийиллаб
Ғазабкор, хунхор,
Бечора пахтага
Еткурма озор,
Сувинг ичган бўлса
У сендан ночор,
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

318

Гарчи шеърда номи
Олтину маржон,
Турупдан беқадр,
Шолғомдан арзон.
Деҳқон шу арзонга
Йил бўйи сарсон.
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

Мени ур, пахтани
Куйлаган менман.
Эртаю кеч уни
Ўйлаган менман,
Оламга мақтаниб
Сўйлаган менман,
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

Уни мадҳ этмоқнинг
Моҳири ўзим,
Мадҳимга ишондим
Охири ўзим,
Турғунлик даврининг
Шоирни ўзим,
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

Элим бурч деганда
Пахтани билган,
Зарур бўлганида
Қўрпадан шилган,
Битта чаноқ учун
Одам отилган,

Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

Жони сабил бўлган
Инсонлар учун,
Етимлар кўксига
Фиғонлар учун,
Афсус, надоматлар,
Армонлар учун
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

Кўракдек оғизни
Юмганмиз ҳар дам,
Очмасам чаноқдек
Дилни энди ҳам
Мен нечук шоирман
Мен нечук одам?
Пахтада не гуноҳ?
Савала мени!

1988 йилнинг ноябри,

Тўра йигит

Тўра йигит, ажаб рафторинг бўлак,
Сувратинг бўлакдур, асроринг бўлак.

Менинг ошноларим девоналардан,
Парқоналар сенда, дўст-ёринг бўлак.

Лутфинг бўлакчадир, хулқинг бўлакча,
Белдан пастинг бўлак, юқоринг бўлак.

Бизнинг эҳтиёжга на парвойинг бор?
Дўконинг бўлакдир, бозоринг бўлак.

Ҳар кас охиратда хоки туробдур,
Ўшанда ҳам сенинг мазоринг бўлак.

«Элга дастёр»лигинг ўзи латифа,
Хизматингда юзта дастёринг бўлак.

На ишчи, на деҳқон, на зиёлисан,
Мустақил синфсан, қаторинг бўлак.

Эл бошига ёққан қор сенга ёғмас,
Уйинг бўлак, томинг, деворинг бўлак.

Тилдаги тилагинг ошкоралиқдир,
Ботинда, аёнки, шиоринг бўлак.

320

Халқ ўз сардорларин сайлар, лек сенинг
Орзу қилган қаттол сардоринг бўлак.

Эрк юрти бўлгай юрт, аммо сен истар
Тикан сим ўралган диёринг бўлак.

Трамвайда

Тунда трамвайда сархуш ўспирин
Ҳайдовчига тинмай ёлворар эди:
Ана у кўчага юз қадам киринг,
Уйим ўша ерда, жон ака, дерди.

Бу — трамвай, дерди ҳайдовчи хуноб,
Сенинг маҳаллангга қандоқ кирман?
Йигит қулоғига кирмасди жавоб,
— Беш сўм олинг, майли, ўн сўм бераман...

У сархуш йигитга ўхшайди кўнгил,
Орзулари парвоз этар қайдадир.
Талпинма, эй кўнгил,
Сен гапга кўнгил!
Ахир маконимиз трамвайдадир.

1989 йилнинг апрели

Чистон

Ул адиб кимдирки, доим
Катта пинжида юрар,
Мансабу унвон, мукофот,
Мулк илинжида юрар.
Тушса ҳам отдан ва лек
Ҳаргиз эгардан тушмагай,
Гар трамвай минса ҳам
Номер биринчида юрар.

1989 йилнинг декабри

Бизнесмен сўзи

Сизлар қуруқликда турган одамлар,
Биз денгизда сузиб юрган одамлар.
Хотиржамсиз, сизга ҳавас этамиз,
Биз бир лаҳза тинсак чўкиб кетамиз.

1989 йилнинг феврали, Нью-Йорк

Жанжалкаш

Унга яқин юрмас ҳеч кимса магар
Жудолик тиламас шаън, обрўсидан.
Қўрқаман, ўзини ўзи дўппослар,
Қўзгуни олиб қўй рўбарўсидан.

1989 йилнинг апрели

Матмусанинг Америка очиши

Газета ўқиб ётиб
Матмуса ўй ўйладн.
Элни йиғиб эрталаб
Шундай бир нутқ сўйлади.

Донолар! Сизга айтай
Уйлаган бир хаёлим.
Уни айтишдан аввал
Бордир битта саволим:
Айтинг, Америкага
Ким дастлаб қўйган қадам?
Колумбми? Йўқ! Хитойлар —
Беш минг йилча муқаддам.
Улар борган кунчиқар,
Яъни бизнинг томондан.
Сўнг бу қитъани очган
Колумб нариги ёндан.
Энди мен сизга айтсам
Мақсаду муддаони:
Бизнинг замон ном чиқар
Иш қилмоқнинг замони.
Киройи донг таратсак
Дунёга таратайлик.
Америка очмоққа
Янги йўл яратайлик.
Киришсак Хитойни ҳам
Колумбни ҳам йиқамиз.
Шу жойдан ер кавласак
Нью-Йоркдан чиқамиз.
Лекин бизлар қазиймиз
Қишлоқнинг этагидан.
Шунда тешиб чиқамиз
Нақ Оқ уйнинг тагидан.
Жаҳонни лол қолдириб
Шуҳрат олиб қайтамиз.
Президентни шартта
Қолга солиб қайтамиз.
Жаҳоншумул инқилоб
Бундан осон ҳал бўлмас.
Ер юзида шундан сўнг
Бою камбағал бўлмас.
Матмусага қарсақлар
Остида тўн ёпилди.
Аммо-лекин баъзи бир
Мужмаллар ҳам топилди.
Кимдир деди: — Бу иш зўр,
Менда фақат бир хаёл:
Ер дарз кетса, иккига
Бўлиниши эҳтимол.
Биров деди: — Биз агар

Ер шарин тешиб кўйсак,
Гўриллаб шамол юрса
Бўлмасмикин елвизак?
Ва лекин Матмусани
Ёқлаб кетди кўпчилик.
Ваҳима қилганларни
Бошлаб кетди кўпчилик.
Донишқишлоқ шу кундан
Бошқа ишни ташлади.
Матмуса айтган жойдан
Хандақ кавлай бошлади.
Роса терга тушдилар,
Кун тобида, ер заранг.
Иш битай деган чоғда
Сув чиқиб қолди, қаранг.
Ишга тушди пақирлар,
Бир зум ором бўлмади.
Кечгача сув тортдилар,
У ҳеч тамом бўлмади.
Тиришдилар кун бўйи,
Эрталаб тиришдилар.
Бўлмагач, бошқа ерни
Кавлашга киришдилар.
Дониш аҳли чайир халқ,
Дониш аҳли кўп шоввоз.
Ер қазиб, сув чиқариб
Ўтди кўп қиш ва кўп ёз.
Бу меҳнатдан кўмилди
Ярим қишлоқ тупроққа.
Қолган ярми айланди
Қурбақазор ботқоққа.
Кўп вақтки, Донишқишлоқ
Мингқудуқ деб аталар.
Эл ичида Матмуса
Мирқуруқ деб аталар.
Лекин у йўлдан қайтмас
Дер, бу йўл ҳақ йўлидир.
Халқ уни танлаган, бас,
Демак, у халқ йўлидир.
Симирамиз сув келса,
Тош келса кемирамиз.
Очамиз Америка,
Сўнг уни емирамиз.
Яқинда у қишлоқдан
Келди яхши бир хабар.

Пудратга ўтганмишлар
У ерда ҳам одамлар.
Бориб кўрдим, шиддат зўр,
Умид катта, иш катта.
Ғайрат қилган бир жойдан
Тешиб чиқар албатта.

1989 йилнинг марти

324

Сенинг шаънинг

Ёзиб ўрганмаганман
Байрамга қасидалар,
Баландпарвоз хитоблар
Тилимга келақолмас.
Юракни қийнаб турган
Сўзи бўлмаса агар
Шоирни ундаш бекор,
Қўлига қалам олмас.
Лекин букун кўнглимда
Айтадиган гапим бор.
Зафару шодиёна
Фақатгина баҳона.
Мана, сен рўпарамда
Жигарбандим — пахтакор,
Кўкрак кериб турибсан
Ҳалол, танти, мардона.
Хирмонинг ҳосил билан,
Қалбинг ифтихор билан,
Кўзларинг бахтиёрлик
Нури билан тўлибдур.
Буни мардлик дейдилар
Ўз сўзда қарор билан,
«Ўзбек иши» дегани
Мана мундоқ бўлибдур.
Кексаларнинг сўзи бор,
Қўлни очиб дуога,
Ерга қаратма, — дерлар, —
Икки дунё кўзимни.
Имонимдан айирма,
Етказгин муддаога,
Дўсту душман олдида
Ёруғ қилгин юзимни.
Юзнинг ёруғ бўлгани

Асли шудир, биродар,
Фаразгўй ичи куйиб,
Дўстлар яйраб кулибдур.
Ўзбекнинг кимлигини
Билиб қўйсин баъзилар,
«Ўзбек» иши дегани
Мана бундоқ бўлибдир.
Эй, сен, фарқ этмагувчи
Девпечакдан чаманни,
Ғофил зот берилмагин
Турфа қизиқ гапларга.
Хеш қилиб кўрсатмагин
Фарҳодга Ёсуманни,
Ноғора чалаберма
Томоша талабларга.
Сен ўзбек меҳнатин ёз,
Бу заминга деҳқоннинг
Умиду армонлари
Дардалари тўкилибдир.
Бунда ҳар битга чаноқ
Қанча азоби жоннинг,
«Ўзбек иши» дегани
Мана бундоқ бўлибдир.
Унда бурчнинг фарзи бор,
Ҳеч кимсадан қарзи йўқ,
Ери каби бир умр
Саховатга яралган.
Дўстликка мангу содиқ,
Имонининг дарзи йўқ,
Матонатга туғилган,
Жасоратга яралган.
Мен юрак сўзин айтдим
Зафар тўйи баҳона,
Омон бўл, она юртим,
Ғурурим, шараф шоним.
Довонлардан ўтабер
Аҳил, шаҳдам, мардона,
Оқ бўлсин, ойдин бўлсин
Йўлинг, улкан карвоним.

Тожик биродаримга

Биз икки ёндош элга,
Қадрдон қондош элга,

Азалдан жондош элга
Фарзанд бўламиз, дўстим.

Суриштирганда аймоқ
Борми биздан яқинроқ,
Бармоқда эт ва тирноқ
Монанд бўламиз, дўстим.
Беруний, Синоларга
Жомийдек сиймоларга,
Соҳиби Назоларга
Ғафуру Мирзоларга
Дилбанд бўламиз, дўстим.

Шажарада томирмиз,
Тиёншонмиз, Помирмиз
Ўзимизни тонирмиз
Баланд бўламиз, дўстим.

Қонлар олуд еримиз,
Ёвга отсак тийримиз,
Биримиз ўқ, биримиз
Команд бўламиз, дўстим.

Бир ватанда жон кечиб,
Бир заминда дон экиб,
Дўст ғамига қад эгиб,
Дардманд бўламиз, дўстим.

Биз хуш ният меъморлар,
Қулаб эски деворлар,
Шод яйраса дўст-ёрлар
Хурсанд бўламиз, дўстим.

Изтироб

Бетавфиқ раҳбарни сўкканим учун
Уч йил ётар бўлсам ётганим бўлсин,
Унинг йўқ обрўсин тўкканим учун
Тўлов берсам борим сотганим бўлсин.

Халқимга қадрингни бил десам агар,
Кураш, ҳақни ошкор қил, десам агар,
Бу қутқу аталса давлатга зарар,
Қанча азоб бўлса тортганим бўлсин.

Амалдор дер эса, тузум — мен ўзим,
Фармон фармонимдир, сўз менинг сўзим,
Мен бундай тузумдан ўгириб юзим
Тамом жиноятга ботганим бўлсин.

Тифлисида халқ узра танк юборган зот
Шаънин қилар бўлса қонун эҳтиёт,
Уша зот коммунист бўлса, мен, ҳайҳот,
Фирқа дафтаримни отганим бўлсин...

327

Апрель, 1989

Давлат иши

«Мамлакатимизда никоҳга асосан
Улуғ Октябрь Социалистик револю-
циясидан кейингина давлат иши деб
қаралди».

«Никоҳ ва оила», 1988 йил

Икки жон қовушса юлдузлар огоҳ,
Бу қисмат амридир, чарх гардишидир.
Ерга тушган чоғи осмоний никоҳ
Чакана иш эмас, давлат ишидир.
Мана, бахт қушини бошга қўндириб,
Йигит самоларда қилмоқда парвоз.
Кувон, севганингни ЗАГСга қўндириб,
Сен давлат ишини бажардинг, шавво!
Чол-кампир етмиш йил тотиб ёнма-ён
Турмуш лаззатию ғам-ташвишини,
Қаранг, билмабдилар илк қовушган он
Адо этганларин давлат ишини.
Давлат иши қандоқ улуғ, мукаррам,
Авом фаросати етган эмасдир.
Мирзо Улуғбекни туққан она ҳам
Давлат ишин адо этган эмасдир.
Ерда инсон наслин қилганда пайдо,
Мангулик бадарға бўлиб жаннатдан
Ажаб, Одам Ато ва Момо Ҳаво
Ҳужжат олмабдилар ҳеч бир давлатдан.
Нақадар ғўр экан содда ва қолоқ
Фақат инсоф, имон йўлин тутганлар.
Бизнинг маърифатдан бўлмишлар йироқ
Қўйди-чиқди нима билмай ўтганлар.
Савод йўқлигидан тушунмай, э воҳ,

Набиралар кўрган манглайи қора
 Турмуш-тақдир иши, табаррук никоҳ
 Кўнгил иши, дея билди бечора.
 Мана, ишқ кўкида қилган парвозинг
 Муҳрлик қоғозда энди мустаҳкам.
 Агар бўлмаса шу парча қоғозинг
 Сеники эмасдир ўз фарзандинг ҳам.
 Гар ўша қоғозда битта ҳарф хато
 Ўғил меросхўрмас ота-онага.
 Қирқ йил бирга турган эр-хотин ҳатто
 Усиз кираолмас меҳмонхонага.
 Никоҳ — давлат иши, бахтлар ярқироқ,
 Мақтаниб оламга дoston этганмиз.
 Тирик етимларнинг сонида бироқ
 Америкадан кўп ўтиб кетганмиз.
 Наҳот буни этган инқилоб ижод!
 Мана бу гўдакнинг чиқмасдан тиши,
 Муниса онанинг меҳридан озод,
 Унинг тарбияси — давлатнинг иши.
 На ишчида дастгоҳ, на деҳқонда ер,
 На олимда бордир илм ташвиши.
 Эқмоқдир, ўрмоқдир, сотмоқ, олмоқдир —
 Давлатнинг ишидир, давлатнинг иши.
 Биз оламга ҳайрон, бизга-чи олам,
 Бир ажиб турфа уй тиклабмиз букун.
 Бу уйда ҳаммамиз кичкина одам,
 Давлат жавобгардир ҳаммамиз учун.
 Сен бойиб қолмассан тўккан билан тер,
 Улмассан ястаниб ётсанг мабодо.
 Давлат бамисоли улкан Гулливер
 Митти лиллипутлар ватани аро.
 Миттиларга хосдир виқор ва савлат,
 Хаёлда Ер юзи хўжаларимиз.
 Отамиз — Давлатдир, Онамиз — Давлат,
 Бизлар инкубатор жўжаларимиз.
 Лекин ким қайғурар очмизми ё тўқ?
 Азизим, бефойда даъводан кечгил,
 Давлат деган сўзнинг бош оёғи йўқ,
 Давлат — бу ҳаммамиз, давлат — бу ҳеч ким.
 Кўнглим орзу қилар танҳо осойиш,
 Менинг ҳам биргина хоҳишим бўлсин.
 Ақалли ёримни бағримга босиш
 Давлат иши эмас, ўз ишим бўлсин.

Бўри чақирган мажлис ва беодоб от ҳақида латифа

Бўрининг қорни тўйди,
Гўшт ҳам тегди жонига.
Эчки, қуён, от, қўйни
Чақирди у ёнига.
Деди: ҳозир тўқ пайтим,
Фойдаланиб қолинглар.
Менга дашномлар айтиб,
Танқид қилиб олинглар.
Бугун минбар сизники,
Фуқаролик бизники,
Сизни тўрга чиқариб
Пастда бўлай мен ғариб.
Қани бошла, қуёнбой,
Бир эшитай сўзингни.
Ботирсан-қу, бийронбой,
Кўрсатиб қўй ўзингни.
Ўртага чиқди қуён,
Авайлаб ўз жонини.
Тинглади бўри полвон
Қашлаганча қорнини.
Қуён деди: «Минг раҳмат,
Менда ҳеч шикоят йўқ.
Сиздек олиймарҳамат
Соҳибшиноят йўқ.
Мен қулингиз на дерди,
Сизга фидодир жоним...»
Бўри хурсанд ҳайқирди:
— Баракалла, қуёним.
Бунча ширинсан, оқил,
Чидаш қийин, не дейман.
Ҳозир тўқман, тонгда кел,
Наҳорга сени ейман.
Қуён кетди бош эгиб,
Мунғайганча дилхаста.
Сўнг қўйга навбат тегиб
Минбарга чиқди аста.
Деди: ҳеч вақт ҳеч бўри
Биздан гап сўрган эмас.
Минбар бериб, жой тўрин
Муносиб кўрган эмас.
Бу обрў, бу ҳурматдан
Мен теримга сиғмадим.

Бундай зўр марҳаматдан
Таъсирланиб йиғладим.
Бизлар мўмин, маъқул эл,
Раҳм эт, ўзга не дейман.
Бўри деди: индин кел.
Сени тушликка ейман.
Қўй кўзёш тўкди баъраб,
Исён қилмади лекин.
Кетаркан маъюс қараб,
«Раҳмат» деб қўйди секин.
У кетгач келди навбат
Узунсоқол эчкига.
Унга тегди таклиф хат
Пайшанба кун кечкига.
Ниҳоят охирги гап
Навбати отга етди,
У бўрини мўлжаллаб
Жағига чунон тепди.
Олов сачраб кўзидан
Бўрида жон қолмади.
Кетганича ўзидан
Қайтиб тураолмади.
Ҳамон унутмас отнинг
Бу ишин ва дер ҳар вақт:
— Мендек «демократ»нинг
Падарига минг лаънат.
Бемаъни мажлисга мен
Икки дунё қайтмайман.
От — беодоб, от ўлсин,
Зиёфатга айтмайман.
Лекин унга тан бериб
Ичида «қойил» деди.
Қуён, эчки ва қўйни
Айтган вақтида еди.

1989

Мундарижа

331

5 *Таржимаи ҳолим

Куй авжида узилмасин тор

- 13 Тонг лавҳаси
- 13 Камтарлик ҳақида
- 13 Севги
- 14 Пўлат
- 14 «Учрашувга ошиқади дугонанг...»
- 15 Йўқ, ҳаловат истамайман
- 16 Олимлар ва шоирлар
- 16 «То тирикдирки табиат...»
- 16 Шеър ҳақида шеър
- 18 Сураат
- 19 Қизалоқ
- 19 Самарқанд кечаси
- 20 Кимни этмас бу кўнгил шайдо
- 21 Космонавт ва шоир
- 22 Юрак ва ақл
- 24 Гўзаллик
- 24 Май шеъри
- 26 Ватан
- 26 Асаблар
- 27 Чумоли
- 27 «Фурсат — олтин...»
- 28 Азгануш
- 29 Фузулий ҳайкали қошида
- 31 Кутиш соатлари
- 32 Олимларнинг рафиқаларига
- 33 Хотира
- 33 Тўртлик
- 34 Учирғич
- 34 Киприкларим
- 34 Бир томчи ёш
- 35 Бош тебратар соат капгири
- 35 «Болаларни шайтонлардан қўрқитмангиз...»
- 35 Садоқат
- 36 Юлдуз
- 36 Кеча ва кундуз
- 36 Учи тугик дастрўмол
- 38 Абдулла Набиев
- 39 Шоир қалби
- 39 Шоир
- 40 «Баҳор...»
- 41 Тасаввур
- 42 Қардиограмма